

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI**

**ANONİM ŞİRKETLERDE ÖZEL DENETÇİNİN HAKLARI VE
YÜKÜMLÜLÜKLERİ İLE ÖZEL DENETİMDE MAHKEMENİN
ROLÜ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Yıldıray ÇOT

KOCAELİ 2026

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI**

**ANONİM ŞİRKETLERDE ÖZEL DENETÇİNİN HAKLARI VE
YÜKÜMLÜLÜKLERİ İLE ÖZEL DENETİMDE MAHKEMENİN
ROLÜ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Yıldıray ÇOT

Prof. Dr. Levent BİÇER

KOCAELİ 2026

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI**

**ANONİM ŞİRKETLERDE ÖZEL DENETÇİNİN HAKLARI VE
YÜKÜMLÜLÜKLERİ İLE ÖZEL DENETİMDE MAHKEMENİN
ROLÜ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan: Yıldıray ÇOT

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 06/02/2026-7

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Levent BİÇER

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Varol KARAASLAN

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Betül AKTAŞ ERTAN

KOCAELİ 2026

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT.....	V
KISALTMALAR.....	VI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖZEL DENETİM SÜRECİNİN OLUŞUMU, UYGULANIŞI VE SONUÇLARI

1. GENEL OLARAK ÖZEL DENETİM	3
1.1. ÖZEL DENETİM KAVRAMI	3
1.2. ÖZEL DENETİM HAKKININ AMACI ve NİTELİĞİ	4
1.3. ÖZEL DENETİMİN BENZER KURUMLARDAN FARKI.....	9
1.3.1. Bağımsız Denetimden Farkı.....	9
1.3.2. Bilirkişilikten Farkı	10
2. ÖZEL DENETİM TALEBİNİN İLERİ SÜRÜLMESİ.....	12
2.1. ÖZEL DENETİM TALEBİNDE BULUNABİLECEK HAK SAHİPLERİ	12
2.1.1. Pay Sahipleri	12
2.1.2. Azınlık.....	14
2.1.3. Yönetim Kurulu	15
2.2. ÖZEL DENETİM TALEBİNİN KOŞULLARI.....	16
2.2.1. Bilgi Alma veya İnceleme Hakkının Kullanılmış Olması.....	16
2.2.2. Belirli Olayların Açıklığa Kavuşturma Amacını Taşımaması.....	20
2.2.3. Pay Sahipliği Haklarının Kullanılabilmesi İçin Gerekli Olması.....	22
2.3. ÖZEL DENETİM TALEBİNİN İLERİ SÜRÜLÜŞ ŞEKLİ	23
3. GENEL KURUL KARARI	26
3.1. TALEBİN GENEL KURUL TARAFINDAN KABUL EDİLMESİ.....	26
3.2. TALEBİN GENEL KURUL TARAFINDAN KABUL EDİLMEMESİ	27
3.3. GENEL KURUL KARARININ İPTALİ.....	33
3.3.1. Özel Denetim Talebinin Kabul Edilmesi Hâlinde İptal Davası	33
3.3.2. Özel Denetim Talebinin Reddedilmesi Hâlinde İptal Davası	33
4. ÖZEL DENETÇİ ATANMASI	35
5. ÖZEL DENETİMİN İCRASI	40
5.1. ÖZEL DENETİMİN ZAMANINDA SONUÇLANDIRILMASI.....	40
5.2. ÖZEL DENETİMİN ŞİRKET İŞLERİNİN GEREKSİZ YERE AKSATILMADAN YAPILMASI.....	42
5.3. ÖZEL DENETİM RAPORUNUN OLUŞTURULMASI.....	42

5.3.1. Taslak Rapor	42
5.3.2. Taslağın Şirkete Tebliği ve Şirketin Görüşünün Alınması	45
5.3.3. Taslakla İlgili Görüş Bildirme ve İlave Soru Sorma Hakkı	46
5.3.4. Nihai Raporun Sunulması ve İşleme Konulması	47
5.3.5. Özel Denetim Raporunun Hukuki Niteliği	49
5.3.6. Özel Denetim Giderleri	50
6. ÖZEL DENETİM GÖREVİNİN SONA ERMESİ	51
6.1. OLAĞAN ŞEKİLDE SONA ERME	51
6.2. OLAĞANÜSTÜ ŞEKİLDE SONA ERME.....	52

İKİNCİ BÖLÜM

ÖZEL DENETÇİNİN HAKLARI ve YÜKÜMLÜLÜKLERİ

1. ÖZEL DENETÇİNİN HAKLARI.....	54
1.1. BİLGİ ALMA HAKKI	54
1.1.1. Genel Olarak	54
1.1.2. Bilgi Vermekle Yükümlü Olan Kişiler ve Birimler.....	54
1.1.3. Bilgi Alma Hakkının Kapsamı	58
1.2. İNCELEME HAKKI.....	61
1.2.1. İncelemenin Konusu	61
1.2.2. İnceleme Yetkisinde “İzin Verir” Tartışması	63
1.2.3. İnceleme Hakkının Kapsamı	64
1.3. ÜCRET HAKKI.....	66
2. ÖZEL DENETÇİNİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ.....	68
2.1. SIR SAKLAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ	68
2.1.1. Genel Olarak	68
2.1.2. Sır, Ticari Sır ve Şirket Sırrı Kavramları	69
2.1.3. Sır Saklama Yükümlülüğünün Kapsam ve Sınırları	73
2.1.4. Suçu İhbar Yükümlülüğü Sorunu.....	75
2.1.5. İçerden Öğrenenlerin Ticareti (İnsider Trading)	76
2.2. SADAKAT VE ÖZEN YÜKÜMLÜLÜĞÜ	78
2.3. ŞİRKETİN GÖRÜŞÜNÜN ALINMASI YÜKÜMLÜLÜĞÜ.....	79
2.4. ÖZEL DENETÇİNİN SORUMLULUĞUNA YOLA AÇAN DURUMLAR	81
2.4.1. Sır Saklama Yükümlülüğün İhlali.....	82
2.4.2. Kusurlu Davranış	85
2.4.3. Yanlış veya Hukuka Aykırı Beyanlar ve Belgeler	89

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ÖZEL DENETİMDE MAHKEMENİN ROLÜ

1. GENEL OLARAK	91
2. ÖZEL DENETİM SÜRECİNDE MAHKEMENİN ETKİSİ	92
2.1. TARAFLARIN DİNLENMESİ ve İNCELEME KONUSUNUN BELİRLENMESİ	92
2.1.1. Başvuru ve Karar	92
2.1.2. Başvurunun Değerlendirilmesinde İkna Edicilik Kriteri	96
2.1.3. Yargısal Sürecin Özellikleri ve İşleyişi	101
2.2. ÖZEL DENETİM SÜRESİ	105
2.3. BİLGİ VERME YÜKÜMLÜLÜĞÜ KONUSUNDA ÇIKABİLECEK UYUŞMAZLIKLAR.....	106
2.4. RAPORUN PAY SAHİPLERİNE AÇIKLANIP AÇIKLANMAYACAĞINA KARAR VERİLMESİ	108
2.4.1. Raporun Ticari Sırlardan Arındırılması	108
2.4.2. Raporun Taraflara İletilmesi	111
2.5. GİDERLERİN DAĞILIMINA VE AVANS YÜKÜMLÜLÜĞÜNE İLİŞKİN TAKDİR YETKİSİ	112
SONUÇ	116
KAYNAKÇA	120
ÖZGEÇMİŞ	127

ÖZET

Kurumsal yapılarda şeffaflık ve güvenin sürdürülmesi, denetim mekanizmalarının etkinliğine duyulan ihtiyacı artırmaktadır. Bu durum, pay sahipleri ile yönetim arasındaki dengenin korunması açısından özel denetim kurumuna ayrı bir önem kazandırmaktadır. Özel denetim, şirket içi şeffaflığın sağlanması ve azınlık pay sahiplerinin korunması bakımından önemli bir işlev üstlenmektedir. Bu kapsamda, özel denetçinin sahip olduğu haklar ve yükümlülükler, denetim sürecinin güvenilirliği açısından belirleyicidir. Denetçinin bağımsızlığa dayalı konumu, tarafsız hareket etme zorunluluğu, sır saklama yükümlülüğü ve bilgiye erişim imkânının kanundan kaynaklanan sınırları, kurumun sağlıklı bir şekilde işlemesinin temel unsurlarını oluşturmaktadır. Bu unsurların bir arada değerlendirilmesi, özel denetim faaliyetinin hem pay sahipleri hem de şirket açısından doğurduğu hukuki sonuçların daha net anlaşılmasını sağlamaktadır.

Mahkemenin özel denetim sürecindeki rolü de özel bir önem taşımaktadır. Mahkemenin denetim talebini değerlendirirken dikkate aldığı ölçütler, tarafların dinlenmesi, inceleme konusunun belirlenmesi, raporun açıklanmasına ilişkin karar süreci ve giderlerin paylaşımına yönelik takdir yetkisi ayrıntılı olarak incelenmiştir. Mahkemenin bu süreçte üstlendiği tarafsız ve dengeleyici rol, hem pay sahiplerinin haklarının korunması hem de şirketin ticari sırlarının gizliliğinin güvence altına alınması açısından belirleyici bir nitelik taşımaktadır.

Sonuç olarak özel denetim, kurumsal yönetim ilkelerinin hayata geçirilmesine şeffaflık ve hesap verebilirliğin sağlanması yoluyla katkıda bulunan, şirket içi denetim mekanizmalarını güçlendiren ve pay sahipleri arasındaki güveni pekiştiren bir kurumdur. Mahkemenin etkin ve dengeli yaklaşımı sayesinde, özel denetim hem pay sahiplerinin hak arama özgürlüğünü desteklemekte hem de şirketin ticari faaliyetlerinin istikrarını koruyan bir denetim aracı olarak işlev görmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel denetim, özel denetçi, denetçinin hak ve yükümlülükleri, mahkemenin özel denetimdeki rolü, denetim raporu.

ABSTRACT

Transparency and trust within company structures have increased the need for effective auditing mechanisms. This situation highlights the particular importance of the institution of special audit in maintaining the balance between shareholders and management. Special audits play a significant role in ensuring internal company transparency and protecting minority shareholders.

Within this framework, the rights and obligations of the special auditor are decisive for the reliability of the audit process. The auditor's independent position, the obligation to act impartially, the duty of confidentiality and the legally defined limits of access to information constitute the fundamental elements for the proper functioning of the institution. Considering these elements together allows for a clearer understanding of the legal implications arising from special audit activities for both shareholders and the company.

The role of the court in the special audit process is also of particular importance. The criteria adopted by the court when evaluating audit requests, the consideration of the parties' submissions, the determination of the subject of examination, the decision-making process regarding the disclosure of the report and the discretionary power in allocating costs have been systematically analyzed. The court's impartial and balancing role in this process is crucial both for protecting shareholders' rights and ensuring the confidentiality of the company's trade secrets.

In conclusion, special audit is an institution that contributes to the implementation of corporate governance principles through ensuring transparency and accountability, strengthens internal audit mechanisms and reinforces trust among shareholders. Through the court's effective and balanced approach, special audits support shareholders' ability to exercise their rights while safeguarding the stability of the company's commercial activities.

Keywords: Special audit, special auditor, rights and obligations of the auditor, role of the court in special audit, audit report.

KISALTMALAR

Abs.	: Absatz
a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
a.g.t.	: adı geçen tez
AkdHFD	: Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AktG	: Aktiengesetz
Art.	: Artikel
AS	: Amtliche Sammlung
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BDK	: Bağımsız Denetim Kuruluşları
BGE	: Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichtes
BİST	: Borsa İstanbul
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
CHF	: İsviçre Frangı
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
ÇÜHFD	: Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	: Esas
ET	: Erişim Tarihi
eTK	: 6762 sayılı Ticaret Kanunu
GÜHFD	: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD.	: Hukuk Dairesi
HAAŞ	: Halka Açık Anonim Şirketler
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İHM	: İstanbul Hukuk Mecmuası
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
KGK	: Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
LHD	: Legal Hukuk Dergisi
m.	: madde
MKK	: Merkezi Kayıt Kuruluşu
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
N.	: Numara
OR	: Obligationenrecht
RG.	: Resmî Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayı
SDÜHFD	: Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
SDÜİBFD	: Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
SPK	: Sermaye Piyasası Kanunu
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TMSK	: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TSY	: Türkiye Sicil Yönetmeliği
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
TTSG	: Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi
vd.	: ve devamı
Y.	: Yıl
YK	: Yönetim Kurulu

GİRİŞ

Anonim şirketler, ekonomik sistemin temel yapı taşlarından biri olarak modern ticaret hayatında büyük bir öneme sahiptir. Sermayenin geniş kitleler arasında toplanmasına olanak tanıyan bu şirket türü, büyük ölçekli yatırımların gerçekleştirilmesini ve ekonomik kalkınmanın hızlanmasını sağlamaktadır. Ancak anonim şirketlerin çok ortaklı yapısı, yönetim ile mülkiyetin birbirinden ayrılması ve pay sahiplerinin bilgiye erişim konusundaki sınırlılıkları, etkin bir denetim mekanizmasının varlığını zorunlu kılmaktadır. Şirket yönetiminin şeffaf ve hesap verebilir bir biçimde faaliyet göstermesi, yalnızca ortakların değil, aynı zamanda yatırımcıların ve piyasanın bütününe güveni açısından da önem taşımaktadır.

Denetim kavramı, anonim şirketlerin hukuki yapısında yönetsel sorumluluğun ve pay sahiplerinin haklarının güvencesi olarak öne çıkar. Bu bağlamda Türk Ticaret Kanunu'nda¹ (TTK) yer alan özel denetim kurumu, pay sahiplerine şirket faaliyetleri üzerinde doğrudan bir kontrol imkânı tanıyan önemli bir araçtır. Özellikle azınlık pay sahiplerinin yönetimden bilgi alamadığı veya şirket işlemleri konusunda kuşku duyduğu durumlarda özel denetim, yönetim organlarının faaliyetlerinin bağımsız bir denetçi eliyle incelenmesine olanak verir. Bu kurum, pay sahiplerinin bilgi alma hakkını tamamlayan ve şirket yönetiminde bilgiye dayalı şeffaflığı güçlendiren bir denetim mekanizması olarak kurumsal yönetim anlayışının da önemli bir unsurudur.

Özel denetim, yalnızca şirket içi bir denetim aracı olmayıp aynı zamanda yargısal bir denetim niteliği taşır. Pay sahipleri tarafından ileri sürülen taleplerin mahkeme tarafından değerlendirilmesi ve uygun görüldüğü takdirde özel denetçi atanması, sürece hukuki bir güvence kazandırır. Bu yönüyle özel denetim, şirketin iç işleyişiyle yargı organının denetim yetkisini buluşturan özgün bir kurumdur. Ancak özel denetim hakkının etkin kullanılabilmesi, hem pay sahiplerinin dürüstlük kuralına uygun hareket etmesine hem de özel denetçinin görevini tarafsız ve özenli biçimde yerine getirmesine bağlıdır.

¹ RG. 14.02.2011, 27846.

Bu çalışma üç bölümden oluşmakta olup anonim şirketlerde özel denetim kurumu, özel denetçinin hak ve yükümlülükleri ile mahkemenin bu süreçteki rolünü sistematik bir biçimde incelemektedir. Çalışmanın ilk bölümünde özel denetimin oluşumu, uygulanışı ve sonuçları ele alınmaktadır. İkinci bölümde denetçinin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile birlikte sır saklama yükümlülüğü, özen borcu ve bilgi edinme yetkisi değerlendirilerek denetim sürecinin güvenilirliğini ve etkinliğini sağlayan esaslar açıklanmaktadır. Üçüncü bölümde mahkemenin özel denetim sürecindeki rolü, talebin değerlendirilme ölçütleri, tarafların dinlenmesi, inceleme konusunun belirlenmesi, raporun açıklanmasına ilişkin karar süreci ve giderlerin dağılımına dair takdir yetkisi bakımından incelenmektedir. Mahkemenin bu süreçte tarafsız bir denge unsuru olarak üstlendiği işlev, hem pay sahiplerinin haklarının korunması hem de şirketin ticari sırlarının gizliliğinin sağlanması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak özel denetim hakkı, anonim şirketlerde kurumsal yönetim ilkelerinin yerleşmesi ve pay sahiplerinin yönetim üzerindeki denetim yetkisinin güçlenmesi açısından büyük bir önem taşımaktadır. Bu kurum, hem azınlık pay sahiplerinin haklarının korunmasına hem de şirket yönetiminin hukuka uygun davranmasına katkı sağlamaktadır. Çalışmanın amacı, özel denetim mekanizmasının hukuki sınırlarını ortaya koymak, denetçinin görev alanını ve sorumluluklarını açıklamak ve mahkemenin rolünü bütün yönleriyle değerlendirmektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖZEL DENETİM SÜRECİNİN OLUŞUMU, UYGULANIŞI VE SONUÇLARI

1. GENEL OLARAK ÖZEL DENETİM

1.1. ÖZEL DENETİM KAVRAMI

Anonim şirketin kuruluş işlemlerini üstlenen kurucular ile şirketi yöneten kişi ve organlar, kendilerine ait olmayan bir malvarlığı üzerinde doğrudan tasarrufta bulunurlar. Bu kurucu ve yöneticiler, yetkilerini kötüye kullanmaları veya görevlerini gerektiği gibi yerine getirmemeleri durumunda şirketin ve dolaylı olarak diğer pay² sahipleri ile şirket alacaklılarının zararına yol açabilirler. Gerek zararın ortaya çıkmadan önlenmesi gerek ise meydana gelmiş olan zararların giderilmesi açısından sorumluların bir denetime tâbi tutulması son derece önemlidir³.

Anonim şirketlerde pay sahipleri, şirketin yönetimi ve denetimi ile ilgili konular hakkında görüş ve tercihlerini, genel kurulda oyları aracılığıyla kullanırlar. Genel kurul kararı, genel kurul olarak toplanan pay sahiplerin veya temsilcilerinin, şirketi ilgilendiren konular hakkında ortaya atılan önerilere ilişkin kendi iradelerini açıklamaları suretiyle oluşan, hukukî sonuç doğurmaya elverişli anonim şirket irade açıklamasıdır⁴. Dolayısıyla genel kurul, pay sahiplerinin şirket ile ilgili fikirlerini paylaşıp müzakerelerde bulundukları ve oy kullandıkları bir platformdur⁵. Pay sahiplerinin oy haklarını etkin bir biçimde kullanabilmesini sağlayan haklar ise, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı ile özel denetim isteme hakkıdır. Bu bağlamda

² Pay terimine birçok anlam yüklenmekte olup, bazen anonim şirketin sermayesinin bir bölümü, bazen paydaşa ait hak ve borçları, bazen ise pay senedi olarak ifade edilir. Ayrıntı açıklamalar için bkz. Mehmet Bahtiyar, Ortaklıklar Hukuku, 17. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, s. 99; Mevci Ergün, Anonim Şirketler Hukuku, 2. Basım, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2021, s. 693.

³ Erdoğan Moroğlu, "Anonim Ortaklıkta Özel Denetçi", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası (İÜHF)*, C. XLII, S. 1-4, (Temmuz 2011), s. 341.

⁴ Mehmet Cemil Türk, Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarının İptali, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019, s. 22.

⁵ Bahtiyar, a.g.e., s. 130.

denetim, her pay sahibinin belirli bir olay hakkında ayrıntılı bilgi almasını ve pay sahibi sıfatından doğan haklarını doğru ve bilinçli olarak kullanılmasını sağlar⁶.

Özel denetim müessesesi ilk olarak, Alman Paylı Ortaklıklar Kanunu (AktG) m. 118'den ilham alınarak, 6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu'nda (eTK) düzenlenmişti⁷. Eski Kanun'a göre denetim organı üyeleri oy çokluğu esasına göre seçilip azledildiklerinden dolayı, denetim görevlerini her seferinde etkin bir şekilde yerine getirmeyebilirlerdi. Bu sebeple olmalıdır ki kanun koyucu, şirket üzerinde yapılacak olan denetimin amaca daha çok hizmet etmesi ve yönetimin dışında kalan pay sahiplerin etkinliğinin artırılması için özel denetçi atanma olanağını öngörmüştü⁸.

Eski Ticaret Kanunu'nda yalnızca bir madde kapsamında düzenlenen özel denetim isteme hakkı, 6102 sayılı TTK'nın 438 ila 444'üncü maddeleri arasında daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır⁹. Kanunların arasındaki bir diğer farklılık ise, özel denetimin eTK'da sadece anonim şirketler için öngörülmüş olmasıdır. Buna karşılık TTK'nın 635'inci ve 565'inci maddelerinde özel denetimin anonim şirketler dışında limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler bakımından da geçerli olduğu açıkça belirtilmiştir¹⁰.

1.2. ÖZEL DENETİM HAKKININ AMACI ve NİTELİĞİ

Özel denetim TTK'da dolaylı olarak tanımlanmıştır. Buna göre her pay sahibi, pay sahipliği haklarını kullanılabilmesi için gerekli olduğu ve bilgi alma veya inceleme

⁶ Ecem Çetinyılmaz, "Özel Denetim İsteme Hakkı", Ekim 2014, (Bkz. <https://www.erdem-erdem.av.tr/bilgi-bankasi/ozel-denetim-isteme-hakki>), ET: 15.04.2025.

⁷ Şirin Güven, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Anonim Şirketler Hukukunda Özel Denetim", *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (ÇÜHFD)*, C. 7, S. 2 (Kasım 2011), s. 133-134.

⁸ Moroğlu, Özel Denetçi, s. 341-343.

⁹ Bununla birlikte, şirketler topluluğuna özgü olarak TTK m. 207 ve m. 406'da özel denetçi atanmasına ilişkin özel düzenlemelere de yer verilmiştir.

¹⁰ Emir Bay, "Anonim Ortaklıklarda Özel Denetim İsteme Koşullarının 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Yeni Türk Ticaret Kanunu Açısından Karşılaştırılması", *Terazi Hukuk Dergisi*, Y. 7, S. 12, (Mayıs 2012), s. 21; Soner Altaş, Şirket Denetimi (Bağımsız Denetçi, Denetçi ve Özel Denetçi), 7. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 297.

hakkını¹¹ daha önce genel kurulda kullanmış¹² olduğu takdirde, belirli olayların özel bir denetim yoluyla açıklığa kavuşturulmasını, gündeminde yer alması dahi genel kuruldan talep edebilir (TTK m. 438/1). Öğretideki baskın görüş uyarınca, her iki talebin aynı genel kurul toplantısında ileri sürülmesi de mümkündür¹³. Önemli olan, özel denetim isteme hakkının zamansal açıdan bilgi alma ve inceleme hakkından sonra kullanılmasıdır¹⁴. Esasında bu şart, diğer kanuni koşullardan önce gelmekte olup¹⁵,

¹¹ Bilgi alma ve inceleme hakkı birbirinden bağımsız iki ayrı haktır. Her pay sahibi şirkete getirilen sermayenin nasıl yönetildiği ve geleceğin nasıl planlandığı konusunda bilgi alma hakkına sahiptir. Pay sahibine verilecek olan bu bilginin doğru ve yeterli olduğuna özen gösterilmelidir (TTK m. 437/2). Eğer bilgi alma veya inceleme talebi cevapsız bırakılır, haksız olarak reddedilir, ertelenir veya paylaşılan bilgi yanlış ya da yetersiz kalır ise ilgili pay sahibi, reddi izleyen on gün içinde, diğer hâllerde de makul bir süre sonra şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesine başvurabilir (TTK m. 437/5). Mahkeme kararı, bilginin genel kurul dışında verilmesi talimatını ve bunun şeklini de içerebilir. Mahkeme kararı kesindir (TTK m. 437/5). Bazı durumlarda pay sahibinin bilgi alması ancak dolaylı yollardan mümkündür. Özellikle şirkette azınlık grubu oluşturan ve yönetim kuruluna üye seçme yetkisi bulunmayan pay sahiplerinin, şirket ile ilgili bazı konular hakkında yeterince bilgi sahibi olmaları özel denetim hakkının kullanılması ile mümkün olabilmektedir. Herhangi bir pay sahibine bu sıfatı dolayısıyla genel kurul dışında bilgi verilmişse, diğer bir pay sahibinin istemde bulunması üzerine aynı bilgi, gündemle ilgili olmasa dahi aynı kapsam ve ayrıntıda verilir (TTK m. 437/2). Bilgi verilmesi, sadece, istenilen, bilgi verildiği takdirde şirket sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesi ile reddedilebilir (TTK m. 437/3). TTK m. 437/4'te düzenlenen inceleme hakkı, pay sahibinin bilgi sahibi olmasını sağlayan ve bilgi alma hakkını tamamlayıcı nitelikte bir haktır. Buna göre, şirket işleriyle ilgili olmak kaydıyla ticari defter ile yazışmaları için şirket genel kurul toplantısında, genel kurulun gündeminde yer alması dahi kullanılabilir. Zira, inceleme hakkının kullanılmasına ilişkin talep, gündeme bağlılık ilkesinin bir istisnasıdır. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Oğuz Atalay, "Anonim Şirketlerde Bilgi Alma ve İnceleme Haklarının Mahkeme Aracılığıyla Kullanılması", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (DEÜHFD)*, C. 16, Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan Özel Sayı, (Temmuz 2014), s. 60-61. İnceleme hakkının temel amacı pay sahibinin aydınlatılması olduğundan dolayı, ileri sürülebilmesi açısından hiçbir koşul aranmaz. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Eda Kuralay Örken, "Anonim Şirkette Özel Denetim İsteme Hakkı", *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2022, s. 47-49. Maddenin açık ifadesine göre, pay sahibi doğrudan şirketin yönetim kuruluna da başvurabilir (TTK m. 437/4). Bu organlardan birine başvurulması durumunda, pay sahibinin mahkemeye başvurma hakkı için gerekli ön koşulu yerine getirdiği kabul edilmelidir.

¹² Özel denetçi atanmasının istenebilmesi için bilgi alma ya da inceleme hakkının genel kurulda kullanılmış olması şarttır. Genel kurul dışında bu hakkın kullanılması hâlinde pay sahibi özel denetçi atanmasını talep edemez. Bu nedenle bir pay sahibi genel kurul dışında yönetim kurulundan belirli bir konuda bilgi istemiş ve bu talep reddedilmiş ya da cevapsız kalmışsa, gerekli sermaye payına sahip olsa dahi mahkemeden özel denetçi atanmasını talep edemez (Hasan Pulaşlı, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 7. Baskı*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2021, s. 486; Fena İpek Kayalı, "Özel Denetim İsteme Hakkının Koşulları Hakkında Bazı Değerlendirmeler", şu kitapta: Tolga Ayoğlu, Fülürya Yusufoglu Bilgin, Sıtkı Anlam Altay, Prof. Dr. H. Ercüment Erdem'e Armağan, C. I, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2023, s. 805).

¹³ *Tekinalp*, kanunda yer alan "daha önce" şartının, aynı genel kurul toplantısında özel denetim talep edilmesi durumunda uygulanamayacağını savunmaktadır. Yazara göre, toplantıda verilen yanıtlar değerlendirilmeden ve diğer pay sahiplerine bu değerlendirme imkânı tanınmadan yapılan başvuru, özel denetim kurumunun taşıdığı hukuki öneme uygun düşmemektedir. Detaylı açıklamalar için bkz. Reha Poroy, Ünal Tekinalp, Ersin Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku I*, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2021, s. 64, N. 1016e.

¹⁴ Kuralay Örken, a.g.t., s. 48.

¹⁵ Benzer bir zorunluluğun, TTK m. 554 doğrultusunda açılacak bir sorumluluk davası bakımından bulunmadığına dair görüş için bkz. Hasan Pulaşlı, *Şirketler Hukuku Şerhi Cilt II*, 3. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, s. 1629. Pay sahibinin sorumluluk davası açabilmek için gerekli bilgi ve belgeye

denetim isteme hakkının suistimal edilmemesini ve böylece şirketin zararına yol açılmamasını hedeflemektedir¹⁶. Eğer pay sahibine verilecek bilgilerle şirketin bir zarara uğrama ihtimali doğarsa, yönetim kurulu üyeleri bilgi vermekten kaçınabilir. Herhangi bir zararın söz konusu olabilmesi için bilginin, ekonomik bir değere sahip ve şirkete zarar verebilecek nitelikte olması gerekir. Yönetim kurulu üyeleri, şirketin imajının zarar göreceği veya şirketin hisse senetlerinin değer kaybedeceği gibi soyut gerekçelerle yola çıkarak, bilgi vermekten kaçınamaz¹⁷. Sonuç itibarıyla özel denetim, şirket faaliyetleri ve karar süreçlerinin şeffaflığını sağlamaya yönelik, bir veya birden fazla pay sahibinin talebi üzerine gerçekleştirilen ve süreklilik arz etmeyen bir denetim türü olarak tanımlanabilir¹⁸.

Anonim şirketlerde kararlar, kişilerin irade beyanlarının çoğunluğunun aksine, sermaye çoğunluğuyla alınmaktadır. Çoğunluğun dikkate alınması, çoğunluğun karşısında yer alan ve yine bir sermaye oranı üzerinden tarif edilen azınlığın da ortaya çıkmasına vesile olur. Anonim şirketin yönetiminin sermaye çoğunluğunu oluşturan pay sahiplerince kullanılması, azınlık teşkil eden pay sahiplerinin menfaatlerini ihlal edebilir. Zira çoğunluk ilkesi gereğince genel kurulun aldığı kararlar, toplantıya katılmamış veya oy kullanmamış pay sahipleri açısından da geçerlidir (TTK m. 423). Diğer taraftan, sermayenin belli bir oranını temsil eden pay sahiplerine tanınan azınlık hakları, çoğunluğun karşısında yer alan pay sahiplerin çıkarlarını korumaktadır¹⁹. TTK'nın genel gerekçesinde, azınlık haklarının temelinde özel denetim isteme hakkının bulunduğu, özel denetim müessesesinin tam olarak işletilememesi durumunda diğer azınlık haklarının kullanılmasının zorlaşacağı ifade edilmiştir²⁰.

sahip olmadığından özel denetimin, söz konusu davanın bir ön koşulu olduğuna ilişkin karşı görüş için bkz. Nihan Değirmencioglu Aydın, Anonim Şirketlerde Özel Denetim İsteme Hakkı, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2015, s. 13-14.

¹⁶ Brahim Hassan Ali, "Ohada ve Türk Ticaret Kanunu ile Karşılaştırmalı Olarak Anonim Şirketlerde Azlık Pay Sahiplerinin Özel Denetim İsteme Hakkı", *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AkdHFD)*, C. 13, S. 2, (Aralık 2023), s. 1184-1186.

¹⁷ Kuralay Örken, a.g.t., s. 47.

¹⁸ Güven, a.g.m., s. 134-135.

¹⁹ Bahtiyar, a.g.e., s. 135.

²⁰ TTK'nın genel gerekçesinin 133'üncü paragrafının (b) bendine göre azınlık hakları sisteminin temelinde özel denetçi atanması yer almakta olup bu denetçinin hazırlayacağı raporun sorumluluk davası açılmasına zemin hazırlayabileceği ve gerekirse bilanço müzakerelerinin ertelenmesine neden olabileceği belirtilmektedir. Bu mekanizmanın işlememesi durumunda azınlık haklarından beklenen sonucun elde edilemeyeceği ifade edilmektedir.

Özel denetim yolu ile kurucuların, yönetim kurulu üyelerinin veya denetçilerin hukuka aykırı bir işlemde bulunup bulunmadıkları araştırılır ve hukuka aykırı işlemin varlığı durumunda buna ilişkin deliller toplanır. Anonim şirketlerde pay sahiplerinin, şirket defterleri gibi belgeleri doğrudan doğruya inceleme hak ve yetkisi bulunmadığından yapılacak olan tespit işlemini müteakip ilgili kurucuların, yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin cezai ve hukuki sorumluluğuna başvurulabilecektir (TTK m. 554, 555). Özel denetimin bir diğer fonksiyonu, anonim şirketin haklı sebeple feshine²¹ ilişkin davada ispat imkânı sağlamasıdır. Anonim şirketin feshini talep etme hakkı, diğer haklardan arzu edilen sonucun elde edilememesi ve azınlık açısından çekilmez hale gelen ilişkinin sona erdirilmesine imkân tanıyan hukuki bir çaredir. Azınlık, şirketin haklı sebeple feshi için haklı sebebin varlığını, özel denetim yoluyla elde edilecek bilgi ve belgeler ile ispat edebilecektir²².

Özel denetim isteme hakkına ilişkin TTK m. 438 ilâ 444 arasında yer alan hükümlerin tümü nispî emredici²³ niteliktedir. Buna göre hakkın ana sözleşme veya genel kurul kararı ile ortadan kaldırılması ya da koşullarının ağırlaştırılması mümkün değildir²⁴. Dolayısıyla özel denetim isteme hakkını ortadan kaldıran veya koşullarını ağırlaştıran ana sözleşme hükümleri yahut genel kurul kararları batıl sayılır. Mutlak butlan²⁵, dürüstlük kuralına aykırı olmamak şartıyla dava veya defi yoluyla her zaman

²¹ “Haklı sebep” tabiri ile genel olarak, süreklilik arz eden ve çekilmez hale gelen hukuki ilişkilerin bozucu yenilik doğuran bir bildirim veya dava yoluyla sona ermesini ve değişmesini sağlayan hukuki işlem ifade edilir. Detaylı bilgi için bkz. M. Fahrettin Önder, “Anonim Şirketlerde Azınlığın Haklı Nedenlerle Şirketin Feshini İsteme Hakkı Üzerine Düşünceler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi (SDÜİİBF)*, C. 2, S. 2, (Haziran 1997), s. 281.

²² Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 14.

²³ Emredici hukuk kuralı, aksinin kararlaştırılması mümkün olmayan kurallardır. Bir hükmün emredici hukuk kuralı olup olmadığı kanundan anlaşılamadığı takdirde, hükmün dayandığı esasın ve getiriliş amacının incelenmesi gerekir. Nispî emredici hukuk kuralı ise, yalnızca korunan kişi aleyhine anlaşma konusu yapılamayan hükümleri ifade eder (bkz. M. Kemal Oğuzman, M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Cilt 1, Güncellenmiş Genişletilmiş 17. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2019, s. 86*).

²⁴ Sema Aydın, “Anonim Şirketlerde Özel Denetim İsteme Hakkı”, *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (KHÜHFD)*, C. 2, S. 1, (Haziran 2014), s. 71.

²⁵ Hukukumuz açısından “kesin hükümsüzlük” olarak da adlandırılan butlan yaptırımını, mutlak ve nisbî butlan olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Mutlak butlan, bir hukukî işlemin kurucu unsurlarının bulunmasıyla birlikte, genel geçerlilik şartlarından kamu düzenini yakından ilgilendiren bazı hususların mevcut olmaması nedeniyle işlemin geçersizliğine yol açan yaptırım türünü ifade eder. Bunlar, irade beyanında bulunan kişinin tam ehliyetsiz (ayırt etme gücünden yoksun) olması, işlemin konusunun emredici hukuk kurallarına, kamu düzenine, genel ahlâka (âdâba) veya kişilik haklarına aykırı, imkânsız ya da muvazaalı olmasıdır (bkz. Oğuzman/Öz, *Borçlar Cilt 1, s. 183*). Ayrıca öğretide ve uygulamadaki hâkim olan görüşe göre hukukî işlemin geçerliliği için aranan şekle aykırılık halinde de işlemin kesin hükümsüz sayılacağı ifade edilmektedir (bkz. M. Kemal Oğuzman, Nami Barlas, *Medeni Hukuk, Bası 24, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2018, s. 221-222*). Buna karşılık nisbî butlan, hukukî işlemin belirli bir kısmının geçersiz sayılması suretiyle, geçerli kabul edilen kısım ile işlemin ayakta tutulması olarak

ileri sürülebilir²⁶. Ayrıca özel denetim isteme hakkı ikincil nitelikte bir haktır. Özel denetim talebinde bulunabilmek için pay sahibinin öncelikle bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmış olması gerekir²⁷.

Özel denetim isteme hakkı, hem bireysel nitelikte hem de bir azınlık hakkı türü olarak karşımıza çıkabilmektedir²⁸. Bir yandan, TTK m. 438/1 hükmü açık bir şekilde özel denetimin, her bir pay sahibi tarafından genel kuruldan talep edilebileceğini öngörmektedir. Bu durumda özel denetim isteme hakkı, bireysel hak²⁹ statüsünde yer alır³⁰. Azınlığın da bu hakka sahip olması bu sonucu değiştirmez. Özel denetim talebinin genel kurul tarafından kabul görmesi üzerine pay sahibi tarafından mahkemeye yönlendirilecek talep yine bireysel hak niteliğindedir. Buna karşılık pay sahibinin özel denetim talebi genel kurul tarafından reddedilirse, söz konusu hak azınlık hakkına dönüşür (TTK m. 439/1'in gerekçesi). Bu aşamada yalnızca azınlık grup ile paylarının itibari değeri toplamı en az bir milyon Türk Lirasına ulaşmış pay sahipleri³¹, özel denetçi atanmasını isteyebilecektir. Ayrıca doktrinde genel kabul gören görüş³², özel denetim isteme hakkının bir vazgeçilmez hak olduğu yönündedir. Vazgeçilmez haklar, pay sahibinin rızası dahi olsa tamamen ortadan kaldırılamayan ve yalnızca kanunun çizdiği çerçeve doğrultusunda sınırlandırılabilen hakları ifade

karşımıza çıkar. Bu durumda, hukukî işlemin sakat olmayan kısmı açısından tarafların farazî arzusu uyuştugu kabul edilir (bkz. Oğuzman/Barlas, a.g.e., s. 227-228).

²⁶ Moroğlu, Özel Denetçi, s. 342-343. Özel denetim isteme hakkının kullanılmasını kolaylaştıran hükümlerin geçerli olduğuna dair görüş için bkz. Moroğlu, Özel Denetçi, s. 343; Güven, a.g.m., s. 135-136; Gülnur Ceren Uçar Bulut, Anonim Şirketlerde Özel Denetim, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, s. 55.

²⁷ Setenay Yağmur, Anonim Şirketlerde Eşit İşlem İlkesi, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2020, s. 205.

²⁸ Oysaki eTK'da murakıp atanması talebi bir azınlık hakkı olarak düzenlenmişti.

²⁹ Bireysel haklar, kullanılmaları belirli bir azınlık veya çoğunluğun sağlanması şartına tâbi olmayan pay sahipliği sıfatından doğan haklardır (Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1930-1931; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku I, s. 650).

³⁰ Gözde Engin Günay, Anonim Şirketler Hukuku'nda Özel Denetim, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 51.

³¹ Düşük sermayeli anonim şirketlerde bir milyon Türk Lirası esas sermayenin büyük kısmını oluşturabileceğinden öğretide Aşlar Üçyıldız, bu tutarda paya sahip olanların özel denetçi atanmasına ilişkin karar yetersayısına ulaşamadıkları takdirde azınlık sayılabilecekleri, aksi hâlde teknik olarak azınlık kabul edilemeyecekleri ve bu düzenlemenin büyük sermayeli şirketlerde azınlık haklarının korunmasını amaçladığını ifade etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yasemin Aşlar Üçyıldız, "Anonim Ortaklıkta Azınlığın Özel Denetçi Atanması İstemine İlişkin Çeşitli Sorunlar Üzerine Bir İnceleme", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 17, S. 2, (Nisan 2023), s. 97.

³² Değirmenci Aydın, a.g.e., s. 18; Seda Seyman, "Özel Denetim İsteme Hakkı", şu kitapta: Kemal Şenocak, Şirketler Hukuku Şerhi Cilt 2, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2023, s. 2500; Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1630; Şener, a.g.e., s. 523; Narbay, Özel Denetim, s. 44; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku I, s. 684, N. 870e.

eder³³. Her ne kadar pay sahibinin özel denetim isteme hakkı gibi vazgeçilmez hakları esas sözleşme, genel kurul ya da yönetim kurulu kararı ile kaldırılamaz veya sınırlandırılmaz ise de (TTK m. 391/1-c ile TTK m. 447/1-a), özel denetime ilişkin genel kurula yönlendirilecek talep her zaman kabul görmeyebilir. Bu sebeplerle özel denetim talep etme hakkı kanımızca, nispi emredici nitelikte vazgeçilemez bir haktır.

1.3. ÖZEL DENETİMİN BENZER KURUMLARDAN FARKI

1.3.1. Bağımsız Denetimden Farkı

TTK m. 397 vd. yer alan maddeler anonim şirketlerin ve şirketler topluluğunun özel denetçiler tarafından denetlenmesinin yanı sıra bağımsız denetçiler tarafından denetlenmesini öngörmektedir. Olağan denetim ise³⁴ şirketin yıl sonu finansal tabloları³⁵ ve yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu dâhil olmak üzere, tüm muhasebesini kapsamaktadır (TTK m. 398). Buna karşılık özel denetçi, şirketin işlemleriyle ilgili olarak yalnızca belirli olayları denetleme yetkisine sahiptir³⁶. Ayrıca, her iki denetçi tarafından hazırlanan raporun içeriği ve işlevi de birbirinden farklıdır. Zira bağımsız denetçi TTK m. 402 uyarınca, “geçmiş yılla karşılaştırmalı olarak hazırlanmış, finansal tabloları konu alan bir rapor” oluşturmak ile görevlidir. Özel

³³ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku I, s. 684-685, N. 870e. Müktesep hak ise, bir kişinin önceden edinmiş olduğu hakkın onun iradesi dışında elinden alınamamasıdır (Tamer Bozkurt, Şirketler Hukuku, 11. Baskı, Ankara, Legem Yayıncılık, 2020, s. 389; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku I, s. 682-684).

³⁴ TTK’nın değiştirilmeden önceki ilk hali denetçileri, şirketin bir organı olma konumundan çıkarmış ve şirketlerin denetiminin, Bağımsız Denetim Kuruluşları (BDK) veya küçük ve orta ölçekteki sermaye şirketlerinde, bir veya birden fazla serbest muhasebeci, mali müşavir veya yeminli mali müşavir tarafından yerine getirilmesini öngörmekteydi. Ancak 6335 sayılı Kanun ile tüm şirketlerin bağımsız denetime tâbi tutulma zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır ve bağımsız denetime tâbi tutulacak şirketleri belirleme yetkisi Cumhurbaşkanlığı tarafından belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK)’ya bırakılmıştır (TTK m. 397). Sonuç itibarıyla bağımsız denetim, aktif toplamı 300 milyon Türk Lirası veya üzeri, yıllık net satış hasılatı 600 milyon Türk Lirası veya üzeri ya da çalışan sayısı 150 veya üzeri olma koşullarından en az ikisini haiz şirketler hakkında uygulanmaktadır (bkz. 01/05/2025 tarih ve 32887 Sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 9774 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı).

³⁵ Finansal tablolar şirket bilançosu, gelir tablosu ve nakit akım tablosu gibi belge ve tabloların tümünü ifade eder.

³⁶ Turan, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin 18.04.2016 tarihli, 2015/9484 E., 2016/4234 K. sayılı kararında atfı yapılan ilk derece mahkemesi kararını değerlendirirken, mahkemenin davacının belirli olaylara ilişkin iddiaları karşısında özel denetçi atanmasını yerinde bulduğunu, ancak denetim konularının somut biçimde sınırlandırılmamasının özel denetçinin görevini güçleştireceğini ve raporun yetersiz kalması hâlinde yargılamayı gereksiz yere uzatabileceğini ifade etmektedir (Kağan Turan, “Özel Denetimin Konusu”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD)*, Y. 11, S. 42, (Nisan 2020), s. 589).

denetçi ise, belirli bir olayın veya konunun aydınlığa kavuşmasını sağlar. Burada bağımsız denetçi tarafından hazırlanan rapor bağlayıcı iken (TTK m. 398), özel denetçinin oluşturduğu rapor için aynısı söylenemez³⁷.

Bağımsız denetçi kural olarak genel kurul tarafından seçilir, istisnai olarak mahkeme tarafından atanır. Şirketin faaliyet döneminin dördüncü ayına kadar bir denetçi seçilememiş veya seçilen denetçi görevini ret ya da sözleşmeyi feshederse, görevlendirme kararı iptal edilir, butlanına karar verilir ya da denetçinin herhangi bir sebepten dolayı görevini yerine getiremeyecek ya da görevini yapmaktan engelli olması durumunda yönetim kurulu, herhangi bir yönetim kurulu üyesi veya pay sahibinin istemi üzerine şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesi tarafından kesin olarak atanır (TTK m. 399/6). Oysaki özel denetçi, her halükarda şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi tarafından atanır³⁸. Eski Ticaret Kanunu m. 348’de öngörülen “şirket genel kurulu tarafından seçilme” prensibinin TTK’da terk edilmiş olmasının temel sebebi, bu uygulamanın kötüye kullanılması suretiyle tarafsızlığın bozulmasına açık olmasından kaynaklanmaktadır³⁹.

1.3.2. Bilirkişilikten Farkı

Her ne kadar özel denetçi ile bilirkişinin bazı görev ve sorumlulukları ortak özellikler taşısa da (TTK m. 441/5 ve HMK m. 277 kapsamında düzenlenen sır saklama yükümlülüğü veya tespit edilen olayların hukuki nitelendirmesini yapma yetkisinin bulunmaması gibi), özel denetim kurumu ile bilirkişilik arasında amaç ve fonksiyon bakımından önemli farklılıklar bulunmaktadır. Özel denetim, pay sahiplerinin bilgi alma kapsamında şirket içi şeffaflığı sağlamak ve yönetimden bağımsız olarak bilgi edinmelerini temin etmek amacıyla yapılır. Bu nedenle özel denetçinin hazırlamış olduğu rapor, bir hukukî mütalaa değeri taşımadığı gibi, açılmış

³⁷ TTK’nın 443’üncü maddesinin gerekçesinde, özel denetçi tarafından oluşturulan raporun bir yönlendirme, bilgi alma kaynağı ve mütalâa niteliğinde olduğu, bu nedenle bağlayıcı bir etkisinin bulunmadığı açıkça belirtilmiştir. Buna karşılık Eriş, raporun bir davada delil olarak sunulması hâlinde, mahkemece dikkate alınması gerektiğini ileri sürmektedir (Gönen Eriş, Açıklamalı-İçtihatlı 6335-6552-6728 Sayılı Kanunlarla Güncellenmiş TTK Hükümlerine Göre Ticari İşletme ve Şirketler, Ticaret Sicili Yönetmeliği ve İlgili Siciller, Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 2271).

³⁸ Abuzer Kendigelen, Yeni Türk Ticaret Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, 3. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2016, s. 341.

³⁹ Bkz. TTK m. 438/1’in madde gerekçesi.

bir davada delil olarak da kullanılamaz. Buna karşılık bilirkişi, davada çözümü hukuk dışında, teknik veya özel bilgi gerektiren konularda mahkeme tarafından oy ve görüşüne başvurulmuş üçüncü kişi olarak bu konulara ilişkin tespitlerde bulunur, hukuki değerlendirmeleri ise hâkim yapar⁴⁰ (HMK m. 266, HMK m. 279/4). Bilirkişinin hazırladığı rapor mahkemede delil kuvvetine sahiptir ve taraflarca incelenebilir⁴¹. Raporda yer alan tespitler, hâkim tarafından değerlendirilmeye alınır ve kararın oluşumunda önemli bir dayanak oluşturur⁴².

Bunun yanında özel denetçi ile bilirkişilik kurumu arasında görevlendirilme usulü ve incelemenin kapsamı bakımından da önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bilirkişi incelemesi, devam eden bir yargılama içinde ve dava konusu uyuşmazlıkla sınırlı olarak, mahkemenin belirlediği sorular çerçevesinde yürütülür⁴³. Buna karşılık özel denetçi, pay sahiplerinin talebi üzerine ve TTK'da öngörülen şartların gerçekleşmesi halinde görevlendirilir ve incelemesini belirli bir davanın sınırları içinde değil, şirket içindeki belirli olayların aydınlatılmasına yönelik olarak gerçekleştirir (TTK m. 438/1). Bu nedenle özel denetim faaliyeti, yargısal bir uyuşmazlığın çözümüne hizmet eden bilirkişi incelemesinden farklı olarak, anonim şirketlerde pay sahiplerinin bilgi edinmesini ve şirket yönetimine ilişkin belirli işlemlerin açıklığa kavuşturulmasını amaçlayan bağımsız bir inceleme niteliği taşımaktadır.

⁴⁰ Hukuki konularda bilirkişiye başvurulması yasak olmasına rağmen uygulamada bu yola sıkça gidilmekte ve bilirkişiler hukuki değerlendirmelerde bulunarak yargısal sonuca varmaktadır. Bu durum, hâkime ait yargı yetkisinin fiilen bilirkişiye devredildiği yönünde bir algı oluşturmaktadır (Ali Cem Budak, Varol Karaaslan, Medenî Usul Hukuku, 4. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2020, s. 283; Baki Kuru, Burak Aydın, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2021, s. 322).

⁴¹ Budak/Karaaslan, a.g.e., s. 286; Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Muhammet Özekes, Medeni Usul Hukuku, 13. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2025, s. 433.

⁴² Birden çok bilirkişi raporunun bulunduğu hallerde, mahkemenin hangi raporu esas aldığını gerekçeleriyle açıklaması gerekir. Raporlar arasında çelişki mevcutsa, üçüncü bir bilirkişiden rapor alınması zorunludur (bkz. Yargıtay 5. Hukuk Dairesi'nin 11.02.2019 tarihli, 2018/9509 E. ve 2019/1671 K. sayılı kararı).

⁴³ Budak/Karaaslan, a.g.e., s. 280; Pekcanitez/Atalay/Özekes, a.g.e., s. 423.

2. ÖZEL DENETİM TALEBİNİN İLERİ SÜRÜLMESİ

2.1. ÖZEL DENETİM TALEBİNDE BULUNABİLECEK HAK SAHİPLERİ

2.1.1. Pay Sahipleri

TTK m. 438/1'in açık lafzı uyarınca "her pay sahibi" özel denetim talep edebilmektedir. Madde gerekçesinde ise intifa hakkı sahipleri ile tahvil sahipleri ve alacaklıların özel denetim talebinde bulunamayacağına dair değerlendirmelere yer verilmiş, ancak bu hakkın söz konusu kişiler için esas sözleşme ile verilip verilemeyeceğinin tartışmalı olduğu belirtilmiştir (TTK m. 438 gerekçesi). Konuya ilişkin olarak doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Bir yandan *Pulaşlı*, pay üzerinde intifa hakkı olsa da olmasa da, intifa hakkı sahibinin özel denetim talebinde bulunamayacağı görüşündedir⁴⁴. *Tekinalp* ise, özel denetim talep etme hakkının yalnızca pay sahiplerine ait olduğunu ve bu yetkinin esas sözleşme ile intifa hakkı sahiplerine tanınamayacağını savunmaktadır⁴⁵.

Öte yandan *Yurtbaşı*, bir payın üzerinde intifa hakkının bulunması hâlinde oy hakkının, intifa hakkı sahibi tarafından kullanılacağından (TTK m. 432/2) ve özel denetimin, pay sahipliği hakları yönünden gerekli olması durumunda istenebileceğinden (TTK m. 438/1) dolayı intifa hakkı sahibi tarafından da özel denetim talep edilebileceğini öne sürmektedir⁴⁶. Alacaklılar ile tahvil sahipleri

⁴⁴ Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1642; Pulaşlı, Genel Esaslar, s. 482.

⁴⁵ Reha Poroy, Ünal Tekinalp, Ersin Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku II, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017, s. 66, N. 1017; Benzer şekilde bkz. Mehmet Özdamar, Anonim Şirketlerde Özel Denetim, şu kitapta: Erol Ulusoy, Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları, Tıpkı 3. Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, 2022, s. 271; Altaş, Şirket Denetimi, s. 299.

⁴⁶ Aynı yönde bkz. Seyman, a.g.e., s. 2503; Günay, a.g.e., s. 125; Aydın, a.g.m., s. 70-71; Fevzi Topsoy, Anonim Şirket Pay Sahibinin Özel Denetim İsteme Hakkı, şu kitapta: Erol Ulusoy, Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları, Tıpkı 3. Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, 2022, s. 302; Tuğba Çiftçi, Anonim Ortaklıklarda Pay Sahiplerinin Özel Denetim İsteme Hakkı, şu kitapta: Erol Ulusoy, Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları, Tıpkı 3. Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, 2022, s. 349-350; İclal Nihal Baraç Evcı, "Anonim Şirkette Özel Denetim İsteme Hakkı: Özellikle Hakkın Şartları, Diğer Bilgi Alma Hakları ile İlişkisi ve Kapsamının Belirlenmesinde Hâkimin Rolü", şu kitapta: Ahmet Özsoy, Abuzer Kendigelen, İbrahim Çağrı vd. Ord. Prof. Dr. Şevket Memedali Bilgişin'in Anısına Armağan, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2021, s. 99-100. TTK m. 499/1 uyarınca, intifa hakkı sahiplerinin de pay defterine kaydedilmesini öngörmektedir. Bu nedenle özel denetim hakkını kullanmak isteyen intifa hakkı sahibinin pay defterine kaydedilmesi gerekir. Aksi takdirde ilgili intifa hakkı sahibi, TTK m. 499/4 hükmü gereği şirket tarafından tanınmayacaktır. Aynı yönde bkz. Narbay, Özel Denetim, s. 51-52. Benzer şekilde *Kendigelen*, oy hakkı dışında diğer

açısından ise *Yurtbaşı*, TTK m. 340’da yer alan “emredici hükümler ilkesi” kapsamında esas sözleşme ile belirlenebilecek konular kısıtlı olduğundan dolayı bu kişilere özel denetim talep etme hakkının tanınamayacağı görüşündedir⁴⁷. Benzer şekilde *Güven*, özel denetim kurumunun esas olarak pay sahiplerinin korunmasına hizmet ettiğini ve alacaklıların şirket yönetimi hakkında doğrudan bilgi alma haklarının bulunmadığını ifade etmiş, buna karşın özel denetim yapılması hâlinde alacaklıların da bu denetimden dolayı şekilde yararlanabileceği sonucuna ulaşmıştır⁴⁸.

Eriş ise, Kanunda bu konu hakkında aksine bir emredici hüküm bulunmadığından, pay sahibi olmayan ve şirketle doğrudan veya dolaylı olarak alakası bulunan kişilerin haklarının korunması şirkete fayda sağlayacak ise, bu kişilere de esas sözleşmeyle özel denetim hakkının tanınması gerektiğini ifade etmektedir⁴⁹. Genel kurul bu talebi, toplantıda temsil edilen oyların salt çoğunluğu (adi karar yeter sayısı) ile karara bağlar (TTK m. 620).

Gerekli koşullar sağlandığı takdirde her pay sahibi, pay oranına bakılmaksızın, mutlak bir eşitlik anlayışı çerçevesinde özel denetim talebinde bulunma hakkına sahip olur. Özel denetim hakkının kullanımı bakımından esas sözleşmede belirli bir pay oranına sahip olunması yönünde yapılacak bir düzenleme, TTK m. 438/1 hükmü ve eşit işlem ilkesi ile uyumlu olmayabilir. Ayrıca, bazı pay sahiplerinin özel denetim taleplerinin sistematik bir şekilde reddedilirken diğerlerinin taleplerinin kabul edilmesi, şirketin özel denetim taleplerini değerlendirme yetkisini kötüye kullandığını gösterebilir ve eşit işlem ilkesine aykırılık teşkil edebilir⁵⁰.

Pay sahibinin özel denetim talebi genel kurul tarafından kabul edilsin veya edilmesin özel denetçi, her halükârda mahkeme tarafından atanır. Her iki halde de özel

yönetimsel hakların kullanımı hakkında kanun koyucunun sürekli pay sahibinden söz etmesinin, bu hakların intifa hakkı sahibine tanınamayacağı şeklinde dar yorumlanmaması ve kanunda öngörülen “pay sahibi” kavramı ile paydan yararlanan kişinin anlaşılması gerektiği düşüncesindedir. Detaylı açıklamalar için bkz. Abuzer Kendigelen, *Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı*, İstanbul, Beta Yayınevi, 1994, s. 294.

⁴⁷ Fatih Yurtbaşı, *Anonim Ortaklıklarda Özel Denetim*, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2019, s. 92-106.

⁴⁸ Güven, a.g.m., s. 145. Benzer şekilde bkz. Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 26.

⁴⁹ Eriş, a.g.e., s. 2260.

⁵⁰ Yağmur, a.g.e., s. 207-208.

denetçinin mahkeme tarafından atanıyor olması yeni kanunla getirilen en önemli değişikliklerden birisidir. Zira 6762 sayılı eTK'nın 348'inci madde hükmü gereğince özel denetçi, doğrudan genel kurul tarafından da seçilebiliyordu⁵¹.

Ele alınması gereken bir diğer husus, bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmış olan pay sahibi ile özel denetim isteyen pay sahibinin aynı kişi olup olmayacağı sorunudur. TTK m. 438/1'in gerekçesinde, bilgi alma veya inceleme hakkını kullanmış pay sahibi ile özel denetim isteyen pay sahibinin aynı kişi olmasının gerekmediği, ancak hakkında bilgi talep edilen veya inceleme hakkı kullanılan konu ile özel denetim yapılması istenen konu aynı olması gerektiği belirtilmiştir. Zira özel denetim, pay sahibinin, şirket hakkında sınırsız bir araştırma yapmasına, her konunun tüm yönleriyle açıklığa kavuşturulmasına imkân tanıyan bir kurum değildir. Önceden bilgi alma hakkını kullanmış bir pay sahibinin kendisine verilen bilgiyi yetersiz bulması üzerine özel denetim talep edebileceği gibi, diğer pay sahipleri de genel kurul tarafından özel denetim yapılmasını isteyebilir.

2.1.2. Azınlık

Pay sahibinin özel denetim istemi reddedildiği takdirde şirkette azınlığı oluşturan grup veya paylarının itibari değerleri toplamı en az bir milyon Türk Lirası olan pay sahipleri mahkemeden, özel denetçi atanmasını isteyebilecektir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, eTK'nın bazı maddelerinde “azlık”, bazı maddelerinde ise “azınlık” terimlerinin kullanılmış ve öğretilerde kavram birliğinin sağlanamamış olması, her iki teriminin de aynı anlamı taşıdığı ve aralarında hiçbir farklılığın bulunmadığının bir göstergesidir⁵². TTK'nın hemen hemen tüm ilgili maddelerinde “azlık” teriminin kullanılmış olması bu durumu değiştirmemektedir⁵³.

Azınlık hakları, anonim şirketlerde çoğunluk ile azınlık grupları arasındaki dengenin gözetimi için, sermayenin belirli bir oranını temsil eden azınlık grubuna

⁵¹ Ömer Özkan, “Türk ve İsviçre Anonim Ortaklıklar Hukukunda Özel Denetçi Atanması”, *BATİDER*, C. 20, S. 2, (Aralık 1999), s. 39.

⁵² Abdurrahman Kayıklık, “Anonim Şirkette Azınlığın Korunması: Kim İçin, Neden ve Nasıl Bir Koruma?”, *İstanbul Hukuk Mecmuası (İHM)*, C. 80, S. 2, (Temmuz 2022), s. 414.

⁵³ TTK m. 155/2, bu durumun yegâne istisnasıdır.

bahşedilmiş hakları ifade eder. Bu oranlar, kapalı tip anonim şirketlerde esas sermayeyi temsil eden payların 1/10 veya %10'u, halka açık anonim şirketlerde ise esas sermayeyi temsil eden payların 1/20 veya %5'i olarak öngörülmüştür (TTK m. 439/1). Kanun lafzından da anlaşılabilirliği üzere burada teknik anlamda bir azınlık söz konusudur. Şirket esas sermayesine yukarıda belirtilmiş olan oranlarca iştirak eden gruplar böylece azınlık grubunu oluşturur. Azınlık haklarını bireysel haklardan ayırt eden yönü de budur. Bununla birlikte kanunen aranan oy yüzdesinin tek bir pay sahibince temsil edilmesi de mümkündür. Bu durumda azınlık için aranan oranı tek başına temsil eden pay sahibi aynı şekilde azınlık haklarından istifade edebilecektir⁵⁴. Azınlığın kural olarak yöneltilen organın onayına bağlı olmadan kullandığı, ancak hakkın kullanımının denetime tabi olduğu tek yanlı irade açıklaması, azınlık hakkının "hak" kıstasını oluşturur⁵⁵. Öğretide azınlık hakları, olumlu ve olumsuz azınlık hakları olmak üzere iki farklı kategoride ele alınmaktadır. Olumsuz azınlık hakları ile azınlığın, olumsuz yönde oy kullanmasıyla istemediği bir kararın oluşmasına mâni olabileceği durumlar ifade edilir. Buna karşılık olumlu azınlık hakları azınlığın iradesinin, çoğunluğun iradesiyle ters düşmesine rağmen hakkın meşru bir talep veya dava şeklinde kullanılabilmesidir⁵⁶.

2.1.3. Yönetim Kurulu

Anonim şirketin yönetimi ve temsili, yönetim kurulu tarafından sağlanır (TTK m. 365). Yönetim kurulu, kanun ve esas sözleşme hükümlerine göre, genel kurulun yetkisinde bırakılmış olanlar dışında, şirketin faaliyetlerinin yerine getirilmesi için gerekli her türlü iş ve işlem hakkında karar alma yetkisine sahiptir (TTK m. 374). Bu bağlamda, yönetim kurulunun genel kurulda özel denetçi atanmasını talep etmesinin önünde hukuki bir engelin bulunmadığı söylenebilir. Denetçi seçimi genel kurulun vazgeçilmez yetkisi olsa da yönetim kurulunun görev kapsamındaki bazı konular hakkında özel denetim talep etmesi mümkün görülmektedir. Yönetim kurulu, gündem

⁵⁴ Şaban Kayıhan, Şirketler Hukuku, 4. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2020, s. 242.

⁵⁵ Genel olarak Yargıtay, azınlık haklarının vazgeçilmez nitelikte olduğu yönünde görüş sahibidir (bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 11.11.2019 tarihli, 2019/88 E. ve 2019/7008 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi (ET): 19.04.2025.

⁵⁶ Kayıklık, a.g.m., s. 426-427; Aşlar Üçyıldız, a.g.m., s. 90-91.

maddesi olmasa dahi, TTK m. 438 uyarınca özel denetçi atanması için genel kurula başvuruda bulunabilmelidir. Ancak bu talep, kurul olarak yapılmalıdır⁵⁷.

2.2. ÖZEL DENETİM TALEBİNİN KOŞULLARI

2.2.1. Bilgi Alma veya İnceleme Hakkının Kullanılmış Olması

Daha önce belirtildiği üzere, özel denetim talebinde bulunulabilmesi için pay sahibinin önceden aynı konuya ilişkin bilgi alma veya inceleme hakkını kullanmış olması gerekir⁵⁸. Dolayısıyla bilgi alma veya inceleme hakkı, özel denetim hakkının kullanılabilmesi için bir ön şart olarak da değerlendirilebilir⁵⁹. Pay sahibinin bilgi alma veya inceleme hakkını genel kurulda kullandığını, genel kurulda yönelttiği sorular ile verilen yanıtların toplantı tutanağında yer alması suretiyle kanıtlaması yeterlidir⁶⁰. Tutanağa geçirilmemiş olması hâlinde, pay sahibi inceleme hakkını kullandığını kanıtlamak için şirketten yazılı bir belge talep edebilir. Ancak ihtilaflı hâllerde şirket

⁵⁷ Topsoy/Ulusoy, a.g.e., s. 302-303.

⁵⁸ Tekinalp, uygulamada bu şartın yüzeysel olarak ele alındığını ve gerekli ispatlar yapılmadan oylamaya geçildiğini, özel denetim konusu net olarak tanımlanmadığını ve incelemenin kapsamı ile niteliği yeterince araştırılmadığını ifade etmektedir (Ünal Tekinalp, “Özel Denetim Talebinin Genel Kurul Tarafından Kanuna Uygun Olarak Reddedilmesi Halinde AO’nun Kendini Koruması Sorunu”, şu kitapta: Kırca, İsmail, Murat Gürel, Ufuk Tekin, vd., Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2019, s. 1276-1277).

⁵⁹ Özdamar/Ulusoy, a.g.e., s. 265; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku II, s. 65, N. 1016h. Özel denetim isteme hakkı “*ikincil/fer’i nitelikte bir hak*”tır. Pay sahibi önce bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmalıdır, bunun yetersiz kalması durumunda özel denetim talep edebilecektir. Özel denetim, pay sahibinin doğrudan doğruya başvurabileceği bir hukukî yol olarak düzenlenmiş olsaydı, şirket sırları açısından bir tehlike oluşabilirdi. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Narbay, Özel Denetim, s. 61-62; Yağmur, a.g.e., s. 205.

⁶⁰ İpek Kayalı, a.g.m., s. 806. İnceleme talebinin genel kurul dışında yönetim kuruluna iletildiği durumlarda, hak sahibine verilen cevap yazısı veya benzeri belgeler aracılığıyla da hakkın kullanıldığı ispatlanabilir (Ali Murat Dolu, Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 220-221). Uçar Bulut’a göre, 6762 sayılı eTK’da tüm genel kurul kararlarında bakanlık komiserinin bulunması zorunluyken, TTK ile bu zorunluluk kaldırılmış ve bakanlık temsilcisinin yalnızca bazı genel kurul toplantılarında yer alması öngörülmüştür. Bu durum, pay sahiplerinin karşı oylarının ve bilgi alma veya inceleme taleplerinin tutanağa geçirilmesinde toplantı başkanlığına ve çoğunluk pay sahiplerine geniş takdir yetkisi tanımaktadır. Uygulamada, genel kurulda pay sahiplerinin sorduğu sorulara yönetim kurulu veya denetçiler tarafından açıklama yapılmamasına rağmen, talebin ve yanıtın tutanağa eksik veya hiç geçirilmemesi sıkça karşılaşılan bir sorundur. Bunun temel nedeni, toplantı başkanlığını ve yönetim kurulunu seçen çoğunluk pay sahiplerinin, şirketi kendi iradeleri doğrultusunda yöneterek azınlık pay sahiplerinin özel denetim talebini sınırlamaya çalışmalarıdır. Bu nedenle, özel denetim talebinde bulunan pay sahibinin daha önce bilgi alma veya inceleme hakkını kullandığını ispat etmesi gereklidir. Bu nedenle, hangi konularda talepte bulunulduğu ve bu taleplere verilen yanıtların tutanakta gösterilmesi uygulamada dikkate alınması gereken bir husustur. Eğer tutanakta bu bilgiler yeterince yer almıyorsa, pay sahibinin taleplerini yazılı olarak toplantı başkanlığına sunması, sözlü olarak okuması ve sürecin ses veya görüntü kaydı ile kayıt altına alınması daha güvenli bir ispat yolu sağlayabilir (Uçar Bulut, a.g.e., s. 75-76).

bu belgeyi düzenlemekten ve pay sahibine vermekten kaçınabilir. Böyle bir durumda, inceleme hakkını kullanamayan veya bu hakkın kullanımını belgeleyen evrak kendisine verilmemiş olan pay sahibi, noterden göndereceği ihtarname ile şirketi inceleme hakkının kullanılmasını sağlamaya veya gerekli belgeyi düzenleyip vermeye davet edebilir⁶¹. Bunun yanında pay sahibinin kendisine yeterli, açık ve doğru bilgi verilmediğini veya hiç bilgi verilmediğini kanıtlaması şart değildir⁶². Ancak eklemek gerekir ki, pay sahiplerine talep ettikleri bilgi ve belgeler sağlanmış olmasına rağmen bunları incelememeleri hâlinde, özel denetçi talep edemeyecekleri kabul edilmelidir⁶³.

Öğretide, bilgi alma hakkının kullanılmış sayılabilmesi için, TTK m. 437/1’de düzenlenen pasif bilgi alma hakkının tek başına yeterli olup olmadığı tartışılmıştır. Özel denetime başvurmadan önce aktif bilgi alma hakkının kullanılması gerektiği, bu hakkın etkin bir biçimde ve somut sorulara yanıt almak amacıyla kullanılması gerektiği, yalnızca inceleme yapmakla yetinmenin yeterli olmadığı ifade edilmiştir⁶⁴. Bizim de desteklediğimiz görüşe göre, TTK m. 438/1’de bilgi alma hakkının aktif veya pasif olarak kullanımı şeklinde bir ayrım bulunmadığından, hakkın kullanılması koşulları yorum yoluyla zorlaştırılmamalı ve pasif bilgi alma hakkının kullanılmış olması da yeterli sayılmalıdır⁶⁵.

Ortakların bilgi alma ve inceleme hakkı, ana sözleşme veya şirket organlarının alacağı kararlarla sınırlanamayacak niteliktedir ve kanunla güvence altına alınmıştır (TTK m. 437). Bu durum, pay sahiplerinin söz konusu hakkının vazgeçilmez olduğunun altını çizmektedir. Özel denetim talebinde bulunan pay sahibinin aynı zamanda yönetim kurulu üyesi olması, onun pay sahipliği sıfatına dayalı bilgi alma ve inceleme hakkını (TTK m. 437) kullanmasına engel teşkil etmez. Öte yandan Kanun, konsolide finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetim raporları ve kâr dağıtımına ilişkin önerinin, genel kurul toplantısından en az on beş gün önce

⁶¹ Sıtkı Anlam Altay, “Anonim Ortaklıklarda Özel Denetimin Koşullarına İlişkin Düşünceler”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Saygı Sempozyumu 2013/2, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (GÜHFD)*, (Nisan 2015), s. 62.

⁶² Uçar Bulut, a.g.e., s. 71-72.

⁶³ İpek Kayalı, a.g.m., s. 806.

⁶⁴ Tekinalp, AO’nun Kendini Koruması Sorunu, s. 1277; Yurtbaşı, a.g.e., s. 123-124.

⁶⁵ Baraç Evcı, a.g.m., s. 103. Bilgi alma veya inceleme hakkının kullanılmış olması, özel denetim isteme hakkının bir ön şartı teşkil ettiğinden dolayı şirketteki azınlık pay sahipleri doğrudan özel denetim isteme yoluna başvuramazlar (Özdamar/Ulusoy, a.g.e., s. 272).

şirketin merkezinde ve varsa şubelerinde pay sahiplerinin incelemesine sunulmasını zorunlu kılmaktadır (TTK m. 437/1). Özellikle finansal tablolar ile konsolide finansal tabloların, bir yıl boyunca şirketin merkez ve şubelerinde pay sahiplerinin incelemesine açık tutulması gerekmektedir. Bu çerçevede TTK, pay sahiplerinin erişebileceği bilgi ve belge kapsamını genişletmiş ve şirketle ilgili belgelere ulaşımı daha kapsamlı bir hale getirmiştir⁶⁶.

Kanun gerekçesinde özel denetim isteme hakkının kötüye kullanılmasının ve bu nedenle şirkete zarar verilmesi tehlikesinin azaltılması ile pay sahibinin bilgi alma hakkının, anonim şirket tarafından baştan savarcasına yerine getirilmesinin önlenmesi amacını taşıdığı belirtilmiştir. Böylece, bilgi alma veya inceleme hakkının yükümlüsü olan yönetim kurulunun özel denetim talebini dikkate alması, pay sahibine yeterli düzeyde ve aydınlatıcı bilgiler sunması beklenmektedir⁶⁷. Buna ek olarak, TTK m. 1524'e göre her sermaye şirketinin bir web sitesi açması zorunlu kılınmış ve bu sitede pay sahipleri ile ortakların aydınlatılması gereken konulara yer verilmesi öngörülmüştür. Böylece pay sahipleri genel kurulda soracakları pek çok soruya önceden ulaşabilecek ve gereksiz soruların önüne geçilebilecektir. Web sitesinde bulunmayan bilgiler, nitelik açısından gerekli ölçütleri sağladığı takdirde şirketin ticari sırrı niteliğinde değerlendirilebilir⁶⁸.

Bilindiği üzere bilgi alma veya inceleme talepleri cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve dolayısıyla bilgi alamayan pay sahibi, talebinin reddini izleyen on gün içinde, diğer hâllerde de makul bir süre sonra şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesine başvurabilmektedir (TTK m. 437/5)⁶⁹. Bu bağlamda, özel denetim hakkının kullanabilmesi için gerekli olan, “*önceden bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmış olma*” şartının gerçekleşmiş olduğunun kabulü

⁶⁶ Özdamar/Ulusoy, a.g.e., s. 265-266.

⁶⁷ Narbay, Özel Denetim, s. 61. Bilgi alma ve inceleme hakkı pay sahibinin aydınlanmasını amaçlarken, özel denetim şirketin faaliyetlerinin ve işlemlerinin ayrıntılı biçimde incelenmesini hedefler. TTK m. 438'de düzenlenen özel denetim talebi, diğer pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi şartına bağlanmış ancak yalnızca pay sahibinin aydınlanması çerçevesinde kullanılabilen TTK m. 437'de yer alan bilgi alma ve inceleme hakkı için böyle bir koşula yer verilmemesi isabetli olmuştur (Dolu, a.g.e., s. 233-234).

⁶⁸ Aslı E. Gürbüz Usluel, Türk Özel Hukukunda Özellikle Anonim Şirketlerde Ticarî Sırrın Korunması, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009, s. 174-175.

⁶⁹ Bilgi alma talebinin reddi hâlinde mahkeme, pay sahibinin hakkı ile şirketin ticari sırları arasındaki dengeyi göz önünde bulundurarak karar verebilir (Gürbüz Usluel, a.g.e., s. 175).

için pay sahibinin, TTK m. 437/5 kapsamında mahkemeye başvurmasının gerekip gerekmediği sorunu, açıklığa kavuşturulması gereken önemli bir konu teşkil etmektedir.

Doktrinde yer alan bir görüş uyarınca pay sahibinin öncelikle, TTK m. 437/5 hükmü doğrultusunda bir eda davası (*bilgi alma ve inceleme davası*)⁷⁰ açması gerekmektedir. İlgili hükme göre bilgi alma veya inceleme talebi genel kurul tarafından reddedilen pay sahibi, reddi izleyen on gün içinde ve diğer hâllerde “makul bir süre sonra” mahkemeye müracaat hakkını elde eder. Pay sahibi, dava yoluna başvurmak suretiyle öğrenmek istediği bilgiye sahip olabilecektir. Dolayısıyla bilgi alma veya inceleme talebi cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve nihayetinde bilgi alamayan pay sahibi doğrudan doğruya özel denetçi atanmasını isteyemeyecektir. Her ne kadar özel denetçinin “sır saklama yükümlülüğü” (TTK m. 441/5) bulunsa da özel denetim, şirket sırlarının “yabancı bir kişi” tarafından öğrenilmesi sonucunu doğurur⁷¹. Bununla birlikte kanun koyucu, bilgi alma veya inceleme isteminin gereksiz yere sürüncemede bırakılmaması için dava açma süresini nispeten kısa tutmuş; davanın basit yargılama usulüne göre çözümleneceğini, bilginin genel kurul dışında verilmesinin de kararlaştırılabileceğini ve kararın kesin olduğunu hükme bağlamıştır (TTK m. 437/5). Dava yolunun bir ön koşul niteliğinde olduğu yönünde Yargıtay içtihadı da bulunmaktadır⁷².

⁷⁰ Bilgi alma ve inceleme davası yoluyla pay sahibi, şirket yöneticileriyle hâkim şirketler karşısında haklarını koruyabilecek ve şirketteki egemen güçlerin kendi menfaatleri doğrultusunda gerçekleştireceği hukuka aykırı işlem ve eylemleri mümkün olabildikçe engelleyebilecektir. Bilgi alma ve inceleme hakkı, pay sahiplerinin şirketteki etkinliğini artırması ve oy haklarının daha bilinçli bir şekilde kullanılmasına hizmet etmektedir. Davacı pay sahibi bu dava ile davalı şirketin, önceden talep edilen bilginin verilmesine veya incelemek istediği belgelerin ibraz edilmesine karar verilmesini talep edeceğinden yenilik doğurucu bir dava değil, eda davası niteliğindedir (Dilek Cengiz, Türk Ticaret Hukukunda Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı’nın Mahkeme Aracılığıyla Kullanılmasında Mahkemenin Kararının Kesinliği Sorunu, İstanbul, Beta Yayınevi, 2022, s. 99-101; Dolu, a.g.e., s. 213). Zira eda davasında davacı mahkemeden, davalının bir işi yapmaya veya yapmamaya ya da bir şey vermeye mahkûm edilmesi talep edilir (HMK m. 105). Bilgi alma ve inceleme davası, bu hakka sahip olan pay sahibi ya da intifa hakkı sahibi tarafından şirkete karşı açılabilir (Dolu, a.g.e., s. 215). Özel denetim isteme hakkında olduğu gibi, bilgi alma davasında da talep edilen bilginin konusunun açık ve somut şekilde ortaya konulması gerekir (Dolu, a.g.e., s. 217). Bilgi alma ve inceleme davaları basit yargılama usulüne göre yürütülür, böylece dava süreci hızlanır. Hak sahibi gerekli bilgilere kısa sürede ulaşabilir ve şirket, ihtilafların erken çözülmesi sayesinde faaliyetlerine kesintisiz devam edebilir (Dolu, a.g.e., s. 220).

⁷¹ Narbay, Özel Denetim, s. 64-65.

⁷² Yargıtay’ın bir kararında yerel mahkeme, bilgi alma hakkının dava yoluyla kullanımını ikincillik ilkesinin kapsamında yer aldığı yönünde karar vermiştir. Yargıtay ise, mahkemelerin özel denetim isteminin kabulüne veya reddine ilişkin kararlarının kesin olması nedeniyle (TTK m. 440/2), temyiz itirazlarının reddine hükmetmiştir. İlgili karar için bkz. Yargıtay 11. HD. 10.12.2015 tarihli, 2015/97 E.,

Buna karşılık, bizim de katıldığımız ağırlıklı görüşe göre, özel denetim isteme hakkının kullanılabilmesinin bir ön şartı olarak bilgi alma ve inceleme hakkının genel kurul tarafından reddedilmiş olması yeterlidir. Diğer bir deyişle, pay sahibinin bilgi alma veya inceleme talebi cevapsız bırakılır, haksız olarak reddedilir veya ertelenir ise, ön şartın sağlandığı kabul edilmelidir⁷³. Bunun sonucunda pay sahibi seçimlik hakka sahip olur; bir yandan özel denetim yapılmasını isteyebilecektir, diğer taraftan TTK m. 437/5'te yer alan dava yoluna başvurabilecektir. Dolayısıyla özel denetim isteme hakkının kullanılabilmesi için kanuni ön şart olarak ayrıca dava yolunun da tüketilmiş olması aranmamaktadır. TTK m. 437/5'in gerekçesine göre dava açma hakkı, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme haklarını desteklemek amacıyla pay sahibine tanınmış bir hukuki çaredir. Ayrıca TTK m. 438/1'in gerekçesi uyarınca, bilgi alma veya inceleme hakkının kullanıldığı, genel kurul tutanağı ile ispatlanır şeklindeki ifadesinden pay sahibinin, özel denetim talep edebilmesi için mahkemeye başvurmasının gerekli olmadığı sonucuna varılır. Pay sahibinin özel denetim isteme hakkının dava yolunun kullanılmış olmasına bağlanması, usul ekonomisi ilkesine aykırı olacaktır ve söz konusu davanın sonuçlanmasının uzun yıllar sürebileceği göz önünde bulundurulduğunda, özel denetim hakkından beklenen fayda da önemini yitirebilir⁷⁴.

2.2.2. Belirli Olayların Açıklığa Kavuşturma Amacını Taşıması

TTK m. 438/1 ile mehz İsviçre Borçlar Kanunu (OR)⁷⁵ Art. 697c⁷⁶ maddesine göre özel denetimin konusunu, “*belirli olaylar (vakıalar)*” (*bestimmte Sachverhalte*) oluşturur. Ancak anılan her iki Kanunda da “belirli olaylar” ifadesinin hangi olayları

2015/13293 K. sayılı kararı, <https://www.lexpera.com.tr/>, ET: 30.04.2025. Benzer şekilde bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 18.09.2014 tarihli, 2014/5692 E. ve 2014/14031 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, ET: 30.04.2025.

⁷³ Aynı yönde bkz. İsviçre Federal Mahkemesi'nin, BGE 133 III 135 ve BGE 138 III 252 sayılı kararları.

⁷⁴ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku II, s. 65, N. 1016g; Uçar Bulut, a.g.e., s. 73-74; Arslan Kaya, “Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile İlişkisi”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi (BATİDER)*, C. 31, S. 1, (Mart 2015), s. 72-75; İpekel Kayalı, a.g.m., s. 807; Baraç Evcı, a.g.m., 114; Değirmenci Aydın, a.g.e., s. 32-33; Şener, a.g.e., s. 523-524; Aşlar Üçyıldız, a.g.m., s. 105-106; Cengiz, a.g.e., s. 81.

⁷⁵ Bundesgesetz vom 30. März 1911 betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Fünfter Teil: Obligationenrecht), AS 27 317. Bundan sonra OR olarak anılacaktır.

⁷⁶ OR Art. 497c Abs.1, aynen şu şekildedir: “*Jeder Aktionär, der das Recht auf Auskunft oder das Recht auf Einsicht bereits ausgeübt hat, kann der Generalversammlung beantragen, bestimmte Sachverhalte durch unabhängige Sachverständige untersuchen zu lassen, sofern dies zur Ausübung der Aktionärsrechte erforderlich ist.*”

kapsadığı açıkça belirtilmemiştir. Kanun gerekçesinde “belirli” ifadesi ile belli türde, nitelikte ve önemde olaylar değil; somutlaştırılmış, içeriği ve sınırları belli olan, genel nitelik taşımayan olayların kastedildiği vurgulanmıştır. Bu olaylar şirketin herhangi bir kararı, faaliyeti ya da finansal durumu gibi hususlar olabilir⁷⁷, kapsamlı bir bilanço incelemesi bu kapsamda değerlendirilemez⁷⁸. “Olay” kavramıyla kastedilen, bir dizi olgudan oluşan vakıalar bütünüdür⁷⁹. Ancak özel denetim yoluyla belli kararların hukuka uygunluğu veya ilgili kişilerin kusurluluk hali gibi konular bakımından bir inceleme yapılmaz. Benzer şekilde, hukukî sorunların aydınlatılması da özel denetimin konusunun kapsamı dışındadır⁸⁰.

Özel denetimin belirli olaylara ilişkin olması pay sahipleri açısından aşılması zor bir engel olabilir. Zira pay sahipleri, hangi olayların araştırılması gerektiği konusunda yeteri kadar bilgiye sahip olmayabilirler. Zaten özel denetimin amacı, pay sahibi tarafından talep edilen bilgilerin paylaşılması konusunda çoğunlukla isteksiz davranılması veya eksik ya da yetersiz bilginin paylaşılmasıdır. Bu bağlamda “belirli olaylar” kavramının çok dar tutulmaması ve özel denetçiye, olayların içeriği ve aralarındaki ilişkileri açıklama imkânının tanınması büyük önem arz etmektedir⁸¹.

TTK’nın 438 ve devamı hükümlerinde açıkça belirtilmemiş olsa da, özel denetim talep etme hakkı, hakkın kötüye kullanılmaması ilkesine (Türk Medeni Kanunu, TMK m. 2) tâbidir. Bu minvalde, özel denetim isteme hakkı özüne aykırı amaçlarla kullanılmamalıdır. Bu kapsamda aşırı veya gereksiz sorular sorularak hakkın özüne aykırı şekilde kullanılması mümkündür ve öğretilde bu tür tekrarların kanunun amacına ters düşebileceği, çoğu kez de TMK m. 2’ye aykırı olabileceği ifade

⁷⁷ TTK m. 438/1 gerekçesi; Soner Altaş, “Yeni TTK’ya Anonim Şirket Paysahiplerinin Özel Denetim İsteme Hakkı ve Özel Denetçi”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Y. 7, S. 69, (Mayıs 2012), s. 50; Moroğlu, Özel Denetçi, s. 342-343; Altaş, Şirket Denetimi, s. 298-299. Özel denetim talebinde bulunulan olaylarla ilgili belirli bir sayı sınırı olmamakla birlikte, aşırı ve ölçsüz talepler özel denetimin etkinliğini zayıflatır. Denetimin amacına ulaşabilmesi için, incelenmesi istenen vakıalar bütününe makul ölçüde sınırlandırılması gerekir. Ancak belirlilik ilkesi, denetim konusunu yalnızca tek bir olay veya olgu ile sınırlamayı zorunlu kılmaz. Gerekli görüldüğü hallerde özel denetim, birden fazla olayı kapsayabilir (Turan, a.g.m., s. 581).

⁷⁸ Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1629; Hakan Çebi, Şirketler Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2020, s. 287; Budak/Karaaslan, a.g.e., s. 246.

⁷⁹ Turan, a.g.m., s. 580.

⁸⁰ Narbay, Özel Denetim, s. 70; Pulaşlı, Genel Esaslar, s. 481; Turan, a.g.m., s. 583.

⁸¹ Güven, a.g.m., s. 149.

edilmektedir⁸². Bununla birlikte *Tekinalp*, özel denetim talebinin her olağan genel kurul toplantısında tekrarlanmasının teorik olarak mümkün olsa da, hakkın amacına aykırı olabileceğini ve TMK m. 2 kapsamında kötüye kullanım teşkil edebileceğini belirtmektedir⁸³.

2.2.3. Pay Sahipliği Haklarının Kullanılabilmesi İçin Gerekli Olması

Özel denetim isteme hakkının kullanılabilmesinin bir diğer şartı ise, özel denetimin, pay sahipliği hakları⁸⁴ açısından gerekli olmasıdır (TTK m. 438/1). Bir başka deyişle özel denetim isteme hakkı, pay sahibinin hukuken korunmaya değer güncel bir menfaati bulunuyor ve haklarının bilinçli bir şekilde kullanılması için gerekli olduğu, pay sahibi tarafından genel kurul önünde ispat edilebilir ise kullanılabilir⁸⁵. Yoksa pay sahibi sırf bir merak üzerine⁸⁶ veya kendisine aktarılan bilgilerle ilgili özel denetim isteme hakkına sahip değildir⁸⁷. Gerekliklik, pay sahibinin herhangi bir hakkına ilişkin olabilir⁸⁸. Bununla birlikte pay sahibi, genel kurulda yapacağı başvuruda özel denetçinin hangi pay sahipliği haklarının kullanılmasını sağlamak için gerekli olduğunu gerekçesiyle birlikte açıkça belirtmelidir (TTK m. 438). Pay sahibinin bilgi almak istediği olayları açık ve net bir şekilde ifade etmesi, bu talebin değerlendirilmesini ve karara bağlanmasını kolaylaştıracaktır. Bilgi talep edilen konuların genellikle tartışmalı nitelikte olması nedeniyle, verilen bilgiler yönetim kurulu üyeleri, denetçiler veya diğer ilgili kişiler hakkında sorumluluk davasının açılmasına temel oluşturabilir. Bu nedenle, pay sahibinin hangi konular hakkında bilgi istediğini mümkün olduğu kadar ayrıntılı ve anlaşılır bir şekilde ortaya koymasında fayda vardır⁸⁹.

⁸² İpek Kayalı, a.g.m., s. 815.

⁸³ Tekinalp, AO'nun Kendini Koruması Sorunu, s. 1278.

⁸⁴ Pay sahipliği hakları, paya bağlı tüm malvarlığı ve yönetim haklarını kapsar ve bu hakların kullanılabilmesi için gereken bilgilere erişim amacıyla özel denetim talep edilebilir (İpek Kayalı, a.g.m., s. 810).

⁸⁵ Baraç Evcı, a.g.m., s. 101; Çebi, a.g.e., s. 286. *Altay* ise farklı bir görüş benimseyerek, pay sahibinin özel denetim talebinde bulunması hâlinde, gerek genel kurulda gerekse dava açılması durumunda mahkeme önünde, bu talebin pay sahipliği haklarının kullanımı açısından gerekli olmadığını ispat yükünün şirkete ait olduğunu ileri sürmektedir (Altay, a.g.m., s. 68).

⁸⁶ Narbay, Özel Denetim, s. 68; Topsoy/Ulusoy, a.g.e., s. 313; Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1634-1635.

⁸⁷ Abuzer Kendigelen, Hukukî Mütalâalar, 1. Bası, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2023, s. 88.

⁸⁸ Çiftçi, a.g.e., s. 347.

⁸⁹ Özdamar/Ulusoy, a.g.e., s. 269.

Özel denetim talebi ile pay sahibinin kullanmak istediği hak arasında açık bir bağlantı bulunmalıdır⁹⁰. Gerekçede bu bağlantı ile şirket dışı menfaat sağlamak, bir kararı önlemek veya taktiksel bir üstünlük elde etmek amacıyla istemde bulunarak özel denetimin kötüye kullanılmasının önlenmesi hedeflenmiştir⁹¹. Eğer açıklığa kavuşturulması istenen hususlar hakkında yönetim kurulu genel kurulda kapsamlı bir şekilde bilgi paylaşımında bulunmuşsa, ilgili konu hakkında ayrıca bir özel denetimin yapılmasına ihtiyaç duyulmaz⁹². Sonuç itibarıyla, pay sahibinin özel denetim isteme hakkını kullanabilmesi için, TTK m. 438/1’de yer alan koşulların tümünün sağlanmış olması gerekir⁹³.

2.3. ÖZEL DENETİM TALEBİNİN İLERİ SÜRÜLÜŞ ŞEKLİ

Pay sahibi özel denetim talebini genel kurulda, gündeme bağlı olmaksızın⁹⁴ ileri sürebileceği gibi, toplantının yapılmasından önce de yönetim kuruluna iletebilmektedir. Genel kurul toplantısının olağan veya olağanüstü olması fark etmez⁹⁵. Ancak talebin hangi biçimde ileri sürülmesi gerektiğine ilişkin olarak Kanun’da bir açıklık yoktur. Bu bağlamda doktrinde yer alan bir görüş, TTK’da herhangi bir şekil

⁹⁰ Narbay, Özel Denetim, s. 66-67; Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1635.

⁹¹ Bkz. TTK m. 438/1 gerekçesi.

⁹² Özkan, a.g.m., s. 38.

⁹³ Yargıtay 11. HD. 24.01.2023 tarihli, 2021/5823 E., 2023/466 K. sayılı kararı, <https://www.lexpera.com.tr/>, ET: 01.05.2025. Öğretide Topsoy, özel denetçi atanması için kanunen aranan şartlardan birinin eksik olmasının, genel kurulun özel denetçi atanmasına engel teşkil etmemesi gerektiğini savunmaktadır (Topsoy/Ulusoy, a.g.e., s. 306).

⁹⁴ Anonim şirket genel kurul toplantılarında gündeme bağlılık ilkesi geçerli olup, kanunen aksini öngörülmediği sürece, gündemde yer almayan hususlar genel kurulda müzakere edilememekte ve karara bağlanamamaktadır (TTK m. 413/2). Bu ilkeyle, her ortağın genel kurulda görüşülecek konular hakkında yeterince bilgi sahibi olması ve sonraki aşamalarda sürpriz bir karar ile karşılaşmamları hedeflenmiştir. Gündemde yer almayan bir konu hakkında görüşüldüğü ve karara bağlandığı takdirde bu karar geçersiz sayılır. Gündeme bağlılık ilkesine istisnalar öngörülmesi suretiyle ilkenin katı bir şekilde uygulanmasının önüne geçilmiştir. TTK m. 438’de yer alan özel denetim isteme hakkı bu ilkenin bir istisnasını teşkil etmektedir (bkz. Neval Okan, “Genel Kurul”, şu kitapta: Kemal Şenocak, Şirketler Hukuku Şerhi Cilt 2, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2023, s. 2264; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku II, s. 66, N. 1017; Altaş Soner, Anonim Şirketler Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2023, s. 73). Eski Ticaret Kanunu’nda gündeme bağlılık ilkesinin katı bir şekilde uygulanması, pay sahiplerinin özel denetim talebinde bulunmalarını önemli ölçüde zorlaştırmaktaydı. Detaylı bilgi için bkz. Ahmet Arı, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Özel Denetim”, *Legal Hukuk Dergisi (LHD)*, S. 100, s. 1416-1417.

⁹⁵ Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1632. Önemle vurgulanmalıdır ki, azınlığın olağanüstü genel kurul çağrı talebinin yönetim kurulunca reddi, genel kurulun özel denetçi atanması istemini reddetmesi ile aynı anlama gelmez. Yönetim kurulunun bu talebi reddetmesi halinde azınlık, mahkeme aracılığıyla genel kurulu toplantıya çağırmasa, özel denetim isteme hakkı genel kurulda kullanılamayacak ve özel denetçi atanmasına ilişkin bir karar oluşmayacaktır. Bu nedenle mahkemeye başvuru da mümkün olmayacaktır (Uçar Bulut, a.g.e., s. 69).

şartı öngörülmediğinden özel denetim talebinin sözlü veya yazılı olarak ileri sürülebileceği şeklindedir⁹⁶. Buna karşın bazı yazarlar, özel denetim talebinin her halükarda yazılı olarak yapılması gerektiğini savunmaktadır⁹⁷. Benzer şekilde özel denetim kararının alınabilmesi için Kanun'da özel bir toplantı ve karar nisabı⁹⁸ öngörülmediğinden dolayı genel kurul, sermayenin en az dörtte birini karşılayan payların sahiplerinin veya temsilcilerinin varlığıyla toplanacak (TTK m. 418) ve karar, toplantıda hazır bulunan oyların çoğunluğu (TTK m. 418/2) ile alınacaktır⁹⁹. Gerekli nisaba ilk toplantıda ulaşamadığı takdirde, ikinci toplantıda herhangi bir nisap aranmaz (TTK m. 418/2). Daha önce de ifade edildiği üzere, özel denetim isteme hakkı nispî emredici hüküm niteliğinde olduğundan ve hakkın kullanımı esas sözleşme ile zorlaştırılmayacağından, karar nisabının esas sözleşmeye bir hüküm konulması suretiyle ağırlaştırılması mümkün değildir. Bu yönde konulmuş olan hükümler geçersiz sayılır¹⁰⁰.

Mahkeme tarafından özel denetçi atanabilmesi için, talebin genel kurulda ileri sürülmüş ve oylanmış olması gerekmektedir¹⁰¹. Talep genel kurula sunulmamış ya da sunulmuş olmakla birlikte oylamaya geçirilmemişse, doğrudan mahkemeye başvurulması mümkün değildir. Pay sahibinin genel kurulda özel denetim talebinde bulunması tek başına yeterli değildir. Talebin toplantı başkanınca oylamaya sunulmaması hâlinde, pay sahibinin oylamanın gerçekleştirilmesini talep ederek bu konuda ısrar etmesi gerekmektedir. Kanunda öngörülen şartlar yerine getirilmemişse, toplantı başkanının özel denetim talebini genel kurulda oylamaya sunma yükümlülüğü bulunmaz¹⁰².

⁹⁶ Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 38; Eriş, a.g.e., s. 2262; Günay, a.g.e., s. 172.

⁹⁷ Narbay, Özel Denetim, s. 46; Özkan, a.g.m., s. 39; A. Arı, a.g.m., s. 1427. *Tekinalp* ise, denetim talep edilen olayların açık bir şekilde tanımlanması gerektiği, dolayısıyla talebin yazılı olarak ileri sürülmesinin ve genel kurul tutanağına geçirilmesinin faydalı olacağı görüşündedir. Ayrıca yazar aynı dilekçede, bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmış olduğunun ifade edilmesinin gerektiğini de eklemektedir (Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku II, s. 66).

⁹⁸ Toplantı nisabı, genel kurulun oluşması ve karar alabilmesi için Kanunda veya esas sözleşmede öngörülen, esas/çıkarılmış sermaye türüne ve konudan konuya göre değişkenlik gösteren asgari orandır. Buna karşılık karar nisabı, müzakereye konu hususların karara bağlanabilmesi için ulaşılması gereken asgari oranı ifade eder (bkz. Arslan Kaya, "Anonim Şirket Genel Kurullarında Toplantı ve Karar Nisapları/Yetersayıları", 2019, <https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=as-nisaplar.pdf>, ET: 03.05.2025).

⁹⁹ Şener, a.g.e., s. 524; A. Arı, a.g.m., s. 1423.

¹⁰⁰ Narbay, Özel Denetim, s. 75-78; Topsoy/Ulusoy, a.g.e., s. 318; Moroğlu, Özel Denetçi, s. 70.

¹⁰¹ Altaş, Özel Denetim İsteme Hakkı ve Özel Denetçi, s. 50; Bozkurt, a.g.e., s. 415; Ergün, a.g.e., s. 595.

¹⁰² Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku II, s. 63, N. 1016c.

Ana kural bu olmakla birlikte, özel denetim talebine ilişkin genel kurul oylamasında imtiyazlı paylara¹⁰³ tanınan oy haklarının dikkate alınıp alınmayacağı doktrinde tartışmalıdır. Zira, “Oyda imtiyazlı paylar” kenar başlıklı TTK m. 479/3 hükmü, yalnızca esas sözleşme değişikliği, ibra ve sorumluluk davası açılması hallerinde, oyda imtiyazın kullanılamayacağını öngörmektedir. Konuya ilişkin olarak öğretideki baskın görüş, özel denetime ilişkin yapılacak oylamada, bir paya birden fazla oy hakkı tanınması gibi oyda imtiyazların geçerli olmaması gerektiği yönündedir¹⁰⁴. TTK’da özel denetimde oyda imtiyazı kısıtlayan açık bir hüküm bulunmamaktadır. Oyda imtiyazın geçerliliği tartışmalı olmakla birlikte, hakkın kullanımının engellenmesinde daraltıcı yorumun uygulanması uygun görülmektedir. Somut olay bağlamında bu, özel denetim talebine ilişkin oylamada imtiyazlı payların oy hakkının geçerli sayılması gerektiği sonucunu doğurur¹⁰⁵.

Talebe konu dilekçe, şekli veya maddi şartların sağlanamadığı gerekçesiyle yönetim kurulu tarafından reddedilse dahi genel kurulda oylamaya sunulmalıdır¹⁰⁶. Yönetim kurulu, talebe ilişkin düşüncelerini genel kurulda izah etme olanağına sahiptir. Ancak yönetim kurulu, tüm şartların yerine getirildiği dilekçeyi genel kurulda oylamaya sunmaz veya bir kararın alınabilmesi için gerekli süreci işletmez ise, genel kurul toplantısının iptaline gidilemez. Böyle bir durumda pay sahibinin isteminin reddedildiği ve artık bir azınlık hakkı olarak mahkemeye yöneltilmesi gerektiği kabul edilmelidir¹⁰⁷.

¹⁰³ İmtiyaz, paya tanınan üstün hakkı veya kanunda yer almayan yeni bir pay sahipliği hakkını ifade eder (TTK m. 478/2). İmtiyaz kişiye değil paya bağlıdır ve yalnızca esas sözleşme ile düzenlenebilir (Fatih Bilgili, Ertan Demirkapı, Şirketler Hukuku Dersleri, 7. Basım, Bursa, Dora Yayınları, 2020, s. 326). Üstünlük ile adi paylara nazaran daha fazla yararlanma imkânı tanınması kastedilmektedir. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku I, s. 636, N. 785; Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1718.

¹⁰⁴ Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1641; Pulaşlı, Genel Esaslar, s. 482; Erdoğan Moroğlu, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler, 8. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2016, s. 256; Özkan, a.g.m., s. 39; Narbay, Özel Denetim, s. 80; Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 44.

¹⁰⁵ Buna karşılık *Pulaşlı*, sorumluluk davası açılmadan önce özel denetim talep edilmesinin gerekmediği gibi, özel denetim isteme hakkının yöneticilere veya denetçilere karşı dava açmak amacıyla öngörüldüğünün de söylenemeyeceği görüşündedir. Özel denetim, azınlık pay sahiplerine sorumluluk davası açmak için delil toplama aracı olarak da değerlendirilemez (Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1629-1630; Pulaşlı, Genel Esaslar, s. 481).

¹⁰⁶ Çiftçi, a.g.e., s. 351.

¹⁰⁷ Moroğlu, Değerlendirme ve Öneriler, s. 256-257; Aşlar Üçyıldız, a.g.m., s. 113; Narbay, Özel Denetim, s. 47-48; Yurtbaşı, a.g.e., s. 166-167; Kaya, Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile İlişkisi, s. 79.

3. GENEL KURUL KARARI

3.1. TALEBİN GENEL KURUL TARAFINDAN KABUL EDİLMESİ

Pay sahibi tarafından ileri sürülen özel denetim talebi genel kurul tarafından onay görürse, şirket¹⁰⁸ veya herhangi bir pay sahibi otuz gün içinde, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden¹⁰⁹ bir özel denetçinin atanmasını isteyebilir (TTK m. 438/2). Özel denetim talebini ileri süren pay sahibi ile kanun gereği önceden bilgi alma veya inceleme hakkını kullanan pay sahibinin aynı kişi olması gerekmediği gibi, genel kurulda özel denetim isteminde bulunan pay sahibi ile mahkemeye başvuran pay sahibinin de aynı kişi olması zorunlu değildir¹¹⁰. Pay sahibi dışında anonim şirket de mahkemeye başvuru hakkını elde eder. Aynı konuya ilişkin olarak farklı mahkemelerde dava açıldığı takdirde bu davalar birleştirilir¹¹¹. Bununla birlikte, oy hakkına sahip olan intifa hakkı sahiplerine de mahkemeye başvuru hakkının tanınması gerektiği kanaatindeyiz¹¹². Öte yandan, özel denetim talep etme hakkına sahip olmayan şirket çalışanları, şirket alacaklıları ile tahvil ve intifa senedi sahiplerinin ise böyle bir başvuru hakkı bulunmamaktadır¹¹³.

¹⁰⁸ Öğretide *Moroğlu*, TTK m. 438/2 kapsamında pay sahiplerinin yanı sıra şirkete de mahkemeden özel denetçi atanması talebinde bulunma yetkisinin verilmesinin gereksiz olduğunu ifade etmektedir. Zira genel kurul, gerekli gördüğü durumlarda şirket denetçisi veya yönetim kurulu aracılığıyla belirli hususlarda özel denetim talebinde bulunma hakkına sahiptir (Moroğlu, Değerlendirme ve Öneriler, s. 255).

¹⁰⁹ Şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesi, kesin yetkilidir (TMK m. 438/2). Kesin yetki bir dava koşuludur (HMK m. 114/1-ç). Ayrıca kesin yetki kamu düzeninden olup aksinin kararlaştırılması mümkün olmadığı gibi (HMK m. 18/1), taraflarca bir yetki sözleşmesi (HMK m. 18/1) de düzenlenemez (Seyman, a.g.e., s. 2520; Uçar Bulut, a.g.e., s. 93). Davanın yetkili mahkemede açılıp açılmadığı yargılamanın her safhasında re'sen araştırılabilir, taraflar da davanın her aşamasında yetki itirazında bulunabilirler (HMK m. 15/1). İlgili yargı çevresinde bir asliye ticaret mahkemesinin bulunmaması durumunda görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesi olur (bkz. Budak/Karaaslan, a.g.e., s. 47). Bu durumda asliye hukuk mahkemesi tarafından görevsizlik yönünde bir kararı verilemez. *Kendigelen*, HMK m. 14/2'de şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesinin kesin yetkili olduğunun öngörülmesi nedeniyle, ilgili hükmün ayrıca düzenlenmesinin anlamını yitirdiği kanaatinde (Kendigelen, Yeni Türk Ticaret Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, s. 341).

¹¹⁰ Altaş, Anonim Şirketler, s. 73.

¹¹¹ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku II, s. 67; Eriş, a.g.e., s. 2263; Uçar Bulut, a.g.e., s. 96.

¹¹² Aynı yönde bkz. Necla Akdağ Güney, "Anonim Şirketlerde Özel Denetime İlişkin TTK md. 438 ve 439'a İlişkin Genel Değerlendirmeler", şu kitapta: İsmail Kırca, İbrahim Bektaş, Murat Gürel vd. Prof. Dr. Sabih Arkan'a Armağan, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2019, s. 55-75. Karşı görüş için bkz. Altaş, Anonim Şirketler, s. 73.

¹¹³ Topsoy/Ulusoy, a.g.e., s. 320.

Her ne kadar özel denetim talebi genel kurul tarafından kabul edilse de 6762 sayılı Kanunun ve AktG §142 Abs. 1'in aksine özel denetçi, mahkeme tarafından atanır¹¹⁴. Böylece tarafsızlık sağlanmış ve özel denetim kurumuna olan güven artırılmıştır (TTK m. 438 gerekçesi). Ayrıca maddede belirtilen otuz günlük süre düzen hükmü olup, hak düşürücü nitelik taşımamaktadır (TTK m. 438 gerekçesi). Doktrinde bu sürenin hak düşürücü niteliğinde olmamasının, şirketin sürekli bir baskı altında kalmasına yol açacağı ve talebin reddedilmesi durumunda, ilgililere mahkemeye başvurabilmek için tanınan üç aylık hak düşürücü süre ile uyumsuz olacağı, bu nedenle sürenin hak düşürücü süre olarak kabul edilmesi gerektiği ileri sürülmektedir¹¹⁵.

3.2. TALEBİN GENEL KURUL TARAFINDAN KABUL EDİLMEMESİ

Özel denetim talebinin genel kurul tarafından reddedilmesi hâlinde, özel denetçi atama için gereken şartlar değişir. Buna göre, kapalı tip anonim şirketlerde sermayenin en az onda birini (%10), halka açık anonim şirketlerde ise yirmide birini (%5) oluşturan pay sahipleri veya paylarının itibari değeri toplamı en az bir milyon Türk Lirası olan pay sahipleri (TTK m. 439/1), doğrudan mahkemeye başvuru hakkını elde eder¹¹⁶.

¹¹⁴ İnceleme hakkının kullanımında ise durum farklıdır. Pay sahibi, inceleme hakkını kullanırken uzman seçimini kendisi yapar ve inceleme süreci, uzman desteği ile gerçekleştirilse de esas olarak pay sahibi tarafından yürütülür (Dolu, a.g.e., s. 232).

¹¹⁵ Narbay, Özel Denetim, s. 91; Eriş, a.g.e., s. 2263; Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 49-50; Aydın, a.g.m., s. 73; Yurtbaşı, a.g.e., s. 199. Aksi yönde bkz. Topsoy/Ulusoy, a.g.e., s. 321. Buna karşılık *Karaboğa*, başvuru hakkının yalnızca pay sahiplerine değil, aynı zamanda şirkete de tanınmış olması, şirketin özel denetim kurumu karşısında sürekli bir baskı altında bulunduğu yönündeki düşünceleri geçersiz kılmaktadır. Zira şirket, otuz günlük süre içinde mahkemeye başvurarak özel denetçi atanmasını talep edebilir ve böylece denetim talebine konu edilen hususun süratle açıklığa kavuşturulmasına yönelik süreci kendisi başlatabilir (Ebru Karaboğa, “Anonim Şirketlerde Özel Denetim İsteme Hakkı Açısından Mahkemenin Rolü”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018, s. 51).

¹¹⁶ Altaş, Anonim Şirketler, s. 74. Esas sözleşme ile belirlenen yüzde oranlar ve sabit tutarların artırılması hukuken geçerli değildir. Ancak nispi buyurucu nitelikte olan bu kurala göre, esas sözleşmede özel bir düzenleme yapılarak oranlar ve sabit tutarlar azaltılabilir (Eriş, a.g.e., s. 2265). *Altay*'a göre, genel kurulda özel denetim aleyhine oy kullanan bir pay sahibi, TTK m. 439 uyarınca özel denetim davası açtığında, şirket davacıya karşı çelişkili davranış yasağının (TMK m. 2/2) ihlal edildiğini ileri sürebilecektir. Zira bu durumda pay sahibi, genel kurulda özel denetimin gereksiz olduğu yönünde oy vermişken mahkeme önünde tam tersine özel denetimin gerekli olduğu iddiasında bulunmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Altay, a.g.m., s. 60.

Özel denetim talebi genel kurul tarafından reddedildiği takdirde özel denetim isteme hakkı bir azınlık hakkına dönüşür (TTK m. 439 gerekçesi)¹¹⁷. Bu durumda, yalnızca şirkette azınlığı oluşturan grup ile paylarının itibari değeri toplamı en az bir milyon Türk Lirası olan pay sahipleri mahkemeye başvurabilmektedir¹¹⁸. Azınlık dışında sabit bir pay miktarının öngörülmesinin nedeni, azınlık için belirlenen oranın, yüksek sermayeli şirketlerde fiilen ulaşılmasının güç olabilmesidir (TTK m. 439 gerekçesi). Madde gerekçesinde, belirlenen yüzdelerin ve sabit pay miktarının esas sözleşme ile artırılmayacağı açıkça belirtilmiş olmakla birlikte, azınlığın özel denetim talebinde bulunabilmesi için öngörülen oran ve tutarın esas sözleşme yoluyla azaltılmasının hukuken geçerli sayılması gerekir¹¹⁹.

Doktrinde, özel denetim talebinin genel kurul tarafından reddedilmesi durumunda mahkemeden özel denetçi atanmasının istenmesinin hukuki niteliğinin dava olduğu kabul edilmektedir¹²⁰. Doktrinde, çoğunluğun bu görüşü benimsemesinin dayanağı olarak eTK m. 348/2’de özel denetçi atanmasına ilişkin olarak azınlığın mahkemeye başvurarak dava açma hakkının açıkça öngörülmüş olması gösterilmektedir.

Özel denetim taleplerinin değerlendirilmesi sürecinde usul ve esas açısından önemli sorunlar gündeme gelmektedir. *Tekinalp*’e göre, özel denetim talebi genel kurulda oylanmadan önce toplantı başkanının bazı temel unsurları değerlendirmesi gerekir. Talebin hangi pay sahipliği hakkı için ileri sürüldüğü, aydınlatılmak istenen olayın somut ve belirli olup olmadığı ve bilgi alma hakkının daha önce samimi bir

¹¹⁷ Genel kurulun, 438’inci maddede yer alan şartların gerçekleşmediği gerekçesiyle talebi haklı olarak reddetmesi halinde ikinci aşamaya geçilemez ve azınlığın başvurusu dinlenemez (Tekinalp, Talebin Reddi, s. 1280).

¹¹⁸ OR Art. 697b’ye göre, genel kurul özel denetçi atanması talebini reddettiğinde, azınlık ya da paylarının itibari değeri toplamı en az iki milyon İsviçre Frangı (CHF) olan pay sahipleri üç ay içinde mahkemeye başvurabiliyordu. Ancak 2023 yılında yürürlüğe giren değişiklikle iki milyon CHF şartı kaldırılarak, özel denetim talebi yalnızca azınlık pay sahiplerine tanınmıştır. Öte yandan, TTK m. 438’in gerekçesinde, özel denetim talebinin genel kurulca reddedilmesi hâlinde azınlık pay sahiplerine yargı yoluna başvurma hakkı tanınmasının, sistemin işleyişinin durmasını engellemek ve bu hakkın fiilen kullanılabilirliğini sağlamak amacıyla öngörüldüğü belirtilmiştir (TTK m. 438 gerekçesi).

¹¹⁹ Moroğlu, Özel Denetçi, s. 342; Güven, a.g.m., s. 153; Narbay, Özel Denetim, s. 103; Nejat Aday, “Anonim Şirkette Özel Denetçi”, Prof. Dr. Hayri Domaniç’e Armağan, 1995, s. 25.

¹²⁰ Altay, a.g.m., s. 66; Demircioğlu Aydın, a.g.e., s. 67; Moroğlu, Özel Denetçi, s. 354-355; Ömer Teoman, “Özel Denetçi Atanması İstemi Genel Kurulca Reddedilen Azınlığın İzleyebileceği Yollar”, şu kitapta: Tüm Makalelerim (1971-2001), C.I-II, 2012, s. 539. Karşı görüş için bkz. Günay, a.g.e., s. 79-81; Eriş, a.g.e., s. 2266.

şekilde kullanılıp kullanılmadığı gibi hususlar araştırılmadan oylamaya geçilmesi, hem kanunun lafzına hem de amacına aykırıdır. Genel kurul başkanının, özel denetim talebinin yasal şartlarını titizlikle değerlendirmesi, talebi reddetmesi halinde gerekçelerini açıkça belirtmesi ve oylama talebinde ısrar edilmesi durumunda bu talebin zorunlu olarak yerine getirildiğini tutanağa geçirmesi gerekir. Ayrıca yazar, şirketin özel denetim talebine karşı savunmasını davalı olarak değil, ret kararının haklılığını ortaya koymak üzere aktif biçimde tespit davası açarak yapmasının daha isabetli bir yaklaşım teşkil edeceğini savunmaktadır¹²¹.

TTK'nın 439'uncu madde hükmü doğrultusunda bir özel denetçinin atanması talep edildiğinde, TTK m. 438'de yer alan şartların yanı sıra TTK m. 439/2'de öngörülen ek şartın da sağlanıp sağlanmadığı incelenir (TTK m. 439 gerekçesi). Bu bağlamda istem sahipleri, kurucuların veya şirket organlarının¹²², kanunu veya esas sözleşmeyi ihlâl ederek, şirketi veya pay sahiplerini zarara uğrattıklarını ikna edici bir şekilde ispat edebildikleri takdirde, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi tarafından bir özel denetçi atanır (TTK m. 439). Mahkemeye yapılacak başvurunun, TTK m. 438'de öngörülen otuz günlük süreden daha uzun olmasının nedeni, bu hakkı kullanabilecek azınlık pay sahiplerinin bir araya gelerek gerekli prosedürleri tamamlamalarının zaman alabilecek olmasıdır¹²³. Özel denetim isteminin genel kurul tarafından reddedildiği tarihten itibaren başlayan üç aylık süre ise kesin nitelikte olup, bu sürenin sonunda başvuru hakkı sona erer¹²⁴.

Eski Ticaret Kanunu azınlığın, genel kurulun toplanması tarihinden en az altı ay önceden beri sahip oldukları payları ellerinde bulundurma şartını aramaktaydı, oysaki

¹²¹ Tekinalp, AO'nun Kendini Koruması Sorunu, s. 1275-1276.

¹²² Anonim şirketlerde genellikle birbirini tanımayan çok fazla pay sahibi bir arada olur, ancak malvarlığı şirkete ait olduğundan şirket faaliyetlerini organları aracılığıyla yürütür. Bu bağlamda genel kurul şirketin karar organı ve yönetim kurulu şirketin yönetimi ve temsiliyi üstlenir (Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku I, s. 358, N. 513). Öğretide Topsoy, TTK m. 554'e dayanarak, denetçinin kanuni görevlerini yerine getirirken kusurlu davranması durumunda yalnızca şirkete değil, pay sahipleri ve alacaklılara karşı da sorumlu olacağını belirtmekte, bu nedenle denetçinin hukuka aykırı bir davranış sergilemesi hâlinde özel denetim talep edilebilmesi gerektiğini savunmaktadır (Topsoy/Ulusoy, a.g.e., s. 329).

¹²³ Bozkurt, a.g.e., s. 416; Topsoy/Ulusoy, a.g.e., s. 326. Konuya ilişkin olarak Moroğlu, söz konusu üç aylık sürenin çok uzun olduğu ve bir aylık sürenin yeterli olacağı, Kanun'un bu şekilde değiştirilmesi gerektiği kanaatinde (Moroğlu, Değerlendirme ve Öneriler, s. 256).

¹²⁴ Karaboğa, a.g.t., s. 72; Topsoy/Ulusoy, a.g.e., s. 326.

TTK’da böyle bir şart öngörülmemiştir¹²⁵. Bunun yanında, payın oy hakkı taşımaması veya genel kurul kararından sonra edinilmiş olması da bu hakkın kullanılmasına engel teşkil etmemektedir. Azınlık hakkının mahkemeye başvuru anında mevcut olması, bu hakkın kullanılabilmesi için yeterli kabul edilmektedir¹²⁶. Bu nedenle şirketteki azınlık grubunu oluşturabilmek için başvuruda bulunanların, kapalı tip anonim şirketlerde şirket sermayesinin onda birinin, halka açık anonim şirketlerde ise yirmide birinin sahip olunduğunun ispatı yeterlidir. Ancak bu oranların yargılama süresi boyunca korunması zorunlu değildir. Bunun temelinde, söz konusu oranların yargılama evresi boyunca korunmasının azınlıktan beklenemeyeceği, özel denetim isteme hakkının daha da ağırlaştırılmaması ve özel denetim müessesesinin işlevselliği azaltılmaması gerektiği düşüncesi yatmaktadır¹²⁷.

Ayrıca ifade etmek gerekir ki azınlığın, Kanunda yer alan oranlara sahip olduğunun ispat usulü, payın senede veya ilmühabere bağlı olup olmamasına göre değişkenlik göstermektedir. Nama yazılı senede bağlı olmayan paylar¹²⁸ ile pay senedi bastırılincaya kadar bu payların yerini tutmak üzere çıkarılan ilmühaberler (TTK m. 486/2), pay defterinde oluşturulan kayıtlar vasıtasıyla tespit edilebilir. Nama yazılı pay senetleri de aynı şekilde pay defteri aracılığıyla ispat edilebilir. Buna karşın hamiline yazılı pay senetleri, zilyetliğin¹²⁹ kurulması ile ispat olunur¹³⁰. Ancak 2021 yılında yapılan değişiklikle birlikte (TTK m. 486/2) hamiline yazılı senetler artık Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK)’ya da bildirilmektedir. Dolayısıyla şirketin MKK’ya yaptığı bildirim kayıtları veya şirket yönetim kurulu kararları gibi belgeler de dolaylı yoldan ispat gücünü haiz olabilir.

¹²⁵ Bay, a.g.m., s. 25.

¹²⁶ Topsoy/Ulusoy, a.g.e., s. 325.

¹²⁷ Narbay, Özel Denetim, s. 99; Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 55; Güven, a.g.m., s. 153; İsviçre Federal Mahkemesi’nin, Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichtes (BGE) 133 III 180 sayılı kararı için bkz. Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1644. Buna karşılık AktG §142 Abs. 2 hükmü başvuruda bulunanların, genel kurul toplantısı tarihinden önce en az üç ay boyunca bu orana sahip olduklarını ve başvuru hakkında karar verilinceye kadar bu orana sahip olacaklarını ispat etmeleri gerektiği yönündedir. İsviçre Federal Mahkemesi, davayı açmak için tanınan üç aylık sürenin, gerekli azınlığın oluşturulabilmesi için diğer hissedarların desteğini sağlamak amacıyla belirlendiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda, davacı hissedarların özel denetim talebini reddeden veya onaylayan genel kurul toplantısına katılmalarının gerekmediği görüşündedir (BGE 133 III 133).

¹²⁸ Senede bağlanmamış paylar öğretide ve Yargıtay kararlarında “çıplak pay” olarak da adlandırılır (Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku I, s. 617, N. 764).

¹²⁹ Zilyetlik, bir şey üzerinde fiili hâkimiyetin ele geçirilmiş ve kaybedilmemiş olmasını ifade eder (M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay-Özdemir, Mevzuata Uyarlanmış 3. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2020, s. 13-15). Bu kapsamda pay senedinin zilyedi, senedi fiilen elinde bulunduran kişidir.

¹³⁰ Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 58.

Mahkemeye başvuran azınlık pay sahipleri ile genel kurulda özel denetim talebinde bulunan pay sahiplerinin aynı kişiler olması şart değildir. Bununla birlikte, mahkemeye başvuran azınlığın özel denetim talebine ilişkin olarak genel kurulda oy kullanmış olması, talebin reddedildiği genel kurula katılmış olması veya genel kurulun ret yönündeki kararına karşı itirazda bulunmuş olması aranmaz¹³¹.

Özel denetim talebinin reddedildiği durumlarda, ilgililerin mahkemeye başvurabilmesi için genel kurul tutanağında özel denetim talebinin reddine ilişkin bir kararın bulunması gerekir. Tutanağın veya kararın bulunmaması hâlinde mahkeme, başvurunun dayanağını ve eksiklikleri değerlendirerek talebin esastan incelenip incelenmeyeceğine karar verir. Unutulmamalıdır ki, ilgililerin özel denetim talebi ve bu talebin reddine ilişkin genel kurul kararı kasten veya hata üzerine tutanağa geçirilmemiş olabilir. Bu tarz durumlarda ilgililerin herhangi bir mağduriyet yaşamamaları için *Yurtbaşı*, talebin reddine dair genel kurul tutanağın dışında genel kurul müzakerelerin ve diğer hukuki delillerin de ispat aracı olarak kabul edilmesi gerektiği görüşündedir. Ayrıca ispat kolaylığı açısından talebin, yazılı olarak başkanlık divanına sunulmasında fayda vardır, çünkü talebin genel kurul tarafından görüşülüp bir karara bağlanmaması durumunda bu dilekçe, mahkemede delil olarak ileri sürülebilecektir¹³².

TTK m. 439/2’de yer alan ek şart gereği mahkemeye başvurmak isteyen ilgililer, kurucuların veya şirket organlarının, kanuna, esas sözleşmeye veya şirketler hukukunun yazılı olmayan kurallarına¹³³ (TTK m. 2 gereği ticari örf ve adetlerine) aykırı davrandıklarını ve bunun sonucunda şirkete veya pay sahiplerine¹³⁴ zarar verdiklerini ikna edici bir şekilde ispat edemedikleri takdirde, mahkemece bir özel denetçi atanmaz. Madde hükmünde yalnızca kanuna aykırılıktan söz edildiğinden, yönetmelik veya tüzük gibi diğer idari düzenleyici işlemlere aykırı fiiller kapsam dışıdır. Ayrıca söz konusu madde gerekçesinde zarar ile borçlar hukuku anlamında malvarlığı eksilmesi kastedildiği belirtilmiştir. Maddi zarar olarak da adlandırılan bu

¹³¹ Narbay, Özel Denetim, s. 100.

¹³² Yurtbaşı, a.g.e., s. 252-254.

¹³³ Bkz. TTK m. 439/2 gerekçesi.

¹³⁴ Pay sahibi ya da intifa hakkı sahibi olmayan üçüncü kişilerin zarar görmesi, tek başına yeterli sayılmaz (Topsoy/Ulusoy, a.g.e., s. 330).

malvarlığı eksilmesi, aktifin azalması, pasifin artması veya kazançtan mahrum bırakılma¹³⁵ hâllerinden en az birinin gerçekleşmesiyle ortaya çıkar. Ancak malvarlığın azalma ihtimali zarar kavramına dâhil değildir¹³⁶.

Mahkeme, kanuna veya esas sözleşmeye aykırı davranış ile zarar arasında uygun bir nedensellik bağı bulunmuş yönünde bir kanaate varmalıdır. Özel denetim talep eden pay sahipleri zaten kısıtlı bilgi ve imkâna sahip olduklarından, nedensellik bağı bulunmuş keskin bir şekilde ispat etmeleri gerekmez¹³⁷. Bu çerçevede, “ikna edici bir şekilde ortaya koyma” koşulunun nasıl anlaşılması gerektiğinin belirlenmesi önem taşımaktadır. TTK m. 439/2’nin madde gerekçesi uyarınca, istem sahiplerinin her türlü delil eşliğinde açık ve objektif biçimde ileri sürcekleri iddialar kapsamında, zararın kanunun veya esas sözleşmenin ihlâli sonucunda gerçekleşmiş olabileceğinin hayatın olağan akışına göre inandırıcı olması yeterlidir¹³⁸. Özel denetim talep eden davacının, şirketin mevcut malvarlığı ile yükümlülükler uygun hareket edilseydi oluşacak varsayımsal malvarlığı arasındaki farkı açık ve ikna edici bir şekilde ortaya koyması gerekir¹³⁹. Hâkim, şirketi ve dilekçe sahiplerini dinledikten sonra karar vereceğinden (TTK m. 440/1) dava duruşmalı olarak görülür.

¹³⁵ M. Kemal Oğuzman, M. Turgut Öz, Borçlar Hukuku Cilt 2, Gözden Geçirilmiş 15. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2020, s. 39-40.

¹³⁶ Narbay, Özel Denetim, s. 113; Altay, a.g.m., s. 73. Buna karşın mehz OR Art. 697d maddesi, kanuna veya esas sözleşmeye aykırı bir davranışın sonucunda bir zararın doğma ihtimalinin bulunmasını aramaktadır, zararın meydana gelmiş olmasını değil. Öğretide *Topsoy*’un da ifade ettiğİ üzere, gerçekleşmesi kesin olan bir durum söz konusu olduğunda, zararın henüz meydana gelmediğİ gerekçesiyle özel denetçi başvurusunun reddedilmesi, ilerleyen dönemde telafisi güç sonuçlara yol açabilir. Yazarın görüşü zarar kavramının, zarar görme riski de göz önünde bulundurularak geniş bir şekilde yorumlanmasının usul ekonomisine daha uygun olacağı yönündedir (Topsoy/Ulusoy, a.g.e., s. 330).

¹³⁷ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin 12.12.2012 tarihli, 2011/14315 E. ve 2012/20584 K. sayılı kararı, <https://lexpera.com.tr/>, ET: 18.03.2025; Seyman, a.g.e., s. 2522; Özkan, a.g.m., s. 40; Günay, a.g.e., s. 214. Özdamar/Ulusoy, a.g.e., s. 273; İpekel Kayalı, a.g.m., s. 816; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin 04.05.2015 tarihli, 2015/1579 E. ve 2015/6285 K. sayılı kararı. Şu kitapta: Kendigelen, Abuzer, İbrahim Çağrı Zengin, Numan Sabit Sönmez, vd., Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin Türk Ticaret Kanununa İlişkin Kararları 2015-2016, 1. Bası, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 311.

¹³⁸ Aynı yönde bkz. Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1648-1649; Altaş, Özel Denetim İsteme Hakkı ve Özel Denetçi, s. 52; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku II, s. 68, N. 1017d. *Moroğlu* ise, ilgili madde hükmünün, “*şirketin veya pay sahiplerinin zarara uğratıldıkları konusunda belirtiler bulunması halinde*” olarak değiştirilmesini önermektedir (Moroğlu, Değerlendirme ve Öneriler, s. 256). Mehz Kanun pay sahiplerinin, iddialarını “ikna edici” (*überzeugen*) değil, “inandırıcı” (*glaubhaft machen*) bir şekilde tasvir etmelerini öngörmektedir (OR Art. 697d). Bu çerçevede iddiaların yaklaşık ispat düzeyinde objektif olarak inandırıcı bulunması önemlidir. Diğer bir ifadeyle, söz konusu vakianın doğru olma ihtimali, yanlış olma ihtimalinden daha yüksek olmalıdır (Pekcanitez/Atalay/Özekes, a.g.e., s. 366).

¹³⁹ İpekel Kayalı, a.g.m., s. 818.

3.3. GENEL KURUL KARARININ İPTALİ

3.3.1. Özel Denetim Talebinin Kabul Edilmesi Hâlinde İptal Davası

Şirket veya pay sahibi tarafından TTK m. 438/2 bağlamında iletilen özel denetim talebi genel kurulda kabul edildiği takdirde, söz konusu karara karşı olumsuz oy kullanan ve muhalefeti tutanağa geçiren bir başka pay sahibinin kararın iptalini dava edebilip edemeyeceği hususu, cevaplanması gereken önemli bir sorun teşkil etmektedir. Konuya ilişkin olarak *Altay*, TTK m. 438/2 kapsamında mahkemeye yapılan başvuruda özel denetim için Kanun'da yer alan şartların sağlanıp sağlanmadığı incelenmediğinden, TTK m. 445 ile 446'daki şartları karşılayan pay sahiplerinin söz konusu kararın iptali için dava açabileceği düşüncesindedir¹⁴⁰. Gerçekten de genel kurul kararının, TTK m. 446 uyarınca kanuna, esas sözleşmeye veya iyi niyet kurallarına aykırı bir şekilde alınmış olması durumunda (karar alma sürecinde herhangi bir usulsüzlüğün varlığı gibi), TTK m. 445 ile TTK m. 446'da yer alan şartları sağlayan pay sahiplerinin bu kararın iptalini talep ve dava edebileceği kabul edilmelidir. Buna karşılık, özel denetim kurumu yapısı gereği şirkette şeffaflığın sağlanmasına hizmet ettiğinden, yalnızca özel denetimin yapılmasına karar verilmiş olması, başka bir deyişle kararın içeriği tek başına iptal sebebi oluşturmaz.

3.3.2. Özel Denetim Talebinin Reddedilmesi Hâlinde İptal Davası

Genel kurul tarafından onaylanan özel denetim talebinin iptalinin mahkemeden talep edilip edilemeyeceği hususu açıkça düzenlenmemiştir. Benzer şekilde, genel kurulun özel denetim talebini reddeden kararına karşı iptal davası açılıp açılmayacağı da tartışmalıdır. Doktrinde yer alan bir görüş, azınlığa, özel denetçi atanması için doğrudan mahkemeye başvuru hakkı tanındığından (TTK m. 438/2), özel denetim talebinin reddine ilişkin karara karşı iptal davası açmasında hukuki yararı bulunmadığı yönündedir¹⁴¹. Bazı yazarlar ise, ilgililerin, genel kurulun ret kararına karşı hem iptal davası açabileceğini hem de koşullar sağlandığı takdirde mahkemeden bir özel

¹⁴⁰ *Altay*, a.g.m., s. 65-66; Benzer şekilde bkz. *Özkan*, a.g.m., s. 35-36; *Akdağ Güney*, a.g.m., s. 68-71.

¹⁴¹ Ayrıntılı görüşler için bkz. *Özkan*, a.g.m., s. 35; *Poroy/Tekinalp/Çamoğlu*, Ortaklıklar II, s. 62, N. 1016; *Moroğlu*, Özel Denetçi, s. 354-355; *Akdağ Güney*, a.g.m., s. 71-72; *Günay*, a.g.e., s. 247.

denetçinin atanmasını isteyebileceğini savunmaktadır¹⁴². Böylece, şirkette azınlık için aranan kanuni oranları sağlayan pay sahiplerinin menfaatlerinin daha etkin biçimde korunması mümkün hâle gelmektedir¹⁴³. Kanaatimizce, TTK m. 438'deki koşulları yerine getiren her pay sahibinin, kanuna, esas sözleşme hükümlerine veya dürüstlük kuralına aykırı alınan bir genel kurul kararının iptali için mahkemeye başvuru hakkı bulunmaktadır. Ne var ki hukuk sistemimizde pay sahibinin veya azınlığın, bu şartlar altında mahkemeye müracaat etmesinin önünde hiçbir engel olmadığı gibi azınlık statüsünde olmayan veya paylarının itibari değeri bir milyon Türk Lirasına ulaşmamış pay sahipleri açısından iptal davası, başvurulabilecek tek hukuki yol olarak gözükmektedir¹⁴⁴.

Teoman, genel kurulun özel denetçi atanması talebini reddetmesi durumunda azınlığın bu karara karşı iptal davası açıp açamayacağı ve bu dava ile özel denetçi atanması davası arasındaki ilişkinin, özellikle de derdestlik ihtimalinin hukuki sonuçları konusunda tereddütler bulunduğunu belirtmiştir¹⁴⁵. *Kaya*, konuyu bilgi alma ve inceleme hakkı çerçevesinde ele alarak, TTK m. 437/5 uyarınca açılan bir bilgi alma davasının derdest olmasının özel denetim talebine ilişkin dava açılmasına engel oluşturmayacağını belirtmiştir. Ayrıca her iki davadaki menfaatlerin farklı olması nedeniyle aynı yaklaşımın özel denetim istemine ilişkin genel kurul veya yönetim kurulu kararlarının iptalinde de geçerli olacağını ifade etmiştir¹⁴⁶.

¹⁴² Çiftçi, a.g.e., s. 352; Narbay, Özel Denetim, s. 142; Teoman, Azınlığın İzleyebileceği Yollar, s. 540-542; Topsoy/Ulusoy, a.g.e., s. 324; Aydın Çelik, "Anonim Ortaklıklarda Özel Denetçi Tayini", Doç. Dr. Mehmet Somer'in Anısına Armağan Özel Sayı, (2006), s. 97; Hayri Domaniç, Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması TTK. Şerhi C. II, İstanbul, 1988, s. 743. *Demir*, genel kurulun özel denetim talebini reddetmesi durumunda iptal davası açılabilirliğini belirtmekle birlikte, azınlık pay sahiplerinin doğrudan özel denetçi atanması talebiyle dava açmalarının daha etkili bir yöntem olacağını savunmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Cansu Demir, "Özel Denetim Talebinin Reddi Halinde Genel Kurulun İptali Davası", *Terazi Hukuk Dergisi*, S. 214, (Kasım 2024), s. 30.

¹⁴³ Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 78.

¹⁴⁴ Yargıtay, şirket genel kurulunun ret kararının ardından özel denetim talebiyle mahkemeye başvuran davacının isteminin, ilk derece mahkemesince aşılarak önce genel kurul kararının iptali, ardından özel denetçi atanması şeklinde karara bağlandığını belirtmiştir. Mahkeme, özel denetçi atanmasına ilişkin kararın TTK m. 440/2 gereğince kesin olduğunu kabul etse de, genel kurul kararının iptaline hükmedildiği için bu kısmın kesinlik niteliği taşımadığını ifade etmiştir (bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 25.06.2014 tarihli, 2014/6398 E. ve 2014/12133 K. sayılı kararı. Şu kitapta: Kendigelen, Abuzer, İbrahim Çağrı Zengin, Numan Sabit Sönmez, vd., Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin Türk Ticaret Kanununa İlişkin Kararları 2015-2016, 1. Bası, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 600).

¹⁴⁵ Teoman, Azınlığın İzleyebileceği Yollar, s. 538.

¹⁴⁶ Kaya, Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile İlişkisi, s. 82.

4. ÖZEL DENETÇİ ATANMASI

Özel denetim talebi genel kurul tarafından onaylandığı takdirde, her bir pay sahibi veya şirket, otuz gün içinde özel denetçi atanması için başvuruda bulunabilir (TTK m. 438/2). Talebin genel kurulca reddedilmesi hâlinde ise, azınlık pay sahipleri veya paylarının itibari değeri toplamı en az bir milyon Türk Lirası olan pay sahipleri, üç ay içinde şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesine¹⁴⁷ başvurarak özel denetçi atanmasını talep edebilir (TTK m. 439/1). Mahkeme, özel denetçi ataması için gerekli koşulların sağlanıp sağlanmadığını inceler ve istem sahiplerini dinledikten sonra karar verir (TTK m. 440/1). Mahkeme istemi yerinde görürse, istem çerçevesinde inceleme konusunu belirleyerek bir veya birden fazla bağımsız uzman görevlendirir. Mahkemenin kararı kesindir¹⁴⁸ (TTK m. 440/2).

6102 sayılı TTK'nın yürürlüğe girmesinden önce atanmış olan özel denetçiler, görevlerini henüz tamamlamamış olmaları hâlinde faaliyetlerine yeni kanunun hükümlerine uygun olarak devam eder. Bununla birlikte özel denetçi, görevini sürdürmek istemezse herhangi bir tazminat sorumluluğu ya da yaptırımla karşılaşmadan görevinden ayrılma hakkına sahiptir (6103 sayılı Türk Ticaret Kanunun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun¹⁴⁹ m. 27).

Genel kurulun özel denetim talebi hakkında vereceği karar, mahkemede izlenecek yargısal sürecin niteliğini doğrudan etkiler. Bu durum, mahkemenin inceleme sınırlarını ve vereceği kararın kapsamını da belirler. Kanaatimizce, özellikle TTK m. 438/2 kapsamında yapılan başvurularda, ortada taraflar arasında klasik anlamda bir hak uyuşmazlığı ya da çekişmeli bir durum bulunmamaktadır¹⁵⁰. Bu

¹⁴⁷ Mahkemenin kesin yetkili olup olmadığı, madde metni ve gerekçede açıkça belirtilmediği için tartışmalıdır. *Eriş* madde metni ve gerekçede açıklık bulunmamasını önemli bir yasal eksiklik olarak değerlendirmekte, ancak HMK m. 14 hükmü çerçevesinde yetkinin kesin yetki olarak yorumlanmasının mümkün olabileceğini ileri sürmektedir. Yazarın bu değerlendirmesi, eTK döneminde iptal davalarının şirket merkezinde açılması gerektiği yönünde oluşmuş yerleşik uygulamaya dayanmaktadır (*Eriş*, a.g.e., s. 2263).

¹⁴⁸ Yargıtay, özel denetçi atanması talebi reddedilen davacının temyiz başvurusunu, karar tarihinde geçerli olan TTK m. 440 uyarınca temyiz yolu kapalı olduğu ve usul kuralları hemen uygulanacağı için reddetmiştir (Bkz. Yargıtay 11. HD. 18.03.2015 tarihli, 2014/18188 E., 2015/3699 K. sayılı kararı, <https://www.lexpera.com.tr/>, ET: 31.08.2025).

¹⁴⁹ RG. 14.02.2011, 27846.

¹⁵⁰ Aynı yönde bkz. Yurtbaşı, a.g.e., s. 185-186.

başvuru, kanunun öngördüğü şartların gerçekleşip gerçekleşmediğinin mahkemece tespitine yönelik olup, mahkeme maddi bir uyuşmazlığı çözmekten ziyade kanuni koşulların varlığını denetlemektedir. Buna karşılık TTK m. 439 çerçevesinde açılan davada, genel kurulun talebi reddetmiş olması sebebiyle azınlık pay sahipleri ile şirket organı arasında somut bir menfaat çatışması ortaya çıkmakta ve yargılama süreci bu çekişme zemininde ilerlemektedir. Dolayısıyla asliye ticaret mahkemesinin özel denetçi atanmasına ilişkin kararının hukuki niteliği, başvurunun dayandığı usuli zemine ve ortada bir çekişmenin bulunup bulunmadığına göre değerlendirilmelidir.

Ayrıca asliye ticaret mahkemesi bazı dava ve işler bakımından heyet halinde yargılama yaparken bazı durumlarda tek hâkimli olarak görev yapmaktadır. Kural olarak mahkemeler tek hâkimli olarak faaliyet gösterir ancak 5235 sayılı Kanun'un¹⁵¹ beşinci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen bazı dava ve işlerde mahkeme bir başkan ve yeterli sayıda üyeden oluşarak toplu şekilde yargılama yapar. İlgili hüküm kapsamında, mahkemenin kesin olarak karara bağlayacağı işler ve davalar da sayılmıştır. TTK'nın 440'ıncı maddesinin ikinci fıkrasında özel denetçi atanması kararlarının kesin olduğu hükme bağlanmıştır. Bununla birlikte, TTK m. 440 uyarınca genel kurulun özel denetim talebini kabul edip etmemesine bakılmaksızın, madde metninde "işler ve davalar" ifadesi yer aldığından kanaatimizce, çekişmesiz yargı kapsamında incelenen işler veya çekişmeli yargı niteliğindeki davalar arasında bir ayırım gözetilmeksizin, mahkeme özel denetim taleplerini heyet halinde incelemelidir¹⁵².

Özel denetçi atanması talebine ilişkin yargılamalarda özel bir usul düzenlemesi bulunmadığından başvuru süreci kural olarak HMK'nın genel hükümlerine göre yürütülür. Yukarıda belirttiğimiz üzere, TTK m. 438/2 kapsamında yapılan başvurularda pay sahibi, genel kurulun talebi reddetmiş olmasına rağmen doğrudan mahkemeye başvurmakta ve mahkemeden kanunda öngörülen şartların gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespitini istemektedir. Bu durumda klasik anlamda bir davacı ve davalı ilişkisi kurulmaz. Başvuru hasımsız olarak incelenir ve mahkeme maddi bir

¹⁵¹ RG. 07.10.2004, 25606.

¹⁵² Genel kurulun özel denetim talebini kabul etmesi hâlinde başvurunun tek hâkimli, reddetmesi durumunda ise heyet hâlinde karara bağlanması gerektiği yönünde bkz. Yurtbaşı, a.g.e., s. 302-304.

uyuşmazlığı çözmekten ziyade kanuni koşulların varlığını denetler. TTK m. 439 uyarınca genel kurulun özel denetim talebini reddetmesi üzerine kanunda öngörülen azınlık pay sahipleri veya payları belirli bir itibari değere ulaşan pay sahipleri şirket aleyhine dava açabilmektedir¹⁵³. Bu hâlde azınlık pay sahipleri ile şirket arasında somut bir menfaat çatışması bulunduğundan yargılama çekişmeli usule tabidir ve davalı sıfatı anonim ortaklığın tüzel kişiliğini temsil eden yönetim kuruluna aittir (TTK m. 365). Ayrıca bu tür davalarda menfaati etkilenen diğer pay sahiplerinin, fer'i müdahil sıfatıyla yargılamaya katılmaları mümkündür¹⁵⁴. Böylece şirket içi denetimin etkinliği sağlanırken pay sahiplerinin karar sürecine katılımı da güvence altına alınmış olur¹⁵⁵.

Her ne kadar özel denetçi olarak atanacak kişi mahkeme tarafından belirlenecek ise de, özel denetçinin görevi kabul etme gibi bir mecburiyeti yoktur. Özel denetçi kendi muvafakati doğrultusunda denetim faaliyetini üstlenir. Bu bağlamda, özel denetim konusunda kendisine teklif sunulan uzman, teklif hakkında bir karara varmak üzere makul bir düşünme süresi talep edebilir. Bağımsız uzmanın bu teklifi reddetmesi hâlinde mahkeme, başka bir uzmana teklifte bulunur¹⁵⁶. Benzer şekilde özel denetçinin, özel denetim raporunu “yararlı süre” içerisinde tamamlayamaması hâlinde mahkeme, birden fazla denetçi de atayabilir¹⁵⁷.

6762 sayılı eTK'dan farklı olarak TTK'da, özel denetçi olarak atanacak kişilerin hangi niteliklere sahip olması gerektiği açıkça belirtilmiştir¹⁵⁸. Kanun terminolojisi uyarınca, mahkemece atanacak bir veya birden fazla özel denetçinin “bağımsız” ve özel denetime konu alanda “uzman” olması aranmaktadır (TTK m. 440/2). Bu çerçevede hâkim, özel denetim konusunun uzmanlık alanına giren kişileri özel denetçi olarak atar. Söz konusu denetçi, ticaret hukuku alanında ihtisaslaşmış uzman bir

¹⁵³ Yurtbaşı, a.g.e., s. 253.

¹⁵⁴ Eriş, a.g.e., s. 2263.

¹⁵⁵ Yargıtay 11. HD. 09.11.2009 tarihli, 2008/7291 E., 2009/11574 K. sayılı kararı, <https://www.lexpera.com.tr/>, ET: 14.09.2025.

¹⁵⁶ Narbay, Özel Denetim, s. 159-160.

¹⁵⁷ Şafak Narbay, Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Anonim Ortaklıkta Özel Denetim Yapılması Şartları ve Özel Denetçinin Atanması Usulü, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, C. I, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, s. 322; Çebi, Şirketler Hukuku, s. 289.

¹⁵⁸ Tüzel kişilerin de özel denetçi olarak atanabileceği yönündeki görüş için bkz. Güven, a.g.m., s. 157; Günay, a.g.e., s. 271; Özkan, a.g.m., s. 29; Pulaşlı, Genel Esaslar, s. 489.

hukukçu, avukat, akademisyen, mühendis, gayrimenkul değerlendirme uzmanı veya yeminli mali müşavir olabilir¹⁵⁹. Buna karşılık, özel denetime konu şirketin pay sahibi, çalışanı, temsilcisi, yönetim kurulu üyesi, bağımsız denetim görevini icra etmiş olan ya da bu kişilerle bir bağı olan veya şirket ile herhangi bir ticari ilişkisi bulunan kişiler bağımsız olmadıklarından dolayı özel denetçi olarak atanamazlar¹⁶⁰. Özel denetçinin bağımsız olması, kuruma olan güven açısından büyük öneme sahiptir (TTK m. 438 gerekçesi)¹⁶¹. Teklifi kabul eden uzmanın bağımsızlığı konusunda şüphe duyan ilgililerin, TTK’da açıkça düzenlenmiş olmasa dâhi uzmanı özel denetçi olarak atayan mahkemeye itiraz edebileceği kanaatindeyiz¹⁶². Bunun yanı sıra, TTK m. 399 kapsamında azınlık pay sahiplerine tanınan bağımsız denetçinin şahsına itiraz hakkının, özel denetçiler bakımından da uygulanabileceği ileri sürülebilir¹⁶³.

Mahkeme tarafından atanan özel denetçi ile özel denetime tâbi şirket arasındaki ilişkinin hukuki niteliği doktrinde tartışmalıdır. Bazı yazarlar bu ilişkiyi vekâlet benzeri bir hukuki ilişki kapsamında değerlendirirken¹⁶⁴, *Domaniç* hizmet sözleşmesi niteliğinde olduğunu savunmaktadır¹⁶⁵. Ayrıca ilişkinin hem vekâlet hem de hizmet veya eser sözleşmesinin unsurlarını içeren, kanunda öngörülmuş olan sözleşme türlerinin kanunun öngörmediği bir şekilde bir araya getirilerek yaratılan (karma) nitelikte¹⁶⁶ ya da kanunda açıkça düzenlenmemiş, isimsiz (atipik) iş görme sözleşmesi olduğu yönünde görüşler de mevcuttur¹⁶⁷. *Günay*, özel denetçinin hâkim tarafından atandığını ve bu nedenle şirketle arasında sözleşmesel bir bağ bulunmadığını

¹⁵⁹ Bahtiyar, a.g.e., s. 228; Güven, a.g.m., s. 157; Çebi, Şirketler Hukuku, s. 289; Altaş, Şirket Denetimi, s. 305; Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 84; Özkan, a.g.m., s. 29. *Aydın*’a göre özel denetçinin gerçek kişi olma zorunluluğu bulunmadığından bağımsız bir denetleme kuruluşunun da özel denetçi olarak atanabileceği görüşündedir (Aydın, a.g.m., s. 75).

¹⁶⁰ Özkan, a.g.m., s. 29; Aydın, a.g.m., s. 76; Altaş, Şirket Denetimi, s. 306-307; Seyman, a.g.e., s. 2529; Korkut Özkorkut, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Açısından Anonim Şirketlerde Bağımsız Denetim, Ankara, *BATİDER*, 2013, s. 248; Güven, a.g.m., s. 157; Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1651.

¹⁶¹ *Ulusoy*’a göre bağımsızlık, denetim mesleğini ve denetçileri tanımlayan en temel niteliklerdir (Yasin Ulusoy, Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Bağımsız Dış Denetim, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2007, s. 177). *Ulusoy*’un ifadesi doğrudan bağımsız denetçi kurumuna yönelik olsa da, denetim faaliyetinin özü itibarıyla bağımsızlık hem bağımsız denetçiler hem de özel denetçiler bakımından belirleyici bir ilkedir.

¹⁶² Aynı yönde bkz. Moroğlu, Özel Denetçi, s. 355.

¹⁶³ A. Arı, a.g.m., s. 1434.

¹⁶⁴ Özkan, a.g.m., s. 29; Narbay, Özel Denetim, s. 167-168; Çiftçi, a.g.e., s. 356.

¹⁶⁵ Detaylı açıklamalar için bkz. Domaniç, a.g.e., s. 748.

¹⁶⁶ Ahmet M. Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Gözden Geçirilmiş ve Güncelleştirilmiş 2. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 2020, s. 25. Bu görüşü savunan yazarların ayrıntılı açıklamaları için bkz. Aday, a.g.m., s. 43; Şener, a.g.e., s. 167; Moroğlu, Özel Denetçi, s. 347.

¹⁶⁷ Detaylı bilgi için bkz. Seyman, a.g.e., s. 2531; Güven, a.g.m., s. 158; Karaboğa, a.g.t., s. 101; Uçar Bulut, a.g.e., s. 138; Yurtbaşı, a.g.e., s. 351-352; Değirmencioğlu Aydın, s. 88-89.

belirtmiştir. Özel denetim talebinde bulunan pay sahipleriyle de vekâlet ilişkisi kurulamayacağını, çünkü özel denetçinin onlardan talimat almadığını ifade etmiştir. Ayrıca hâkimin yaptığı atamanın TBK m. 129/1 kapsamında üçüncü kişi yararına bir sözleşme olarak değerlendirilemeyeceğini, zira hâkimin şirket adına sözleşme yapmadığını ve TTK m. 554'teki sorumluluğun geniş anlamda güven sorumluluğu kapsamında ele alınması gerektiğini savunmuştur¹⁶⁸. Her ne kadar TTK m. 441/4'ün gerekçesinde taraflar arasındaki ilişkinin vekâlet sözleşmesi olduğu belirtilmiş¹⁶⁹ ve sözleşme bazı temel unsurları açısından yukarıda anılan sözleşme türleriyle benzerlik gösterse de, özel denetçinin hâkim tarafından atanması nedeniyle şirketle arasında doğrudan bir sözleşmesel bağ bulunmadığı görüşünü desteklemekteyiz.

TTK çerçevesinde özel denetim talebine ilişkin kararların kesin olup olmadığı meselesi, doktrinde farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. *Özdamar*, özel denetim talebine yönelik verilen mahkeme kararlarının kesin olmasının, sürecin uzamasını engelleyeceğini ve hakkın daha etkin bir şekilde kullanılmasına yardımcı olacağını ifade etmektedir¹⁷⁰. *Narbay*, TTK m. 438/2'ye mahkemenin kararının kesinliğiyle ilgili bir düzenleme eklenmesini savunurken, TTK m. 439'da ise kanun yolunun açık tutulması gerektiğini vurgulamaktadır¹⁷¹. *Yurtbaşı*, özel denetim başvurularının TTK m. 439 uyarınca eda davası niteliğinde görülmesi durumunda, TTK m. 440/2'de yer alan mahkeme kararının kesin olduğuna dair hükmün kaldırılmasını önermektedir. Bunun yerine, istinaf kanun yoluna başvurulması sonrasında bölge adliye mahkemesi kararının kesin hüküm sayılması gerektiğini savunmaktadır¹⁷².

Her ne kadar özel denetim taleplerine ilişkin mahkeme kararlarının kesinlik taşımasının, sürecin gereksiz yere uzamasını önleyeceği ve denetim hakkının etkinliğini artıracığı ifade edilse de, Kanun'un mevcut hâli uygulamada bazı sakıncalara yol açabilmektedir. Özellikle mahkemenin denetim süreçlerine ilişkin

¹⁶⁸ Günay, a.g.e., s. 102-105.

¹⁶⁹ TTK m. 441/4'ün gerekçesi Bu yükümün dayanağı vekâlet sözleşmesinin vekâletin iyi bir şekilde ve özenle yerine getirilmesidir. Yükümün yapılış şekli ve kapsamı ile ilgili olarak 404 üncü maddenin birinci fıkrası kıyas yolu ile uygulanır.

¹⁷⁰ Özdamar/Ulusoy, a.g.e., s. 275.

¹⁷¹ Narbay, Özel Denetim, s. 133. Aynı yönde bkz. Demir, a.g.m., s. 28.

¹⁷² Yurtbaşı, a.g.e., s. 264-265.

teknik bilgiye sınırlı düzeyde hâkim olması durumunda, somut olayın koşullarının isabetli şekilde değerlendirilememesi riski doğabilir. Mahkeme, denetim taleplerini değerlendirirken çoğu zaman teknik veya muhasebe temelli hususlardan ziyade (örneğin örtülü kazanç aktarımı iddiaları veya muhasebe kayıtlarının gerçeği yansıtmıyıp yansıtmadığı gibi), hukuki bir bakış açısıyla karar vermektedir. Bu nedenle, somut olayın teknik koşullarının yeterince dikkate alınmaması hâlinde hatalı kararlar verilebilme riski bulunmaktadır. Denetim hakkının pay sahipliği açısından taşıdığı önem göz önünde bulundurulduğunda, mahkemenin geniş takdir yetkisi çerçevesinde verdiği kararların kesin nitelik taşıması, bu riskin etkilerini daha da artırabilmektedir. Bu durum, özellikle teknik değerlendirme gerektiren hususlarda, kararların üst yargı mercileri tarafından denetlenebilmesi ve hataların giderilebilmesi bakımından tartışmaya açıktır.

5. ÖZEL DENETİMİN İCRASI

5.1. ÖZEL DENETİMİN ZAMANINDA SONUÇLANDIRILMASI

TTK m. 441/1’de özel denetimin, amaca yararlı bir süre içinde gerçekleştirilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme, özel denetimin kapsam ve içeriğinin her somut olaya göre değişiklik gösterebileceğini dikkate alan kanun koyucunun bilinçli tercihidir. Kanun koyucu, sabit bir süre öngörmeyerek bu tercihinin gerekçede açıklık getirmiştir. Gerekçede, “yararlı süre” ifadesinin “makul süre”¹⁷³ anlamında kullanılmadığı ve mehzaz düzenlemeye sadık kalınarak bilinçli şekilde seçildiği belirtilmiştir. Özel denetim, doğrudan pay sahipliği haklarının kullanımına bağlı olduğundan, denetimin amaca uygun bir zaman diliminde tamamlanması ve raporun da gecikmeden sunulması gerekmektedir. Raporun geç hazırlanması, özel denetim kurumunun sağlayacağı faydayı ortadan kaldırabilir. Bu bağlamda “yararlı süre”, denetimin amacına hizmet edecek süre olarak anlaşılmalıdır¹⁷⁴. Kanun koyucu, sabit bir süre sınırı koymak yerine, her somut olayın şartlarına göre esneyebilen bir süre anlayışını benimsemiştir.

¹⁷³ Makul süre, işlemin sağlıklı bir şekilde bitirilmesi için gereken ve aşırı uzatılmayan süreyi ifade eder. (A. Arı, a.g.m., s. 1435).

¹⁷⁴ Bkz. TTK m. 441/1 madde gerekçesi.

Pay sahiplerinin haklarını zamanında ve etkili şekilde kullanabilmesini amaçlayan özel denetim, her somut olaya göre farklılık gösterebilse de, gecikmeksizin sonuçlandırılmalıdır¹⁷⁵. Örneğin, bir pay sahibi şirkette gerçekleşen önemli bir malvarlığı devrine ilişkin bilgi edinmek istiyorsa, söz konusu işlem tamamlanmadan önce raporun hazırlanmış olması gerekir. Benzer şekilde, birleşme veya bölünme kararlarının hukuka aykırı olup olmadığını öğrenmek isteyen bir pay sahibi, dava açma süresi sona ermeden denetim sonucuna ulaşmalıdır. Aksi takdirde, raporun gecikmesi özel denetimden beklenen faydayı ortadan kaldırabilir¹⁷⁶.

Kanun koyucunun belirli bir süre sınırı getirmeyerek “yararlı süre” kavramını özel denetçinin takdirine bırakması, doktrinde eleştirilere konu olmuştur. *Moroğlu*, özel denetimin süresinin yalnızca denetçinin takdirine bırakılmasının sakıncalı olduğunu belirtmekte ve bu nedenle, denetimin mahkeme tarafından belirlenecek yararlı bir süre içinde, şirket faaliyetlerini aksatmadan yapılması gerektiğinin hükümde açıkça belirtilmesini önermektedir¹⁷⁷. *Güven* ise, denetimin tamamlanma süresinin, incelenmesi talep edilen hususların niteliğine ve karmaşıklık derecesine bağlı olarak farklılık gösterebileceğini belirtmekle birlikte, özel denetim raporunun kural olarak en geç bir sonraki olağan genel kurul toplantısında sunulması ve bu sürecin bir yılı aşmaması gerektiği görüşündedir¹⁷⁸.

Bu görüşler çerçevesinde, özel denetimin tamamlanma süresine ilişkin olarak belirli bir üst sınırın öngörülmesi gerektiği kanaati ağır basmaktadır. Denetimin kapsamı ve teknik karmaşıklığı, her somut olay bakımından katı bir süre belirlenmesini güçleştirmektedir. Ancak özel denetim raporunun kural olarak en geç bir sonraki olağan genel kurul toplantısında sunulması ve denetim sürecinin bir yılı aşmaması

¹⁷⁵ A. Arı, a.g.m., s. 1435; Seyman, a.g.e., s. 2536; Özkan, a.g.m., s. 43.

¹⁷⁶ Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1654; A. Arı, a.g.m., s. 1436; Güven, a.g.m., s. 159; Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 90.

¹⁷⁷ Moroğlu, Değerlendirme ve Öneriler, s. 258. Aynı yönde bkz. Eriş, a.g.e., s. 2268. Yazar, HMK m. 274 uyarınca, bilirkişinin üç ay içinde rapor hazırlaması gerektiğini ve mahkemenin gerekçe göstererek bu süreyi üç ay daha uzatabileceğini, bunun özel denetçi atamalarında da uygulanabileceğini belirtmektedir. *Özdamar* da, kanun koyucunun sürelerle ilişkin açık bir düzenleme getirmemiş olmasını isabetli bulmamakta; bilirkişi raporlarında öngörülen süreler göz önünde bulundurularak mahkemelerin belli bir zaman sınırı belirleyebileceğini ve başvuru sahiplerinin de bu yönde talepte bulunabileceğini ifade etmektedir (Özdamar/Ulusoy, a.g.e., s. 278).

¹⁷⁸ Güven, a.g.m., s. 159. Benzer şekilde bkz. Günay, a.g.e., s. 273. *Eriş*, bir yıllık sürenin azami olduğunu kabul etmekte ve düzenlemenin, gelecekte ortaya çıkabilecek birden fazla talebi sınırlamaya yönelik olduğunu vurgulamaktadır (Eriş, a.g.e., s. 2271).

yönündeki yaklaşım, denetim hakkının etkinliği ile şirket faaliyetlerinin sürekliliğini uzlaştıran makul bir çözüm sunmaktadır. Bu nedenle, sürenin tamamen özel denetçinin takdirine bırakılması yerine, yukarıda belirtilen esaslar doğrultusunda bir çerçeve sürenin benimsenmesi yerinde olacaktır.

5.2. ÖZEL DENETİMİN ŞİRKET İŞLERİNİN GEREKSİZ YERE AKSATILMADAN YAPILMASI

TTK m. 441/1’de özel denetimin amaca yararlı bir süre içinde ve şirket faaliyetlerini aksatmadan yerine getirilmesi öngörülmektedir. Şirket dışından gelen bir denetçinin inceleme sürecinde iç işleyişi olumsuz yönde etkileme ve şirket içinde huzursuzluk oluşturma riski göz önünde bulundurularak, pay sahiplerinin bilgi alma hakkı ile şirketin düzenli işleyişi arasında bir denge kurulması amaçlanmıştır¹⁷⁹. Özel denetçi görev kapsamında şirketin defter ve belgelerini inceleyebilir, malvarlığına ilişkin unsurları değerlendirebilir ve personelden bilgi talep edebilir. *Narbay*’ın da isabetle belirttiği gibi, denetim faaliyetlerinin şirket işleyişini belli ölçüde aksatması kaçınılmazdır. Kanun koyucu da bu gerçeği dikkate alarak madde metnine özellikle “gereksiz yere” ifadesini eklemiş ve yalnızca zorunlu olmayan müdahalelerin önlenmesini amaçlamıştır. Bu doğrultuda, denetçinin süreci şirketin düzenini asgari düzeyde etkileyecek biçimde ve en kısa sürede tamamlaması beklenmektedir¹⁸⁰.

5.3. ÖZEL DENETİM RAPORUNUN OLUŞTURULMASI

5.3.1. Taslak Rapor

Denetim sürecinin sonunda özel denetçi, hazırladığı rapor taslağını şirketin yönetim organına iletir. Rapora son hâlinin verilmesinden önce taslağın yönetim organına sunulması, raporda yer alan maddi hata ve eksikliklerin giderilmesine imkân tanımak ve yönetim organının konuya ilişkin açıklamalarını almak amacıyla öngörülmüştür (TTK m. 441/4 gerekçesi). Ancak *Narbay*, 404’üncü maddenin esasen denetim faaliyetinde yer alan kişilerin sır saklama sorumluluklarını düzenlediğini ve

¹⁷⁹ Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 91; Özkan, a.g.m., s. 43.

¹⁸⁰ Narbay, Özel Denetim, s. 172.

bu nedenle, yönetim kuruluyla yapılan değerlendirme görüşmeleriyle ilgisinin bulunmadığını ifade etmektedir¹⁸¹. Gerçekten de gizli kalması gereken bilgilerle, henüz tamamlanmamış bir rapor hakkında yapılan görüşmeler arasında yapısal bir bağ kurmak mümkün değildir. Bu noktada, özel denetçinin şirketle iletişim kurması, yalnızca sürecin daha sağlıklı ilerlemesini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda ileride doğabilecek yanlış anlamaları da önleyici bir rol oynar. Böyle bir iletişim, yasal bir gereklilik olmaktan öte, denetçinin mesleki özeni ve titizliğiyle ilgili bir tutumdur.

Özel denetçi, mesleğinin gerektirdiği özen yükümlülüğüne uygun şekilde hareket ederek tespitlerini vicdanî kanaatine dayalı olarak yapar ve ulaştığı sonuçları içeren rapor taslağını şirkete sunar. Şirketten, söz konusu taslak hakkında yazılı görüş bildirmesi beklenir. Denetim sürecinin etkin şekilde ilerleyebilmesi bakımından, şirketin bu görüşünü makul bir süre içinde iletmesi önem taşır. Bu nedenle mahkemenin, şirketin görüş bildirmesi için uygun bir süre belirlemesi yerinde olacaktır. Şirketin bu süre içinde herhangi bir görüş sunmaması hâlinde, rapor taslağını kabul etmiş sayılacağı kabul edilmektedir¹⁸².

Özel denetçinin, şirketin görüşünü alması yükümlülüğün ihlal edilmesi durumunda hangi hukuki sonuçların doğacağına ilişkin mevzuatta açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Her ne kadar Kanun'da bu duruma özgü açık bir yaptırım öngörülmemiş olsa da, şirketin görüşü alınmaksızın düzenlenen bir raporun, rapora son hâlinin verilmesine ilişkin usul tamamlanmadığından, nihai rapor olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Şirketin görüşü alınmadan sunulan bir belge, nihai rapor niteliği taşımaz ve bu nedenle mahkeme tarafından kabul edilmez. Mahkeme, söz konusu eksikliğin giderilmesi için raporu özel denetçiye iade eder. Özel denetçinin de şirketin görüşünü alıp, raporu yeniden düzenlemesi ve mahkemeye sunması gerekir. Bu nedenle mahkemenin özel denetçiye, süreci tamamlaması için ek süre vermesi yerinde olacaktır¹⁸³.

¹⁸¹ Narbay, Özel Denetim, s. 207-208.

¹⁸² Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 105. Kanun hükmünün lafzına bakıldığında, özel denetçinin şirketten görüş alma yükümlülüğü bulunduğu, ancak şirketin bu görüşü sunmakla yükümlü tutulmadığı açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

¹⁸³ Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 105.

Özel denetçi görevi gereği şirketin her türlü bilgi ve belgesini inceleme yetkisine sahiptir. Ancak elde ettiği her bilgiyi doğrudan rapora aktaramaz çünkü bu süreçte şirketin ticari sırlarını ve korunmaya değer menfaatlerini gözetmek zorundadır¹⁸⁴. Özellikle müşteri ve tedarikçi listeleri, maliyetler, fiyat oluşumları, patentler ve diğer fikrî mülkiyet hakları, şirket sırlarının başında yer almakta olup, yalnızca denetimin amacı doğrultusunda ve gerçekten gerekli olduğu ölçüde raporda kullanılabilir (TTK m. 442/1'in gerekçesi). Bu tür bilgiler, yalnızca özel denetimin amacı doğrultusunda ve gerçekten gerekli olduğu ölçüde raporda açıklanabilir. Benzer şekilde, şirketin projeleri, yatırımları ve çeşitli ticari ya da finansal ilişkileri gibi stratejik öneme sahip menfaatleri de yalnızca zorunlu görülmesi halinde paylaşılabilir. Hangi bilgilerin gizli tutulacağına ilişkin takdir yetkisi özel denetçiye değil, şirketin talebi üzerine bu konuda değerlendirme yapacak olan mahkemeye aittir. Mahkeme gerekli gördüğünde, rapor taslağında yer alan bazı bilgilerin çıkarılmasını sağlayarak bir ayıklama süreci yürütür. Bu yöntem, şirketin hassas bilgilerini koruma altına alırken aynı zamanda bilgi talep eden pay sahiplerinin meşru beklentilerini de gözetir¹⁸⁵.

Kanunda, özel denetçinin hazırlayacağı raporun biçimsel ya da içerik açısından hangi unsurları taşıması gerektiğine dair açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak doktrinde, özel denetçi raporunun yalnızca denetleme işlemiyle sınırlı kalmaması, denetim konusu çerçevesinde olayları nesnel ve anlaşılır bir şekilde ortaya koyması gerektiği vurgulanmaktadır¹⁸⁶. Ancak rapor, hukuki yorumlar içermemeli, yönetim organlarına doğrudan öneriler sunmamalı ve şirketin idari yetki alanını aşan değerlendirmelerde bulunmamalıdır. Böylece rapor, denetimle sınırlı ve tarafsız bir belge niteliği kazanır. Her ne kadar raporun şekline ilişkin açık bir düzenleme bulunmasa da, TTK m. 443/2'de pay sahiplerinin genel kurul sonrasındaki bir yıl içinde raporun ve yönetim kurulunun görüşünün bir suretini talep edebileceğine yer

¹⁸⁴ Ergün, a.g.e., s. 600. Ticari sırların gizliliğini korumak için hangi önlemlerin alınması gerektiği ve makul önlemlerin neler olduğu, ticari örf ve adetler (toplumda benimsenmiş ve uzun süredir uygulanan davranış kuralları) çerçevesinde değerlendirilmelidir. Makul önlemler, sır sahibinin bilgiyi alanlara gizli olduğunu bildirmesi, gerekirse gizlilik sözleşmesi imzalaması, bilgisayar ve belge erişimini denetlemesi ve yetkisiz kişilerin toplantılara katılmasının engellemesi gibi uygulamaları kapsar. Buna karşın, bilginin sosyal medyada paylaşılması, halka açık sunumlarda açıklanması veya broşürlerde yayımlanması durumunda makul önlemlerden söz edilemez (Gülbüz Usluel, a.g.e., s. 36-37).

¹⁸⁵ Bkz. m. 442/1 madde gerekçesi.

¹⁸⁶ Moroğlu, Özel Denetçi, s. 355; Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1655; Özkan, a.g.m., s. 44.

verilmiş olması, bu raporun yazılı şekilde hazırlanmasının zorunlu olduğunu dolaylı olarak ortaya koymaktadır¹⁸⁷.

Mahkeme tarafından birden fazla özel denetçi görevlendirildiği durumlarda, raporun müştereken hazırlanması ve tüm denetçiler tarafından imzalanması zorunludur. Ancak denetçiler arasında görüş ayrılığı bulunması halinde, karşıt görüşte olan denetçi muhalefet şerhini rapora ekleyebilir veya her denetçi kendi değerlendirmesini içeren ayrı raporlar sunabilir¹⁸⁸. Düzenlenen rapor, özel denetçi tarafından kapalı zarf içinde mahkemeye iletilmelidir. Böylece bilgilerin güvenliği sağlanır ve denetim sürecinin tarafsızlığı desteklenmiş olur.

5.3.2. Taslağın Şirkete Tebliği ve Şirketin Görüşünün Alınması

Özel denetçi tarafından mahkemeye sunulan rapor, ilk olarak mahkeme tarafından incelenir ve yalnızca şirkete tebliğ edilir¹⁸⁹. Şirket, raporun ticari sırlarını ya da korunması gereken menfaatlerini ihlal ettiğini ileri sürerek, içeriğin başvuru sahipleriyle paylaşılmaması yönünde itirazda bulunabilir. Rapor kesinleşmeden önce mahkeme, görüş bildirme hakkını sadece şirkete tanır ve başvuru sahiplerini sürece dâhil etmez. Bu usul, tarafların beklenmedik sonuçlarla karşılaşmasını önlemek ve şirketin önemli ticari sırlarını korumak amacıyla benimsenmiş olup, şirket tarafından ileri sürülen itirazlar çerçevesinde mahkeme raporun açıklanıp açıklanmayacağına karar verir (TTK m. 442/1 gerekçesi).

Şirketin itirazlarının mahkemece kabul edilmesi hâlinde, özel denetçi raporda yalnızca şirket sırlarını içeren kısımları metinden çıkararak sınırlı bir düzeltme yapar. Bu müdahale, ticari sırların korunmasına yönelik olup, raporun hazırlanışına veya içeriğine ilişkin genel bir denetim niteliği taşımaz. Bununla birlikte mahkeme, ticari sır niteliğindeki bilgilerin özel denetim yoluyla aydınlatılması istenen hususlar bakımından zorunlu olduğu kanaatine varırsa, şirketin itirazını reddederek raporun

¹⁸⁷ Özdamar/Ulusoy, a.g.e., s. 280; Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 106.

¹⁸⁸ Domaniç, a.g.e., s. 754; Narbay, Özel Denetim, s. 232-233; Seyman, a.g.e., s. 2550.

¹⁸⁹ Bahtiyar, a.g.e., s. 229; Bozkurt, a.g.e., s. 417. Her ne kadar tebliğe ilişkin açık bir hüküm bulunmasa da, TTK m. 442/2 ve 442/3'te yer alan ifadeler, raporun ilgililere ulaştırılmasının zorunlu olduğu sonucunu doğurmaktadır (Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1658; Narbay, Özel Denetim, s. 249).

açıklanmasına karar verebilir. Ayrıntılı bir rapor düzenlenmiş olması, tek başına ortaklık sırlarının hukuka aykırı biçimde ifşa edildiği anlamına gelmez. Zira özel denetçi, inceleme konusunun niteliği gereği bu tür bilgilere erişebilir ve inceleme konusu olayın aydınlatılabilmesi için ortaklık sırlarının açıklanmasının gerekli olduğu durumlarda, bu hususun raporda açıkça ortaya konulması gerekir¹⁹⁰. Nitekim TTK m. 442/2, gerekli hâllerde bu tür bilgilerin paylaşılabileceğini kabul etmektedir.

5.3.3. Taslakla İlgili Görüş Bildirme ve İlave Soru Sorma Hakkı

Mahkeme kararı doğrultusunda rapordan şirketin ticari sır niteliğindeki bilgiler çıkarıldıktan sonra, taslak rapor şirkete ve dilekçe sahiplerine gönderilerek taraflara görüş bildirme ve ilave soru sorma imkânı tanınır (TTK m. 442). Bunun sebebi, raporun içeriğinde şirketin çıkarlarına zarar verebilecek yanlış bilgilerin yer almasının önüne geçmektir¹⁹¹. Şirket sırları içermeyen taslak raporun tekrar ilgililere gönderilmesi süreci uzatabileceğinden, raporun yalnızca dilekçe sahiplerine iletilerek görüş bildirme ve ilave soru sorma hakkının tanınması daha uygun görülmektedir. Bu nedenle mahkeme taraflara raporu incelemeleri ve değerlendirmelerini sunmaları için makul bir süre tanınmalıdır. Bu süre sonunda yazılı bir görüş sunulmadığı takdirde raporun tamamlanmış sayılacağı ve genel kurula iletileceği taraflara bildirilmelidir.

İlave soru yöneltme hakkı, yalnızca özel denetimin amacıyla bağlantılı olarak ve mahkemenin özel denetçiye belirlediği görev sınırları çerçevesinde kullanılmalıdır. Söz konusu hakkın, denetimin kapsamını aşacak şekilde genişletilmesi mümkün değildir. Sorular, daha önce yeterince açıklığa kavuşmamış hususlara odaklanmalı ve yeni bir denetim talebine dönüşmemelidir. Özel denetçi, ilgililerin sorularını yanıtlarken şirketin ticari sırlarını, rekabet konumunu ve korunmaya değer menfaatlerini dikkate almalı, verilen yanıtları metne uygun biçimde ekleyerek raporu tamamlamalıdır.

¹⁹⁰ Yurtbaşı, a.g.e., s. 394.

¹⁹¹ TTK m. 442 madde gerekçesi.

5.3.4. Nihai Raporun Sunulması ve İşleme Konulması

TTK m. 443/1'e göre, özel denetim raporu ve yönetim kurulunun rapora ilişkin değerlendirmeleri, ilk genel kurulda sunulmalıdır¹⁹². Gerekçede, genel kurul öneriyi reddetmiş olsa dahi raporun sunulması gerektiği, bunun için olağanüstü toplantı yapılmasının gerekmediği belirtilmiştir¹⁹³. Özel denetim raporunun genel kurulda tüm pay sahiplerine sunulması bilgilendirme amacını taşır. Özel denetçi tarafından düzenlenen rapordan yalnızca azınlık pay sahipleri değil, diğer ortaklar da faydalanabilmektedir. Öte yandan, alacaklıların bu raporu inceleme yetkisi bulunmadığından, özel denetimin esasen ortakların hak ve menfaatlerini korumaya yönelik bir mekanizma olarak düzenlendiği ifade edilebilir¹⁹⁴. Raporla ilgili herhangi bir karar alınması sadece azınlık pay sahiplerinin talebiyle mümkündür. Zira rapor, bağlayıcı özellikte olmayıp, bilgi verme ve değerlendirmeye imkân tanıyan bir belgedir¹⁹⁵.

Azınlık pay sahipleri, olağan genel kurul toplantısı yapılmadan önce yönetim kurulundan, özel denetim raporunun pay sahiplerine sunulmasını sağlamak amacıyla, genel kurulun olağanüstü toplanması için çağrı yapılmasını talep edebilir (TTK m. 411/1). Azınlık çağrıya ilişkin talebini, sebeplerini ve gündemi de belirterek yazılı olarak ve noter aracılığıyla iletmelidir (TTK m. 411/3). Eğer yönetim kurulu çağrı talebini kabul ederse, en geç kırk beş gün içinde toplanmak üzere genel kurulu toplantıya çağırır (TTK m. 411/4). Ancak yönetim kurulu talebi reddeder veya yedi iş günü içinde cevap vermez ise, azınlık mahkemeye başvurabilir ve mahkeme gerekirse kayyım atayarak toplantıyı düzenleyebilir (TTK m. 412/1). Buna karşılık, özel denetim usulü, TTK m. 439/1'e göre yalnızca paylarının toplam değeri bir milyon TL'yi aşan pay sahipleri tarafından başlatılmış ve esas sözleşmeyle çağrı hakkı daha az paya sahip olan pay sahiplerine verilmemiş ise, bu pay sahipleri çağrı yapılması talebinde bulunamaz. Zira hak, yalnızca azınlık pay sahiplerine tanınmıştır (TTK m. 411).

¹⁹² Narbay, Özel Denetim, s. 251.

¹⁹³ Madde gerekçesinde, TTK m. 407/2'nin geniş yorumlanarak, raporun görüşüldüğü genel kurul toplantısında özel denetçinin hazır bulunmasının zorunlu olduğu da vurgulanmıştır (TTK m. 443 gerekçesi). Maddede doğrudan "özel denetçi" terimi yer almasa da, TTK m. 407/2 hükmünün yorumundan bunun gerekli olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁹⁴ Şener, a.g.e., s. 528-529.

¹⁹⁵ TTK m. 443 gerekçesi.

TTK m. 443/2'ye göre, her pay sahibi genel kurul toplantısını izleyen bir yıl içinde raporun ve yönetim kurulunun görüşünün bir kopyasını talep edebilir¹⁹⁶. Ancak alacaklılar ve çalışanlar, özel denetim raporunu talep etme veya içeriği hakkında bilgi alma hakkına sahip değildir¹⁹⁷. Özel denetim raporunun yalnızca dilekçe sahiplerine verilmesi diğer pay sahiplerinin bilgilendirilmesini engeller. Bu şart, şirketin amacına uygun olmadığından raporun tüm pay sahiplerine sunulması gerekmektedir. Şirket ve özel denetim talebinde bulunan pay sahipleri (TTK m. 442/3), raporun genel kurula sunulmasından önce inceleme yapma ve ihtiyaç duymaları halinde hukuki yollara başvurma hakkına sahiptirler. Böylelikle, raporu inceledikten sonra genel kurulu beklemeden yasal haklarını kullanma fırsatına sahip olurlar¹⁹⁸.

Diğer pay sahiplerinin genel kuruldan önce raporu inceleme hakkı bulunduğu TTK m. 443'e dayanarak söylenemez. Öğretide *Özkan*, pay sahiplerinin genel kurula etkin bir şekilde hazırlanabilmesi için özel denetim raporunun anonim ortaklığın merkezinde incelemeye sunulması gerektiğini, ayrıca pay sahiplerinin bu raporun bir örneğini talep etme hakkına sahip olduğunu belirtmektedir¹⁹⁹. Ancak TTK m. 442/1'in temel amacı şirket sırlarını korumak ve zararı önlemek olduğundan²⁰⁰, taslak henüz gizli bilgilerden arındırılmadan başvuru sahipleriyle paylaşılmamalıdır. Bununla birlikte, rapor mahkemeye sunulduktan sonra şirkete tebliğ edilene kadar geçen sürede, davacı veya diğer ilgililerin rapora ulaşma olasılığı bulunmaktadır.

Narbay'a göre, pay sahiplerinin özel denetim raporuna ek olarak yönetim kurulunun görüşünü talep etme hakkı, yönetim kurulunun genel kurulda rapor ve değerlendirmeler hakkında görüş bildirmesinin zorunlu olduğu şeklinde yanlış bir yorum doğurmaktadır. Yazar bu ifadenin mehz İsviçre Borçlar Kanunu'nda yer almadığını ve tasarındaki şeklin bir çeviri hatası olduğunu ileri sürerek, hükmün pay sahiplerinin genel kurul toplantısını izleyen bir yıl içinde şirketten rapor ve

¹⁹⁶ TTK'nın bu açık hükmü gereği rapor kamuya açıklanmaz veya Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde (TTSG) yayımlanmaz (Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1659).

¹⁹⁷ Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1658; Özkan, a.g.m., s. 46; Güven, a.g.m., s. 162-163. Şirket alacaklıları genel olarak özel denetçi raporunu inceleyemez, ancak ortaklık iflas ettiğinde iflasın açılmasından sonra rapora erişim hakkı elde ederler (Özkan, a.g.m., s. 46).

¹⁹⁸ Narbay, Özel Denetim, s. 253-254.

¹⁹⁹ Özkan, a.g.m., s. 45.

²⁰⁰ Zekeriyya Arı, Anonim Şirketlerde Denetçi Sorumluluğunun Sınırlanması, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2012, s. 24.

değerlendirmelerin bir suretini talep edebileceği biçimde düzeltilmesini önermektedir²⁰¹.

TTK'da raporun içeriğiyle ilgili bir düzenleme bulunmadığından, HMK m. 279'un kıyas yoluyla uygulanması mümkündür. Buna göre raporda tarafların kimlikleri, denetçinin görev alanı, denetim yapılan vakıalar, gerekçeler, sonuçlar ve görüş ayrılığı varsa sebepleri belirtilmelidir. Raporda, düzenleme tarihi ve özel denetçinin imzası yer almalı, mahkemenin belirlediği çerçeveye sadık kalındığı ve inceleme sürecinde yaşanan zorluklar açıklanmalı, sonuç kısmında ise pay sahipliği haklarının kullanılmasıyla ilgili tespitler yer almalıdır²⁰². Raporun içeriğine ilişkin bu unsurlar denetimin sağlıklı yürütülmesini ve raporun hukuki geçerliliğini temin ederken, TTK m. 1524/1 hükmü özel denetçi raporunun şirketin internet sitesinde yayımlanmasını öngörür²⁰³. Ancak TTK m. 443'te, yönetim kurulu tarafından ilk genel kurula sunulacak rapor ile buna ilişkin değerlendirmelerin internet sitesinde yayımlanmasına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemesi önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir²⁰⁴.

5.3.5. Özel Denetim Raporunun Hukuki Niteliği

Özel denetim raporunun hukuki niteliği üzerine öğretide hâkim görüş, raporun yalnızca bir bilirkişi raporu veya delil tespiti belgesi düzeyinde bir belge olabileceği yönündedir. Bu görüşe göre rapor sadece bilgi sağlamak amacı taşır ve ilgililer, rapordaki verileri kullanarak değerlendirme yapabilirler²⁰⁵. Başka bir görüşe göre özel denetim raporu, HMK m. 199'da hukuken "belge" olarak tanımlanan ve yasal süreçlerde delil olarak kullanılabilen tüm yazılı, basılı veya elektronik veriler kapsamına girer. Bu durumda özel denetim raporu sadece bilgi sağlamakla kalmaz, aynı zamanda hukuki süreçlerde geçerli bir delil olarak kullanılabilir ve yasal sonuçlar doğurabilir²⁰⁶.

²⁰¹ Narbay, Özel Denetim, s. 257-258.

²⁰² Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1656-1657.

²⁰³ Altaş, Özel Denetim İsteme Hakkı ve Özel Denetçi, s. 53.

²⁰⁴ Moroğlu, Değerlendirme ve Öneriler, s. 259.

²⁰⁵ Domaniç, a.g.e., s. 755; Çelik, a.g.m., s. 107.

²⁰⁶ Özdamar/Ulusoy, a.g.e., s. 279; Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 113; Seyman, a.g.e., s. 2559.

Özel denetim raporu bağlayıcı bir hukuki belge olmayıp, daha çok bilirkişi raporu veya delil tespiti olarak değerlendirilmelidir. Nitekim özel denetim, pay sahiplerine bilgi edinme ve şirket faaliyetlerini denetleme amacıyla tanınan istisnai bir yoldur. Bu kapsamda hazırlanan rapor, bir mahkeme kararı değildir ve taraflar açısından doğrudan bir hukuki sonuç doğurmaz. Rapor, içerdiği tespitlerle ilgililere yol gösterme işlevi görebilir ancak tarafları bağlayıcı niteliğe sahip değildir. Her ne kadar rapor, HMK m. 199 kapsamında delil olarak sunulabilse de, bu sadece onun ispat amacı taşıdığı anlamına gelir. Hâkim, raporu değerlendirirken bu belgeyi kesin bir delil olarak değil, uyuşmazlığın çözümüne yardımcı bir unsur olarak kullanır. Bu yüzden, özel denetim raporunun bağlayıcı bir belge yerine, delil niteliği taşıyan yardımcı bir belge olarak kabul edilmesi daha doğru olacaktır.

5.3.6. Özel Denetim Giderleri

Özel denetim kararı verildiğinde, denetim giderlerinin²⁰⁷ kim tarafından karşılanacağı sorusu gündeme gelmektedir. Küçük pay sahiplerinin bu mali yükü karşılayamama endişesiyle talepte bulunmaktan vazgeçebileceği ya da şirketin farklı bölgelerde faaliyet göstermesi nedeniyle giderlerin artabileceği ihtimalleri dikkate alınarak²⁰⁸, TTK m. 444 ile konuya ilişkin bir düzenleme yapılmıştır. Buna göre, denetim giderlerinin kural olarak şirket tarafından karşılanması esastır, ancak bazı durumlarda mahkeme, bu giderlerin tamamını ya da bir kısmını başvuru sahiplerine yükleyebilir²⁰⁹. Pay sahibinin talebinin genel kurul tarafından kabul edilmesi hâlinde giderler şirket tarafından karşılanır (TTK m. 444/2).

Özel denetçi atanması için mahkemeye başvuran ilgililer, 492 sayılı Harçlar Kanunu'na²¹⁰ göre başvuru harcı ve maktu karar harcı ödemek zorundadır. Ayrıca

²⁰⁷ Kanunda “giderler” kavramının kapsamı açıkça belirtilmemiştir. Özel denetim giderleri yalnızca denetçinin faaliyetleri sırasında ortaya çıkan masrafları ifade eder ve yargılama giderlerinden farklıdır. TTK m. 444'ün gerekçesinde bu iki kavram ayrı tutulmaktadır. Nitekim özel denetim talebinin mahkemeye taşınması hâlinde denetim giderleri ile yargılama giderleri birbirinden bağımsız olarak ele alınır. Bu nedenle uygulamada özel denetim giderleri sadece denetim sürecine ilişkin harcamaları kapsar ve yargılama giderleri ayrı bir kalem olarak değerlendirilir.

²⁰⁸ Özdamar/Ulusoy, a.g.e., s. 280-281; Değirmencioglu Aydın, a.g.e., s. 114; Seyman, a.g.e., s. 2561.

²⁰⁹ Böylece, özel denetime ilişkin giderlerin başvuru anında mahkeme vizesine yatırılması zorunluluğu (eTK m. 348/2) ortadan kaldırılarak, pay sahiplerinin denetim talebinde bulunmaları kolaylaştırılmıştır (A. Arı, a.g.m., s. 1426).

²¹⁰ RG. 17.07.1964, 11756.

HMK m. 114/1-g uyarınca, gider avansı yatırılması dava şartı olup, yazışma, tebligat ve delil masraflarını kapsar. Söz konusu harçlar ve masraflar yargılama giderleri kapsamında değerlendirilir (HMK m. 323) ve kural olarak aleyhine hüküm kurulan taraftan tahsil edilir.

Özel denetim giderlerinin kısmen ya da tamamen başvuru sahiplerine yüklenebilmesi, ancak belirli koşulların varlığı hâlinde mümkündür. Örneğin, talep edilen denetimin şirket faaliyetleriyle ilgisi olmayan kişisel nedenlere dayanması, sırf şirket yönetimi üzerinde baskı kurmak amacıyla başvuru yapılması ya da aynı konuda daha önce denetim yapılmış olmasına rağmen tekrar talepte bulunulması gibi durumlar bu kapsamda değerlendirilebilir²¹¹. TTK m. 444 ile asıl hedeflenen, pay sahibinin yalnızca maddi külfet nedeniyle özel denetim talebinden vazgeçmesini önlemek olup, kötüye kullanımı sınırlayan istisnai durumlara mahkemece takdir yetkisi tanınmıştır²¹².

6. ÖZEL DENETİM GÖREVİNİN SONA ERMESİ

6.1. OLAĞAN ŞEKİLDE SONA ERME

Mevzuatta, özel denetim sürecinin nasıl sona ereceğine ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır. Mahkeme tarafından atanan özel denetçi, incelemelerini tamamlayıp raporunu sunduğunda görevini yerine getirmiş sayılır. Taslak rapor mahkemeye sunulduktan sonra, şirket ve başvuru sahipleri görüşlerini iletebilir ve ilave sorular yöneltebilir. Mahkeme, söz konusu soruları yerinde görmesi halinde, özel denetçiden yanıtlamasını talep edebilir. Tüm bu aşamaların tamamlanmasının ardından nihai raporun mahkemeye sunulmasıyla birlikte özel denetim süreci kendiliğinden sona ermiş olur²¹³.

²¹¹ Şener, a.g.e., s. 527.

²¹² Güven, a.g.e., s. 163.

²¹³ Narbay, Özel Denetim, s. 279-280; Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 115; Güven, a.g.m., s. 163-164.

6.2. OLAĞANÜSTÜ ŞEKİLDE SONA ERME

Her ne kadar TBK m. 512 uyarınca, vekâlet veren ve vekil sözleşmeyi tek tarafı olarak her zaman sona erdirebilecek olsa da, özel denetçinin görevi şirket veya pay sahipleri tarafından bu şekilde sonlandırılmaz²¹⁴. Bu hususta karar yetkisi yalnızca denetçiye atayan mahkemeye aittir ve görevden alma talebi ancak hukuken geçerli bir sebebin varlığı hâlinde ileri sürülebilir²¹⁵. Mahkeme ancak somut ve geçerli hukuki gerekçeler doğrultusunda görevden alma talebini değerlendirir ve uygun görürse özel denetçinin görevine son verebilir. Mahkeme, özel denetçinin uzmanlık ve yetkinlik bakımından yetersiz olduğuna kanaat getirirse, re'sen görevden alınmasına karar verebilir. Ortaklar da denetçinin uzmanlık düzeyini yetersiz bulmaları durumunda mahkemeye başvurabilirler, ancak iddialarını somut delillerle desteklemeleri gerekir. Diğer yandan, özel denetimin devamı artık pay sahipleri açısından korunmaya değer bir menfaat sağlamıyorsa ve genel kurul oybirliği ile bu yönde karar almışsa, görev sona erdirilebilir²¹⁶. Özel denetçi bu görevi dilediği zaman bırakma yetkisine sahip değildir.

TTK m. 399/8'de yer alan denetçinin sözleşmeyi yalnızca haklı sebeplerle feshedebileceğine ilişkin düzenleme, özel denetçi bakımından da kıyasen uygulanabilir²¹⁷. Haklı sebepler, uygun çalışma koşullarının sağlanmaması, ücret ve masrafların zamanında ödenmemesi ya da denetçinin görevini yerine getirmesinin engellenmesi gibi durumlardan kaynaklanabilir (TTK m. 399/8'in gerekçesi). Ancak özel denetçi mahkeme tarafından atandığından, görevi kendiliğinden bırakması mümkün değildir. Haklı sebeplerin ortaya çıkması durumunda, özel denetçi durumu mahkemeye bildirmeli ve görevine ancak mahkeme kararıyla son verilebilmelidir²¹⁸.

Özel denetim ilişkisinin vekâlet sözleşmesine benzer nitelikte olması nedeniyle, vekâletin sona ermesine yol açan denetçinin ölümü, ehliyet kaybı veya şirketin iflası

²¹⁴ Eriş, genel kurul tarafından atanıp sonradan görevden alınan özel denetçinin bu karara karşı iptal davası açabileceğini, buna karşılık özel denetçinin mahkeme yoluyla atanmış olması halinde görevden alınmasının ancak mahkeme kararıyla mümkün olacağını belirtmektedir (Eriş, a.g.e., s. 2269).

²¹⁵ Altaş, Şirket Denetimi, s. 305; Aydın, a.g.m., s. 74-75.

²¹⁶ Günay, a.g.e., s. 319-320.

²¹⁷ Güven, a.g.m., s. 164-165; Yurtbaşı, a.g.e., s. 423-424.

²¹⁸ TTK m. 399/8 gerekçesine göre, denetçinin görevden alınmasına yönelik bir dava açılması durumunda, denetçinin davanın sonucunu beklemesi zorunlu değildir.

gibi durumlar (TBK m. 513/1), özel denetim ilişkisini sona erdirebilecek hukuki sebepler arasında değerlendirilebilir²¹⁹. Bununla birlikte, bağımsız denetçinin görevinin sona ermesine ilişkin TTK m. 399'da yer alan hükümler özel denetçiye de kıyasen uygulanabilir. Buna göre, yönetim kurulu veya azınlık pay sahipleri, seçilmiş denetçinin tarafsızlığını zedeleyen haklı sebeplerin varlığı halinde mahkemeden yeni bir denetçi atanmasını isteyebilir. Haklı sebepler arasında denetçinin mesleki yetersizliği, itibar kaybı veya görevine gerektiği gibi zaman ayıramaması gibi durumlar sayılabilir (TTK m. 399/4'ün gerekçesi).

Kanunda özel denetçinin ilişkiyi tek taraflı sonlandırıp sonlandıramayacağı açık olmamakla birlikte, denetçinin görevi yerine getirecek yeterli bilgi ve deneyime sahip olmadığını fark etmesi, kendisine uygun bir çalışma ortamının sağlanmaması veya kişilik haklarına riayet edilmemesi halinde bu hakkı kullanabilmesi gerekir. Böyle bir durumda özel denetçi, vakit kaybetmeden kendisini atayan mahkemeye başvurarak ilişkiyi sonlandırmalıdır. Aksi takdirde, uzmanlığı yetersiz olmasına rağmen görevine devam etmesi, yükümlülüğünü ihlal anlamına gelir ve tazminat sorumluluğunu doğurabilir²²⁰.

²¹⁹ Narbay, Özel Denetim, s. 283-284. Şirket iflas ederse tasfiye memurları tasfiyeyi yürütür ve TTK m. 441/3 uyarınca, özel denetçiye bilgi vermekle yükümlü olurlar. Dolayısıyla özel denetim, tasfiye sürecinde de devam eder (Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 116; Yurtbaşı, a.g.e., s. 422).

²²⁰ Narbay, Özel Denetim, s. 285; Yurtbaşı, a.g.e., s. 326.

İKİNCİ BÖLÜM

ÖZEL DENETÇİNİN HAKLARI ve YÜKÜMLÜLÜKLERİ

1. ÖZEL DENETÇİNİN HAKLARI

1.1. BİLGİ ALMA HAKKI

1.1.1. Genel Olarak

Özel denetimin sağlıklı yürütülebilmesi için, denetçinin bilgiye ulaşma ve gerekli incelemeleri yapma hakkı büyük önem taşır. Özel denetçi bu haklardan yoksun bırakıldığında, özel denetim raporunun hazırlanması fiilen mümkün olmayacağı gibi, özel denetim müessesesinden beklenen yarar da sağlanamaz²²¹. Nasıl ki pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı aynı kanun maddesinin iki farklı fıkrasında düzenlenmişse, özel denetçinin bilgi alma ve inceleme hakkı da benzer şekilde aynı maddenin ayrı fıkralarında (TTK m. 441/2 ile 441/3) hüküm altına alınmıştır. Her ne kadar bilgi alma ve inceleme hakları birbirinden bağımsız iki ayrı hak olarak düzenlenmiş olsa da, bunlardan birinin yokluğunda diğ erinin bir anlamı kalmaz ve etkili bir denetim faaliyeti yürütülemez. Bu bağlamda, özel denetçinin bilgi alma ve inceleme hakları birbirini tamamlayıcı nitelikte olup, yalnızca her iki hakkın birlikte kullanılması durumunda özenli ve amaca uygun bir denetim faaliyeti gerçekleştirilebilecektir. Özel denetçiye hem inceleme ve denetleme yetkisi hem de bilgi edinme hakkı tanınmasının nedeni, özel denetim sürecinin etkinliğini artırmak ve tatmin edici sonuçlara ulaşmayı sağlamaktır²²².

1.1.2. Bilgi Vermekle Yükümlü Olan Kişiler ve Birimler

TTK m. 441/3 hükmü, kurucuların, organların, vekillerin, çalışanların, kayyımların ve tasfiye memurlarının özel denetçiye önemli olgular hakkında bilgi vermekle yükümlülüğünü düzenlemektedir. Madde gerekçesinde, bilgi verme

²²¹ Seyman, a.g.e., s. 2537; Yurtbaşı, a.g.e., s. 375-376.

²²² Narbay, Özel Denetim, s. 187; Güven, a.g.m., s. 160; Günay, a.g.e., s. 276.

yükümlülüğü altındaki kişilerin sınırlı sayıda (numerus clausus) belirtilmediği ve maddedeki “kayyım” kavramının, yediemin ve benzeri koruyucuları da kapsayacak şekilde geniş yorumlanması gerektiği ifade edilmiştir. Buna göre kayyım, görev yaptığı süre zarfında, özel denetimin kapsamına giren konuların netleştirilmesi için özel denetçiye bilgi vermekle yükümlüdür²²³. Ayrıca maddede geçen “vekil” kavramı; şirketle vekâlet ilişkisi bulunan avukat, işletme danışmanı, önceki özel denetçi veya şirket adına hizmet yürüten bir pay sahibi olarak yorumlanabilir²²⁴.

Anonim şirketin çalışanları, şirkette çalıştıkları süre boyunca birçok önemli bilgi edinebilirler. Bu bağlamda, şirket çalışanlarının özel denetim konusu ile ilgili açıklığa kavuşturulmasına yardımcı olabilecek bilgilere sahip olma ihtimaline dayanarak, söz konusu bilgilerin özel denetçi ile paylaşılmasının zorunlu olduğu hükme bağlanmıştır. Konuya ilişkin olarak *Narbay*, şirket çalışanlarının doğrudan özel denetçiye bilgi vermekle yükümlü olmadıklarını belirtmektedir. Ancak yönetim kurulu, bu kişilere özel denetim faaliyetlerine destek olmaları için uygun talimatları vermekle yükümlü tutulabilir²²⁵. Şirket tasfiye hâline geçtiğinde, özel denetçiye bilgi verme yükümlülüğü, genel kurul ya da esas sözleşme ile atanan tasfiye memuruna ait olacaktır²²⁶. Kural olarak pay sahiplerinin, özel denetçiye bilgi verme yükümlülüğü bulunmamaktadır²²⁷. Ancak doktrinde, somut olayın özelliklerine göre, şirket işleyişine doğrudan ve etkin surette katılım sağlayan bir pay sahibinin fiili organ sayılabileceği görüşü ileri sürülmektedir²²⁸.

Açıklığa kavuşturulması gereken bir diğer husus ise madde metninde geçen “organ” kavramıdır. Zira TTK’da bu kavramın ne anlama geldiği ilgili fıkra da açıklanmadığı gibi, başka bir düzenlemede de tanımlanmamıştır. Eğer maddede yer alan “organ” kavramı yalnızca anonim şirketin zorunlu organları olarak kabul edilirse,

²²³ Uçar Bulut, a.g.e., s. 141.

²²⁴ Seyman, a.g.e., s. 2541; Narbay, Özel Denetim, s. 198.

²²⁵ Narbay, Özel Denetim, s. 193.

²²⁶ Uçar Bulut, a.g.e., s. 141.

²²⁷ Özkan, a.g.m., s. 41.

²²⁸ Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1653, N.74; Pulaşlı, Genel Esaslar, s. 491, N.36; Özkan, a.g.m., s. 43-44; Günay, a.g.e., s. 280. Buna karşılık *Değirmencioğlu Aydın*, organ kavramının geniş yorumlanması gerektiğini savunmakla birlikte, fiili organın belirlenmesindeki güçlük nedeniyle, özel denetçinin bu kişilere bilgi talebiyle başvurmasının pratikte zor olacağı görüşündedir (*Değirmencioğlu Aydın*, a.g.e., s. 93).

karşımıza yalnızca yönetim kurulu ile genel kurul çıkar. Bu durumda, özel denetçinin sadece yönetim kurulu üyelerinden bilgi isteyebileceği yönünde dar bir yorum yapılmış olur ve bu da hükmün amacına uygun düşmez. Dolayısıyla, özel denetim kurumundan beklenen işlevsellik ve etkinlik dikkate alındığında, “organ” kavramının geniş yorumlanması gerektiği kanaatindeyiz. *Narbay*’a göre, anonim şirket yönetim kurulunun TTK m. 368 uyarınca atadığı ticari mümessil veya ticari vekiller de özel denetçiye bilgi vermekle yükümlü olan “organ” kavramı kapsamında değerlendirilmelidir²²⁹.

TTK uyarınca denetçiler artık anonim şirket organı sayılmasa da²³⁰, denetim görevleri çerçevesinde bilgi verme yükümlülükleri devam etmektedir²³¹. Denetçinin bağımsızlığı, bilgi verme yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Denetçinin bilgi verme yükümlülüğü, yürütmekte olduğu denetim faaliyeti ve işlevi ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle, denetçinin²³² genel kurulda hazır bulunması, TTK’nın 407’nci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca zorunlu kılınmıştır²³³. Görevli bağımsız denetçinin yalnızca sorumluluğu altındaki dönemi kapsamak üzere özel denetçiye bilgi sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır. Denetçinin bilgi verme yükümlülüğü görev süresiyle sınırlı olduğundan yalnızca kendi dönemine ilişkin sorular sorulabilir, önceki dönemlere ilişkin sorular yöneltilemez²³⁴.

Şirketler topluluğu²³⁵ kapsamında, özel denetçinin iştirak niteliğindeki şirketlerden bilgi talep etmesi gündeme gelebilir. Ancak şirketler topluluğu kapsamında bilgi alma hakkını düzenleyen özel bir hüküm, gerek TTK’da gerekse kaynak OR’da anonim şirketlere ilişkin hükümlerinde bulunmamaktadır²³⁶. TTK’nın

²²⁹ Narbay, Özel Denetim, s. 196.

²³⁰ Bu husus, TTK Genel Gerekçesi’nin 129 numaralı paragrafında ele alınmaktadır.

²³¹ Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1653; Özkan, a.g.m., s. 43; Seyman, a.g.e., s. 2541; Değirmencioğlu Aydın, s. 93; Narbay, Özel Denetim, s. 192; Moroğlu, Özel Denetçi, s. 355.

²³² Anonim şirketlerde kuruluş, sermaye artırımı ve azaltımı, birleşme, bölünme, tür değişikliği ile menkul kıymet ihracı gibi işlemleri denetleyen işlem denetçiliği kurumu, 6335 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeler sonucunda TTK’dan çıkarılmıştır. Yapılan bu düzenleme sonucunda, işlem denetçisi kurumunun kaldırılmasının ardından onu ikame edecek yeni bir denetim sistemi öngörülmemiştir.

²³³ Bkz. TTK m. 437/2 gerekçesi.

²³⁴ Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 93; Özkan, a.g.m., s. 43; Moroğlu, Özel Denetçi, s. 355.

²³⁵ Şirketler topluluğu kural olarak bir ticaret şirketi ile buna doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunan en az iki ticaret şirketinden oluşur. Bkz. Türkiye Sicil Yönetmeliği (TSY) m. 105/1.

²³⁶ Öte yandan AktG §145 Abs.3, özel denetçilerin, şirketler topluluğu ile bağlı veya hâkim şirketler karşısında bilgi alma hakkına sahip olduklarını açık bir şekilde düzenlemektedir.

437'nci maddesinin ikinci fıkrası, bilgi alma yükümlülüğünün şirketin bağlı şirketlerini de kapsayacak şekilde genişletildiğini hükme bağlayarak, şirketler topluluğu çerçevesinde pay sahibinin bilgi alma hakkını normatif düzeyde güvence altına almıştır. Madde gerekçesinde, bilgi verme yükümlülüğünün kapsamına bağlı şirketlerle olan ilişkilerin de dâhil olduğu belirtilmekte ve bilgi alma hakkının sınırlarının TTK m. 200 ile belirlendiği anlaşılmaktadır. Anılan madde, şirketler topluluğu çerçevesinde hâkim şirketin pay sahiplerine tanınan bilgi alma hakkını düzenlemekte olup, gerekçede bu hakkın muhatabı olarak hâkim şirketin yönetim kurulu öne çıkarılmaktadır. Ayrıca TTK m. 207, özel denetçinin, bağlı şirket ile hâkim şirket veya diğer bağlı şirketler arasındaki ilişkilerde hile ya da dolan şüphesi bildirmesi hâlinde, bağlı şirket pay sahiplerine, bu şüphenin giderilmesi amacıyla mahkemeden özel denetçi atanmasını talep etme hakkı tanımaktadır. Tüm bu düzenlemelerin kıyasen uygulanabilirliği dikkate alındığında, şirketler topluluğu yapısı içerisinde özel denetçiye bilgi alma hakkı tanınması gerektiği sonucuna ulaşılır. Bu kapsamda, hâkim şirket yönetim kurulu üyeleri ile denetçileri, bağlı şirketle olan ilişkiler hakkında özel denetçiye açıklamada bulunmakla yükümlüdür²³⁷. Bununla birlikte özel denetçi, şirketin veya topluluk kapsamındaki denetçilerin bilgi ve görüşlerine başvurma yetkisine de sahiptir²³⁸.

TTK m. 207 ve 406'daki özel denetim isteme hakkı ile m. 438'deki düzenleme, usul ve kapsam açısından birbirinden farklıdır. TTK m. 207 ve 406'daki özel denetim hakkı yalnızca şirketler topluluğu için geçerlidir. Şirketler topluluğu, sermaye şirketlerinin yanı sıra şahıs ve kooperatif şirketlerini de kapsadığından, şahıs şirketi ortakları da bu haktan yararlanabilir. Buna karşılık, m. 438'deki düzenleme yalnızca sermaye şirketlerine yöneliktir ve şirketler topluluğuna dâhil olma durumu ile ilgisi yoktur²³⁹.

Öğretide, özel denetim kapsamında talep edilen bilginin, belirli vakaların açıklığa kavuşturulmasına hizmet ettiği; bu nedenle gerek sözlü gerek yazılı tüm açıklamaların bilgi verme yükümlülüğü çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği ileri

²³⁷ Narbay, Özel Denetim, s. 195; Altaş, Anonim Şirketler, s. 77-78; Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1654. Aksi yöndeki görüş için bkz. Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 93.

²³⁸ Pulaşlı, Genel Esaslar, s. 492, N.38; Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1654, N.76; Günay, a.g.e., s. 278.

²³⁹ Topsoy/Ulusoy, a.g.e., s. 297.

sürülmektedir. Bu görüş, pay sahibinin bilgi alma hakkına ilişkin hükümlerin gerekçelerinde yer verilen ifadelerle desteklenmektedir. Zira, burada bilginin esasen sözlü olarak sunulacağı, ancak gerekli görülen hâllerde yazılı olarak da tamamlanabileceği belirtilmektedir. Bu çerçevede, özel denetçiye bilgi vermekle yükümlü olan kişilerin, özel denetçinin bilgi talebini sözlü veya duruma göre yazılı şekilde yerine getirmeleri gerektiği ifade edilmektedir²⁴⁰. Ancak özel denetim faaliyetinin resmî ve belgelere dayalı bir süreç olduğu ve bunun sonucunda mahkemeye delil niteliğinde bilgi ve belgeler içeren yazılı bir rapor sunulacağı gözden kaçmamalıdır. Bu nedenle, özel denetçiye verilecek bilgilerin yazılı hâle getirilmesi gerekir. Özel denetçi, bilgi talebinin reddedilmesi veya denetim faaliyetinin engellenmesi hâlinde, bu durumu düzenleyeceği raporda açıkça belirtmelidir.

Özel denetçiye bilgi vermekle yükümlü olan kişiler, kendilerine yöneltilen sorularla ilgili olarak ilave açıklamalar yapmaları gerektiğinde, bu açıklamaları geçiştirme mahiyetinde yapmakla yetinemezler; aksine, açıklamalarını doğru ve eksiksiz biçimde sunmaları gerekmektedir. Bunun yanı sıra, kendilerinden herhangi bir bilgi talep edilmemiş olsa dahi, kanun gereği denetim süreciyle ilgili her türlü bilgiyi özel denetçiye sunmaları gerekmektedir²⁴¹.

1.1.3. Bilgi Alma Hakkının Kapsamı

Özel denetçi, mahkemenin belirlediği sınırlar çerçevesinde, belirli olayların aydınlatılması amacıyla atanmış olduğundan (TTK m. 440/2), bilgi alma hakkını sınırsız bir şekilde kullanamaz; bu hakkın kullanım alanı, denetim yapılacak konunun kapsamı ile sınırlıdır. Başka bir deyişle, özel denetim konusu, talep edilen bilginin temel sınırını oluşturur²⁴². Doktrinde, belirli bir olayı ya da durumu açıklığa kavuşturmak için görevlendirilen özel denetçinin, konunun kendi uzmanlık alanı dışındaki bilgi ve becerileri de gerektirmesi halinde, gerekli özeni gösterebilmek ve doğru sonuçlara ulaşabilmek için diğer uzmanlardan yardım alarak incelemeyi

²⁴⁰ Narbay, Özel Denetim, s. 195-196.

²⁴¹ Narbay, Özel Denetim, s. 196.

²⁴² Rauf Karasu, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı”, *BATİDER*, C. 23, S. 2, (Aralık 2005), s. 104; Uçar Bulut, a.g.e., s. 142; Günay, a.g.e., s. 279; Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 94.

yürütmesi gerektiği kabul edilmektedir²⁴³. Buna karşılık *Uçar Bulut*'a göre, özel denetçi, inceleme konusu kendi uzmanlık alanı dışında bir bilgi veya uzmanlık gerektiriyorsa, doğrudan başka bir uzmandan yardım almak yerine hâkime başvurarak onun vereceği karara göre hareket etmelidir²⁴⁴. TTK m. 441/3 hükmü, bilgi verme yükümlülüğü bulunan kişilerin özel denetçiye “önemli olgular” hakkında bilgi sunmasını öngörmektedir ancak hangi olguların hukuki veya olgusal açıdan “önemli” sayılacağı kanunda açıkça belirtilmemiştir. Denetim konusu açısından özel denetçi tarafından önemli görülen bir olgu, bilgi verme yükümlülüğü bulunan kişilerce aynı şekilde değerlendirilmeyebilir.

Narbay'a göre, özenli ve mevzuata uygun bir özel denetim için gerekli kabul edilen bilgilerin önemli sayılması gerektiği değerlendirilmektedir. TTK m. 441/3 hükmünün açık lafzı uyarınca, bilgi verilmesine ilişkin bir uyumsuzluk ortaya çıkması halinde, özel denetçinin herhangi bir zorlama yetkisi bulunmadığından, bu tür uyumsuzlukların çözümü hâkime bırakılmıştır²⁴⁵. Sürecin gereksiz yere uzamasını önlemek amacıyla, mahkemenin bu konuda vereceği kararın kesin olacağı öngörülmüştür (TTK m. 441/3-son)²⁴⁶. Gerekçede, özel denetçinin inceleme ve bilgi edinme haklarını kullanmak isterken, kendisine engel çıkarılması ya da hukuki bir dayanak olmadan bilgi verilmesinden kaçınılması gibi durumlarla karşılaşabileceği ifade edilmiştir. Böyle durumlarda özel denetçiye mahkemeye başvurma olanağı tanındığı açıkça belirtilmiştir. Ayrıca, madde metninde yer alan “ihtilaf” kavramının dar anlamda değil, özel denetim faaliyetinin herhangi bir nedenle engellendiği her durumu kapsayacak şekilde geniş yorumlanması gerektiği vurgulanmıştır.

Bilgi talebi reddedilen özel denetçi açacağı davada, kendisinin inceleme ve denetim hakkına sahip olduğunu ve bilgi talebinde bulunduğu kişinin bilgi vermekle yükümlü olduğunu; karşı taraf ise, talep edilen bilginin özel denetim faaliyeti açısından “önemli” bir nitelik taşımadığını mahkeme nezdinde inandırıcı biçimde ortaya koymak zorundadır²⁴⁷. Özel denetim talebine ilişkin davaların yargılama usulüne ilişkin açık

²⁴³ Narbay, *Özel Denetim*, s. 176-177.

²⁴⁴ *Uçar Bulut*, a.g.e., s. 146-147.

²⁴⁵ Buna karşılık AktG, bilgi isteminin çeşitli gerekçelerle reddedildiği olasılıklarda özel denetçinin mahkemeye başvurulabileceğine ilişkin açık bir düzenleme yer almamaktadır

²⁴⁶ Narbay, *Özel Denetim*, s. 200-201.

²⁴⁷ Narbay, *Özel Denetim*, s. 201-202.

bir düzenleme TTK'da yer almamakla birlikte, bu kurumun işlevi ve amacı dikkate alındığında, TTK m. 437/5'te öngörülen basit yargılama usulünün kıyasen uygulanması gerektiği kanaatindeyiz²⁴⁸.

Bilgi verme yükümlülüğü kapsamında değerlendirilmesi gereken önemli bir konu da, denetçiler, yardımcı personel, bağımsız denetim kuruluşu temsilcileri ve yönetim kurulu üyelerinin, sır saklama sorumluluğunu gerekçe göstererek bilgi vermekten kaçınıp kaçınamayacaklarıdır. Nitekim Kanun, özel denetçinin şirket sırlarını koruyarak rapor hazırlamasını açıkça öngörmektedir (TTK m. 441/5 ile 442/1). TTK m. 441/3 hükmünde, bilgi verme yükümlülüğü bulunan kişilerin şirket sırrı gerekçesiyle bilgi vermekten kaçınamayacaklarına ilişkin açık bir ifade yer almamakla birlikte, bu düzenlemenin amacı özel denetim kurumunun etkinliğini sağlamak ve pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme haklarını korumaktır. Bu bağlamda, bilgi verme yükümlülüğü bulunan kişiler sır saklama iddiasıyla bilgiyi engelleyemez ve özel denetçiye gerekli bilgi ve belgeleri sunmakla yükümlüdür²⁴⁹.

Doktrinde haklı olarak ifade edildiği üzere, TTK m. 442/1'de özel denetçinin anonim şirketin sırlarını gizli tutarak raporunu hazırlayıp mahkemeye sunacağı hükme bağlanmıştır. TTK m. 442/2'de ise mahkemenin, raporun şirkete tebliğ edilmesinin ardından, raporun açıklanmasının şirketin sırlarını ya da korunmaya değer menfaatlerini olumsuz etkileyebileceği durumda, raporun istem sahiplerine sunulmaması yönünde karar verebileceği düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile özel denetçinin raporunda şirket sırlarını açıklama olasılığına karşı, şirkete raporun üçüncü kişilerle paylaşılmaması talebinde bulunma hakkı verilerek, şirket sırlarının ve menfaatlerinin korunmasına yönelik bir önlem getirilmiştir.

Her ne kadar TTK m. 441/3 gerekçesinde özel denetçinin görevini yerine getirmesinin ceza hükmüyle desteklendiği ifade edilse de, TTK'da bu yönde bir cezai yaptırıma yer verilmemiştir. Öğretide *Eriş ve Uçar Bulut*, “Suçlar ve Cezalar” kenar başlıklı 562'nci maddede yaptırım öngörülmemesinin, yasal boşluk oluşturma riski

²⁴⁸ Aynı yönde bkz. Pulaşlı, Genel Esaslar, s. 489.

²⁴⁹ Aynı yönde bkz. Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1654-1655; Günay, a.g.e., s. 277; Yurtbaşı, a.g.e., s. 375; Uçar Bulut, a.g.e., s. 145; Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 94; Seyman, a.g.e., s. 2542.

taşıdığını haklı olarak vurgulamaktadır²⁵⁰. Bilgi vermekten kaçınanlara veya özel denetimi engelleyenlere yaptırım uygulanması uygun olacaktır²⁵¹. Zira böyle bir düzenlemenin açıkça kanunda yer alması hâlinde, gerekçede geçen ifadenin de somut bir karşılığı bulunacaktır.

1.2. İNCELEME HAKKI

1.2.1. İncelemenin Konusu

TTK m. 441/2 hükmüne göre yönetim kurulu, şirketin defterleri, belgeleri ve iletişim dökümleri ile birlikte, nakit mevcudu, değerli evrakları ve taşınır-taşınmaz tüm malvarlığı unsurlarının özel denetçi tarafından denetlenmesine izin verir. Kanunda “başta olmak üzere” ifadesine yer verilmesi, inceleme yetkisinin sadece belirtilen unsurlarla sınırlı olmadığını, şirketin tüm malvarlığı unsurlarını kapsayacak biçimde geniş yorumlanabileceğini göstermektedir²⁵². Denetim sürecinin kapsamlı ve etkin şekilde yürütülebilmesi için, şirketin doğrudan kontrolündeki dijital kaynakların yanı sıra üçüncü kişilerin elinde bulunan bilgi ve belgelere de özel denetçinin erişimi sağlanmalıdır. Bu erişim yalnızca masaüstü veya dizüstü bilgisayarlardaki verilerle sınırlı olmamalı, harici disklerde, optik disklerde ve taşınabilir belleklerde yer alan kayıtları da içermelidir. Belgelerin incelenebilir hâle getirilmesi, denetimin şeffaf ve etkili bir şekilde yapılabilmesinin temel şartıdır²⁵³. Bununla birlikte özel denetçi, yönetim kurulu karar defterini de inceleyebilir, ancak sır saklama yükümlülüğü gereği bu incelemeden elde edilen bilgileri yalnızca genel nitelikteki verilerle sınırlı olarak kullanabilir. Karar defterinde yer alan başlıklar, içerikler veya ifade edilen görüşlerin aynen rapora aktarılması mümkün değildir²⁵⁴.

²⁵⁰ Eriş, a.g.e., s. 2269; Uçar Bulut, a.g.e., s. 144-145.

²⁵¹ Aynı yönde bkz. Narbay, Özel Denetim, s. 204; Karaboğa, a.g.t., s. 120; Aksi yönde bkz. Z. Arı, a.g.e., s. 92.

²⁵² Denetim yetkisi hem kayıtlardaki bilgilere hem de bilgilerin konu aldığı varlıkların fiziksel mevcudiyetine yöneliktir. Özel denetçi sadece malvarlığı kayıtlarını incelemekle kalmaz, söz konusu varlıkların gerçekten mevcut olup olmadığını da denetler. Böylece defterlerde kayıtlı şirket varlığının gerçekten fiziksel olarak var olup olmadığını da kontrol edilmiş olur (bkz. Narbay, Özel Denetim, s. 184).

²⁵³ Narbay, Özel Denetim, s. 179.

²⁵⁴ Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1653.

TTK'nın 64 ilâ 88. maddeleri arasında yer alan düzenlemeler, şirket defterleri başlığı altında değerlendirilen tüm ticari kayıtları kapsamaktadır. Kanunun 64'üncü maddesinde yevmiye defteri, büyük defter ve envanter defteri temel ticari defterler arasında sayılmış, diğer defterlerin kapsamı Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu'nun (TMSK) yayımlayacağı tebliğ ile belirleneceği ifade edilmiştir. Ayrıca TTK m. 66/4'te yer alan düzenlemeyle, muhasebe kapsamına girmeyen pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ile müzakere defteri de ticari defterler arasında kabul edilmiştir. Böylece, doğrudan finansal kayıtlara ilişkin olmasa da şirket organizasyonu ve karar süreçleri bakımından önem taşıyan defterlerin de ticari nitelik taşıdığı açık bir şekilde ortaya konmuştur. Netice itibarıyla anonim şirketler, yalnızca muhasebeye ilişkin kayıtları değil, kanunen tutulması zorunlu olan ve ticari defter niteliği taşıyan diğer belgeleri de özel denetçilerin incelemesine sunmakla yükümlüdür. Söz konusu yükümlülük, iç denetimin sağlıklı işleyişi ve kurumsal şeffaflık ilkeleri bakımından ayrı bir öneme sahiptir²⁵⁵.

Özel denetçiye tanınan denetim yetkisi yalnızca muhasebe belgeleriyle sınırlı olmayıp, şirkete ait diğer belgeler ve yazışmaları da kapsamaktadır. TTK'da bu konu açıkça düzenlenmiş ve şirket tarafından gerçekleştirilen yazışmaların da inceleme kapsamına dâhil olduğu belirtilmiştir (TTK m. 441/2). Bu nedenle muhasebe belgeleri, yazışmalar, raporlar, planlar, sözleşmeler, vergi kayıtları, sicil örnekleri ve iç yönergeler gibi dokümanlar da özel denetim sürecine dâhil edilebilir. Söz konusu belgelerin hangi formatta muhafaza edildiği denetim yetkisini etkilemez. Bununla birlikte, şirkete ait tutanaklar ve mali belgeler gibi gizli evraklar da özel denetim kapsamına dâhil edilmelidir²⁵⁶.

Özdamar'a göre, özel denetçi inceleme faaliyetini yönetim kurulunun belirlediği alan içinde yürütmek zorundadır, incelemeye konu belgeleri bu alanın dışına çıkararak çalışması mümkün değildir²⁵⁷. *Uçar Bulut*, özel denetçinin inceleme konusu belgeleri kendisine tahsis edilen alanın dışına serbestçe çıkaramayacağını, zira yönetim kurulu

²⁵⁵ Narbay, *Özel Denetim*, s. 181.

²⁵⁶ Narbay, *Özel Denetim*, s. 182-183.

²⁵⁷ *Özdamar/Ulusoy*, a.g.e., s. 275.

üyesinin bile şirket belgelerini ancak sıkı koşullar altında şirket dışına çıkarabildiğini savunmaktadır²⁵⁸.

1.2.2. İnceleme Yetkisinde “İzin Verir” Tartışması

Kanun hükmünde yönetim kurulunun incelemeye izin vereceği belirtilmiş olmakla birlikte, bu ifadenin özel denetçinin yetkisini kullanabilmesi için yönetim kurulunun onayına bağlı olduğu şeklinde yorumlanması, özel denetimin amacıyla bağdaşmayacağı düşünülebilir. Nitekim *Moroğlu*, mahkemece görevlendirilen özel denetçinin şirket belgelerine ulaşabilmesi için yönetim kurulunun onayının zorunlu olmadığını belirtmiş; kanunda izin süresine ilişkin bir düzenlemenin bulunmamasının ise sürecin yönetim kurulu tarafından geciktirilmesine neden olabileceğine dikkat çekmiş ve bu hükmün mevzuattan çıkarılması gerektiğini savunmuştur²⁵⁹. *Narbay* ise, mevcut kanun hükmünün anlam karışıklığına yol açabileceğini ifade etmiş ve bu nedenle düzenlemenin içerisinde yer alan “izin verir” şeklindeki ifadenin, mehz AktG §145 Art.1’e paralel olarak “incelenmesine izin vermekle yükümlüdür” olarak değiştirilmesi gerektiğini belirtmiştir²⁶⁰.

Gerçekten de, özel denetçinin bilgi edinme yetkisini düzenleyen TTK m. 441/3 hükmü, yönetim kuruluna açıkça “bilgi vermekle yükümlü” olma sorumluluğu yüklemekte, bu çerçevede özel denetçinin bilgi edinme hakkı herhangi bir takdir yetkisine tabi tutulmaksızın kullanılabilir. Ancak TTK m. 441/2’de geçen “izin verir” ifadesi, inceleme yetkisinin yönetim kurulunun takdirine bağlıymış gibi anlaşılmasına neden olmakta ve bu durum normatif düzeyde çelişki oluşturmaktadır. TTK’nın gerekçesinde, özel denetçinin görevini yerine getirebilmesi için bilgi edinmenin yeterli olmadığı, esasen şirket içinde doğrudan incelemelerde bulunabilmesinin gerekli olduğu ifade edilmiştir²⁶¹. Bu hakkın, AktG ile paralel olarak TTK’da ayrı bir fıkra ile düzenlenmiş olması, inceleme yetkisinin hem hukuki statüsü

²⁵⁸ Uçar Bulut, a.g.e., s. 147-148.

²⁵⁹ Moroğlu, Değerlendirme ve Öneriler, s. 258.

²⁶⁰ Narbay, Özel Denetim, s. 177. Aynı yönde bkz. Değirmencioglu Aydın, a.g.e., s. 95. *Tekinalp* de kanunda yer alan “izin” ifadesinin yönetim kuruluna takdir yetkisi tanımadığını, kurulun özel denetim kapsamında talep edilen incelemeye engel olamayacağını vurgulamaktadır (Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku II, s.70, N. 1017h). Aynı yönde bkz. Seyman, a.g.e., s. 2539.

²⁶¹ Bkz. TTK m. 441/3 gerekçesi.

hem de önemi bakımından özel bir ağırlığa sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, inceleme yetkisi bilgi alma hakkına bağlı ikincil bir hak olarak değil, denetim mekanizmasının işleyişi açısından bağımsız ve güçlü bir araç olarak değerlendirilmektedir. Bu önem, hukuki bir üstünlükten çok, uygulamada karşılaşılan ihtiyaçlara dayanmaktadır.

Bu çerçevede, TTK m. 441/2’de yer alan "izin verir" ifadesi yerine, m. 441/3’te olduğu gibi daha açık ve yükümlülük bildiren bir dil kullanılmalıdır. Yönetim kurulunun denetime konu varlıkların incelenmesini sağlamakla yükümlü olduğunu veya bu süreci engelleyemeyeceğini ifade eden bir düzenleme, uygulamadaki belirsizlikleri ortadan kaldıracığı gibi öğretideki tartışmalara önemli ölçüde açıklık getirecektir. Böyle bir değişiklik, özel denetim kurumunun hem bağımsızlığını hem de işlevselliğini artırır, ayrıca maddenin diğer fıkralarıyla olan uyumu da güçlendirir.

1.2.3. İnceleme Hakkının Kapsamı

Kanunda, özel denetçinin inceleme yetkisine ilişkin açık bir sınırlama öngörülmemiştir. Özel denetçi, görevlendirildiği konunun aydınlatılması amacıyla inceleme hakkını herhangi bir zaman kısıtlaması olmaksızın kullanabilir. Ancak özel denetim, belirli olayların araştırılması için yapıldığından (TTK m. 438/1) ve bu kapsam mahkeme tarafından belirlendiğinden (TTK m. 440/2), denetçinin yetkisi de bu kapsamla sınırlı olmalıdır²⁶². Eğer özel denetimin kapsamı geniş ya da konusu karmaşık ise, denetçi inceleme alanını buna göre genişletebilir. Yönetim kurulu, özel denetçinin talep ettiği bilgi ve belgelere erişimini engelleyemez.

Öte yandan, özel denetçi de bu yetkisini aşarak, inceleme konusu dışında kalan belge ve bilgileri talep edemez, görevini yalnızca belirlenen denetim çerçevesi içinde kullanmalıdır²⁶³. Denetim alanına girmeyen belgelerin istenmesi, yetkinin sınırlarının aşıldığını gösterir. Bu durumda yönetim kurulu, talep edilen bilgi ve belgelere erişim sağlamak zorunda değildir. Eğer kurul, özel denetçinin yetkisini aştığı gerekçesiyle erişimi engellerse, özel denetçi, talebinin haksız biçimde engellendiğini ileri sürerek

²⁶² İsviçre Federal Mahkemesi’nin, BGE 138 III 246 sayılı kararı için bkz. Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1652.

²⁶³ Seyman, a.g.e., s. 2539-2540; Uçar Bulut, a.g.e., s. 149; Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1652.

mahkemeye başvurabilir (TTK m. 441/3). Özel denetçi, bilgi alma sürecinde olduğu gibi inceleme sırasında da engellerle karşılaşması hâlinde mahkemeye başvurma hakkına sahip olur. Mahkeme, inceleme talebinin özel denetim kapsamında yer alıp almadığını değerlendirir ve bu konuda kesin olarak karar verir (TTK m. 441/3)²⁶⁴. Talebin özel denetimin amacını aştığını ve hakkın kötüye kullanıldığını ispat etme yükümlülüğü ise yönetim kuruluna aittir²⁶⁵.

Denetim faaliyetleri, özel denetçi tarafından esas olarak yönetim kurulunun sağladığı şirket içi ortamda yürütülmelidir. Yönetim kurulunun ise, denetim için talep edilen evrakları şirket sınırları içinde ibraz etme yükümlülüğü bulunmaktadır. Özel denetçi, belgelerin şirket dışına çıkarılmasını ve denetimin başka bir yerde yapılmasını talep edemez. Ayrıca özel denetçi, raporuna dayanak oluşturacak tespitleri belgelerle desteklemekle yükümlüdür ve gerekli gördüğü belgelerin kopyalarını alabilir ancak orijinal nüshaların şirket dışına çıkarılması mümkün değildir. Denetim konusu evraklardan suret alınmaksızın, özel denetçinin ulaştığı tespitler ve sonuçlar uygun şekilde belgelendirilemez²⁶⁶.

Şirketler topluluğu bünyesinde yer alan şirketlerin birbirleriyle olan hukuki ve fiili bağları, özel denetçinin belgeye erişim yetkisinin sınırlarının belirlenmesini gerektirmektedir. Bu kapsamda, belge talebinin hangi şirkete yöneltileceği hususu önem arz eder. Denetime tâbi şirketin, bir şirketler topluluğuna bağlı yavru şirket konumunda olması ve gerekli belgelerin ana şirkette bulunması hâlinde, özel denetçi söz konusu belgelere ana şirket aracılığıyla ulaşarak inceleme gerçekleştirebilir. Ancak belgelerin ana şirkette değil de bağlı şirkette bulunması hâlinde, inceleme talebi bağlı şirketin yetkili organlarına iletilmelidir²⁶⁷.

²⁶⁴ Eğer mahkemenin uyuşmazlık hâlinde vereceği kesin karara ilişkin düzenleme, özel denetçinin bilgi alma ve inceleme haklarını açıkça kapsayan ayrı bir fıkra da yer alsaydı, hukuki belirsizlikler giderilmiş olurdu. Ayrıca bilgi alma hakkına ilişkin açıklamalarımıza paralel olarak, TTK m. 437/5'in kıyas yoluyla uygulanarak bu başvurunun da basit yargılama usulüne göre sonuçlandırılması gerektiği görüşündeyiz.

²⁶⁵ Seyman, a.g.e., s. 2540.

²⁶⁶ Narbay, Özel Denetim, s. 179 vd.

²⁶⁷ Karaboğa, a.g.t., s. 105; Günay, a.g.e., s. 278.

1.3. ÜCRET HAKKI

Özel denetçi, yerine getireceği özel denetim hizmeti için ücret talep etme hakkına sahiptir²⁶⁸. Mahkeme tarafından verilen atama kararında, bu ücretin yanı sıra ödenecek avans ve yapılacak harcamalar da açıkça belirtilmelidir (TTK m. 444/1). Belirli bir alanda uzmanlık isteyen özel denetim görevini üstlenen özel denetçinin, bu işi karşılıksız yapması makul değildir. Ayrıca bilirkişilikten farklı olarak özel denetçinin, mahkeme tarafından kendisine teklif edilen görevi kabul etmeme hakkı bulunmaktadır. Bu sebeple, özel denetçinin kendisine teklif edilen denetim faaliyeti karşılığında bir ücret belirleyip bunu mahkemeye bildirmesi, görevin niteliği gereği olağan bir durum olarak kabul edilmelidir.

Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, bilirkişilik kamu hizmeti kapsamında değerlendirilmekte, buna karşılık özel denetim görevi kamu görevi sayılmamakta ve özel denetçiye ödenecek ücretin bilirkişi ücretinden daha fazla olması gerektiği belirtilmektedir²⁶⁹. Öte yandan *Yurtbaşı*, özel denetçi ücretinin belirlenmesine ilişkin olarak mahkemenin başvurabileceği genel ve bağlayıcı bir tarife bulunmadığından, mahkemenin somut olayın özelliklerini dikkate alarak takdir yetkisi çerçevesinde ücreti belirlemesi gerektiği görüşündedir. Yazara göre, ücretin tespitinde özel denetçinin mesleği göz önünde bulundurulmalı ve varsa ilgili meslek tarifesi esas alınmalıdır. Mahkeme kararında ücret miktarı açıkça belirtilmeli, böylece özel denetçi görevi kabul edip etmeme yönünde sağlıklı bir değerlendirme yapabilmelidir. Aynı zamanda taraflar ile şirketin, ücrete yönelik bir itirazları varsa, bunu gerekçeleriyle birlikte ortaya koyabilmeleri açısından ücretin açıkça yazılması önem taşımaktadır. Mahkeme ayrıca, özel denetçiye görevi kabul edip etmediğini bildirmesi için makul bir süre tanımalıdır. Bu süre içerisinde olumlu yanıt alınamazsa, zaman kaybı yaşanmadan yeni bir özel denetçi atanması sağlanabilir²⁷⁰.

Özel denetimin yürütülmesine ilişkin masraflardan kimin sorumlu olacağı, TTK m. 444'te açık bir şekilde düzenlenmiştir. Genel kurul özel denetim talebini onaylayıp

²⁶⁸ Moroğlu, Özel Denetçi, s. 356; Aday, a.g.e., s. 44; Seyman, a.g.e., s. 2560-2561; Güven, a.g.m., s. 157; Özdamar/Ulusoy, a.g.e., s. 280; Günay, a.g.e., s. 281.

²⁶⁹ Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 91.

²⁷⁰ Yurtbaşı, a.g.e., s. 381-382.

mahkeme özel denetçi atamışsa, masraflar şirkete yüklenir. Ancak genel kurul talebi reddettiğinde ve azınlık mahkemeye başvurarak özel denetçi atanmasını istediğinde, giderlerin şirket tarafından karşılanması esas olmakla beraber, özel şartların varlığı halinde masrafların tamamen veya kısmen istem sahiplerine yansıtılması mümkündür²⁷¹. Doktrinde, hakkın kötüye kullanılması, talebin içerdiği bilgilerin önceden biliniyor olması, şirketin işleyişini bozmak veya huzursuzluk yaratmak amacıyla talepte bulunulması ile dürüstlük kurallarına aykırı davranışlar özel şartlar olarak kabul edilmektedir²⁷².

Öğretide, yargılama giderlerinin taraflar arasında paylaşımı konusunda farklı görüşler mevcuttur. Bazı yazarlar, madde hükmünün yalnızca özel denetime karar verilmesi halinde ortaya çıkan giderleri kapsadığı görüşündedir. Özel denetimin başlatılmasına ilişkin giderlerin Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) hükümlerine göre belirlenmesi gerektiği belirtilmekle birlikte²⁷³, madde gerekçesinde özel denetçi talebine ilişkin önemli bir sorunun çözüldüğü ve bu kapsamda yargılama giderlerinin avans olarak şirket tarafından karşılanmasının öngörüldüğü vurgulanmaktadır. İstemde bulunan pay sahiplerinin özel denetim masraflarını karşılayamaması ya da giderleri üstlenme çekincesiyle özel denetim kurumuna başvurmaktan vazgeçmesi, hiç şüphesiz özel denetimin amacına aykırıdır. Bu nedenle doktrinde, maddenin yalnızca özel denetimin yürütülmesine ilişkin giderleri değil, aynı zamanda yargılama giderlerini de kapsadığı görüşü ileri sürülmektedir²⁷⁴. Mahkeme özel denetim talebini reddettiği takdirde, yargılama giderleri bakımından sorumluluk HMK hükümleri doğrultusunda belirlenir. HMK'nın 326'ncı maddesinin birinci fıkrası uyarınca, yargılama giderleri özel denetim talebinde bulunan azınlık veya belli bir itibari değere sahip pay sahibi tarafından karşılanır²⁷⁵.

²⁷¹ Yurtbaşı, a.g.e., s. 385.

²⁷² Güven, a.g.m., s. 163; Özkan, a.g.m., s. 47; Pulaşlı, Şerh Cilt II, s.1659, N. 93; Narbay, Özel Denetim, s. 273.

²⁷³ Narbay, Özel Denetim, s. 269-270; Özkan, a.g.m., s. 47.

²⁷⁴ Aynı yönde bkz. Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 114; Günay, a.g.e., s. 314.

²⁷⁵ Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 115.

2. ÖZEL DENETÇİNİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

2.1. SIR SAKLAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

2.1.1. Genel Olarak

Ticari sır niteliği taşıyan bilgiler, işletmelerin ekonomik menfaatleri açısından kritik öneme sahip olduğundan, yalnızca şirket dışındaki kişiler değil, belirli durumlarda ortakların da bu bilgilere erişimi sınırlandırılabilir. Şirketin faaliyetlerini aydınlatmak amacıyla görevlendirilen özel denetçi, sürecin doğal bir sonucu olarak bu tür gizli bilgilere ulaşabilir. Denetim yetkisini kullanırken edindiği veriler, şirketin işleyişine dair stratejik öneme sahip olabilir ve ifşası ciddi sonuçlara yol açabilir. TTK'nın çeşitli maddelerinde, özel denetçinin gizlilik yükümlülüğü detaylı olarak ele alınmıştır. Özellikle 441'inci maddenin beşinci fıkrasında, özel denetçinin sır saklamakla yükümlü olduğu açıkça ifade edilmiştir. Benzer şekilde 442'nci maddede özel denetçinin, şirket sırlarını koruyarak mahkemeye ayrıntılı bir rapor sunacağı hükme bağlanmıştır. Ayrıca 404'üncü madde, denetimin dürüst ve tarafsız esaslara göre yürütülmesi ve edinilen bilgilerin sadece denetim kapsamında kullanılmasını öngörmektedir. Bu düzenlemeler, özel denetim sürecinin sadece bilgi edinme ve değerlendirmeden ibaret olmadığını, aynı zamanda etik ve hukuki yükümlülükler kapsamında yürütülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Doktrinde yer alan bir görüşe göre, TTK'nın 404'üncü maddesinde özel denetçinin sır saklama yükümlülüğüne ayrıca yer verilmesi, kanun sistematığı açısından isabetli bir tercih olarak değerlendirilmemektedir. Özel denetim kurumuna ilişkin hükümlerde bu yükümlülüğe zaten açık biçimde yer verildiği için tekrar niteliği taşıyan bu düzenleme, özel denetçiyi olağan denetçilerle aynı konuma yerleştirme riski taşımaktadır. Oysa anonim şirket yapısı içerisinde bu iki denetim şekli, hem işlevsel hem hukuki nitelikleri bakımından farklılık göstermektedir. Bu nedenle, söz konusu maddede özel denetçiye ilişkin ifadelerin çıkarılması gerektiği ileri sürülmektedir. Bununla birlikte, olağan denetime özgü bazı ilke ve yükümlülükler, yalnızca özel

denetimin doğasına uygunluk gösterdiği ölçüde özel denetçiye kıyasen uygulanabilir²⁷⁶.

Mevzuatın amacı ve uygulamada ortaya çıkan pratik ihtiyaçlar birlikte değerlendirildiğinde, doktrindeki bu eleştirinin tartışmaya açık olduğu kanaatindeyiz. Nitekim sır saklama yükümlülüğü, yalnızca özel denetim kapsamında değil, bütün denetim türlerinde geçerli olan temel bir etik ilke niteliğindedir. Bu kapsamda, TTK m. 404'te özel denetçiye yer verilmesi, farklı denetim türleri arasındaki hukuki farkları kaldırmak yerine, sır saklama yükümlülüğünün tüm denetim faaliyetlerinde geçerli olduğunun altını çizen bir düzenleme olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle aynı yükümlülüğün farklı maddelerde tekrar edilmesi normlar arasındaki düzen ve uyum ilişkisini bozmaz, tam tersine denetim süreçlerinde hukuki güvenliği güçlendiren bir uygulama olarak görülebilir.

Sır saklama yükümlülüğü, denetçinin kendisine doğrudan bildirilen ya da dolaylı yollarla edindiği tüm bilgileri kapsamaktadır. Bu yükümlülük, yalnızca şirketin somut çıkarlarını ilgilendiren durumları değil, aynı zamanda kişisel değerlendirmeleri de içerir. Denetçi ve yardımcıları, şirketin projeleri, ticari ilişkileri, üretim yöntemleri gibi bilgileri gizli tutmakla sorumludur. Ayrıca yöneticilerin ve çalışanların görüş ve beklentileri de gizlilik kapsamında değerlendirilir. Bu bilgilerin şirket için doğrudan öneme sahip olmaması, gizlilik yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz²⁷⁷. Bir sonraki bölümde, içerik ve kapsam açısından birbirinden farklı olan şirket sırrı ile ticari sır kavramları ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

2.1.2. Sır, Ticari Sır ve Şirket Sırrı Kavramları

Genel anlamda sır, herhangi bir şekilde elde edilen ve maddi bir varlık teşkil etmeyen, gizli kalması gereken, halka açık olmayan ya da sadece belirli kişilerce bilinen ve korunması gereken bilgi olarak tanımlanabilir²⁷⁸. Toplumda farklı şekillerde

²⁷⁶ Narbay, Özel Denetim, s. 211-212; Uçar Bulut, a.g.e., s. 159.

²⁷⁷ Zehra Başer Doğan, Türk ve Alman Hukukunda Anonim Şirketlerde Denetçinin Sır Saklama Yükümlülüğü, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 79-81.

²⁷⁸ Zühtü Aytaç, "Anonim Ortaklık Denetçilerin Sır Saklama Yükümlülüğü", *BATİDER*, C. 10, S. 1, (Haziran 1979), s. 183. *Gürbüz Usluel*'in yaklaşımına göre sır, sahibine avantaj sağlayan, başkaları

ifade edilen sır kavramı, hukuk alanında ne kapsam ne de nitelik açısından net ve tutarlı bir tanıma sahip değildir. Yasalar sır kavramını açıkça tanımlamadığı için doktrin ve yargı kararları yoluyla konuya açıklık getirme çalışmaları sürdürülmektedir²⁷⁹. Hukukun çeşitli disiplinlerinin kendine özgü yaklaşımları sebebiyle, sır kavramının belirlenmesinde kullanılan ölçütler ve gerekçeler farklılık göstermekte, bu da kavrama yüklenen anlamların çeşitlenmesine neden olmaktadır²⁸⁰. Sır kavramı, kapsamına giren konulara göre farklı adlarla karşımıza çıkmakta olup, iş ve işletme sırları, ticari sırlar, meslek sırrı, şirket sırrı ve devlet sırrı gibi yaygın türleri içermektedir²⁸¹. Aşağıda, ticari sır ve şirket sırrı kavramları ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Ticari sır kavramının her somut olayda uzman değerlendirmesine ihtiyaç duyması ve algının kişiden kişiye farklılık gösterebilmesi, kavramsal sınırların net şekilde çizilmesini güçleştirmektedir. Yine de genel bir tanım yapılacak olursa, ticari sır; işletmenin ekonomik faaliyetleriyle ilgili olup, kamuya açıklanmayan, gizliliği korunan ve rekabet avantajı sağlayan bilgi ve belgeler olarak tanımlanabilir²⁸². Rakipler tarafından erişilemeyen ve açıklanması hâlinde şirketin ekonomik veya stratejik çıkarlarını zedeleyebilecek bilgiler, ticari sır niteliği taşır²⁸³. Ayrıca doktrinde haklı olarak, “olumsuz” nitelikteki bilgilerin de ticari sır unsurları taşıması durumunda korunması gerektiği ifade edilmektedir. Terk edilmiş teknik yöntemler, satış hedeflerine ulaşamayan girişimler ile araştırma ve geliştirme sürecinde karşılaşılan zorluklar ticari sır kapsamında değerlendirilmektedir. Zira bu tür veriler, girişimcilere

tarafından öğrenilmesi istenmeyen ve yalnızca belirli kişi ya da grupların bildiği bilgi, işlem veya olaylardır. Ayrıntı için bkz. Gürbüz Usluel, a.g.e., s. 7. Başer Doğan ise, bu kavramı herkes tarafından bilinmeyen ve açıklanması hâlinde sahibinin şerefine ve menfaatine zarar verme tehlikesi taşıyan hususlar olarak tanımlamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Başer Doğan, a.g.e., s. 79.

²⁷⁹ TTK m. 437/3’ün gerekçesinde de belirtildiği gibi, tanım yapılmamasının nedeni, uygulamanın daraltılması ya da genişletilmesinin önüne geçilmek istenmesidir.

²⁸⁰ Aytaç, a.g.m., s. 184.

²⁸¹ Aytaç, a.g.m., s. 185; Yurtbaşı, a.g.e., s. 362-363.

²⁸² Muhammed Sulu, Ticari Sırların Korunması, 3. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2020, s. 12; Aytaç, a.g.m., s. 186-187; Yurtbaşı, a.g.e., s. 364-365. Yargıtay ise ticari sırrı, “gerçek ya da tüzel kişi tacire, rakiplerine karşı ekonomik anlamda menfaat sağlayan, sır olarak saklanan ve gizli kalması için gerekli önlemlerin sahibi tarafından alındığı bilgi, rakiplerine karşı kendisi için avantaj teşkil eden herhangi bir formül, düzen, model vs. toplam bilgiler” şeklinde tanımlamıştır (bkz. Yargıtay 23. Hukuk Dairesi’nin 21.10.2019 tarihli, 2016/6958 E. ve 2019/4349 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, ET: 31.05.2025).

²⁸³ TTK m. 437/3 madde gerekçesi.

hangi uygulamalardan kaçınmaları gerektiğini göstererek rakiplere karşı maliyetsiz bir üstünlük sağlamaktadır²⁸⁴.

Şirket sırrının²⁸⁵, ticari sırrı da kapsayan daha geniş bir kavram olduğunu savunan görüşe göre, şirket sırrı yalnızca ekonomik değeri olan bilgilerle sınırlı kalmayıp, yönetim kurulu kararları, iç denetim raporları ve stratejik planlar gibi şirketin iç işleyişine ve yönetsel yapısına ilişkin gizli nitelikteki bilgileri de kapsamaktadır²⁸⁶. Açıklanması durumunda şirketin menfaatine zarar verebilecek her türlü olay ve olgunun şirket sırrı kapsamında değerlendirilmesi gerekir²⁸⁷. Bu nedenle, şirket menfaatinin açık ve net bir şekilde belirlenmesi büyük önem arz eder. Şirket menfaati, esas sözleşmede belirtilen amaç doğrultusunda, şirketle ilişkili menfaat grupları ile birlikte şirketin hukuki, ekonomik ve sosyal yaşamının sağlıklı bir şekilde sürdürülmesini sağlayan meşru çıkarların tümünü ifade eder²⁸⁸. Rakiplerin kolaylıkla erişebileceği, farklı kaynaklardan elde edebileceği ve bu veriler üzerinden yorumlama yaparak ulaşabileceği bilgiler sır kapsamında değerlendirilmez²⁸⁹.

Doktrinde ileri sürülen bu görüşe göre iş, işletme ve ticari sırlar anonim şirketlerde şirket sırrı olarak kabul edilebilir. Ancak şirket sırrı sadece ekonomik çıkarlarla sınırlı değildir. Açığa çıkması durumunda yalnızca ekonomik zarara²⁹⁰ yol açabilecek bilgiler değil, aynı zamanda itibar kaybı veya şirket imajının zarar görmesi gibi gayri maddi zarar²⁹¹ riskini taşıyan unsurlar da şirket sırrı kapsamında değerlendirilmelidir. Bununla birlikte, haksız rekabet hukukundaki sır anlayışının anonim şirketler hukukuna aynen aktarılmasının ekonomik nitelik taşımayan

²⁸⁴ Sulu, a.g.e., s. 43; Gürbüz Usluel, a.g.e., s. 170-171.

²⁸⁵ Mülga 6762 sayılı eTK’da kullanılan “iş sırrı” kavramı, 6102 sayılı TTK ile “şirket sırrı” ifadesiyle değiştirilmiştir.

²⁸⁶ Aytaç, a.g.m., s. 187. *Karasu*’ya göre şirket sırrı, işletmeye ilişkin, sınırlı bir çevrenin erişebildiği, başkaları tarafından kolayca öğrenilemeyen, gizli kalması şirketin haklı menfaatine hizmet eden ve bu nedenle gizliliği korunmak istenen iktisadi hayata dair unsurları ifade eder (*Karasu*, a.g.m., s. 89).

²⁸⁷ *Karasu*, a.g.e., s. 91.

²⁸⁸ Sulu, a.g.e., s. 88-89.

²⁸⁹ Seyman, a.g.e., s. 2545; Z. Arı, a.g.e., s. 42; Aytaç Köksal, *Bağımsız Denetim Sözleşmesi*, 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, 2009, s. 339.

²⁹⁰ Ekonomik zarar, şirketin maddi varlıklarına veya finansal durumuna doğrudan olumsuz etkide bulunan ve parayla ölçülebilen kayıpları ifade eder. Bu zararlar, şirketin gelirlerinde azalma, giderlerinde artış veya varlıklarında değer kaybı şeklinde ortaya çıkabilir.

²⁹¹ Gayri maddi zarar, şirketin itibar, güven ve marka değeri gibi maddi olmayan varlıklarına verilen zararları ifade eder.

zararların çoğu zaman göz ardı edilmesine sebep olduğu da öğretide savunulmaktadır²⁹².

Özel denetçinin koruma yükümlülüğü yalnızca ekonomik nitelikteki verilerle sınırlı olmayıp, şirketin iç yapısını, stratejik hedeflerini ve karar alma süreçlerini etkileyen gizli bilgileri de kapsamaktadır. Bu tür veriler, şirketin rekabet gücünü belirleyen, kurumsal yapısını yönlendiren ve gelecekteki büyüme stratejilerini şekillendiren kritik bilgiler içerir. Açığa çıkan gizli bilgiler, ekonomik zararlara yol açmanın yanında şirketin itibarını ve stratejik konumunu da olumsuz etkileyebilir. Örneğin yönetim kurulu kararları, geleceğe yönelik yatırım planları veya rekabetçi stratejiler gibi bilgilerin dışarıya sızması, rakiplerin bu verilerden yararlanarak şirketin pazardaki pozisyonunu zayıflatmasına yol açabilir. Ayrıca, şirketin kurumsal imajı ve müşteri güveni de bu tür açıklamalar sonucunda zarar görebilir²⁹³.

TTK'da özel denetçinin sır saklama yükümlülüğüne ilişkin yer verilen hükümlere bakıldığında, doktrinde öne sürülen ticari sır ile şirket sırrı arasındaki ayrımın belirli bir temele dayandığı sonucuna varılabilir. Ne var ki kanun koyucu, özel denetçiye yüklenen sır saklama yükümlülüğünü yalnızca tek bir maddeyle sınırlamamış, farklı düzenlemeler aracılığıyla bu yükümlülüğün kapsamını daha açık bir şekilde ortaya koymuştur. Kanuni çerçevede, TTK'nın 404'üncü ve 527'nci maddelerinde yer alan "iş ve işletme sırları" ifadesi, ticari sırların gizliliğine işaret ederken, 441'inci maddenin beşinci fıkrası ile 442'nci maddenin birinci fıkrası, özel denetçinin şirket sırlarını koruma yükümlülüğünü açıkça hükme bağlamaktadır²⁹⁴. TTK m. 442/1'in gerekçesinde, şirketin müşteri ve tedarikçi listeleri, maliyet bilgileri, fiyatlandırma yöntemleri ile patent ve fikrî mülkiyet haklarına ilişkin veriler, gizli bilgi kapsamında değerlendirilebilecek başlıca unsurlar arasında sayılmıştır. Bu tür bilgilerin doğrudan ticari sır niteliği taşıması, ticari sır ile şirket sırrı kavramlarının çoğu durumda birbirine yakın içeriklere sahip olduğunu ve uygulamada zaman zaman birbirlerinin yerine kullanılabildiğini ortaya koymaktadır. *Gürbüz Usluel* ise, doktrinde ileri sürülen ticari sır ile şirket sırrı ayrımının geçerli bir temele dayanmadığı

²⁹² Aytaç, a.g.m., s. 187.

²⁹³ Köksal, a.g.e., s. 336.

²⁹⁴ Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 99.

görüştüğüdür. Yazara göre, ticari sırlar, bir işletmenin ya da şirketin faaliyetlerinden, işlemlerinden veya iş ilişkilerinden kaynaklanan her türlü bilgiyi kapsamakta olup, bu çerçevede işletme ya da şirketle bağlantılı tüm sırların ticari sır olarak değerlendirilmesi gerekmektedir²⁹⁵.

2.1.3. Sır Saklama Yükümlülüğünün Kapsam ve Sınırları

Şirketin menfaatleri ve ticari sırları göz önünde bulundurularak raporu inceleyen mahkeme, zorunlu olmayan bilgilerin çıkarılmasına karar verebilir. Raporun tebliğ edilmesinin ardından şirket, bu bilgilerle ilgili olarak mahkemeye başvuruda bulunabilir. Ayrıca şirket, belirli bilgilerin açıklanmasına açıkça rıza gösterdiğinde ve bu bilgiler rapora dâhil edildiğinde, özel denetçi bu bilgilerden doğacak sorumluluklardan muaf tutulur.

Sır saklama yükümlülüğü yalnızca şirkete karşı değil, herkese karşı geçerli olduğundan (TTK m. 441/5 gerekçesi), özel denetçinin edindiği bilgileri hiçbir kimseyle paylaşmaması gerekmektedir. Özel denetim talebinde bulunan pay sahipleri dâhil olmak üzere, tüm kişilerin bu yükümlülüğe uygun davranmaları gerekmektedir²⁹⁶. Özel denetleme görevini bir bağımsız denetim kuruluşu üstlendiğinde, sır saklama yükümlülüğü kuruluşun yönetim kurulu üyeleri ile çalışanlarını da kapsar²⁹⁷. Denetçilerin sır saklama yükümlülüğü, yalnızca görevlerini yerine getirirken öğrendikleri bilgilerle sınırlıdır. Kişisel ilişkiler yoluyla edinilen bilgiler yükümlülük alanına girmez²⁹⁸.

Özel denetçinin sır saklama yükümlülüğü, özen borcunun doğrudan bir uzantısı niteliğindedir. Denetçinin dürüst ve tarafsız davranması, sır saklamanın sadece teknik bir yükümlülük değil, aynı zamanda mesleki bir sorumluluk olduğunu gösterir. Zira TTK m. 404/1’de dürüstlük ve tarafsızlık ilkelerine yapılan vurgu, sır saklamanın da

²⁹⁵ Gürbüz Usluel, a.g.e., s. 54-55. Benzer nitelikteki değerlendirmeler için bkz. Safiye Nur Bağrıaçık, “Üretim ve İş Sırlarının Korunması”, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 123; Narbay, Özel Denetim, s. 217-218; Yurtbaşı, a.g.e., s. 364-365; Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 99; Seyman, a.g.e., s.2545.

²⁹⁶ Günay, a.g.e., s. 282.

²⁹⁷ TTK m. 404/1’in gerekçesi.

²⁹⁸ Aytaç, a.g.m., s. 195.

bu çerçevede değerlendirilmesi gerektiğine işaret eder. Öte yandan, bu yükümlülük vekâlet ilişkisiyle de paralellik taşır. Vekilin sadakat borcundan kaynaklanan sır saklama sorumluluğu, özel denetçide de benzer biçimde görülür. Özel denetçinin sır saklama yükümlülüğü kanunda açıkça düzenlendiğinden, vekâlet hükümleri ancak tamamlayıcı nitelikte uygulanabilir²⁹⁹.

Her ne kadar kanunda özel denetçinin sır saklama yükümlülüğünün süresine dair açık bir düzenleme bulunmasa da, öğretide genel kabul gören görüşe göre, özel denetçi, bu bilgileri sır niteliğini koruduğu sürece gizli tutmakla yükümlüdür³⁰⁰. Denetçinin hukuki statüsü göz önünde bulundurulduğunda, sorumluluğunun temelinin vekilin sadakat ve sır saklama borcu olduğu kabul edilmektedir. Sadakat borcu, vekilin vekâlet süresince ve sonrasında müvekkiline duyulan güvene uygun olarak çıkarlarını koruma ve kendi çıkarlarını müvekkilin yararına tâbi tutma zorunluluğudur. Türk Borçlar Kanunu ve İsviçre Borçlar Kanunu sır saklama borcunu doğrudan düzenlemese de, taraflar arasındaki güven ilişkisi nedeniyle vekil, vekâlet ilişkisi sırasında öğrenilen sırları korumakla yükümlüdür. İşin yapılması sürecinde geçerli olan özen yükümlülüğü sona ererken, sadakat ve sır saklama yükümlülükleri iş tamamlandıktan sonra da devam eder. Özel denetçi ile anonim şirket arasında vekâlet benzeri bir ilişki bulunduğundan, özel denetçinin sır saklama yükümlülüğü de vekilin yükümlülükleri gibi görev sona erdikten sonra devam eder³⁰¹.

Özel denetçinin sır saklama yükümlülüğü yalnızca ticari sırların korunmasına değil, aynı zamanda kişilik haklarının güvence altına alınmasına da dayandırılabilir. TMK m. 24'e göre kişilik hakları, gerçek ve tüzel kişilerin şeref, haysiyet, özel yaşam ve ticari itibarı gibi değerlerini kapsamakta ve bu değerlere yönelik hukuka aykırı müdahalelere karşı koruma sağlamaktadır. Özel denetçiler, denetim sürecinde şirketin finansal verilerine, stratejik planlarına, yönetim organı kararlarına ve bazı durumlarda üçüncü kişilere ait hassas bilgilere erişim sağlayabilir. Bu tür bilgilerin yetkisiz şekilde ifşa edilmesi yalnızca şirketin değil, yöneticilerin, ortakların ve diğer paydaşların da

²⁹⁹ Yurtbaşı, a.g.e., s. 368-369. Aytaç'a göre, denetçilerle şirket arasındaki ilişki vekalet veya hizmet ilişkisi olarak nitelendirildiğinden denetçinin sır saklama yükümlülüğünün dayanağı özen borcu ve sadakat yükümlülüğüdür (Aytaç, a.g.m., s. 182-183).

³⁰⁰ Günay, a.g.e., s. 283; Güven, a.g.m., s. 160; Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 100.

³⁰¹ Narbay, Özel Denetim, s. 219-220.

kişilik haklarını zedeleyebilir. Dolayısıyla sır saklama yükümlülüğü yalnızca ticari düzenin korunması açısından değil, aynı zamanda kişilik haklarının korunması bakımından da önemli bir gerekliliktir. Sonuç itibarıyla özel denetçinin sorumluluğu, şirket içi düzenlemelerle sınırlı kalmayıp, daha geniş bir perspektifle özel hukuk ilkeleriyle de örtüşmektedir³⁰².

2.1.4. Suçu İhbar Yükümlülüğü Sorunu

TTK ve mehz İsviçre BK'da özel denetçinin suç bildirme yükümlülüğüne ilişkin herhangi bir hüküm bulunmadığından, kanunen sır saklama yükümlülüğü taşıyan özel denetçinin hâkim tarafından kapsamı belirlenen özel denetim sırasında bir suç tespit ettiğinde bu suçu yetkili mercilere bildirmekle yükümlü olup olmadığı hukuki bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda TTK m. 404/6 hükmünde, ceza mevzuatının suç ihbarına ilişkin hükümlerinin saklı tutulduğu belirtilmiştir. Türk Ceza Kanunu (TCK) m. 279'a göre kamu görevlileri, görevleri sırasında veya görevle ilgili olarak bir suç işlediğini öğrendiklerinde bunu yetkili makamlara bildirmekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğü kasten ihmal etmek veya geciktirmek suç oluşturur. Ancak suçun oluşabilmesi için bildirim gereken olayın kamu görevlisinin yürüttüğü görevle bağlantılı olarak öğrenilmiş olması gerekir. Görevle bağlantısı olmayan bir suçu bildirmemek, diğer unsurlar da gerçekleştiği takdirde, "Suçu bildirmeme" kenar başlıklı TCK m. 278 kapsamında değerlendirilir.

TCK m. 279'un uygulanabilmesi için, özel hukuk tüzel kişileriyle ilgili denetim yapan özel denetçinin TCK m. 6 uyarınca "kamu görevlisi" sayılması gerekir. Ceza hukuku bakımından kamu görevlisi kabul edilen özel denetçi, görevle bağlantılı bir suç öğrendiğinde Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) m. 158 uyarınca yetkili mercilere bildirmekle yükümlüdür. Aksi hâlde TCK m. 279 kapsamındaki suçtan sorumlu olur. TCK m. 279'da düzenlenen suçun oluşabilmesi için, özel denetçinin görevi sırasında değil, suçun denetim göreviyle bağlantılı olarak öğrenilmiş olması gerekir. Özel denetim görevini yürüten uzmanın "kamu görevlisi" sayılmadığı durumlarda, öğrendiği suçları ihbar etmemesi TCK m. 278 kapsamında değerlendirilir. Bu madde,

³⁰² Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 100; Köksal, a.g.e., s. 342-343.

işlenmiş veya işlenmekte olan ve hâlen sonuçlarının sınırlandırılması mümkün olan suçların yetkili mercilere bildirilmemesini cezalandırır. Dolayısıyla özel denetçi, görevle bağlantılı olmasa da, öğrenilen bu tür suçları yetkili mercilere bildirmekle yükümlüdür³⁰³.

2.1.5. İçerden Öğrenenlerin Ticareti (İnsider Trading)

Sermaye piyasalarında fırsat eşitliğini zedeleyen en önemli hukuki sorunlardan biri içerden öğrenenlerin ticaretidir. Bu kavramı daha iyi kavrayabilmek için öncelikle içerden öğrenen kişilerin kimler olduğunu belirlemek gerekir. İçerden öğrenen, halka açık anonim ortaklıkta yürüttüğü görev ya da sahip olduğu konum nedeniyle henüz kamuya açıklanmamış³⁰⁴, şirketin hisse senedi fiyatlarını etkileyebilecek mahiyetteki gizli bilgilere erişimi olan ve bu bilgileri kendi menfaatine ya da üçüncü kişilerin yararına kullanma potansiyeline sahip kişidir³⁰⁵. İçerden öğrenenlerin ticareti ise, bu tür gizli ve henüz kamuya duyurulmamış bilgileri³⁰⁶ kullanarak sermaye piyasası araçları üzerinde işlem gerçekleştirilmesi ve bu işlemler sonucunda haksız kazanç elde edilmesi veya zarardan kaçınılması şeklinde tanımlanabilir³⁰⁷. Bu tür işlemler, piyasanın şeffaflık ilkesini zedeler ve yatırımcılar arasında bilgiye dayalı adil rekabet ortamını bozar³⁰⁸.

³⁰³ Narbay, Özel Denetim, s. 222-226.

³⁰⁴ Kamuya açıklanma, halka açık anonim şirketler ile hisse senedi dışında sermaye piyasası araçlarını halka arz eden şirketlerin, bu bilgileri SPK'ya ve Borsa İstanbul'a (BIST) bildirmesini ifade eder. Kamuya açıklanan bilgiler, yatırımcıların kolayca erişebileceği şekilde yayımlanır. Şekli bir açıklama zorunlu değildir. Yatırımcıların bilgilere hızlı ve doğru bir şekilde ulaşabilmesi yeterlidir (Bağrıaçık, a.g.e., s. 130).

³⁰⁵ Aytaç, a.g.m., s. 207; Bağrıaçık, a.g.e., s. 129-130; Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 101; Gürbüz Usluel, a.g.e., s. 213-214.

³⁰⁶ Kamuya duyurulmamış bilgilere örnek olarak, bir şirketin yeni bir ürün lansmanı yapması, mevcut bir ürünün piyasadan çekilmesi, yeni bir işbirliği yapılması, şirketin başka bir şirketle birleşmesi veya devralınması gibi durumlar verilebilir. Ayrıca, bu bilgilerin sermaye piyasası araçlarının değerini etkileyebilecek nitelikte olması da önemlidir (Bağrıaçık, a.g.e., s. 130-131).

³⁰⁷ Arslan, içerden öğrenenlerin ticareti kavramını, bir şirket hakkında henüz kamuya açıklanmamış önemli bilgilere sahip kişilerin bu bilgileri kullanarak şirketin hisse senetlerini alıp satması olarak tanımlamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdullah Arslan, Sermaye Piyasası Hukukunda İçerden Öğrenenlerin Ticareti (Bilgi Suistimali), 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2021, s. 10. Benzer tanımlar için bkz. N. Fusun Nomer, Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü, İstanbul, Beta Yayınevi, 1999, s. 76-78; Aytaç, a.g.m., s. 207; Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 101.

³⁰⁸ Köksal, a.g.e., s. 342; Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 101.

Sermaye piyasalarında adil ve şeffaf işlem ortamının korunması bakımından, içerden öğrenenlerin ticareti önemli bir hukuki sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk hukukunda bu eylem, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun (SPK) bilgi suiistimali başlıklı 106'ncı maddesinin birinci fıkrasında tanımlanmıştır³⁰⁹. İlgili hükümde, doğrudan ya da dolaylı şekilde sermaye piyasası araçları veya ihraççılar hakkında, fiyatları, değerleri ya da yatırımcı kararlarını etkileyebilecek nitelikteki ve henüz kamuya açıklanmamış bilgilere dayanarak alım ya da satım emri veren, verdiği emri değiştiren ya da iptal eden ve bu şekilde kendisine veya bir başkasına çıkar sağlayan kişilerin bilgi suiistimalinde bulunduğu ifade edilmiştir. Kanun koyucu, sadece tanıma yer vermekle kalmamış, aynı zamanda eylemin faili hakkında hem idari para cezası hem de cezai yaptırımlar öngörmüştür (SPK m. 106/1-c, m. 107/1-e ve m. 108/1-b). İçerden bilgiye dayalı işlemlerin yasaklanmasının temel gerekçesi, sermaye piyasasına duyulan güvenin korunmasıdır (SPK m. 1).

İçerden öğrenenlerin ticareti suçunun oluşabilmesi için üç unsurun bir arada bulunması gerekir. İlk olarak, içerden öğrenilmiş sayılabilecek nitelikte bir bilginin edinilmesi şarttır. Bu bilginin, sermaye piyasası araçlarının değerini önemli ölçüde etkileyebilecek nitelikte olması³¹⁰, makul bir yatırımcı açısından önemli görülmesi, henüz kamuya açıklanmamış olması, kaynağının güvenilirliği veya bilgiyi edinen kişiye fayda sağlayabilecek özellikte bulunması gerekir. İkinci unsur, bu bilgiyi edinen kişinin yönetim kurulu üyesi gibi şirkete yakın ya da şirketle ilişkili biri olmasıdır. Üçüncü unsur ise, bilginin belirli sermaye piyasası araçlarına (pay senetleri veya paya dönüştürülebilir tahvillere) ilişkin olmasıdır³¹¹.

İçerden öğrenenlerin ticareti yasağı, sır saklama yükümlülüğünün önemli bir parçası olup, özel denetçinin içerden öğrenen sayılıp sayılmayacağı özellikle dikkatle ele alınması gereken bir konudur. Her ne kadar bu eylem içerden öğrenilen bilgilerin ticareti olarak tanımlansa da, bilginin mutlaka "içerden" alınmış olması şart değildir.

³⁰⁹ İçerden öğrenenlerin ticareti kavramı eski SPK m. 47/A-1'de, kamuya henüz açıklanmamış ve sermaye piyasası araçlarının değerini etkileyebilecek bilgileri kendisi veya başkaları için menfaat sağlama amacıyla kullanarak sermaye piyasasında işlem yapanların, fırsat eşitliğini bozacak şekilde maddi çıkar elde etmesi olarak tanımlanıyordu.

³¹⁰ Her somut olayda sermaye piyasası araçlarının değerini etkileyen faktörlerin etkisi farklılık gösterdiği için, bu faktörleri tek tek belirlemek mümkün değildir. Faktörün değer üzerinde etkili olabilmesi yeterli olup, kesin bir etkisi aranmaz (Gülbüz Usluel, a.g.e., s. 209).

³¹¹ Köksal, a.g.e., s. 343-344.

Şirketin gizli bilgileri, yönetici veya çalışan dışındaki bir kişi tarafından öğrenilmiş olsa da, yine içerden öğrenilen bilgiye dayalı ticaretten söz edilebilir³¹². Eski Sermaye Piyasası Kanunu'nun 47/1-A maddesinin ikinci cümlesinde, içerden öğrenenlerin ticareti suçunu işleyenler arasında denetçiler açıkça belirtilmişti. Buna karşın 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nda doğrudan bir atıf yer almamakla birlikte, 106'ncı maddenin (c) bendinde, meslekî konumu veya görevi nedeniyle gizli bilgiye erişimi olan kişilerin de bu suçu işleyebileceği hükme bağlanmıştır. Özel denetçiler, denetim sürecinde henüz kamuya açıklanmamış ve sermaye piyasası araçlarının değerini ile yatırımcıların kararlarını doğrudan etkileyebilecek nitelikteki gizli bilgilere erişebilirler. TTK'nın 441 ve 442'nci maddelerinde özel denetçilerin sır saklama yükümlülüğü düzenlenmiş olsa da, bu bilgilerin kişisel çıkarlar ya da üçüncü kişilerin menfaatleri doğrultusunda kullanılma riski her zaman vardır. Bu nedenle özel denetçilerin, meslekî konumları gereği gizli bilgilere erişim imkânına sahip olmaları sebebiyle, içeriden öğrenenlerin ticaretini yasaklayan hükümlerin kapsamı içinde değerlendirilmeleri gerektiği görüşündeyiz³¹³.

2.2. SADAKAT VE ÖZEN YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Her ne kadar kanunda, özel denetçinin denetim faaliyetini yürütürken özen yükümlülüğüne ilişkin açık bir düzenleme bulunmasa da bu durum, uzman ve bağımsız olması gereken (TTK m. 440) özel denetçinin dikkatli ve titiz davranma sorumluluğu olmadığı şeklinde yorumlanamaz. Özel denetçinin görevi, şirket faaliyetleri hakkında bilgi toplamak ve bu bilgileri dürüst³¹⁴ ve tarafsız³¹⁵ bir şekilde raporlamaktır (TTK m. 404/1). Bu görev niteliği gereği yüksek dikkat ve uzmanlık gerektirir. Dolayısıyla özen yükümlülüğü, ahlaki bir beklentinin ötesinde, denetimin güvenilirliğini ve raporların doğruluğunu sağlamaya yönelik doğrudan bir hukuki

³¹² Arslan, a.g.e., s. 10.

³¹³ Aynı yönde bkz. Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 102.

³¹⁴ TTK m. 404/1'in gerekçesinde "dürüstlük" kavramının meslekî etik dâhil tüm ahlaki kurallara gönderme yaptığı belirtilmektedir. Ayrıca bu kavramın, kaynak hukukta "özenli, güvenilir, vicdanlı" gibi anlamların da TMK m. 1 uyarınca yorumda dikkate alınması gerektiği ifade edilmektedir.

³¹⁵ Tarafsızlık, özel denetçinin ne şirketin ne de diğer pay sahiplerinin etkisinde kalmadan, bağımsız ve objektif şekilde hareket etmesini ifade eder. Özel denetçinin denetim sürecinde ve rapor hazırlarken dış etkilerden uzak olması gerekir. Tarafsızlık, özel denetçinin şirket, ortakları, çalışanları ve iştirakleriyle herhangi bir bağının olmamasını da kapsar (Yurtbaşı, a.g.e., s. 356-357; Doğan, a.g.e., s. 68; Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 103).

sorumluluk teşkil eder. Özel denetçinin sorumluluğu, denetim görevini üstlendiği an itibarıyla başlar ve denetim tamamlandıktan sonra da etkisini sürdürür.

Önceki bölümlerde ifade edildiği üzere, kanunda açıkça düzenlenmemiş olan şirket ile özel denetçi arasındaki ilişkinin, madde gerekçesi ve doktrindeki baskın görüş uyarınca vekâlet ilişkisi niteliğinde olduğu kabul edilmektedir. Bu nitelendirme çerçevesinde özel denetçiye sadakat borcu yüklenmekte olup, söz konusu borç, borcun ifasında dürüstlük kuralına uygun davranma yükümlülüğünü ifade eder ve TBK m. 506 ile TMK m. 2’de yer alan dürüstlük ilkesiyle bağlantılıdır. Kapsamı geniş olan bu yükümlülük, yalnızca genel davranış kurallarına uyulmasını değil, aynı zamanda sır saklama ve özen gösterme gibi somut yükümlülükleri de içerir. Bu bağlamda, sır saklama yükümlülüğüne uygun davranılmış olsa dahi, görevin dürüstlük ve gereği gibi ifa edilmemesi hâlinde özen borcunun ihlal edildiği kabul edilir³¹⁶. Tarafsızlık, güvenilirlik ve mesleki duruşun korunması bakımından bu yükümlülükler özel denetçi açısından büyük önem taşır.

Vekilin işini yerine getirirken göstermek zorunda olduğu özen derecesi, objektif özen yükümlülüğüdür (TBK m. 506/2). Özen yükümlülüğü, denetçiye şirketin zarar görmemesi için özel bir çaba gösterme ve görevlerini basiretli bir denetçi gibi yerine getirme sorumluluğunu yükler³¹⁷. Yükümlülüğün belirlenmesi konusunda özel denetçinin içinde bulunduğu psikolojik durum veya bilgi derecesi gibi hususlar dikkate alınmaz. Bu nedenle özel denetçi, üzerine aldığı işi titizlikle yapmalı ve şirketin haklarını korumada dürüstlikle hareket etmelidir (TBK m. 396). Özen borcunu gereği gibi yerine getirmeyen denetçilerin, bu nedenle şirkete verdiği zararı karşılaması beklenir.

2.3. ŞİRKETİN GÖRÜŞÜNÜN ALINMASI YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Özel denetçi, özel denetim sonucunda düzenlediği raporu mahkemeye sunmadan önce, TTK’nın 441’inci maddesinin dördüncü fıkrası gereğince şirketin denetim sonuçlarına ilişkin görüşünü almak zorundadır. Kanun metninde bu yükümlülük açık

³¹⁶ Yurtbaşı, a.g.e., s. 357.

³¹⁷ Yurtbaşı, a.g.e., s. 359; Uusoy, a.g.e., s. 185.

şekilde “alır” fiili ile ifade edilmiştir. Her ne kadar kanun lafzı tek başına zorunluluğu tam anlamıyla ortaya koymasa da, madde gerekçesinde görüş alınmasının denetçinin sorumluluğu olduğu net biçimde vurgulanmaktadır. Şirketin görüşünün alınması, inceleme faaliyetinin tamamlanmasından sonra başlayan ve bu faaliyet sonucunda elde edilen bulguların henüz rapora yansıtılmadan önceki aşamayı ifade eder³¹⁸.

Vekâlet sözleşmesine dayanan bu sorumluluk, vekâletin titizlik ve özenle yerine getirilmesi ilkesine dayanır (TTK m. 441/4’ün gerekçesi). Buradaki amaç, sonuçların doğruluğunu onaylamak değil, mevcutsa yanlış anlamaları ortadan kaldırmak ve muhtemel hataların mahkemeye intikal etmeden önce düzeltilmesini sağlamaktır (TTK m. 441/4’ün gerekçesi). Özel denetçi, taslak raporu şirkete iletir ve bulguların doğruluğu ile olası yanlış anlamalar veya hatalar konusunda görüş alır (TTK m. 441/4). Bu düzenleme, şirkete denetim sonuçlarına ilişkin görüşlerini bildirme ve raporun hazırlanma sürecine katkıda bulunma imkânı sağlamaktadır³¹⁹. Şirketin görüşünün alınabilmesi için özel denetçinin rapor taslağını şirkete sunması gerekmektedir³²⁰.

Maddenin gerekçesinde, şirket ifadesiyle yönetim kurulunun kastedildiği açıkça belirtilmiştir. Bu doğrultuda özel denetçinin, denetim sonuçlarını yönetim kurulu dışındaki kişilerle paylaşma yetkisi bulunmadığı gibi, kurul dışında kalanların da raporu inceleme ya da görüş bildirme yetkisi yoktur³²¹. Özel denetçinin raporu sunmasıyla birlikte yönetim kurulu, içerikte hata ya da eksiklik olduğunu düşünerek görüş bildirebilir ve değişiklik talebinde bulunabilir.

TTK m. 442/2 hükmü uyarınca özel denetçi, raporunu mahkemeye sunduktan sonra mahkeme, öncelikle bu raporu şirkete gönderir. Şirket, raporun açıklanmasının ticari sırlarını ortaya çıkarabileceğini ya da korunması gereken çıkarlarına zarar verebileceğini düşünür ise, raporun pay sahiplerine verilmemesi için mahkemeye

³¹⁸ Seyman, a.g.e., s. 2543; Uçar Bulut, a.g.e., s. 153.

³¹⁹ Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1653-1654. Ancak şirket, ilgili fıkra metnine göre “yalnızca” görüş bildirme hakkını haiz olduğundan, raporda yer alan sonuçların değiştirilmesine yol açıp açmayacağı özel denetçiye bırakılmıştır. Ayrıca eklemek gerekir ki, rapordaki belirli kısımlarının değiştirilmesi talebi reddedilen şirket, itirazlarını daha sonraki süreçte mahkemeye iletebileceğinden, söz konusu kararın değiştirilmesi için mahkemeye başvurma hakkına sahip değildir.

³²⁰ TTK 441/4’e göre şirketin görüşü alınmadan önce sonuçların bildirilmesi, rapor taslağının verilmesi anlamına gelmediği yönünde bkz. Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku II, s. 69, N. 1017g.

³²¹ Narbay, Özel Denetim, s. 206.

başvurabilir. Mahkeme raporun açıklanmasına karar verirse, TTK m. 442/3 uyarınca rapor mahkeme gözetiminde incelenir. Bu inceleme sırasında hem şirket hem de denetim talebinde bulunan pay sahipleri raporu görebilir ve raporun içeriğiyle ilgili ek sorular yöneltebilir³²².

Her ne kadar TTK m. 441/4'ün gerekçesinde, yükümlülüğün yerine getirilme şekli ve kapsamına dair TTK m. 404/1'in kıyas yoluyla uygulanacağı belirtilmişse de, *Narbay*'ın da haklı olarak ifade ettiği gibi bu atıf doğru değildir. TTK m. 404/1, denetçilerin, özel denetçilerin, bunların yardımcılarının ve denetim süreçlerine katkı sağlayan temsilcilerinin sır saklama yükümlülüklerini ve bu yükümlülüklerden doğan sorumluluklarını düzenlerken, TTK m. 441/4'ün gerekçesinde, özel denetçinin raporunu henüz hazırlamadan önce elde ettiği bulgular hakkında yönetim kurulunun görüşünü alması öngörülmektedir. Bir başka deyişle, TTK m. 404/1 denetim sürecinde elde edilen bilgilerin gizliliğini sağlarken, TTK m. 441 ise denetçinin, şirketin finansal durumu hakkında daha doğru bir değerlendirme yapabilmesi için şirketin görüşünü alma sürecini düzenlemektedir. Bu iki hüküm arasında doğrudan bir ilişki bulunmamaktadır; her biri farklı işlevlere sahip olup, birbirinden bağımsızdır³²³.

2.4. ÖZEL DENETÇİNİN SORUMLULUĞUNA YOL AÇAN DURUMLAR

Özel denetçinin görevi, nihai raporun mahkemeye sunulmasıyla sona erer. Ancak denetim süreci sırasında veya sonrasında, yasal yükümlülüklerini yerine getirirken kusurlu hareket etmesi, denetim görevini tarafsızlık ve dürüstlük ilkesine aykırı şekilde ifa etmesi ya da sır saklama yükümlülüğünü ihlal ederek gizli bilgileri üçüncü kişilere açıklaması durumunda hukuki sorumluluğu doğacaktır. Sorumluluğa yol açan fiillerin, özel denetçinin yasal yükümlülükleriyle doğrudan ilişkili olması nedeniyle, bu hususların “yükümlülükler” başlığı altında incelenmesi, sorumluluğun kapsamının daha isabetli bir şekilde belirlenmesini sağlar.

³²² Narbay, *Özel Denetim*, s. 207.

³²³ Narbay, *Özel Denetim*, s. 207-208; Değirmencioğlu Aydın, s. 104-105.

2.4.1. Sır Saklama Yükümlülüğün İhlali

Özel denetçinin sır saklama yükümlülüğü, hem TTK m. 441/5 hem de 404/1 maddelerinde hükme bağlanmıştır. Ancak TTK m. 441/5'te bu yükümlülüğün yalnızca özel denetçiler için geçerli olduğu belirtilirken, TTK m. 404/1'de sır saklama yükümlülüğünün denetçiler, özel denetçiler, bunların yardımcıları ve bağımsız denetim kuruluşlarının denetime katkı sağlayan temsilcilerini kapsadığı düzenlenmiştir. Özel denetimin bağımsız bir denetim firması aracılığıyla gerçekleştirilmesi durumunda, sır saklama yükümlülüğü bu firmanın yönetim organları, üyeleri ve çalışanları bakımından da geçerli olur (TTK m. 404/3). Ayrıca ilgili düzenleme, sır saklama yükümlülüğünden doğan tazminat sorumluluğunun sözleşme ile kaldırılmasının veya daraltılmasının mümkün olmadığını da açıkça ortaya koymaktadır³²⁴.

Mahkeme tarafından görevlendirilen özel denetçinin, görevi sırasında edindiği ticari sırları kullanması durumunda sorumluluğu doğar (TTK m. 404/1). Bu hükmün gerekçesinde, sorumluluğun ortaya çıkabilmesi için sırların kullanılması gerektiği ve ticari sır kavramının doktrin ile yargı içtihatları doğrultusunda belirleneceği ifade edilmiştir (TTK m. 404/1'in gerekçesi). Sır saklama yükümlülüğünün ihlali bağlamında “kullanma” kavramının nasıl yorumlanacağı konusunda doktrinde farklı görüşler yer almaktadır. *Narbay*'a göre “kullanma” ifadesi, şirkete ait ticari sırların, yasal olarak bilmesi gereken kişiler dışındaki üçüncü kişilere, şirketin izni olmaksızın açıklanması anlamına gelmektedir³²⁵. Bu yaklaşıma göre, özel denetçi denetim sırasında edindiği ve ticari sır niteliği taşıyan bilgileri şirketin onayı olmadan üçüncü kişilerle paylaştığında, ticari sırları kullanmış sayılır. Bu durumda özel denetçinin herhangi bir menfaat elde etmesi şart değildir³²⁶. Ancak özel denetçinin,

³²⁴ TTK'nın kabul edilmeden önceki taslak düzenlemesinin 404'üncü maddesinde, denetçi ve özel denetçinin yanı sıra işlem denetçisine de yer verilmişti. Ancak yeni kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte tasarı metninde yer alan “işlem denetçisi” ifadesi kanundan çıkarılmış ve yürürlükten kaldırılmıştır. Bağımsız denetim kuruluşu olarak faaliyet gösteren denetçiler bakımından sır saklama yükümlülüğü, bu kuruluşların yönetim kurulu, üyeleri ve çalışanlarını da kapsamaktadır (Altaş, Şirket Denetimi, s. 320).

³²⁵ *Altaş* da benzer şekilde, “kullanma” ifadesiyle bilgilerin üçüncü kişilere aktarılmasının anlaşılması gerektiğini belirtmektedir (Soner Altaş, “Anonim ve Limited Şirketlerde Özel Denetçinin Hukuki Sorumluluğu”, *Malî Hukuk Dergisi*, C.12, S.133, 2016, s. 90).

³²⁶ *Narbay*, Özel Denetim, s. 323-324; *Altaş*, Hukuki Sorumluluğu, s. 89.

yükümlülüklerine aykırı davranarak şirketin zarar görmesine neden olması halinde hukuki sorumluluğu doğar³²⁷. Bu sorumluluğun gündeme gelebilmesi için, denetçinin hukuka aykırı eylemi ile meydana gelen zarar arasında uygun bir nedensellik bağının bulunması gerekir³²⁸. Ayrıca TTK m. 404/2'nin gerekçesinde, “kullanma” kavramının ticari sırların üçüncü kişi ya da kişilere aktarılması anlamına geldiği açıkça ifade edilmiştir. Bununla birlikte, denetim sırasında öğrenilmiş olsa da, herkes tarafından bilinen bilgilerin ticari sır olarak kabul edilmeyeceği de belirtilmiştir (TTK m. 404/2'nin gerekçesi).

Öte yandan *Değirmencioğlu Aydın*, özel denetçinin sır saklama yükümlülüğünü ihlal etmesinin hem kasıtlı hem de ihmal sonucu meydana gelebileceğini belirtmektedir³²⁹. Yazar bu duruma örnek olarak, denetim sırasında şirket belgelerinin uygun olmayan bir yerde bırakılması veya özel denetçinin evrakları karıştırması sonucu gizli bilgilerin ifşa edilmesini gösterir. Kanun, kusurun niteliğine göre farklı yaptırımlar getirmektedir. İhmal durumunda tazminat için üst sınır belirlenmiş olmasına karşın, kasıtlı ihlallerde böyle bir sınır söz konusu değildir. Ancak meydana gelen zarar bu sınırı aşabileceğinden ihmal kaynaklı sorumlulukta tazminat limitinin konması eleştirilmektedir³³⁰. Nitekim TTK m. 404/2 uyarınca, sır saklama yükümlülüğünün ağır veya hafif ihmalle ihlali durumunda, sorumluların verdikleri zarardan dolayı her bir denetim için halka kapalı anonim şirketlerde yüz bin Türk Lirasına, halka açık anonim şirketlerde ise üç yüz bin Türk Lirasına kadar tazminatla yükümlü tutulabileceği öngörülmektedir³³¹. Ayrıca TTK m. 404/4 hükmünde, bu

³²⁷ TTK m. 404/1 uyarınca özel denetçi, dürüstlük, tarafsızlık ve sır saklama yükümlülüklerini ihlal ettiği takdirde şirkete ve bağlı şirketlere karşı sorumlu olur. Bu durumda zararın tazmini için yalnızca şirket ve bağlı şirketler dava açabilir, pay sahiplerinin ise böyle bir hakkı bulunmamaktadır (TTK m. 404/1'in gerekçesi).

³²⁸ Altaş, Şirket Denetimi, s. 320.

³²⁹ Aynı yönde bkz. Altaş, Hukuki Sorumluluğu, s. 90.

³³⁰ Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 129-130.

³³¹ Öte yandan, 404'üncü maddede sorumluluk için bir üst sınır öngörülmesi, tazminat talebi bu miktarın üzerinde olan şirketler açısından dezavantaj yaratmaktadır. Bu durumda şirketlerin, taleplerini 554'üncü maddeye dayandırmayı tercih etmeleri olasıdır. İlgili madde gerekçelerinde ise hakların birbirleriyle yarışmasına imkân tanıyan bir düzenlemenin amaçlandığına dair herhangi bir açıklama yer almamaktadır. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Ayşe Odman Boztosun, “Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Denetçinin Sorumluluğu, Alman Sistem mi, İsviçre sistemi mi?”, Halil Arslanlı Bilim Arşivi, s. 4-5, <http://arslanlibilimarsivi.com/sites/default/files/makale/AyseOdmanBoztosun.pdf> (ET: 04.10.2025).

tazminat sorumluluğunun taraflarca sözleşmeyle sınırlandırılmayacağı ya da tamamen ortadan kaldırılamayacağı açıkça ifade edilmiştir³³².

Daha önce ifade edildiği üzere, özel denetçinin sır saklama yükümlülüğü kural olarak zamanaşımına tâbi olmayıp, bilginin sır niteliği devam ettiği ve anonim ortaklığın açık veya örtülü onayı bulunmadığı sürece sürer. TTK m. 404/5'te öngörülen beş yıllık süre, sır saklama yükümlülüğünün kendisine değil, bu yükümlülüğün ihlalden doğan tazminat taleplerine ilişkindir. Aksi bir kabul, ticari sırların belirli bir sürenin sonunda hukuki korumadan çıkarak herkesin erişimine açık hâle gelmesi sonucunu doğurur. Bu nedenle özel denetçi, zamanaşımı süresi dolmuş olsa dahi, anonim ortaklığın izni olmaksızın ticari sır niteliğindeki bilgileri üçüncü kişilere açıklamaktan veya aktarmaktan kaçınmakla yükümlüdür³³³.

Altaş'a göre, TTK m. 404/5 uyarınca denetçi ve özel denetçinin bu maddeden doğan sorumluluk talepleri, rapor tarihinden itibaren beş yıl içinde zamanaşımına uğrar. Bu süre, tazminat talepleri için de geçerlidir. Ancak sorumluluk doğuran fiil aynı zamanda suç teşkil ediyorsa, Türk Ceza Kanunu'ndaki zamanaşımı süreleri uygulanır³³⁴. *Arı* ve *Ulusoy* ise, beş yıllık zamanaşımı süresinin rapor tarihinden değil, sır saklama yükümlülüğünün ihlal edildiği tarihten itibaren başlaması gerektiğini savunmaktadır³³⁵. *Değirmencioğlu Aydın*, rapor tarihinden itibaren başlayan beş yıllık zamanaşımı süresinin, ortaklık sırlarının beş yıl sonra korunmasız kalmasına yol açacağını belirtmektedir. Bu sürenin sadece tazminat talepleri için geçerli olması halinde, sır saklama yükümlülüğü zamanaşımına uğramasa da tazminat isteme hakkının sınırlandırılması, yükümlülüğün süresiz olduğu anlamını zayıflatmakta ve böylece ortaklık sırlarının korunmasız kalma riski devam etmektedir. Bu nedenle TTK

³³² Bu düzenleme, TBK m. 115 hükmü ile birlikte ele alınmalıdır. TBK m. 115 uyarınca borçlunun ağır kusurundan doğan sorumluluğu ortadan kaldıran önceden yapılmış anlaşmalar kesin olarak geçersizdir. Hafif kusur hâlinde ise borçlunun sorumlu tutulmayacağına dair sözleşme hükümleri kural olarak geçerli kabul edilir. Ancak hizmet sözleşmesine dayanan borçlar bakımından borçlunun hafif kusurunu da kapsayacak şekilde yapılan sorumsuzluk anlaşmaları geçerli değildir. Ayrıca yalnızca yetkili makamlarca izin verilerek yürütülebilen meslekler kapsamında da borçlunun hafif kusuru için sorumluluğu ortadan kaldıran kayıtlar kesin olarak hükümsüzdür. Bu çerçevede TBK m. 115 hükmü, sorumsuzluk anlaşmalarının geçerliliğini ağır ve hafif kusur ayrımı bakımından sınırlayan genel bir ölçüt oluşturmaktadır (Aydın, a.g.m., s. 80-81).

³³³ Narbay, *Özel Denetim*, s. 329-330.

³³⁴ *Altaş*, *Şirket Denetimi*, s. 321.

³³⁵ *Z. Arı*, a.g.e., s. 260-261; *Ulusoy*, a.g.e., s. 175.

m. 404/5'in yürürlükten kaldırılması ve özel denetçinin edindiği ticari sırlarla ilgili dava açma hakkının zamanaşımına tabi olmaksızın devam etmesi daha uygun olacaktır³³⁶.

Özel denetçinin dürüstlük veya tarafsızlığa aykırı davranışları, hem TTK m. 404/1 kapsamındaki sorumluluğu hem de TTK m. 554'te düzenlenen genel sorumluluk hükümleri çerçevesinde değerlendirilebilir. Ancak bu iki hüküm, zamanaşımı süresi ve tazminat sınırı açısından farklılık gösterdiğinden, hangi hükmün uygulanacağı konusunda belirsizlik doğabilir. TTK m. 554'ün gerekçesinde, denetçilerin sır saklama yükümlülüğünü ihlali hâlinde TTK m. 404'ün uygulanacağı, bu nedenle 554'üncü maddenin geçerli olmayacağı belirtilmiştir. Ancak 404'üncü madde yalnızca sır saklamayı değil, dürüstlük ve tarafsızlık yükümlülüğünü de kapsadığından, 554'üncü madde ile 404'üncü madde arasında bir uyumsuzluk bulunmaktadır³³⁷. Konunun açıklığa kavuşması için, TTK m. 404/1'de yer alan “denetimi dürüst ve tarafsız şekilde yapmak” ibaresinin çıkarılması uygun olacaktır³³⁸. Özel denetçinin sır saklama yükümlülüğü dışında kalan eylemlerinin, TTK'nın 554'üncü maddesi çerçevesinde değerlendirilmesi daha uygun olacaktır. Özel denetçi, sır saklama yükümlülüğüne aykırı davranmadığı sürece, dürüstlük ve tarafsızlık ihlali hâlinde TTK'nın 554'üncü maddesi uygulanmalıdır.

2.4.2. Kusurlu Davranış

Özel denetçinin sorumluluğu, TTK m. 438-444 arasında değil, “denetçinin sorumluluğu” başlıklı TTK m. 554 hükmü kapsamında ele alınmaktadır. Bu bağlamda,

³³⁶ Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 132.

³³⁷ Doğan, a.g.e., s. 59.

³³⁸ Köksal, a.g.e., s. 355; Uçar Bulut, a.g.e., s. 159; Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 133; Güven, a.g.m., s. 171-172; Yurtbaşı, a.g.e., s. 340. Buna rağmen bir uyumsuzluk göze çarpmaktadır. Denetçiler sır saklama yükümlülüğünü ihlal ederek şirkete zarar verirlerse tazminat miktarı sınırlandırılırken, denetim görevini gereği gibi yerine getirmeyerek şirkete zarara uğratmaları durumunda böyle bir sınır bulunmamaktadır. Bu farklı uygulamanın hukuki açıdan makul bir gerekçesi yoktur ve tutarlılık açısından denetçinin sorumluluğu aynı rejime tabi tutulmalıdır. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Odman Boztosun, a.g.m., s. 3. *Odman Boztosun*, TTK m. 404 ile m. 554'ün uygulama alanlarının çakışması nedeniyle ya 404'üncü maddenin tamamen iptal edilmesini ya da denetçinin tarafsız ve bağımsız denetim yükümlülüğünü düzenleyen kısmının yürürlükten kaldırılması gerektiği düşüncesindedir (Odman Boztosun, a.g.m., s. 6).

özel denetçi görevini yerine getirirken kusurlu davranması durumunda, şirkete, pay sahiplerine ve alacaklılara verdiği zararlardan³³⁹ sorumlu olur³⁴⁰.

Özel denetçinin, TTK m. 554 uyarınca sorumlu tutulabilmesi için, hem kusurlu ve hukuka aykırı bir davranışta bulunması hem de bu davranışın sonucunda şirketin, pay sahiplerinin veya alacaklılarının zarar görmesi gerekmektedir. Özel denetçinin denetim görevini yerine getirirken kanuni yükümlülüklerini ihlal etmesi, hukuka aykırılık yaratır ve bu durum, denetçinin kusurlu davranışını ortaya koyar. Özel denetçinin sorumluluğu, hem bir eylemde bulunma (olumlu davranış) hem de gerekli bir eylemi yerine getirmeme (olumsuz davranış) şeklinde ortaya çıkabilir. Ancak burada önemli olan, hareketsizliğin sorumluluğa yol açabilmesi için, denetçinin yerine getirmesi gereken belirli bir yükümlülüğü bulunmasına rağmen bu yükümlülüğü ihmal etmiş olmasıdır³⁴¹.

TTK m. 554'ün 6335 sayılı Kanun³⁴² öncesi halinde yer alan, özel denetçinin kusurlu davrandığını iddia edenin bu iddiasını ispatlamakla yükümlü olduğuna dair ifadesi, 6335 sayılı Kanun'un 29'uncu maddesi ile kaldırılmıştır³⁴³. Kanunda ispat yüküne ilişkin bir düzenleme bulunmadığından, özel denetçinin sorumluluğu, sözleşme hukukundaki kusur karinesi (TBK m. 112) çerçevesinde değerlendirilmekte, denetçinin kusursuz olduğunu ispatlayamadığı takdirde kusurlu kabul edilmesi gerektiği savunulmaktadır³⁴⁴.

³³⁹ Özel denetçinin hukuka aykırı davranışı, şirketin doğrudan, pay sahipleri ile alacaklıların dolaylı yoldan zarara uğramasına yol açar.

³⁴⁰ Şirketin tazminat talebinde bulunabilmesi için zararın, özel denetçinin kanuni görevlerini yerine getirirken kusurlu hareket etmesinden kaynaklanması gerekmektedir.

³⁴¹ Soner Altaş, "Anonim ve Limited Şirketlerde Özel Denetçi Aleyhine Sorumluluk Davası Açılması", *Malî Hukuk Dergisi*, C. 12, S. 134, 2016, s. 565.

³⁴² RG. 30.06.2012, 28339.

³⁴³ Kanun koyucu, madde metninde özel denetçilerin hukuki sorumluluğuna da yer vermesine rağmen, hükmün kenar başlığını yalnızca "Denetçinin Sorumluluğu" şeklinde belirlemiştir. Kenar başlığı ile madde içeriği arasında anlam bütünlüğü sağlanamadığından, başlığın "Denetçinin ve Özel Denetçilerin Sorumluluğu" şeklinde değiştirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Aynı yönde bkz. Moroğlu, Değerlendirme ve Öneriler, s. 345; Kendigelen, Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı, s. 461; Narbay, Özel Denetim, s. 315.

³⁴⁴ Kendigelen, Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı, s. 461-462; Özdamar/Ulusoy, a.g.e., s. 283; Özkorkut, a.g.e., s. 294-295. Madde metninde kusur karinesine yer verilmemesini bir eksiklik olarak değerlendiren Moroğlu, bu durumun TBK'nın 112'nci maddesindeki genel kusur karinesi hükmüyle giderilebileceğini savunmuştur (Moroğlu, Değerlendirme ve Öneriler, s. 346).

Özel denetçinin görevini kusurlu biçimde yerine getirmesi ve diğer yasal şartların da gerçekleşmesi hâlinde, hem şirket hem de pay sahipleri TTK m. 554 uyarınca sorumluluk davası açabilir. Bununla birlikte, zararların giderilmesini talep etme hakkı kural olarak şirkete ait olup bu yetki, şirket adına yönetim kurulu tarafından kullanılır (TTK m. 555/1). Eski kanun döneminde denetçilere karşı sorumluluk davası açılabilmesi, genel kurulun bu yönde karar almasına bağlıyken (eTK m. 348), TTK’da böyle bir karar şartı aranmamaktadır. Öte yandan *Değirmencioğlu Aydın*, şirketin genel kurul kararı olmadan özel denetçiye karşı sorumluluk davası açmasının, özel denetçi üzerinde baskı oluşturabileceğini ve tarafsızlığını zedeleyebileceğini belirtmiştir. Bu nedenle, özel denetimden beklenen sonucun elde edilebilmesi için genel kurulun onayının gerekli olduğunu vurgulamıştır³⁴⁵.

Şirketin zarara rağmen dava açmaması ya da zarardan sorumlu kişilerin şirket üzerinde etkili olmaları sebebiyle dava açılmasının mümkün olmaması ihtimali göz önünde bulundurularak pay sahibine, dolaylı olarak zarara uğradığı takdirde, tazminatın şirkete ödenmesi koşuluyla payındaki değer kaybını telafi edebilmesi için dava açma hakkı tanınmıştır (TTK m. 555/1’in gerekçesi). Dava konusu zarar, şirketin malvarlığında meydana geldiğinden tazminat doğrudan şirkete ödenir. Bunun yanı sıra, özel denetçinin hukuka aykırı eylemleri sonucunda pay sahibinin doğrudan bir zarara uğraması durumunda, pay sahibi bu kişisel zararların giderilmesini de talep edebilecektir. Bu durumda açılacak dava şirketin değil, doğrudan pay sahibinin menfaatini korumaya yönelik olduğundan hükmedilecek tazminat da doğrudan pay sahibine ödenir.

TTK’da, özel denetçinin hukuka aykırı eylemleri sonucunda zarar gören şirket ve pay sahiplerine tazminat davası açma hakkı tanınmışken, alacaklılar bu hakka doğrudan sahip kılınmamıştır. Bunun sebebi, şirket borçlarını ödemeye devam ettiği sürece alacaklıların zarar görmediği varsayımıyla açıklanmıştır (TTK m. 555/1’in gerekçesi). Öte yandan, TTK m. 556 uyarınca şirketin iflası hâlinde alacaklılara da, tıpkı şirket ve pay sahipleri gibi, tazminatın şirkete ödenmesini talep etme hakkı tanınmıştır. Ancak bu durumda, şirket doğrudan uğradığı zararın karşılanmasını talep

³⁴⁵ Değirmencioğlu Aydın, a.g.e., s. 124-125.

edebilirken, pay sahipleri ve alacaklılar yalnızca iflas nedeniyle dolaylı olarak maruz kaldıkları zararların tazminini isteyebileceklerdir³⁴⁶. Şirketin iflası durumunda, tazminat talep etme yetkisi öncelikli olarak iflas idaresine geçer (TTK m. 556/1).

Sorumluluk davası, mahkeme tarafından atanarak özel denetim görevini yürüten özel denetçiye karşı açılır. Eğer birden fazla özel denetçi atanmışsa ya da denetçi görevini yerine getirirken yardımcı kişilerden faydalanmışsa, bu kişilerin görevlerini yerine getirirken kusurlu davranmaları hâlinde TTK m. 557’de öngörülen esaslar çerçevesinde sorumlulukları söz konusu olur. TTK m. 557/1 uyarınca, birden fazla kişinin aynı zarardan sorumlu olması durumunda bunlardan her biri, kendi kusuru ve olayın özelliklerine göre sorumlu tutulur. Kanun koyucu, eTK’deki mutlak teselsül anlayışı yerine, kusurun ağırlığı ve zararlar olan bağlantısına göre belirlenen “farklılaştırılmış teselsül” (TTK m. 557’nin gerekçesi) sistemini benimsemiştir³⁴⁷.

Özel denetçiye karşı açılacak sorumluluk davasında, TTK m. 561 uyarınca görevli ve yetkili mahkeme, şirket merkezinin bulunduğu asliye ticaret mahkemesidir. Ancak şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesi münhasır (zorunlu) yetkili olmadığından³⁴⁸, taraflar HMK m. 17 uyarınca farklı bir mahkemeyi yetkili kılmak üzere aralarında yetki sözleşmesi yapabilecekleri gibi, uyuşmazlıkları tahkim yoluyla çözmek üzere tahkim sözleşmesi de yapabilirler³⁴⁹. Sorumluluk davası, davacının zararı ve sorumlu kişiyi öğrendiği tarihten itibaren iki yıl, her durumda ise zarara yol açan eylemin gerçekleştiği tarihten itibaren beş yıl içinde açılmalıdır (TTK m. 560). Ancak zarara neden olan fiil suç oluşturuyor ve TCK’da daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörülüyorsa, bu süre sorumluluk ve tazminat davalarına da uygulanır (TTK

³⁴⁶ Altaş, Sorumluluk Davası, s. 567.

³⁴⁷ Özkorkut, a.g.e., s. 295. Mutlak teselsülde, zarardan sorumlu birden fazla kişi, zararın tamamından da birlikte sınırsız şekilde sorumlu tutulur ve zarar gören, tazminatı dilediği kişiden talep edebilir. Farklılaştırılmış teselsülde ise, her bir kişinin sorumluluğu kendi kusurunun ağırlığı ve zarar ile kusur arasındaki illiyet bağı dikkate alınarak belirlenir (bkz. TTK m. 557’nin gerekçesi).

³⁴⁸ Kesin yetki, kanunun belirli bir yer mahkemesini açıkça yetkili kıldığı ve bu yetki kuralına aykırı olarak açılan davalarda mahkemenin yetkisizliğe re’sen karar verebildiği durumları ifade eder (HMK m. 114/1-c ve ç, m. 115). İnhisari (zorunlu) yetki ise, davanın yalnızca belirli bir yer mahkemesinde açılabileceği, başka hiçbir mahkemede açılamayacağı durumları kapsar. Bazı kesin yetki kurallarında, taraflar yetki sözleşmesi yaparak farklı bir mahkemeyi yetkili kılabilirken; münhasır yetkide, davanın yalnızca kanunla belirlenen mahkemede açılması mümkündür ve bu yetki taraf iradesiyle değiştirilemez. Bkz. Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, MÖHUK m. 47; TTK m. 561’in gerekçesi.

³⁴⁹ TTK m. 561’in gerekçesi.

m. 560). Bu düzenlemenin amacı, bir yandan alacaklılara dava açabilmeleri için yeterli süre tanımak, diğer yandan ise denetçilerin dış baskılardan uzak, güvenli ve huzurlu bir ortamda görevlerini yerine getirmelerini temin etmektir³⁵⁰.

2.4.3. Yanlış veya Hukuka Aykırı Beyanlar ve Belgeler

TTK m. 549, şirketlerin yapısal işlemleri kapsamında düzenlenen belge ve beyanlarda hukuka aykırılık bulunması durumunda ortaya çıkabilecek sorumluluğu konu edinmektedir. Maddede yer alan işlemlerin örnekleme yoluyla sayıldığı ve benzer nitelikteki diğer işlemlerin de bu kapsamda değerlendirilebileceği anlaşılmaktadır. Gerekçede, bu işlemlerin sınırlı sayı ilkesine göre yorumlanamayacağı açıkça belirtildiğinden, özel denetçinin ilgili işlemlerle bağlantılı olarak hazırladığı ve gerçeğe aykırı bilgiler içeren bir raporun da sorumluluk doğurabileceği kabul edilebilir. Özellikle özel denetçinin şirketin yapısal dönüşüm süreçlerine ilişkin bir değerlendirme yapması ve hazırladığı raporun kararları doğrudan etkilemesi hâlinde, söz konusu raporlar TTK m. 549 çerçevesinde hukuki sorumluluk doğurabilir. Bu nedenle madde, doğrudan özel denetim düzenlemesi olmasa da, geniş yorumla bu tür raporlar açısından da uygulanabilir niteliktedir³⁵¹. Bu fiilin yalnızca hukuki değil, cezai sorumluluk da doğurduğu ve belgeyi düzenleyen ya da kayıt yapan kişilerin TTK m. 562/8 uyarınca, bir ilâ üç yıl arasında hapis cezasıyla karşılaşabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

TTK m. 550’de, sermaye taahhüdünde bulunmamasına veya eksik ödemesine rağmen bunları yapmış gibi gösteren ya da ödeme gücü olmayan pay sahiplerine onay verilmesi durumunda sorumluluğun, bu işlemlerde rol alan yetkililere ait olacağı düzenlenmiştir. Madde gerekçesinde, “şirket yetkilisi” ifadesinin geniş anlamda değerlendirilmesi gerektiği ve bu kapsamda yönetim kurulu üyeleri, kurumlar ve işlem denetçilerinin de yer alabileceği belirtilmiştir. Bu çerçevede, özel denetçinin sermaye yapısına ilişkin gerçeğe aykırı bir rapor hazırlaması ve bu durumun zarara neden olması hâlinde, doğrudan m. 550 kapsamında olmasa da sistematik ve amaçsal yorum yoluyla sorumlu tutulması mümkündür. Nitekim *Altaş* da, TTK m. 549’un yalnızca

³⁵⁰ Altaş, Sorumluluk Davası, s. 579.

³⁵¹ Altaş, Hukuki Sorumluluk, s. 92-93.

izahnameyle sınırlı olmadığını, sürece dâhil olan diğer belgelerin de sorumluluk doğurabileceğini ifade ederek benzer bir yaklaşımın m. 550 açısından da geçerli olabileceğini savunmaktadır³⁵².

³⁵² Altaş, Hukuki Sorumluluk, s. 94.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖZEL DENETİMDE MAHKEMENİN ROLÜ

1. GENEL OLARAK

TTK'nın 438 ilâ 444'üncü maddeleri arasında düzenlenen özel denetçi atanması kurumu, anonim şirketlerde pay sahiplerinin bilgi alma ve şirket faaliyetlerini denetleme haklarını korumayı amaçlayan önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Bu kurum aracılığıyla şirket yönetiminin şeffaflığı sağlanmak istenirken aynı zamanda azınlık pay sahiplerinin şirket içi denetim süreçlerine erişimi de güçlendirilmektedir. Ancak söz konusu hükümlere yakından bakıldığında, özel denetçi atanması sürecinde mahkemeye (hâkime) oldukça geniş ve belirleyici nitelikte yetkiler tanındığı görülmektedir³⁵³.

Şirket genel kurulunda özel denetçi atanması yönündeki talebin reddedilmesi veya gündeme alınmaması halinde pay sahiplerinin mahkemeye başvurma hakkı doğmakta ve bu noktadan itibaren denetim süreci yargısal mercilerin takdirine bağlı hale gelmektedir (TTK m. 439/1). Hâkim, özel denetim talebini değerlendirirken yalnızca usule ilişkin şartların yerine getirilip getirilmediğini denetlemekle kalmamakta aynı zamanda başvurunun içeriğini ve dayanağını da esaslı biçimde incelemektedir. TTK'nın 439'uncu maddesinin ikinci fıkrasında, mahkemenin özel denetçi atanmasına karar verebilmesi için yalnızca genel kurulun talebi reddetmiş olması yeterli görülmemekte, aynı zamanda başvuru sahiplerinin kanun ya da esas sözleşme ihlali nedeniyle şirket veya pay sahiplerinin zarar gördüğünü ikna edici delillerle göstermeleri gerekmektedir. Bu ilave şart mahkemenin takdir yetkisini daha da genişletmektedir çünkü kanun metninde "ikna edici şekilde" ifadesi yer almakla birlikte somut olayda hangi delil veya durumların bu standardı karşılayacağı açık biçimde tanımlanmamıştır. İfade net sınırlar içermediği için farklı şekillerde yorumlanabilmekte ve mahkemenin, bir ihlalin ya da zararın gerçekleşip

³⁵³ Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1658; Baraç Evcı, a.g.m., s. 132.

gerçekleşmediğine ilişkin değerlendirmesi, çoğunlukla eldeki delillerin niteliğine, hâkimin kanaatine ve olayın kendine özgü koşullarına bağlı olarak şekillenmektedir.

Özel denetim kurumu bakımından kanuni düzenlemenin ayrıntılı ve sınırlayıcı bir sistem kurmak yerine genel esaslar öngördüğü görülmektedir. Bu durum, her somut olayın kendine özgü nitelikleri dikkate alınarak değerlendirme yapılmasını mümkün kılmakta ve yargı mercilerine esnek bir uygulama alanı tanımaktadır. Kanunun çerçeveyi ayrıntılı şekilde belirlememesi, özel denetim sürecinde her olayın kendi koşullarına göre değerlendirileceği bir sistemin benimsendiğini göstermektedir. Katı kurallar yerine, olayın özelliklerine göre şekillenen esnek bir uygulama anlayışı öne çıkmaktadır. Dolayısıyla mahkeme, özel denetim sürecinde yalnızca pasif bir onay makamı değil, aksine denetimin yönünü, içeriğini ve etkinliğini doğrudan şekillendiren aktif bir karar mercii konumundadır. Bu durum özel denetim kurumunun uygulanabilirliğini ve işlevselliğini doğrudan etkilemekte, aynı zamanda şirket yönetimi ile pay sahipleri arasındaki dengeye ilişkin önemli tartışmalara da zemin hazırlamaktadır. Tezin bu bölümünde, özel denetçi atanmasında mahkemenin sahip olduğu rolün sınırları, yetkinin kapsamı ve uygulamada karşılaşılan sorunlar ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

2. ÖZEL DENETİM SÜRECİNDE MAHKEMENİN ETKİSİ

2.1. TARAFLARIN DİNLENMESİ ve İNCELEME KONUSUNUN BELİRLENMESİ

2.1.1. Başvuru ve Karar

Özel denetçi atanması talebinin öncelikle genel kurulda değerlendirilmesi öngörülse de, bu talebin reddedilmesi veya hiç görüşülmemesi durumunda, azınlık ya da payları belirli bir itibari değere ulaşmış pay sahipleri, mahkemeye başvurarak özel denetçi atanmasını isteyebilir (TTK m. 439/1). Bu noktada önemli olan, mahkemeye yapılan başvurunun özel denetçi atanması yönünde bir zorunluluk doğurmamasıdır. Özellikle TTK m. 440/1 hükmü, mahkemenin istem sahiplerini dinledikten sonra karar

vereceğini öngörmektedir. Hâkim, tarafların görüşlerini almadan hüküm kuramaz³⁵⁴. Bununla beraber kanun koyucu, “karar verir” şeklindeki ifadesiyle, mahkemenin her durumda talebi kabul etmek zorunda olmadığına işaret etmektedir. Bu yönüyle mahkemeye, olayın özelliklerini dikkate alarak değerlendirme yapma ve gerektiğinde talebi reddetme yetkisi tanınmıştır³⁵⁵.

Dinlenilme hakkının kapsamı, genel kurulun özel denetim talebine ilişkin kararının yönüne göre değişiklik gösterir. Genel kurul özel denetim istemini kabul ettiği takdirde, şirket yalnızca özel denetçi tarafından dinlenir ve mahkeme tarafından ayrıca dinlenmesine gerek bulunmaz. Bu durumda, yargısal sürece dâhil olma zorunluluğu ortadan kalkar. Buna karşılık, genel kurulun talebi reddetmesi hâlinde, şirket taraf sıfatıyla sürece katılır ve kanundan doğan tüm savunma ve açıklama haklarını kullanabilir. Böyle bir durumda şirket, dinlenilme hakkını en geniş biçimde ve herhangi bir sınırlamaya tâbi olmaksızın kullanma olanağına sahip olur³⁵⁶.

Mahkeme, özel denetçi tayin etmeden önce, kişinin ilgili konuda uzmanlığı bulunup bulunmadığını değerlendirmelidir³⁵⁷. Bu aşamada hâkim, yalnızca teknik bilgi düzeyini değil, aynı zamanda adayın tarafsızlık ve bağımsızlık kriterlerini de incelemelidir. Özellikle denetçinin geçmişte şirket veya yönetimle ticari ya da hukuki ilişkilerinin bulunup bulunmadığı, atanma sürecinde çıkar çatışması riskini önlemek açısından önem taşır. Bu husus, hem adil yargılanma ilkesinin bir gereği hem de denetim sürecinin güvenilirliği açısından zorunludur.

Genel kurul özel denetim istemini kabul ederse hâkim, TTK m. 438’de öngörülen şekli şartların yerine getirilip getirilmediğini inceler. Bu kapsamda mahkemenin görevli olup olmadığı, genel kurulda özel denetim kararı alınıp alınmadığı, başvuru sahibinin yetkili olup olmadığı ve başvurunun 30 günlük süre içinde yapılıp yapılmadığı değerlendirilir. Ancak genel kurul talebi kabul ettiğinde, hâkim TTK m. 438’de belirtilen gereklilik koşulları ile bilgi alma hakkının kullanılıp

³⁵⁴ Özkan, a.g.m., s. 41.

³⁵⁵ N. Füsün Nomer Ertan, “Anonim Ortaklıklarda Azınlık Hakları Üzerine Düşünceler”, şu kitapta: Havva Karagöz, F. Beril Özcanlı, Seda Palanduz, “Tüzel Kişilik Penceresinden Anonim Ortaklık Sempozyumu”, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2021, s. 38.

³⁵⁶ Günay, a.g.e., s. 267.

³⁵⁷ Özdamar/Ulusoy, a.g.e., s. 275.

kullanılmadığını yeniden değerlendirmez. Zira bu koşulların varlığı, genel kurul tarafından onaylandıktan, artık çekişmeli bir durum söz konusu değildir³⁵⁸.

Genel kurulun ret kararı sonrasında mahkemeden özel denetçi atanabilmesi için, öncelikle TTK m. 438/1’de öngörülen özel denetim talebine ilişkin şartların sağlanmış olması gerekir. Ancak mahkemenin bu incelemeyi re’sen mi yoksa talep üzerine mi yapacağı açık değildir. Ne var ki TTK m. 438 ile m. 439’un bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğinden, mahkemenin TTK m. 439/2’deki şartlara geçmeden önce TTK m. 438/1 kapsamındaki koşulların yerine getirilip getirilmediğini re’sen incelemesi gerekir³⁵⁹. Hâkim, yönetim kurulu üyelerini dinleyerek genel kurulda ne ölçüde bilgi verdiklerini ve bu bilgilerin yeterli olup olmadığını değerlendirme imkânı bulur. Ayrıca diğer pay sahipleri de davada tanık olarak dinlenebilir. Özellikle bilgi alma hakkının kullanılmadığı veya verilen bilgilerin yeterli olduğu yönünde bir itiraz varsa hâkim bu hususları dikkatle incelemelidir³⁶⁰.

Öğretide *Moroğlu*, genel kurulun özel denetçi atanması talebini onaylamasından sonra, talepte bulunan pay sahibinin mahkemeden özel denetçi istemesine gerek olmadığını ifade etmektedir. Yazara göre, özel denetim talebi kabul edilen pay sahibinin özel denetçiyi kendisinin seçmesi doğal karşılanmalı ve sadece şirketin denetçinin kişiliğine itiraz etmesi durumunda mahkeme, pay sahibinin önerisi doğrultusunda özel denetçi atamalıdır. Bu düzenlemenin, HMK m. 30’da düzenlenen usul ekonomisi ilkesine de daha uygun olacağı belirtilmektedir³⁶¹.

Moroğlu’nun bu görüşü, özel denetim kurumunun yapısal özellikleri ve kanun sistematigi açısından tartışmaya açıktır. Her ne kadar usul ekonomisi ilkesi gereği yargı sürecinin gereksiz yere uzatılmaması önemli olsa da, özel denetçi atanmasının doğrudan pay sahibine bırakılması çeşitli sakıncalar doğurabilir. Öncelikle, TTK m. 438 vd. maddeleri, özel denetim sürecinin mahkemenin sürece katılımını esas alan bir

³⁵⁸ Baraç Evcı, a.g.m., s. 133; Aydın, a.g.m., s. 74.

³⁵⁹ Topsoy/Ulusoy, a.g.e., s. 328.

³⁶⁰ Ancak uygulamada tutanaklarda genellikle pay sahibinin bilgi alma hakkını kullandığı ve yönetim kurulunun sorulara cevap verdiği belirtilmektedir. Bu nedenle pay sahibinin, olası sakıncaları önlemek için sorularını yazılı olarak yöneltmesi veya genel kurulda tutanağa geçilmesini sağlaması büyük önem taşır (Baraç Evcı, a.g.m., s. 135).

³⁶¹ Moroğlu, Değerlendirme ve Öneriler, s. 255.

usul çerçevesinde yürütülmesini öngörmektedir. Bu çerçevede, mahkemenin devre dışı bırakılması, kanunun öngördüğü yargısal kontrol mekanizmasını zayıflatabilir. Öte yandan, özel denetçinin doğrudan talep sahibi pay sahibi tarafından seçilmesi hâlinde, denetçinin bağımsızlığı ve tarafsızlığı konusunda özellikle diğer pay sahipleri ve şirket organları nezdinde tereddütler ortaya çıkabilir. Denetimin temel amacı, şirketin faaliyetlerine ilişkin güvenilir ve tarafsız bilgi elde edilmesini sağlamaktır. Denetçinin doğrudan talep sahibi tarafından seçilmesi durumunda, bu güven ilişkisi sarsılabilir ve diğer pay sahipleri ile şirket organları açısından denetim raporunun inandırıcılığı azalabilir.

TTK'nın 441'inci maddenin ikinci fıkrasında yer alan düzenlemede, yönetim kurulunun, atanan özel denetçinin şirketin defter, belge ve varlıklarına erişimine izin vermesi gerektiği belirtilmiştir. Burada kullanılan ifade şekli, yönetim kurulu açısından bağlayıcı bir yükümlülüğe işaret eder. Yönetim organının takdirine bırakılmış bir yetkiden söz edilmemekte, doğrudan bir görev yüklenmektedir. Bu iki düzenlemenin birlikte değerlendirilmesi, özel denetçi atanmasına ilişkin süreçte yargı makamına bilinçli şekilde hareket etme, gereksiz veya kötü niyetli denetim taleplerine karşı denge gözetme imkânı tanındığını göstermektedir. Aynı zamanda bu yapı, atama gerçekleşikten sonra şirket yönetiminin denetime direnmesini engelleyen bir sorumluluk sistemini de içinde barındırır.

Özel denetçi, ister genel kurul kararıyla ister azınlığın başvurusu üzerine atanmış olsun, görev alanı hâkim tarafından belirlenir³⁶². Hâkim araştırma konusunu özel denetçiye, dilekçedeki talepler doğrultusunda tarif eder. Atama genel kurul kararına dayanıyorsa, hâkim değerlendirmesini genel kurula sunulan ve sonuçsuz kalan bilgi edinme ya da inceleme talebine göre yapar. Azınlık tarafından yapılan başvurularda ise, görev kapsamı inandırıcı şekilde ortaya konulan aykırılıklar ve bunlara bağlı belirsizlikler çerçevesinde belirlenir³⁶³. Mahkemeye, sürecin kötüye kullanılmasını engelleyecek şekilde görev tanımını daraltma yönünde takdir yetkisi tanındığı kabul edilmekte olup, bu yaklaşım istismarın önlenmesinde önemli bir mekanizma olarak görülmektedir.

³⁶² Altaş, Anonim Şirketler, s. 76.

³⁶³ Özkan, a.g.m., s. 42.

Pay sahiplerinin özel denetçi atanması talebini dürüstlük ilkesine uygun ve makul bir zaman dilimi içinde kullanmaları gerekmektedir. Aksi takdirde, bu hakkın kötüye kullanıldığı sonucuna varılabilir. Bu tür bir durumda hâkim, somut olayın koşullarını dikkate alarak talebin kapsamını, içeriğini ve sınırlarını kendiliğinden belirlemeli ve gerekirse özel denetçi atanması istemini reddetmelidir³⁶⁴. Pay sahiplerinin talebi, geçerli bir hukuki menfaat temelinde, makul bir gerekçeye dayandırılmalı ve sağlam bir şekilde ortaya konmalıdır. Taleplerin gerekçesiz veya haksız bir şekilde yapılması, şirketin faaliyetlerini gereksiz yere engelleyebilir ve yönetimi baskı altına alabilir. Hâkim, bu durumda taleplerin hukuki temele dayandığını ve amacına uygun olduğunu göz önünde bulundurarak karar vermelidir. Bu yaklaşım, özel denetim taleplerinin yalnızca somut ve haklı ihtiyaçlara dayandırılmasını temin eder ve sürecin suistimallere karşı korunmasını sağlar.

2.1.2. Başvurunun Değerlendirilmesinde İkna Edicilik Kriteri

TTK m. 439'un birinci fıkrasında, genel kurulun özel denetim talebini reddetmesi durumunda, sermayenin belirli bir oranını oluşturan pay sahiplerine veya belirli bir değeri aşan pay sahiplerine mahkemeye başvurma hakkı tanınmıştır. Ancak bu düzenleme, başvurunun doğrudan kabul edileceği anlamına gelmemektedir. Mahkeme başvuruyu kabul etmeden önce, başvurunun geçerliliğini ve hukuki dayanağını inceleyecek ve özel denetim talebinin somut koşullar altında haklı olup olmadığını değerlendirecektir. Dolayısıyla, bu süreçte mahkemenin takdir yetkisi göz önünde bulundurulmalıdır.

İkinci fıkra ise, kurucuların veya şirket organlarının kanun ya da esas sözleşme ihlâli nedeniyle şirketin veya pay sahiplerinin zarar gördüğünü ikna edici bir şekilde ortaya koyan dilekçelere dayalı olarak özel denetçi atanacağına işaret etmektedir. Kanundaki koşullar sağlandığında özel denetçi atanacağı izlenimi oluşsa da, ikna edici bir şekilde ortaya koyma şartı belirsiz bir kavramdır. Bu ifade, başvurunun kabul edilebilirliğini ve denetçinin atanıp atanmayacağını belirleyen temel kriterlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Ancak bu kavramın kapsamı ve hangi somut delillerin ikna

³⁶⁴ Karaboğa, a.g.t., s. 51.

edici olarak değerlendirileceği konusunda herhangi bir açık düzenleme veya açıklama yapılmamış olması, uygulamada çeşitli belirsizliklere yol açabilir. Hangi koşulların ikna edici olduğu konusunda daha net bir çerçevenin çizilmesi, başvuruların daha tutarlı bir şekilde değerlendirilmesini sağlayacak ve yargı sürecinin öngörülebilirliğini artıracaktır. Böyle bir tanımlama, özellikle azınlık pay sahiplerinin başvurularında hangi tür bilgi ve belgelerin yeterli kabul edileceği konusunda da yol gösterici olur.

TTK m. 439/2 gerekçesinde, özel denetçi atanmasına ilişkin koşulun ihlâlinin anonim şirketler hukukunun yazısız kurallarına aykırılığı da kapsayacak şekilde genişletildiği ifade edilmektedir. Bu düzenleme, esneklik sağlamakla birlikte bazı önemli zorluklar ve belirsizlikler de ortaya çıkarmaktadır. İhlâlin “ikna edici olgularla” ya da “inandırıcı bir şekilde” ortaya konulması gerektiği belirtilmişken, hukuki çerçevede “ikna edici olgular” ifadesi oldukça soyut ve geniş bir anlam taşır. Bu durum, uygulamada sübjektif değerlendirmelere yol açabilir ve belirli kriterlerin eksikliği, farklı hâkimlerin aynı olayda farklı sonuçlara ulaşmasına neden olabilir. Nitekim TTK m. 440’ın gerekçesinde, özel denetim talebine ilişkin kararın, hâkimin mesleki bilgi ve deneyimi çerçevesinde “ikna edicilik” açısından değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir³⁶⁵. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, her hâkimin eşit düzeyde deneyime sahip olmamasıdır. Özellikle mesleğe yeni başlamış ya da ticaret hukuku alanında sınırlı tecrübeye sahip bir hâkimin, karmaşık şirket ilişkilerini veya potansiyel ihlalleri isabetli biçimde değerlendirmesi her zaman mümkün olmayabilir. Hâkimin kişisel kanaatinin bu kadar belirleyici olması, uygulamada farklı sonuçlara ve öngörülemezliğe neden olabilir. Her somut olay kendi koşulları içinde ele alınmalıdır ancak bu durum ikna edicilik ölçütünün tamamen öznel ve kişisel yorumlara bırakılmasını haklı çıkarmaz. Bu aşamada, mahkemeye sunulan olguların daha objektif ölçütlerle değerlendirilmesini mümkün kılacak alternatif yöntemlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bilirkişilik bu sorunun tek başına çözümüne katkı sağlamaz, zira bilirkişi yalnızca teknik nitelikte görüş sunabilir (HMK m. 266/1) ve

³⁶⁵ Baraç Evcı, a.g.m., s. 136; Kendigelen, Hukukî Mütâalalar, s. 88; Çebi, Şirketler Hukuku, s. 289. Eski Ticaret Kanunu, iddiaların kesin biçimde kanıtlanmasını aramak yerine yeterli düzeyde delil ve emare ortaya konulmasını öngörmekteydi (eTK m. 348/3). Her ne kadar kanunların kullandığı terminoloji farklı olsa da, hem 6762 sayılı eTK hem de 6102 sayılı TTK özel denetçi atanmasını haklı gösterebilecek nitelikteki delil ve emareleri yeterli kabul etmiştir (Tekil, a.g.e., s. 172; Ergün, a.g.e., s. 596).

özel denetim talebinin kabulüne ilişkin hukuki bir değerlendirme yapma yetkisine sahip değildir.

İkna edicilik ölçütü, hâkimin delilleri serbestçe değerlendirerek (HMK m. 198) vicdani kanaate ulaşmasını ifade eder (Anayasa m. 138). Bu çerçevede hâkim, yalnızca tarafların ileri sürdüğü iddiaları değil, bu iddiaların dayandığı maddi vakıaların kendi içindeki tutarlılığını, hayatın olağan akışı ile uyumunu ve dosya kapsamındaki diğer delillerle bağlantısını da dikkate alır. Böylece kararın keyfilikten uzak, gerekçeli ve denetlenebilir olması sağlanır. İspatın konusunu ise taraflar arasında çekişmeli bulunan ve uyuşmazlığın çözümüne etkili olan maddi vakıalar oluşturur³⁶⁶. Taraflar arasında çekişmesiz olan ya da uyuşmazlığın çözümü bakımından önem taşımayan vakıaların ayrıca ispat edilmesine gerek bulunmamaktadır (HMK m. 187).

Özel denetim talebinin değerlendirilmesinde ortaya çıkabilecek belirsizlikleri azaltmak ve ikna edicilik şartının daha nesnel bir zeminde uygulanmasına katkı sağlamak amacıyla, talebin esas incelemeye geçilmeden önce teknik yönleri bakımından ön bir değerlendirmeye tâbi tutulması öngörülebilir³⁶⁷. Bu değerlendirme, hâkimin takdir yetkisini sınırlayan ayrı bir usul aşaması olarak değil, özellikle muhasebe, finansal veriler veya şirket içi işlemler gibi teknik bilgi gerektiren hususlarda mahkemeye yardımcı olacak bir inceleme olarak düşünülebilir. Mahkeme, mevcut bilirkişilik mekanizmasından yararlanarak veya bağımsız denetim alanında yetkin uzmanlardan görüş alarak, talebin dayandığı vakıaların teknik açıdan incelenmeye değer olup olmadığı konusunda ön bilgi edinebilir. Nihai karar her hâlükârda mahkemeye ait olmaya devam eder. Bu tür bir yaklaşım, hukuki dayanağı zayıf başvuruların önüne geçilmesini kolaylaştırabilir ve makul gerekçelere dayanan taleplerin daha sağlıklı biçimde değerlendirilmesine imkân tanıyabilir. Değerlendirme zorunlu olmasa da mahkemenin karar sürecinde bilgi akışını daha şeffaf hale getirebilir

³⁶⁶ Tarafın haklılığını ortaya koymak amacıyla soyut ve genel nitelikte bir iddia ileri sürmesi yeterli olmayıp, bu iddianın ispata elverişli biçimde zaman, yer ve içerik bakımından somutlaştırılması, başka bir deyişle içeriğinin belirgin ve denetlenebilir hâle getirilmesi gerekir (Aslı Aras, Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usulü, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017, s. 150).

³⁶⁷ HMK m. 137 vd. düzenlenen ön inceleme yalnızca dava şartlarının ve ilk itirazların incelenmesi ile uyuşmazlık konusunun belirlenmesi gibi usule ilişkin hususları kapsadığından (HMK m. 137/1), hâkimin talebin teknik yönlerini esaslı olarak ele almasını ifade eden ön teknik inceleme, tahkikat aşamasının ilk işlemlerinden biri olarak önerilmektedir.

ve değerlendirmelerin tutarlı olmasına yardımcı olabilir. Bu sayede hâkimin ikna edici karar verme süreci daha sağlam temellere oturtulabilir ve özel denetim kurumu işlevini daha iyi yerine getirebilir. Bununla birlikte, ön değerlendirme sürecinin yalnızca dava sürecini uzatmaya yönelik bir aşama hâline gelmesi önlenmelidir.

İkna edicilik değerlendirmesinde hâkimin, yalnızca yazılı delilleri değil, tarafların beyanlarının tutarlılığını da göz önünde bulundurması kritik öneme sahiptir. Taraflar arasındaki çelişkiler veya bilgi edinme hakkının kötüye kullanıldığına dair işaretler, hâkimin değerlendirmesinde olumsuz bir etki yaratabilir. Bu bağlamda, TMK m. 2'deki dürüstlük kuralı, hâkimin sadece şekli şartları değil, aynı zamanda talebin samimiyetini ve dürüstlüğünü de dikkate almasını zorunlu kılar.

TTK m. 440/2'de mahkemeye, özel denetim talebini uygun görmesi hâlinde inceleme konusunu belirleyerek bağımsız uzmanlar görevlendirme yetkisi verilmiş ve mahkemenin kararının kesin olduğu belirtilmiştir³⁶⁸. Bununla beraber, takdir yetkisinin sınırları ve ölçütleri kanunda açık bir şekilde düzenlenmediği için hâkim, istem doğrultusunda inceleme konusunu da belirleme yetkisine sahiptir³⁶⁹. Mahkeme ayrıca kaç bağımsız uzmanın görevlendirileceğine ilişkin kararı da tamamen kendi takdirine göre verir. Verilen karar kesin olup, bu karara karşı herhangi bir itiraz yolu bulunmamaktadır³⁷⁰ (TTK m. 440/2).

Bu düzenleme mahkemeye geniş bir takdir yetkisi tanır ancak hâkimin bu yetkisini kullanırken gerekçesini açıkça belirtmesi büyük önem taşır. Hâkim, kararını dayandırdığı olguları ayrıntılı biçimde açıklayarak, ikna edici değerlendirmelerin somut bir temele oturmasını sağlar. Mahkeme, hükmü açıklarken gerekçeyi hemen tefhim etmek zorunda değildir. Gerekçeli kararın hazırlanması için hâkim, duruşma tutanağına sadece hüküm fıkrasını geçirerek kararı tefhim edebilir ve gerekçeyi daha

³⁶⁸ Anayasa'nın 141'inci maddesinin üçüncü fıkrası, mahkemelerin her kararını gerekçelendirmesini zorunlu kılmakta olup bu ilke, özel denetçi tayininde verilen kararlara da aynen uygulanmaktadır. Bu nedenle mahkemenin, özel denetçinin yetki alanını, alacağı ücreti, incelemenin kapsamını ve süresini ayrıntılı biçimde açıklaması beklenir (Karaboğa, a.g.t., s. 60).

³⁶⁹ Altaş, Özel Denetim İsteme Hakkı ve Özel Denetçi, s. 51.

³⁷⁰ HMK m. 387 uyarınca, çekişmesiz yargı kararlarına karşı istinafa başvurulabilir. Ancak TTK m. 440/2 özel hüküm niteliğinde olup bu genel kuralın uygulanmasını engellemektedir. Bu bağlamda, özel denetçi atanmasına ilişkin mahkeme kararlarına karşı yapılan istinaf başvuruları, TTK m. 440/2 gereği reddedilmelidir.

sonra yazabilir (m. 294). Ancak gerekçeli kararın kısa kararla uyumlu olması beklenir (m. 298/2). Eğer gerekçeli karar ve kısa karar arasında bir uyumsuzluk olursa, istinaf aşamasında ilk derece mahkemesinin kararı kaldırılır ve dosya mahkemeye geri gönderilir. Temyiz aşamasında ise bu durum, bozma sebebi oluşturur (m. 353/1-a kıyasen, m. 371/1-ç).

Uygulamada bölge adliye mahkemelerinin, özel denetçi atanmasına ilişkin taleplerin kabul ya da reddedilmiş olmasına bakılmaksızın, TTK m. 440/2 hükmünde yer alan “mahkeme kararı kesindir” ifadesine dayanarak istinaf başvurularını reddettiği görülmektedir³⁷¹. Ancak doktrinde bu yaklaşımın isabetli olmadığı yönünde görüşler ileri sürülmektedir. Bu kapsamda *Tekinalp*, mahkeme kararlarının kabul ve ret yönünden farklı hukuki sonuçlar doğurması gerektiğini savunmaktadır. Yazara göre, özel denetçi atanmasına ilişkin kabul kararları, yargılamanın sürüncemede bırakılmaması ve denetim amacının gecikmeye uğramaması gerekçeleriyle kesin nitelikte kabul edilmelidir. Buna karşılık, talebin reddine ilişkin kararların kanun yoluna açık olması gerekir³⁷². Yargıtay, eski kanun döneminde özel denetçi atanması taleplerinin kabulüne dair kararların kesin olduğunu, ancak reddedilen başvuruların üst merciler tarafından incelenebileceğini belirtmiştir³⁷³. Bununla birlikte, son dönemdeki bazı kararlarda karşı oy yazılarında, mahkeme kararının kesinliğinin yalnızca davanın kabul edilip özel denetçi atanmasına karar verilen durumlar için geçerli olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca özel denetim talebine ilişkin davalarda mahkemenin davayı reddetmesi halinde kararın kesin sayılmasının, Anayasa’nın 36’ncı maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma ve hukuki güvenlik ilkeleriyle bağdaşmayacağı vurgulanmıştır³⁷⁴. *Narbay* ise, TTK m. 440/2’deki

³⁷¹ İstanbul BAM 14. HD. 13.04.2017 tarihli, 2017/191 E., 2017/171 K. sayılı kararı, bkz. Karaboğa, a.g.t., s. 61; İstanbul BAM, 14. HD. 22.2.2018 tarihli, 2018/122 E., 2018/148 K. sayılı kararı <https://www.lexpera.com.tr/>, ET: 21.08.2025. Benzer şekilde bkz. Yargıtay 11. HD. 11.06.2014 tarihli, 2013/16879 E., 2014/11122 K. sayılı kararı, <https://www.lexpera.com.tr/>, ET: 21.08.2025.

³⁷² Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku II, s. 69, N. 1017f; Aynı yöndeki görüşler için bkz. Tekil, a.g.e., s. 173; Yavuz Akbulak, “Anonim Şirketlerde Özel Denetim İsteminin İlk Derece Mahkemesi Tarafından Reddi Kararı Kesin Midir?”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 25, S. 1, (Ocak 2021), s. 15-16; Aşlar Üçyıldız, a.g.m., s. 115.

³⁷³ Yargıtay 11. HD. 30.06.1980 tarihli, 1980/3183 E., 1980/3534 K. sayılı kararı, bkz. A. Arı, a.g.e., s. 1431.

³⁷⁴ Yargıtay, 11 HD. 25.11.2019 tarihli, 2019/539 E., 2019/7422 K. sayılı kararı, <https://www.lexpera.com.tr/>, ET: 31.10.2025; Yargıtay, 11 HD, 05.12.2019 tarihli, 2018/3448 E., 2019/7870 K. sayılı kararı, <https://www.lexpera.com.tr/>, ET: 31.10.2025.

“Mahkeme kararı kesindir” ifadesinin uygun olmadığını belirterek bunun TTK m. 438/2’ye eklenmesinin tartışmaları sona erdirebileceğini savunmaktadır³⁷⁵.

İnceleme konusunun belirlenmesi ve bağımsız uzmanların görevlendirilmesi sürecinde mahkemenin takdirinin önemli ölçüde rol oynadığı görülmektedir. Bu durumda keyfi karar verme ihtimali tamamen ortadan kalkmamakla birlikte, uzman seçimi ve inceleme kapsamına ilişkin somut ölçütlerin bulunmaması tarafsızlık ve güvenilirlik açısından bazı soru işaretlerine yol açabilmektedir. Ayrıca mahkeme kararının kesin olması, olası hataların veya sübjektif değerlendirmelerin düzeltilmesini zorlaştırabilir ve bu durum adil yargılanma hakkının tam anlamıyla gerçekleştirilmesine ilişkin endişeleri gündeme getirebilir. Bu bağlamda, hükmün hâkimin geniş takdir yetkisini ve kararın kesinliğini ön plana çıkardığı söylenebilir. Hukuki güvenlik ve adaletin sağlanması açısından takdir yetkisinin sınırlarının belirlenmesi ve özel denetim talebinin genel kurul tarafından kabul veya reddedilmiş olmasına bakılmaksızın, tüm kararların yargısal denetime açık olması için düzenlemelerin yapılması yararlı gözükmemektedir.

2.1.3. Yargısal Sürecin Özellikleri ve İşleyişi

TTK m. 438/2 uyarınca, genel kurulun özel denetim istemini yerinde görmesi hâlinde, özel denetçi atanması talebiyle şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesine başvurulması gerekir. Genel kurul kararıyla özel denetim talebi kabul edilmiş olduğundan, pay sahibi ile şirket arasında çekişmeli yargıya³⁷⁶ özgü anlamda bir uyuşmazlık bulunduğu söz etmek güçtür. Mahkemeye yapılan başvuru, bir hakkın ihlaline dayanılarak ileri sürülen eda ya da tespit talebine değil, genel kurulca kabul edilen özel denetim kararının uygulanmasına yöneliktir. Bu nedenle, TTK m. 438/2 kapsamında yapılan özel denetçi atanmasına ilişkin başvuruların çekişmesiz yargı niteliği taşıdığı öğretide ağırlıklı olarak kabul edilmektedir³⁷⁷. Yargılamayı

³⁷⁵ Narbay, Özel Denetim, s. 133-134. Moroğlu, özel denetime ilişkin kanunda yer alan yedi maddenin en fazla dört “normal hacimli” madde altında toplanabileceğini ve böylece mevcut anlam kopukluklarının kısmen giderilebileceğini belirtmektedir (Moroğlu, Değerlendirme ve Öneriler, s. 254).

³⁷⁶ HMK’nın yürürlüğe girmesine kadar çekişmesiz yargı işleri belirli bir sistematik düzenlemeye tâbi değildi. Bu durum, çekişmesiz yargıya özgü işlemlerin dava kapsamında değerlendirilmesine yol açmış ve uygulamada hasımsız dava olarak görülmüştür.

³⁷⁷ Çiftçi, a.g.e., s. 352; Günay, a.g.e., s. 64-65; Narbay, Özel Denetim, s. 93-94; Güven, a.g.m., s. 155.

başlatan unsur, yalnızca talebin varlığı olup taraflar arasında çekişmeli yargıya özgü bir hak iddiası ya da uyuşmazlık bulunmamaktadır. Özel denetim, pay sahipliği haklarının denetim yoluyla korunmasına yönelik olup, doğrudan bir hak talebi niteliği taşımaz. Bu nedenle, özel denetçi atanması talepleri, hukuk kurallarının somut olaya uygulanmasını gerektiren çekişmesiz yargı işleri arasında yer alır³⁷⁸.

Özel denetim talebinin çekişmesiz yargı kapsamında değerlendirilmesinin temelinde, kurumun amacının bir hak arayışından çok şirket işleyişine açıklık kazandırma niteliği taşıması yatar. Özel denetim, şirket yönetiminin faaliyetlerini dürüstlük kuralına uygun biçimde yürütüp yürütmediğini inceleyen bir mekanizma olarak karşımıza çıkar. Mahkeme, taraflar arasında bir menfaat çatışmasından ziyade, şirketin işleyişine dair açıklık sağlama isteğiyle karşılaşır. Bu nedenle yargılama süreci çekişmeli değil, koruyucu bir nitelik taşır. Böyle bir yapı, pay sahiplerinin bilgi edinme hakkını güçlendirirken şirketin iç işleyişine yargısal bir denetim alanı kazandırır.

Madde gerekçesinde, mahkemenin özel denetçi atanmasına yönelik başvuruları dosya üzerinden inceleyerek karar verebileceği belirtilmektedir. Ayrıca bu taleplerin eda davası şeklinde ileri sürülmesinin ve tarafların dinlenmesinin mümkün olduğu kabul edilmekle birlikte, bunun zorunlu tutulmasının özel denetim kurumunun amacıyla bağdaşmayacağı ifade edilmektedir³⁷⁹. TTK'nın 438 ilâ 444'üncü maddelerinde özel denetçi atanmasına ilişkin yargılama usulü ayrıntılı olarak yer almamakla birlikte, bu başvurular genellikle çekişmesiz yargı çerçevesinde ele alınmakta ve uygun düştüğü ölçüde basit yargılama usulü (HMK m. 385/1) uygulanabilmektedir.

Basit yargılama usulü, HMK'nın hızlı çözüm gerektiren başvurular için öngördüğü bir yöntem olarak kabul edilmekte olup özel denetim taleplerinde sürecin daha pratik ve hızlı bir şekilde yürütülmesine imkân sağlayabilir. Bu usulde mahkeme duruşma açmaksızın dosya üzerinden karar verebilir (HMK m. 320/1) ve uzun delil incelemeleri ya da karşılıklı savunmalara gerek duyulmaz³⁸⁰. Hâkimin, dosya

³⁷⁸ Karaboğa, a.g.t., s. 54.

³⁷⁹ TTK m. 438'in gerekçesi.

³⁸⁰ Bununla birlikte Yargıtay, hukuki dinlenilme hakkının (HMK m. 27) bir gereği olarak çekişmesiz yargı işlerinde de kural olarak duruşma yapılması gerektiği yönünde kararlar vermektedir. Bu

üzerinden karar verirken talebin dayanağını ve kapsamını titizlikle değerlendirmesi gerekir. Talep konusu belirsiz veya gereğinden fazla geniş tutulmuşsa mahkeme durumu kendiliğinden incelemelidir. Bu yaklaşım, hem usul ekonomisinin sağlanması hem de ölçülülük ilkesinin korunması açısından büyük önem taşır. Somut bir uyuşmazlık söz konusu olmadığından mahkeme tarafından yapılacak inceleme esasen şekli niteliktedir ve talebin yetkili kişi tarafından sunulup sunulmadığı, süresinde yapılıp yapılmadığı ve genel kurul kararının varlığı dikkate alınarak değerlendirilir³⁸¹.

Mahkeme tarafından yapılan şekli nitelikteki incelemeler, usul hukuku bakımından davanın maddi yönüyle kesin hüküm oluşturmaz. Maddi anlamda kesin hüküm, bir davanın karara bağlanıp bu kararın kesinleşmesinden sonra, aynı davanın yeniden mahkemeye taşınmasını önleyen hukuki sonuçtur. Bir davanın öncekiyle aynı sayılabilmesi için tarafların, dava sebebinin³⁸² ve talep edilen sonucun aynı olması gerekir. Bu üç unsurdan herhangi birinin farklı olması durumunda, davalar aynı kabul edilemez (HMK m. 303). Başvurusu gerekli şartları taşımadığı için reddedilen kişi, eksikliklerini gidererek mahkemeye özel denetçi atanması talebiyle yeniden başvuruda bulunma hakkına sahiptir. Özel denetim talebi, pay sahibine doğrudan bir hak tanımaktan ziyade şirket yönetiminin faaliyetlerinin denetlenmesini sağlar. Önceki başvurunun reddedilmiş olması maddi anlamda kesin hüküm doğurmaz. Bu yaklaşım pay sahiplerinin korunması açısından önemli bir güvence oluşturur ve şirket yönetiminde şeffaflığın sürdürülmesine katkı sağlar.

TTK m. 438/2'ye göre, özel denetçi atamakla yetkili mahkeme açıkça belirlenmiştir. Buna göre, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi özel denetçi atanması için hem görevli hem de yetkilidir. Bu mahkeme, HMK m. 14/2 uyarınca kesin yetkiye sahiptir. Öte yandan, “Ticari davalar ve çekişmesiz yargı işlerinin görüleceği mahkemeler” başlığını taşıyan TTK m. 5/1 hükmü, aksine bir düzenleme olmadıkça, dava değerine bakılmaksızın tüm ticari

doğrultuda bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 12.01.2017 tarihli, 2016/25262 E ve 2017/297 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi (ET): 19.02.2026; Yargıtay 8. Hukuk Dairesi'nin 26.01.2017 tarihli, 2017/150 E ve 2017/713 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi (ET): 19.02.2026.

³⁸¹ Çebi, Şirketler Hukuku, s. 288; A. Arı, a.g.m., s. 1430.

³⁸² Dava sebebini vakıalar oluşturur. Aynı taraflar arasında ve aynı konuda, aynı vakıalara dayanılarak yeniden dava açılması hâlinde ikinci dava kesin hüküm nedeniyle reddedilir. Buna karşılık, ikinci dava farklı vakıalara dayanıyorsa, ilk karar kesin hüküm teşkil etmez (Kuru/ Aydın, a.g.e., s. 558).

davalar ve ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerinde asliye ticaret mahkemesinin görevli olduğunu ifade etmektedir. Re'sen araştırma ilkesi gereği, hâkim delil toplama konusunda tarafların sunduklarıyla sınırlı değildir³⁸³, kendiliğinden de araştırma yapabilmektedir. Ancak özel denetim isteminin kapsamı hâkimin takdir yetkisini sınırlamakta olup, inceleme yalnızca başvuruda belirtilen konularla sınırlı yürütülür³⁸⁴. Bu nedenle, istemin geri çekilmesi durumunda yargılama sona erer.

Çekişmesiz yargının doğası ve özel denetim kurumunun esnek yapısı sayesinde, başvuruda ileri sürülen iddialar³⁸⁵ gerektiğinde genişletilebilir veya değiştirilebilir³⁸⁶. Başvuru sırasında belirli bir alan veya dönemi kapsayan talepler sunulmuşsa, süreç ilerledikçe yeni olgular ortaya çıktığında talep kapsamı genişletilebilir. Örneğin, başlangıçta sadece belirli bir dönemin mali işlemlerinin incelenmesi istenmişse, yeni belgeler ortaya çıktığında inceleme dönemi genişletilebilir. Ayrıca, talep başlangıçta çok geniş kapsamlıysa ve bazı konuların denetime dâhil edilmesi gereksiz görülüyorsa, mahkeme yalnızca talebin ölçülülüğü ve amaca uygunluğu çerçevesinde denetim kapsamını sınırlayabilir. Bu yaklaşım, özel denetimin şirket işleyişine müdahale eden bir araç hâline gelmesini önler ve yargısal sürecin esnekliği ile sınırlarının dengeli biçimde korunmasını sağlar.

Genel kurul kararına karşı mahkemeye herhangi bir itiraz yöneltilmiş ise, özel denetim talebi bir eda davası kapsamında incelenir. Bu durumda mahkeme, taraflarca ileri sürülmesi hâlinde, şekli şartlarla birlikte TTK m. 438/1'deki maddi koşulların gerçekleşip gerçekleşmediğini de değerlendirmelidir³⁸⁷. Genel kurul tutanağında yer almayan ve özel denetim talebine konu edilmeyen hususlar mahkeme tarafından

³⁸³ Yargıtay Hukuk Genel Kurul (HGK), 14.12.2005 tarihli, 2005/693 E., 2005/726 K. sayılı kararı, <https://www.lexpera.com.tr/>, ET: 03.11.2025.

³⁸⁴ Budak/Karaaslan, a.g.e., s. 359.

³⁸⁵ Burada “iddia” terimi, çekişmeli yargıdaki klasik anlamıyla kullanılmamaktadır. Özel denetim talepleri, pay sahibinin doğrudan bir hak talebinden ziyade şirketin yönetim faaliyetlerine açıklık kazandırmayı amaçlayan çekişmesiz yargı işlemleridir. Bu nedenle söz konusu talepler, çekişmeli yargıdaki iddialar gibi taraflar arasında uyuşmazlık yaratmaz ve mahkemenin rolü yalnızca talebin amacına uygun olarak inceleme yapmaktır.

³⁸⁶ Aras, a.g.e., s. 107; Budak/Karaaslan, a.g.e., s. 359. Birden fazla davacı varsa ve yalnızca bazıları için özel denetim gerekli ise, hâkimin her pay sahibinin dava konusu olgunun açıklığa kavuşturulmasında hukuki menfaati bulunup bulunmadığını ayrı ayrı değerlendirmesi gerektiği kanaatindeyiz. Hukuki menfaati olmayan davacının davası reddedilmeli ve kalan davacılar açısından paylarının birlikte azlık oluşturup oluşturmadığı veya kanunda öngörülen değerde olup olmadığı incelenmelidir.

³⁸⁷ Topsoy/Ulusoy, a.g.e., s. 322; A. Arı, a.g.m., s. 1431.

incelenmez³⁸⁸. Hâkim, başvuruda belirtilen konularla bağlı kalmakla birlikte, TTK m. 440/2 uyarınca incelemenin kapsamını takdir yetkisine dayanarak belirleyebilir.

2.2. ÖZEL DENETİM SÜRESİ

Bilindiği üzere, TTK'nın 441'inci maddesinin birinci fıkrasında, özel denetimin şirket işleri aksatılmadan “yararlı bir süre” içinde tamamlanması gerektiği ifade edilmekte olup, kanun koyucu sabit bir süre yerine esnek bir zaman dilimi öngörmüştür. Süre belirleme yetkisinin denetçiye olması, kötüye kullanıma zemin hazırlayabilir³⁸⁹. Bazı görüşlere göre, özel denetimin makul bir süre içinde sonuçlandırılması uygun görülmektedir. Bu nedenle mahkemenin, özel denetçiye raporu hazırlaması için belirli bir süre vermesi tavsiye edilmektedir³⁹⁰. Aksi takdirde, sürecin ne zaman tamamlanacağına ilişkin belirsizlik, hem pay sahipleri arasında ihtilafa yol açabilir hem de denetimden beklenen faydanın gerçekleşmesini güçleştirebilir. İncelemenin zor ve detaylı olması durumunda, süreci hızlandırmak için birden fazla özel denetçi atanması uygun olacaktır. Diğer yandan, mahkemenin belirleyeceği süreye ilişkin olarak HMK m. 274/1'deki bilirkişi rapor süresinin kıyasen uygulanabileceği yönünde görüşler de bulunmaktadır³⁹¹.

Mahkemenin belirleyeceği sürenin, özel denetimin amacına ulaşabilmesi bakımından makul ve ölçülü olması gerekir. Süre, ne denetimin yüzeysel kalmasına neden olacak kadar kısa ne de sürecin sürüncemede kalmasına yol açacak kadar uzun olmalıdır. Bu bağlamda, hâkim, özel denetimin kapsamını ve inceleme konusunun niteliğini göz önünde bulundurarak, somut olayın özelliklerine göre uygun bir süre tayin etmelidir. Gerekğinde bu sürenin, denetçinin gerekçeli talebi üzerine uzatılmasına karar verilebilmesi de hukuki güvenlik açısından isabetli olacaktır. Mahkemenin özel denetim için belirlediği süre, yalnızca bir takvim düzenlemesi olarak değerlendirilmemelidir. Böyle bir karar, yargısal denetimin etkinliğini ve denetçinin görevini gereği gibi yerine getirmesini sağlamaya hizmet eder.

³⁸⁸ Narbay, Özel Denetim, s. 95.

³⁸⁹ Moroğlu, Değerlendirme ve Öneriler, s. 258; Özdamar/Ulusoy, a.g.e., s. 276.

³⁹⁰ Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku II, s. 69, N. 1017g; Seyman, a.g.e., s. 2537; Eriş, a.g.e., s. 2268; Baraç Evcı, a.g.m., s. 141; Özdamar/Ulusoy, a.g.e., s. 278; Değirmencioglu Aydın, a.g.e., s. 90; Özkan, a.g.m., s. 43; Pulaşlı, Şerh Cilt II, s. 1654; Güven, a.g.m., s. 159.

³⁹¹ Eriş, a.g.e., s. 2268; Narbay, Özel Denetim, s. 170-171.

Öğretide yer alan bir görüşe göre, özel denetim raporunun hazırlanmasında şirket sırlarının ayıklanması ve tarafların görüş bildirmesi için gereken sürenin de dikkate alınması gerekir. Bununla birlikte, uygulamada hâkimin özel denetim talebine karar vermesi birkaç ay sürebilmekte ve bu nedenle raporun finansal tabloların onayını veya yönetim kurulunun ibrasını etkileme işlevi sınırlı kalabilmektedir. İbra edilmiş yönetim kurulu üyelerine karşı sorumluluk davası açılması, TTK m. 558 gereğince altı aylık hak düşürücü süreye bağlı olduğundan, özel denetim raporunun bu süre içinde hazırlanamaması durumunda, raporun davaya dayanak teşkil etmesi dahi ciddi şekilde zorlaşacaktır³⁹².

Özel denetim raporunun geç hazırlanmasının yalnızca hukuki değil, ekonomik sonuçları da bulunmaktadır. Sürecin uzaması, şirketin itibarını zedeleyebileceği gibi, yönetim kurulu üyeleri üzerinde gereksiz bir baskı yaratabilir. Bu nedenle, sürenin hem tarafların menfaatlerini dengeleyecek hem de yargılamanın etkinliğini sağlayacak ölçüde olması büyük önem taşımaktadır.

2.3. BİLGİ VERME YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İHLALİNDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLAR

TTK m. 441 gerekçesinde, özel denetimin belirli bir konuya yönelik yapıldığı ve denetçinin bilgi edinme ve inceleme yetkisinin bu konu ile sınırlı olduğu ifade edilmiştir. Yetkinin bu şekilde sınırlı olması, uygulamada şirket ile özel denetçiler arasında anlaşmazlıklara yol açabilmektedir. Denetim görev kapsamı dışında kalan bilgi ve belgelerin sunulmasında zaman zaman anlaşmazlıklar ortaya çıkabilmekte ve yetki sınırlarının aşıldığı iddiaları gündeme gelebilmektedir. Bu gibi durumlarda son karar TTK m. 441/3 uyarınca mahkemeye bırakılmaktadır.

Kanun koyucu, madde gerekçesinde “ihtilaf” teriminin yalnızca görev sınırlarından doğan anlaşmazlıklarla sınırlı tutulmaması gerektiğini belirtmiştir. Özel denetçinin faaliyetlerine engel olunması da ihtilaf kapsamında değerlendirilir ve bu durumda denetçi, mahkemeye başvurma hakkını elde eder. Mahkeme, denetçinin

³⁹² Şener, a.g.e., s. 529-530.

faaliyetlerini sürdürebilmesi için gereken kararı vermek zorundadır (TTK m. 441/3 gerekçesi)³⁹³. Mahkemenin kararı kesindir ve taraflar buna uymak zorundadır (TTK m. 441/3). *Karaboğa*, kanundaki bu ifadeyle mahkemeye uyuşmazlıkla ilgili gerekli tedbirleri alma yetkisi verildiğini ve HMK m. 389/2 uyarınca mahkemelerin ihtiyatî tedbir kararı verebileceğini öne sürmektedir³⁹⁴.

TTK m. 441/3 uyarınca, özel denetçiye bilgi verme yükümlülüğü bulunan kişiler yalnızca “önemli olgular” hakkında bilgi sunmakla yükümlüdür. Bu nedenle yükümlü kişiler, talep edilen bilginin denetim konusu bakımından önemli olmadığını ileri sürerek bilgi vermekten kaçınabilir. Ancak bilginin gerçekten gerekli olup olmadığına ilişkin nihai değerlendirme mahkeme tarafından yapılır. Mahkeme, bilginin denetimin amacına ulaşması için zorunlu olduğuna kanaat getirirse, bilgi vermekten kaçınılması hukuken geçerli bir gerekçe olarak kabul edilmez. Aksi durumda, bilgi verme yükümlülüğünün kötüye kullanılması söz konusu olur ve hâkim, gerekli gördüğü tedbirleri alabilir.

Mahkemenin bilgi verme yükümlülüğüne ilişkin uyuşmazlıklarda üstlendiği rol, yalnızca taraflar arasındaki bir ihtilafı çözmekten ibaret değildir. Yargısal müdahale, özel denetimin amacına ulaşabilmesi için gerekli bilgi akışını güvence altına alan bir mekanizma niteliği taşır. Bu nedenle hâkim, talep edilen bilginin denetim konusu bakımından gerçekten gerekli olup olmadığını değerlendirirken hem şirketin sır saklama menfaatini hem de denetimin etkin yürütülmesi gerekliliğini birlikte dikkate almalıdır. Böyle bir denge gözetildiğinde, hem denetçinin görevini gereği gibi yerine getirmesi sağlanır hem de şirketin ticari itibarı ve rekabet gücü korunur.

³⁹³ TTK m. 441/3'te, mahkemeye özel denetçinin çalışmalarını sürdürebilmesi için zorlayıcı bir hüküm getirilmiş olmamakla birlikte, madde gerekçesinde hâkimin, denetçinin faaliyetlerini engelleyen durumları ortadan kaldıracak bir karar vermesi gerektiği vurgulanmaktadır.

³⁹⁴ *Karaboğa*, a.g.t., s. 117. İhtiyatî tedbir, mevcut durumun değişmesi nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde güçleşmesi ya da imkânsız hâle gelmesi ihtimali bulunduğu veya gecikmenin ciddi bir zarara ya da sakıncaya yol açabileceği durumlarda, uyuşmazlık konusu hakkında mahkemeye alınabilen geçici bir koruma önlemidir (HMK m. 389).

2.4. RAPORUN PAY SAHİPLERİNE AÇIKLANMASINA İLİŞKİN KARAR SÜRECİ

2.4.1. Raporun Ticari Sırlardan Arındırılması

Mahkeme tarafından belirli olayların aydınlatılması amacıyla görevlendirilen özel denetçi veya denetçiler, mahkeme kararında açıkça belirlenen sınırlar çerçevesinde bilgi toplama ve inceleme yetkilerini kullanarak ayrıntılı bir rapor hazırlar ve mahkemeye sunar. Denetim süreci sonunda mahkemeye sunulan bu rapor, henüz taslak niteliğindedir. Zira mahkemenin denetimi altında olmak koşuluyla, hem şirketin hem de talepte bulunan pay sahiplerinin bu taslak rapora ilişkin görüş ve itirazlarını bildirme hakları bulunmaktadır. Aşağıda açıklanan aşamaların tamamlanmasının ardından rapor nihai hâlini alır ve ancak bu durumda diğer pay sahiplerinin erişimine sunulmak üzere ilk genel kurul toplantısında gündeme getirilir³⁹⁵.

Mahkemenin bu süreçteki takdir yetkisi, yalnızca şekli bir denetimle sınırlı kalmayıp özel denetimin amacına ulaşmasını sağlayacak şekilde maddi değerlendirmeleri de kapsar. Bu çerçevede mahkeme, hem şirketin menfaatlerini hem de pay sahibinin meşru bilgi alma hakkını birlikte göz önünde bulundurur³⁹⁶. Ticari sır kapsamına girip girmediği yönündeki itirazlar somut delillere dayanmalı ve açıklanacak bilginin gerçekten rekabet gücünü veya ekonomik çıkarları zedeleme olasılığı ortaya konmalıdır. Raporun ticari sır kapsamına girip girmediği yönündeki değerlendirme soyut bir iddia üzerinden yapılamaz. Şirketin itirazlarının somut delillere dayanması ve açıklanacak bilginin gerçekten rekabet gücünü veya ekonomik çıkarlarını zedeleme potansiyeli taşıdığının ortaya konması gerekir³⁹⁷. Aksi hâlde mahkemenin, pay sahibinin bilgi alma hakkını üstün tutması gerekir. Bu yaklaşım, hem TTK m. 442'nin amacına hem de özel denetim kurumunun istisnai ancak etkili bir denetim aracı olarak işlevine daha uygun düşer.

³⁹⁵ Yurtbaşı, a.g.e., s. 390.

³⁹⁶ Günay, a.g.e., s. 290.

³⁹⁷ Yurtbaşı, a.g.e., s. 398.

Mahkeme, pay sahibinin bilgi alma hakkını ve şirketin korunması gereken menfaatlerini dikkate alarak karar verir³⁹⁸. Bu çerçevede, özel denetim raporunda yer alan bilgilerin, denetimin amacı ve kapsamına uygun olup olmadığını değerlendirir. Özel denetimin amacına ulaşabilmesi için, bazı bilgilerin şirketin itirazına rağmen açıklanması gerekebilir³⁹⁹. Dolayısıyla mahkemenin esas alacağı ölçüt, bilgilerin özel denetimin amacı ve konusu bakımından açıklanmasının gerekli olup olmadığıdır⁴⁰⁰. Zira, denetimin sağlıklı ve etkili bir şekilde yürütülebilmesi, gerekli bilgilerin açıklanmasını zorunlu kılabilir. Bu durum, özel denetim müessesesinin işlevselliği açısından da önem arz etmektedir. Şirketin itirazı olsa da, denetimin sağlıklı şekilde yürütülebilmesi için gerekli bilgilerin açıklanması, özel denetim müessesesinin bir gereğidir⁴⁰¹.

Özel denetim sürecinde mahkemenin gözetmesi gereken denge, mutlak gizlilik ya da sınırsız şeffaflık yönünde değildir. Burada amaç, şirketin ekonomik varlığını korurken denetimin amacına uygun ve gerekli bilgilerin açıklanmasını sağlamaktır. Mahkeme, raporun hangi kısımlarının paylaşılacağına karar verirken bilginin niteliği ile açıklamanın gerekliliği arasında orantılı bir değerlendirme yapmalıdır. Bu şekilde hem denetim sürecinin caydırıcı ve aydınlatıcı işlevi korunur hem de şirketin meşru ticari sırlarının ifşası önlenmiş olur.

Mahkeme, hem şirketin itirazlarını dikkate alarak hem de taraflar arasındaki menfaat dengesini gözeterek, raporun hangi bölümlerinin gizli kalacağına itiraz üzerine veya re'sen karar verir (TTK m. 442/2). Özel denetim raporunda denetçinin yetki sınırlarını aşan ya da denetim konusuyla doğrudan ilgili olmayan hususlar mahkemece ayrı olarak incelenir⁴⁰². Özel denetçi ise, mahkemenin bu kararı doğrultusunda raporu son şekline kavuşturur⁴⁰³.

³⁹⁸ Narbay, Özel Denetim, s. 239.

³⁹⁹ Günay, a.g.e., s. 290; Yurtbaşı, a.g.e., s. 393.

⁴⁰⁰ TTK m. 442/2'nin gerekçesi.

⁴⁰¹ Narbay, Özel Denetim, s. 240.

⁴⁰² Narbay, Özel Denetim, s. 239.

⁴⁰³ Narbay, Özel Denetim, s. 243.

Ayıklama sürecinin amacı, şirket sırları ve menfaatlerin korunması olduğundan süreç gizlilik içinde yürütülmelidir. UYAP üzerinden rapor taslağı ve itiraz dilekçelerinin paylaşımı, mahkemenin gizlilik değerlendirmesi tamamlanmadan, dosyaya kayıtlı taraf vekilleri veya idari personel aracılığıyla üçüncü kişilerin belgeye erişmesine imkân tanıyabilir. Nitekim UYAP üzerinden yapılan paylaşımlar, sistemin yapısı gereği belirli kullanıcı rollerine tanımlı erişim izinleri bulunsa da, dosyaya kayıtlı tüm taraf vekillerinin ve zaman zaman idari personelin belgeye ulaşabilmesine imkân tanır⁴⁰⁴. Bu durum, özel denetim raporunda yer alan ticari sır niteliğindeki bilgilerin ifşa olma riskini artırır, ticari sırların korunması yükümlülüğünü ve özel denetim sürecinin gizlilik esasını ihlal edebilir. Bu nedenle UYAP ortamında yapılacak paylaşımlarda azami dikkat gösterilmeli ve gizlilik gerektiren belgeler yalnızca mahkemenin talebi veya izni doğrultusunda sunulmalıdır. Ayrıca UYAP'ta yapılan işlemler çoğu zaman otomatik bildirimlerle taraflara iletiğinden, paylaşımın ardından belgenin yayılımını kontrol etmek fiilen mümkün olmaz. Bu sebeple, rapor taslağı veya itiraz dilekçesinin sisteme yüklenmesi, mahkemenin henüz sır kapsamına ilişkin değerlendirmesini tamamlamadan şirketin stratejik, mali ya da sözleşmesel bilgilerinin açığa çıkmasına yol açabilir. Dolayısıyla gizlilik niteliği taşıyan rapor taslağı ve itiraz dilekçeleri UYAP sistemi üzerinden paylaşılmamalı, bu belgeler ancak mahkemenin açık talebi üzerine ve gizliliği teminat altına alacak usuller çerçevesinde sunulmalıdır.

Taslak rapor tamamlandıktan sonra ortaklığa iletmeli ve yönetim kurulunun bu taslak üzerinde yazılı değerlendirme yapması sağlanmalıdır. Taslak, nihai rapor oluşturuluncaya kadar pay sahiplerinin erişimine kapalı kalır. Yazılı rapor ve yönetim kurulunun görüşü, yalnızca nihai hâle getirildikten sonra ilk genel kurulda ortakların bilgisine sunulur. Taslağın yönetim kuruluna yazılı olarak bildirilmesi ve kurulun bunu yazılı şekilde değerlendirmesi, daha sonra raporu inceleyecek pay sahiplerinin sürecin nasıl ilerlediğini anlamalarına katkı sağlar. Bu sayede taslak ile nihai rapor arasında değişiklik yapıp yapılmadığı ve yapılan değişikliklerin niteliği daha net biçimde izlenebilir. Taslak raporun ortaklığa özel denetçi tarafından mahkeme aracılığıyla tebliğ edilmesi, mahkemenin ortaklığa değerlendirmelerini iletmesi için uygun bir süre

⁴⁰⁴ Özdamar/Ulusoy, a.g.e., s. 280.

tanınmasına imkân sağlayacağından daha yerinde olacaktır. Aksi durumda raporun taraflar arasında iletilmesi sırasında zaman kaybı yaşanabilir ve uyuşmazlık hâlinde ispat güçlükleri ortaya çıkabilir⁴⁰⁵. Özel denetçinin mahkemeye sunacağı rapor, mahkeme, yönetim kurulu üyeleri ve pay sahipleri tarafından rahatlıkla anlaşılabilir bir açıklıkta hazırlanmalıdır. Raporun yalnızca sonuçları içermesi yeterli değildir⁴⁰⁶.

2.4.2. Raporun Taraflara İletilmesi

TTK m. 442/3 hükmü, mahkemeye şirket ve talep sahiplerinin rapor hakkında görüşlerini sunmalarına ve ek sorular yöneltmelerine olanak sağlar. Böylece, ayıklanmış rapor taslağı üzerinde hem şirketin hem de dilekçe sahiplerinin görüşlerini sunmaları ve ek sorular yöneltebilmeleri sağlanarak, hatalı veya şirket açısından zararlı olabilecek raporların hazırlanmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır⁴⁰⁷. Söz konusu aşama, mahkemenin özel denetim sürecindeki gözetim fonksiyonunun somut biçimde ortaya çıktığı noktadır. Mahkeme, taraflar arasındaki bilgi akışını kolaylaştırmanın ötesinde, denetim faaliyetinin amacına uygun şekilde yürütülüp yürütülmediğini de denetler. Bu nedenle, rapora son şekli verilmeden önce, hazırlanan taslak hakkında ilgili kişilerin görüşlerinin alınması yasal bir zorunluluktur⁴⁰⁸.

Özel denetim sürecinin gereksiz yere uzamaması için, ayıklanmış rapor taslağı ilgililere hızlı bir şekilde ulaştırılmalı ve görüş bildirmeleri amacıyla makul bir süre tanınmalıdır. Mahkemenin yazısında, verilen sürenin kesin olduğu ve bu süre içinde görüş sunulmadığı takdirde raporun mevcut haliyle kesinleşmiş sayılacağı açıkça belirtilmelidir. Bu yaklaşım, sürecin sağlıklı ve zamanında ilerlemesini destekler⁴⁰⁹. Mahkemenin taraflar arasında eşitliği koruması zorunludur. Raporun yalnızca bir tarafın lehine biçimlenmesi, özel denetimin tarafsızlığına zarar verebilir. Sürelerin belirlenmesi ve bildirimlerin yapılmasında açık ve şeffaf bir usul izlenmesi, adil yargılanma ilkesinin gereğidir.

⁴⁰⁵ Yurtbaşı, a.g.e., s. 392.

⁴⁰⁶ Yurtbaşı, a.g.e., s. 393.

⁴⁰⁷ TTK m. 442/3'ün gerekçesi.

⁴⁰⁸ Altaş, Özel Denetim İsteme Hakkı ve Özel Denetçi, s. 52; Uçar Bulut, a.g.e., s. 170.

⁴⁰⁹ Narbay, Özel Denetim, s. 246.

Tarafların, kendilerine iletilen raporu değerlendirebilmek ve gerekirse ek sorular yöneltebilmek için bir uzmandan yardım almaları, raporun içeriğini doğru anlayıp sağlıklı bir değerlendirmede bulunmaları açısından faydalı olabilir. Özellikle özel denetim talebinde bulunanlar açısından, dilekçede yer alan ancak henüz netleşmemiş konuların tespiti ve buna uygun soruların hazırlanması, hukukçu veya mali müşavir gibi uzmanların yardımıyla mümkün olabilir. Ayrıca bu tür bir davranışı yasaklayan bir düzenleme olmadığından şirket veya istem sahipleri, raporla ilgili hukuki değerlendirme de yapabilir⁴¹⁰. Bazı durumlarda yönetim kurulu ya da denetim komitesi, raporun içeriğini daha iyi değerlendirmek amacıyla bağımsız bir uzmandan görüş alabilir. Bu tür iç değerlendirmeler mahkemeye sunulduğunda, özel denetim raporuna ilişkin ek bir yorum imkânı sağlayabilir. Ne var ki, mahkeme bu belgeleri yalnızca açıklayıcı nitelikte değerlendirir ve özel denetçinin ulaştığı sonuçları değiştirecek bir delil olarak dikkate almaz.

2.5. GİDERLERİN DAĞILIMINA VE AVANS YÜKÜMLÜLÜĞÜNE İLİŞKİN TAKDİR YETKİSİ

Çekişmesiz yargı kapsamında özel denetçi atanmasıyla ilgili davalarda, karşı tarafın bulunmaması nedeniyle⁴¹¹ yargılama giderlerinin haksız çıkan tarafa yüklenmesi mümkün değildir. Bu durumda mahkeme, adil bir çözüm bulmak amacıyla giderlerin bir tarafa yüklenmesini veya ilgililer arasında paylaştırılmasını kararlaştırabilir⁴¹². Gerekçede yargılama giderlerinin kim tarafından ödeneceği sorunu önemli bir mesele olarak ele alınmış ve özel denetim talebinde, giderlerin genellikle şirket tarafından avans olarak karşılanmasının öngörüldüğü belirtilmiştir. Ancak özel şartlar haklı gösteriyorsa, giderlerin kısmen veya tamamen istem sahiplerine yükletilebileceği de kabul edilmektedir⁴¹³. Hükmün gerekçesi, TTK m. 444'ün sistematik yorumundan ve özel denetimin amacından da anlaşılmaktadır. Özel denetim, şirketin işleyişine ve yönetim faaliyetlerine ilişkin şeffaflığın sağlanmasına hizmet ettiğinden, kural olarak denetim giderlerinin şirket tarafından karşılanması

⁴¹⁰ Narbay, Özel Denetim, s. 246.

⁴¹¹ Pekcanitez/Atalay/Özekes, a.g.e., s. 34; Aras, a.g.e., s. 27; Budak/Karaaslan, a.g.e., s. 356.

⁴¹² Uçar Bulut, a.g.e., s. 183.

⁴¹³ TTK m. 444'ün gerekçesi. Buna karşılık *Pulaşlı*, genel kurulun özel denetçi talebini reddetmesi hâlinde dava masraflarının kural olarak taraflarca karşılanacağı görüşündedir (*Pulaşlı*, Şerh Cilt II, s. 1660).

uygun görünmektedir. Bununla birlikte somut olayın özellikleri giderlerin istem sahiplerine yükletilmesini haklı kılabilir.

Kanun koyucu, özel denetimin maliyetli olması nedeniyle pay sahiplerinin bu yola başvurmadan vazgeçmemesi için giderlerin kural olarak şirket tarafından karşılanacağını düzenlemiştir⁴¹⁴. Burada vurgulanması gereken nokta, düzenlemenin yalnızca özel denetim kararı verildikten sonra ortaya çıkan “özel denetimin yürütülmesine ilişkin giderler” için geçerli olmasıdır⁴¹⁵. Karar aşamasına kadar süren yargılama giderleri ise, işin talebe bağlı ve çekişmesiz yargı niteliğinde olması nedeniyle başvuran pay sahiplerince karşılanır⁴¹⁶.

Mahkeme, özel denetçi atanmasına ilişkin kararında, denetçilere ödenecek ücretlerin avans olarak belirlenmesi ile denetim sürecinde doğacak giderlerin kim tarafından ve hangi usulle karşılanacağını TTK m. 444 çerçevesinde açıkça gösterilmesine özen göstermelidir. Kanunen giderlerin kural olarak şirket tarafından karşılanması öngörülmüş olmakla birlikte, şirketin avans veya giderleri süresinde yatırmaması ihtimali göz ardı edilmemelidir. Şirketin ödeme yükümlülüğünü yerine getirmemesi hâlinde, giderlerin geçici olarak istem sahiplerince karşılanması ve akabinde bu tutarın şirkete rücu edilerek iadesinin talep edilmesi, doktrinde tartışılabilir bir çözüm olarak değerlendirilebilir⁴¹⁷.

Şirket ile pay sahipleri arasında özel denetim konusunda anlaşmazlık yaşanırsa, şirketin giderleri ödememesi denetim sürecini tehlikeye atabilir. Özel denetimin başlamasında menfaati bulunan dilekçe sahiplerinin, bu gideri baştan göze almaları gerektiği söylenebilir. Mahkeme, özel denetimin aksamasını önlemek için giderlerin geçici olarak dilekçe sahiplerince karşılanmasına ve ödenen tutarın daha sonra şirkete rücu ettirilmesine hükmedebilir⁴¹⁸.

⁴¹⁴ Güven, a.g.m., s. 163; Seyman, a.g.e., s. 2561.

⁴¹⁵ Narbay, Özel Denetim, s. 269-270.

⁴¹⁶ Özkan, a.g.m., s. 47; Budak/Karaaslan, a.g.e., s. 327-330.

⁴¹⁷ Özel denetçi atama kararı, İİK m. 38 gereği ilâm niteliği taşımadığından ilâmlı icraya konu olamaz. Ancak şirketin özel denetçiye ödemesi gereken avans ve giderler için ilamsız takip başlatılmasında bir engel yoktur. İtiraz nedeniyle takibin durması durumunda, İİK m. 68 doğrultusunda icra mahkemesinden itirazın kaldırılması talep edilebilir.

⁴¹⁸ Narbay, Özel Denetim, s. 270-271.

Genel kurulun özel denetim talebini reddetmesi üzerine TTK m. 439 uyarınca azınlık pay sahipleri tarafından şirket aleyhine açılan dava çekişmeli yargı usulüne tâbidir ve giderler bakımından HMK'nın genel hükümleri uygulanır. Bu çerçevede, yargılama giderleri kural olarak davada haksız çıkan tarafa yükletilir. Mahkeme özel denetçi atanmasına karar verirse, davanın kabulü söz konusu olacağından giderler anonim şirkete yükletilecektir. Özel denetim koşullarının oluşmadığı gerekçesiyle davanın reddi hâlinde ise giderler davacı azınlık pay sahiplerine ait olur.

Ancak burada TTK m. 444 hükmü ile HMK'daki genel gider rejimi arasındaki ilişki ayrıca değerlendirilmelidir. Zira TTK m. 444, özel denetçi atanması kabul edildiğinde denetimin yürütülmesine ilişkin giderlerin kural olarak şirket tarafından karşılanacağını düzenlemektedir. Bu düzenleme, denetimin fiilen gerçekleştirebilmesini güvence altına almaya yöneliktir ve özel denetim kurumunun amacına hizmet eder. Dolayısıyla çekişmeli yargıda dahi, davanın kabulü hâlinde hem yargılama giderlerinin hem de denetimin yürütülmesine ilişkin giderlerin şirket tarafından karşılanması söz konusu olacaktır. Buna karşılık davanın reddi hâlinde, yargılama giderleri bakımından genel usul kuralları uygulanırken, henüz özel denetçi atanmasına karar verilmediğinden m. 444'te düzenlenen denetim giderleri gündeme gelmeyecektir. Bu ayrım, yargılama giderleri ile özel denetimin yürütülmesine ilişkin giderlerin birbirinden farklı hukuki nitelikte olduğunu göstermektedir.

Özel denetçi atanmasına ilişkin başvurularda ortaya çıkan yargılama giderleri ve özellikle denetim sürecine ilişkin avans yükümlülüğü, mali gücü yetersiz pay sahipleri bakımından hak arama özgürlüğünü fiilen sınırlayabilecek niteliktedir. Bu risk, başvurunun çekişmesiz yargı işi olarak nitelendirilmesi durumunda da, TTK m. 439 kapsamında açılan davanın çekişmeli yargı usulüne tabi olduğu kabul edildiği hâllerde de söz konusudur⁴¹⁹. Çekişmeli yargıda yargılama giderleri kural olarak haksız çıkan tarafa yükletilecek olmakla birlikte, davanın başlangıcında yapılması gereken harç ve gider avansları bakımından pay sahiplerinin adli yardım talebinde bulunabilmesi mümkündür⁴²⁰. Benzer şekilde çekişmesiz yargıda da başvuru giderleri ile

⁴¹⁹ Aras, a.g.e., s. 243.

⁴²⁰ Bu kapsamda ilgililer, yargılama harçları (HMK m. 323 vd.) ile giderlerinden (HMK m. 335/1-a) geçici olarak muaf tutulur. Ayrıca, yargılama sürecinde yapılması gereken giderlerin Devlet tarafından avans olarak karşılanmasını ve davanın vekille takibinin zorunlu olduğu hâllerde, ücreti yargılama

mahkemenin istem sahiplerine yüklediği avans yükümlülüğü bakımından adli yardım talebi gündeme gelebilir. Özellikle şirketin TTK m. 444 uyarınca üstlenmesi gereken giderleri süresinde yatırmaması hâlinde, denetimin aksamasını önlemek amacıyla giderlerin geçici olarak istem sahiplerince karşılanması söz konusu olabilir. Bu durumda mali imkânı sınırlı azınlık pay sahiplerinin adli yardım yoluna başvurabilmesi önem taşır. Aksi hâlde özel denetim kurumu fiilen yalnızca ekonomik gücü bulunan pay sahiplerinin yararlanabileceği bir mekanizmaya dönüşebilir⁴²¹. Bu sonuç ise özel denetimin azınlığı koruma amacına aykırılık oluşturur.

sonunda ödenmek üzere kendilerine bir avukat görevlendirilmesini talep edebilirler (HMK m. 335/1-ç). Adli yardım talep edebilmek için pay sahibinin, kendisi ve ailesinin geçimini önemli ölçüde zorlamadan dava giderlerini karşılayamayacak durumda olması ve talebin açıkça dayanaktan yoksun olmaması gerekli ve yeterlidir (HMK m. 334/1). Talebin açıkça dayanaktan yoksun olmaması şartı, çekişmesiz yargı işinde adli yardım isteyen kişinin başvurusunun ciddiyet arz etmesini ve ileri sürdüğü iddia veya savunmanın haklılığı konusunda hâkimde yaklaşık bir kanaat oluşmasını ifade eder (Aras, a.g.e., s. 244, Pekcanitez/Atalay/Özekes, a.g.e., s. 576). HMK m. 334 uyarınca adli yardımdan kural olarak yalnızca gerçek kişiler ile kamuya yararlı dernek ve vakıflar yararlanabilmekteydi. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi kararlarında, tüzel kişilerin adli yardım talebinin yalnızca tüzel kişi olmaları gerekçesiyle reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkı bakımından tek başına yeterli bir gerekçe oluşturmayacağı, bu hususta başvurusunun mali durumunun ve somut olayın koşullarının ayrıca değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir (AYM, B. No: 2020/22192, 17.05.2023, RG: 08.11.2023/32363). Ayrıca Anayasa Mahkemesi, HMK m. 334'e ilişkin iptal kararıyla özel hukuk tüzel kişilerinin adli yardım imkanının dışında bırakılmasına yönelik düzenlemeyi anayasal denetime tabi tutmuş ve söz konusu sınırlamanın mahkemeye erişim hakkı bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır (AYM, 2024/78 E., 2024/164 K., 24.09.2024, RG: 21.11.2024/32729).

⁴²¹ Budak/Karaaslan, a.g.e., s. 331.

SONUÇ

6102 sayılı TTK, pay sahiplerine şirketin iç işleyişini izleme ve haklarını etkin kullanma imkânı tanıyan özel denetim hakkını düzenler. Bu mekanizma, olağan denetimle yeterince ele alınmamış veya eksik incelenmiş konuların aydınlatılmasını sağlar, pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme haklarını güvence altına alırken şirket yönetiminin hesap verebilirliğini artırır. Özel denetim, yalnızca bilgi edinme aracı değil, yönetim kurulu kararlarının denetlenmesi, şirket kaynaklarının etkin kullanımı ve usulsüz uygulamaların tespiti açısından da önemlidir. Böylece pay sahipleri kanun veya esas sözleşmeye aykırı davranışları tespit edebilir, sorumluluk takibi yapabilir ve hukuki süreçlerde kullanabilecekleri delillere ulaşabilir. Özel denetim talebinde bulunabilmek için öncelikle bilgi alma veya inceleme hakkının kullanılmış olması gerekir ve bu hak genel kurul soruları, toplantı tutanakları veya yazılı belge talepleriyle kanıtlanabilir. Talebin reddedilmesi, cevapsız bırakılması veya ertelenmesi durumunda pay sahibi özel denetim talebinde bulunabilir, bunun için dava açması zorunlu değildir. Özel denetim yalnızca somut ve belirli olayların aydınlatılmasını amaçlar ve talebin kapsamı, pay sahibinin haklarını bilinçli şekilde kullanmasını sağlayacak meşru bir amaca dayanmalıdır.

Özel denetim talebi genel kurul tarafından kabul edilirse pay sahipleri veya şirket mahkemeye başvurarak özel denetçi atanmasını isteyebilir. Talep reddedilirse, kanunda öngörülen nitelikleri taşıyan pay sahipleri mahkemeye başvurabilir ve mahkeme uygun görürse bir veya birden fazla bağımsız uzman görevlendirir. Ayrıca özel denetim, amaca yararlı bir süre içinde tamamlanmalıdır. Raporun gecikmesi denetimden beklenen faydayı ortadan kaldırabileceğinden, bu yaklaşım pay sahiplerinin haklarını zamanında kullanabilmelerini sağlamayı hedefler. Hazırlanan rapor taslağı önce yönetim organına sunulur ve şirketin görüşü alınır, görüş bildirilmezse mahkeme ek süre verir. Özel denetçi tespitlerini bağımsız kanaatine göre rapora yansıtır ve rapor yalnızca denetim konusu ile ilgili tarafsız bilgiler içerir. Nihai rapor mahkeme onayından sonra tüm pay sahiplerine sunulur ve genel kurulda tartışılabilir, bağlayıcı olmasa da pay sahiplerini bilgilendirme açısından önem taşır.

Özel denetçinin bilgi alma hakkı, denetimin etkin ve amaca uygun yürütülmesi için temel bir unsurdur. TTK'ya göre denetçi, şirketin kurucularından, organlarından, vekillerinden, çalışanlarından, kayyımlarından ve tasfiye memurlarından denetim konusu ile ilgili bilgi alma ve inceleme yetkisine sahiptir. Denetçinin bilgi talebi denetim konusu ile sınırlıdır, gerekirse diğer uzmanlardan yardım alabilir ve bilgi vermekle yükümlü kişiler talepleri doğru ve eksiksiz karşılamak zorundadır, şirket sırları gerekçesiyle bilgi vermekten kaçınamazlar. Yönetim kurulu, defterler, belgeler, iletişim kayıtları, nakit ve değerli varlıklar ile tüm malvarlığı unsurlarının incelenmesine izin vermekle yükümlüdür ve bu yetki dijital kaynaklar ile üçüncü kişilerdeki bilgi ve belgeleri de kapsar. Şirketler topluluğu durumunda denetçi, belgeleri ana şirket veya bağlı şirket yetkili organı aracılığıyla inceleyebilir ve denetim kapsamı dışındaki bilgi ve belgelere erişemez. Böylece özel denetim, bağımsız ve kapsamlı bir araç olarak şirketin tüm malvarlığı ile ilgili bilgi ve belgelerin denetimini güvence altına alır. Özel denetçi, görev karşılığında ücret alma hakkına sahiptir ve mahkeme kararında bu ücretin yanı sıra ödenecek avans ile yapılacak giderler açık biçimde belirtilmelidir.

Özel denetçi, denetim sırasında ticari sır niteliğindeki bilgilere erişebildiğinden gizlilik yükümlülüğü altındadır. Ayrıca TTK'nın 404'üncü maddesi, denetimin dürüst ve tarafsız esaslara göre yürütülmesini ve edinilen bilgilerin yalnızca denetim kapsamında kullanılmasını öngörmektedir. Özel denetçi görevini titizlik ve uzmanlıkla yerine getirmekle yükümlüdür ve denetim sırasında elde ettiği bilgilerin gizliliğini korumalıdır. Özel denetçinin görev sırasında veya sonrasında kusurlu davranması, dürüstlük ve tarafsızlık ilkesine aykırı hareket etmesi ya da sır saklama yükümlülüğünü ihlâl etmesi halinde hukuki sorumluluğu doğar. Kusurlu davranış sonucunda meydana gelen zarardan kusurun derecesiyle orantılı olarak sorumlu olur ve bu tür davalar şirket merkezinin bulunduğu asliye ticaret mahkemesinde açılır, dava açma süresi zararın öğrenildiği tarihten itibaren iki yıl, olayın gerçekleştiği tarihten itibaren beş yıldır.

Özel denetçi atanması, şirket yönetiminde şeffaflığı sağlamak ve pay sahiplerinin haklarının etkin şekilde korunmasını temin etmek amacıyla öngörülmüş önemli bir denetim mekanizmasıdır. Bu süreçte mahkemenin rolü oldukça merkezi ve

belirleyicidir. Genel kurulun özel denetim talebini reddetmesi veya gündeme almaması durumunda pay sahipleri mahkemeye başvurarak özel denetçi atanmasını isteyebilir. Mahkeme, başvuruyu değerlendirirken usule ilişkin koşulların yanı sıra talebin dayanağını da göz önünde bulundurur.

Mahkeme, özel denetçi atanmasında tarafların dinlenmesi ve denetim konusunun belirlenmesini sağlar. Denetçinin teknik yeterliliği, bağımsızlığı ve tarafsızlığı titizlikle incelenir ve denetim talebinin ölçülülük ile belirlilik kriterlerine uygunluğu değerlendirilir. Hâkim, iddiaların somut delillerle desteklenip desteklenmediğini göz önünde bulundurarak kişisel takdir yetkisini kullanır ve sürecin adil, ölçülü ve etkin yürütülmesini temin eder. Genel kurul özel denetim talebini kabul ederse mahkemeye başvuru çoğunlukla dosya üzerinden yürütülür, talep reddedilirse inceleme çekişmeli yargı çerçevesinde sonuçlandırılır.

Özel denetçi mahkeme kararıyla denetime başlar ve denetim konusu ile sınırlı olmak üzere gerekli bilgi ve belgeleri toplar. Hazırlanan taslak rapor mahkeme gözetiminde şirket ve talepte bulunan pay sahiplerinin görüşüne sunulur, taraflar açıklama ve itirazlarını bildirebilir, ek sorular yöneltebilir. Mahkeme ticari sır niteliği taşıyan bilgileri değerlendirir ve hangi kısımların açıklanacağına karar verir. Taslak rapor inceleme süresince gizli tutulur ve yalnızca mahkemenin izniyle taraflara iletilir. Nihai rapor, sunulan görüşler dikkate alınarak tamamlanır ve ilk genel kurul toplantısında pay sahiplerinin bilgisine sunulur. Özel denetim giderleri kural olarak şirket tarafından karşılanır. Mahkeme, ödemelerin kim tarafından ve hangi aşamada yapılacağını belirler ve gerekli avansı gözetir. Mali gücü yetersiz pay sahipleri giderleri geçici olarak üstlenebilir ve sonra şirkete rücu edebilir. Çekişmesiz yargıda giderler paylaştırılabilir, çekişmeli yargıda davanın kabulü hâlinde şirket, reddi hâlinde haksız çıkan taraf öder. Özel denetimin yalnızca ekonomik gücü yüksek pay sahiplerinin yararlanabileceği bir mekanizma hâline gelmemesi ve azınlık koruma amacının zayıflamaması açısından, mali gücü sınırlı pay sahiplerinin adli yardım talebinde bulunabilmesi önem taşımaktadır.

Sonuç olarak özel denetçi, anonim şirketlerde pay sahiplerinin haklarını güvence altına alan ve yönetim üzerinde denetim işlevini sağlayan merkezi bir aktördür. Bu

bağlamda sahip olduğu bilgi alma, inceleme ve raporlama hakları, pay sahiplerinin şirket yönetimini bilinçli şekilde izleyebilmesi ve denetleyebilmesi için hayati öneme sahiptir. Özel denetçinin yükümlülükleri, yalnızca yasal sınırlar çerçevesinde hareket etmekle kalmaz, aynı zamanda tarafsızlık, dürüstlük ve gizlilik ilkelerini koruyarak denetimin güvenilirliğini teminat altına alır. Bu özellikler, özel denetimi sadece teknik bir inceleme aracı olmaktan çıkarıp, şirket içi hesap verebilirliği güçlendiren ve yönetimin hukuka uygunluğunu gözetten bir mekanizma hâline getirir. Özel denetçinin hakları ve yükümlülükleri arasındaki denge, denetimin etkinliği ve pay sahiplerinin bilgiye erişim güvencesi açısından belirleyici rol oynar ve anonim şirketlerde kurumsal şeffaflığın temel taşlarından birini oluşturur.

Özel denetimde mahkemenin rolü ise denetimin yasal ve kurumsal çerçevede güvence altına alınmasını sağlayan temel unsurdur. Mahkeme, denetimin sınırlarını ve denetçinin yetkilerini belirlerken geniş takdir yetkisi ile denetimin hem adil hem de ölçülü olmasını temin eder. Bu yetki, anonim şirketlerde pay sahiplerinin haklarının korunması ve şirket yönetiminin sorumluluklarının dengelenmesi açısından kritik bir işlev görür. Mahkemenin değerlendirmeleri, yalnızca denetçinin bağımsızlığını ve tarafsızlığını güvence altına almakla kalmaz, aynı zamanda özel denetimin anonim şirketlerde kurumsal şeffaflığı ve hesap verebilirliği güçlendiren bir mekanizma olarak işlev görmesini mümkün kılar. Bu bağlamda, mahkemenin rolü, özel denetimin etkinliği ile şirket yönetimi arasındaki ilişkiyi belirleyen merkezi bir unsurdur. Çalışmanın ana bulgusu ise bu ilişkinin şirket içi denetim ve pay sahipleri haklarının korunmasındaki belirleyici etkisini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

AKDAĞ GÜNEY, Necla (2019). “Anonim Şirketlerde Özel Denetime İlişkin TTK md. 438 ve 439’a İlişkin Genel Değerlendirmeler”. Şu kitapta: İsmail Kırca, İbrahim Bektaş, Murat Gürel vd. Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 55-75.

ALTAŞ, Soner (2017). Şirket Denetimi (Bağımsız Denetçi, Denetçi ve Özel Denetçi). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ALTAŞ, Soner (2023). Anonim Şirketler Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ARAS, Aslı (2017). Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usulü Ankara: Yetkin Yayınları.

ARI, Zekeriyya (2012). Anonim Şirketlerde Denetçi Sorumluluğunun Sınırlanması. Ankara: Yetkin Yayınevi.

ARSLAN, Abdullah (2021). Sermaye Piyasası Hukukunda İçerden Öğrenenlerin Ticareti (Bilgi Suistimali). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

BAGRIÇIK, Safiye Nur (2017). Üretim ve İş Sırlarının Korunması. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

BAHTİYAR, Mehmet (2024). Ortaklıklar Hukuku. 17. Baskı, İstanbul: Beta Yayınevi.

BARAÇ EVCI, İclal Nihal (2021). “Anonim Şirkette Özel Denetim İsteme Hakkı: Özellikle Hakkın Şartları, Diğer Bilgi Alma Hakları ile İlişkisi ve Kapsamının Belirlenmesinde Hâkimin Rolü”. Şu kitapta: Ahmet Özsoy, Abuzer Kendigelen, İbrahim Çağrı vd. Ord. Prof. Dr. Şevket Memedali Bilgişin’in Anısına Armağan. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 95-150.

BAŞER DOĞAN, Zehra (2018). Türk ve Alman Hukukunda Anonim Şirketlerde Denetçinin Sır Saklama Yükümlülüğü. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

BİLGİLİ Fatih, Ertan DEMİRKAPI (2020). Şirketler Hukuku Dersleri. Bursa: Dora Yayınları.

BOZKURT, Taner (2020). Şirketler Hukuku. Ankara: Legem Yayıncılık.

BUDAK, Ali Cem, Varol KARAASLAN (2020). Medenî Usul Hukuku. Ankara: Adalet Yayınevi.

CENGİZ, Dilek (2022). Türk Ticaret Hukukunda Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı’nın Mahkeme Aracılığıyla Kullanılmasında Mahkemenin Kararının Kesinliği Sorunu. İstanbul: Beta Yayınevi.

ÇEBİ, Hakan (2020). Şirketler Hukuku. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

ÇİFTÇİ, Tuğba (2022). “Anonim Ortaklıklarda Pay Sahiplerinin Özel Denetim İsteme Hakkı”. Şu kitapta: Erol Ulusoy. Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları. Ankara: Bilge Yayınevi, s. 339-368.

DEĞİRMENCİOĞLU AYDIN, Nihan (2015). Anonim Şirketlerde Özel Denetim İsteme Hakkı. İstanbul: Legal Yayıncılık.

DOĞAN, Zehra (2018). Türk ve Alman Hukukunda Anonim Şirketlerde Denetçinin Sır Saklama Yükümlülüğü. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

DOLU, Ali Murat (2017). Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

DOMANIÇ, Hayri (1988). Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması, TTK. Şerhi C. II, İstanbul: Temel Yayınları.

ERGÜN, Mevci (2021). Anonim Şirketler Hukuku. Ankara: Yetkin Yayınevi.

ERİŞ, Gönen (2017). Açıklamalı-İçtihatlı 6335-6552-6728 Sayılı Kanunlarla Güncellenmiş TTK Hükümlerine Göre Ticari İşletme ve Şirketler, Ticaret Sicili Yönetmeliği ve İlgili Siciller. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

GÜNAY, Gözde Engin (2018). Anonim Şirketler Hukuku’nda Özel Denetim. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

GÜRBÜZ USLUEL, Aslı Elif (2009). Türk Özel Hukukunda Özellikle Anonim Şirketlerde Ticarî Sırrın Korunması. İstanbul: Vedat Kitapçılık.

İPEKEL KAYALI, Fena (2023). “Özel Denetim İsteme Hakkının Koşulları Hakkında Bazı Değerlendirmeler”. Şu kitapta: Tolga Ayoğlu, Fülürya Yusufoglu Bilgin, Sıtkı Anlam Altay. Prof. Dr. H. Ercüment Erdem’e Armağan Cilt I. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 804-821.

KAYIHAN, Şaban (2020). Şirketler Hukuku. Ankara: Seçkin Yayınevi.

KENDİGELEN, Abuzer (1994). Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı. İstanbul: Beta Yayınevi.

KENDİGELEN, Abuzer (2016). Yeni Türk Ticaret Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

KENDİGELEN, Abuzer (2023). Hukukî Mütalâalar. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

KENDİGELEN, Abuzer, İbrahim Çağrı Zengin, Numan Sabit Sönmez vd. (2018). Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin Türk Ticaret Kanununa İlişkin Kararları 2015-2016. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

KILIÇOĞLU, Ahmet M. (2020). Borçlar Hukuku Özel Hükümler. Ankara: Turhan Kitabevi.

KÖKSAL, Aytaç (2009). Bağımsız Denetim Sözleşmesi. İstanbul: Beta Yayınevi.

KURU, Baki, Burak Aydın (2021). İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı. Ankara: Yetkin Yayınevi.

MOROĞLU, Erdoğan (2016). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, Değerlendirme ve Öneriler. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

NARBAY, Şafak (2007). “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Ortaklıkta Özel Denetim Yapılması Şartları ve Özel Denetçinin Atanması Usulü”, Şu kitapta: Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, C. I, İstanbul: Vedat Kitapçılık, s. 287-327.

NARBAY, Şafak (2010). Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Anonim Ortaklıkta Özel Denetim. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

NOMER, N. Füsun (1999). Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü. İstanbul: Beta Yayınevi.

NOMER ERTAN, N. Füsun (2020). “Anonim Ortaklıklarda Azınlık Hakları Üzerine Düşünceler”. Şu kitapta: “Tüzel Kişilik Penceresinden Anonim Ortaklık Sempozyumu” İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 31-46.

OĞUZMAN M. Kemal, M. Turgut ÖZ (2019). Borçlar Hukuku Cilt 1. İstanbul: Vedat Kitapçılık.

OĞUZMAN M. Kemal, M. Turgut ÖZ (2020). Borçlar Hukuku Cilt 2. İstanbul: Vedat Kitapçılık.

OĞUZMAN M. Kemal, Nami BARLAS (2018). Medeni Hukuk. İstanbul: Vedat Kitapçılık.

OĞUZMAN M. Kemal, Özer SELİÇİ, Saibe OKTAY-ÖZDEMİR, İstanbul: Filiz Kitabevi.

OKAN, Neval (2023). “Genel Kurul.” Şu kitapta: Kemal Şenocak. Şirketler Hukuku Şerhi Cilt 2. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 2217-2338.

ÖZDAMAR, Mehmet (2022). “Anonim Şirketlerde Özel Denetim”. Şu kitapta: Erol Ulusoy. Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları. Ankara: Bilge Yayınevi, s. 259-290.

ÖZKORKUT, Korkut (2013). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Açısından Anonim Şirketlerde Bağımsız Denetim. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi.

PEKCANITEZ, Hakan, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES (2025). Medeni Usul Hukuku. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

POROY, Reha, Ünal TEKİNALP, Ersin ÇAMOĞLU (2021). Ortaklıklar Hukuku I. İstanbul: Vedat Kitapçılık.

POROY, Reha, Ünal TEKİNALP, Ersin ÇAMOĞLU (2017). Ortaklıklar Hukuku II. İstanbul: Vedat Kitapçılık.

PULAŞLI, Hasan (2018). Şirketler Hukuku Şerhi Cilt II. Ankara: Adalet Yayınevi.

PULAŞLI, Hasan (2021). Şirketler Hukuku Genel Esaslar. Ankara: Adalet Yayınevi.

SEYMAN, Seda (2023). “Özel Denetim İsteme Hakkı.” Şu kitapta: Kemal Şenocak. Şirketler Hukuku Şerhi Cilt 2. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 2493-2561.

SULU, Muhammed (2020). Ticari Sırların Korunması. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

ŞENER, Oruç Hami (2019). Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

TEKİNALP, Ünal (2019). “Özel Denetim Talebinin Genel Kurul Tarafından Kanuna Uygun Olarak Reddedilmesi Halinde AO’nun Kendini Koruması Sorunu”. Şu kitapta: İsmail Kırca, Murat Gürel, Ufuk Tekin vd. Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 1275-1284.

TEOMAN, Ömer (2012). “Özel Denetçi Atanması İstemi Genel Kurulca Reddedilen Azınlığın İzleyebileceği Yollar”. Şu kitapta: Ömer Teoman. Tüm Makalelerim (1971-2001), C. I-II. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 537-542.

TEOMAN, Ömer (2012). “Anonim Ortaklıkta Azınlığın Genel Kuruldan Özel Denetçi Seçilmesini İsteme Hakkı ve Gündeme Bağlılık İlkesi”. Şu kitapta: Ömer Teoman. Tüm Makalelerim (1971-2001), C. I-II. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 479-489.

TOPSOY, Fevzi (2022). “Anonim Şirket Pay Sahibinin Özel Denetim İsteme Hakkı”. Şu kitapta: Erol Ulusoy. Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları. Ankara: Bilge Yayınevi, s. 291-337.

TÜRK, Mehmet Cemil (2019). Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarının İptali. Ankara: Adalet Yayınevi.

UÇAR BULUT, Gülnur Ceren (2018). Anonim Şirketlerde Özel Denetim. Ankara: Adalet Yayınevi.

ULUSOY, Yasin (2007). Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Bağımsız Dış Denetim. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

YAĞMUR, Setenay (2020). Anonim Şirketlerde Eşit İşlem İlkesi. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

YURTBAŞI, Fatih (2019). Anonim Ortaklıklarda Özel Denetim. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

ADAY, Nejat (1995). “Anonim Ortaklıkta Özel Denetçi”, Prof. Dr. Hayri Domaniç’e Armağan, s. 21-46.

AKBULAK, Yavuz (2016). “Anonim Şirketlerde Hukuki ve Cezai Sorumluluk”, *LHD*, C. 14, S. 165, s. 4987-4988.

AKBULAK, Yavuz (2021). “Anonim Şirketlerde Özel Denetim İsteminin İlk Derece Mahkemesi Tarafından Reddi Kararı Kesin Midir?”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 25, S. 1, s. 3-17.

ALİ, Brahim Hassan (2022). “Ohada ve Türk Ticaret Kanunu ile Karşılaştırmalı Olarak Anonim Şirketlerde Azlık Pay Sahiplerinin Özel Denetim İsteme Hakkı”. *AkdHFD*, C. 13, S. 2, s. 1179-1203.

ALTAŞ, Soner (2012). “Yeni TTK’ya Göre Anonim Şirket Paysahiplerinin Özel Denetim İsteme Hakkı ve Özel Denetçi”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Y. 7, S. 69, s. 47-53.

ALTAŞ, Soner (2016). “Anonim ve Limited Şirketlerde Özel Denetçi Aleyhine Sorumluluk Davası Açılması”, *Malî Hukuk Dergisi*, C. 12, S. 134, s. 563-570.

ALTAŞ, Soner (2016). “Anonim ve Limited Şirketlerde Özel Denetçinin Hukuki Sorumluluğu”, *Malî Hukuk Dergisi*, C.12, S. 133, s. 85-96.

ALTAY, Sıtkı Anlam (2015). “Anonim Ortaklıklarda Özel Denetimin Koşullarına İlişkin Düşünceler”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Saygı Sempozyumu 2013/2, *GÜHFD*, s. 55-76.

ARI, Ahmet (2011). “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Özel Denetim”. *LHD*, S. 100, s. 1413-1442.

AŞLAR ÜÇYILDIZ, Yasemin (2023). “Anonim Ortaklıkta Azınlığın Özel Denetçi Atanması İstemine İlişkin Çeşitli Sorunlar Üzerine Bir İnceleme”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 17, S. 2, s. 85-122.

ATALAY, Oğuz (2014). “Anonim Şirketlerde Bilgi Alma ve İnceleme Haklarının Mahkeme Aracılığıyla Kullanılması”. *DEÜHFD*, C.16, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan Özel Sayı, s. 53-76.

AYDIN, Sema (2014). “Anonim Şirketlerde Özel Denetim İsteme Hakkı”. *KHÜHFD*, C. 2, S. 1, s. 67-89.

AYTAÇ, Zühtü (1979). “Anonim Ortaklık Denetçilerin Sır Saklama Yükümlülüğü”. *BATİDER*, C. 10, S. 1, s. 177-218.

BAY, Emir (2012). “Anonim Ortaklıklarda Özel Denetim İsteme Koşullarının 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Yeni Türk Ticaret Kanunu Açısından Karşılaştırılması”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Y. 7, S. 12, s. 20-29.

ÇELİK, (2006). “Anonim Ortaklıklarda Özel Denetçi Tayini”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Doç. Dr. Mehmet Somer’in Anısına Armağan Özel Sayı, s. 77-114.

DEMİR, Cansu (2024). “Özel Denetim Talebinin Reddi Halinde Genel Kurulun İptali Davası”, *Terazi Hukuk Dergisi*, S. 214, s. 25-31.

GÜVEN, Şirin (2011). “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Anonim Şirketler Hukukunda Özel Denetim”. *ÇÜHFD*, C. 7, S. 2, s. 133-175.

KARABOĞA, Ebru (2018). Anonim Şirketlerde Özel Denetim İsteme Hakkı Açısından Mahkemenin Rolü. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

KARASU, Rauf (2005). “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı”, *BATİDER*, C. 23, S. 2, s. 73-114.

KAYIKLIK, Abdurrahman (2022). “Anonim Şirkette Azınlığın Korunması: Kim İçin, Neden ve Nasıl Bir Koruma?”. *İHM*, C. 80, S. 2, s. 407-453.

KAYA, Arslan (2015). “Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile İlişkisi”. *BATİDER*, C. 31, S. 1, s. 61-83.

KURALAY ÖRKEN, Eda (2022). “Anonim Şirkette Özel Denetim İsteme Hakkı”. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

MOROĞLU, Erdoğan (2011). “Anonim Ortaklıkta Özel Denetçi”. *İÜHFM*, C. XLII, S. 1-4, s. 341-358.

ÖNDER, M. Fahrettin (1997). “Anonim Şirketlerde Azınlığın Haklı Nedenlerle Şirketin Feshini İsteme Hakkı Üzerine Düşünceler”, *SDÜİİBFD*, C. 2, S. 2, s. 279-298.

ÖZKAN, Ömer (1999). “Türk ve İsviçre Anonim Ortaklıklar Hukukunda Özel Denetçi Atanması”, *BATİDER*, C. 20, S. 2, s. 27-49.

TURAN, Kağan (2020). “Özel Denetimin Konusu”, *TAAD*, Y. 11, S. 42, s. 567-504.

3. Elektronik Kaynaklar

ÇETİNYILMAZ, Ecem (2014). “Özel Denetim İsteme Hakkı”. (Bkz. <https://www.erdem-erdem.av.tr/bilgi-bankasi/ozel-denetim-isteme-hakki>), ET: 15.04.2025.

KAYA, Arslan (2019). “Anonim Şirket Genel Kurullarında Toplantı ve Karar Nisapları/Yetersayıları”, <https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=as-nisaplar.pdf>, ET: 03.05.2025.

ODMAN BOZTOSUN, Ayşe (2015). “Yeni Türk Ticaret Kanunu’nda Denetçinin Sorumluluğu, Alman Sistem mi, İsviçre Sistemi mi?”, Halil Arslanlı Bilim Arşivi, <http://arslanlibilimarsivi.com/sites/default/files/makale/AyseOdmanBoztosun.pdf>, (ET: 04.10.2025).

ÖZGEÇMİŞ

Lise öğrenimini Max-Born Gymnasium'da (Almanya) tamamladı. 2018 yılında başladığı Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden 2022 yılında mezun oldu. Mezuniyetin ardından, 2022 yılında Sakarya'da bir hukuk bürosunda stajyer avukat olarak göreve başladı. 2023 yılında avukatlık ruhsatını alarak bağımsız avukatlık faaliyeti yürüttü. İki yıl bu alanda çalışmasının ardından özel sektörde farklı bir pozisyonda görev almaya başladı.

